

КАРОЛИНЕ БЕРНАРД

Рангеву в
· Кафе _{ДЪО} Флор ·

РОМАН

EMAC

КАРОЛИНЕ БЕРНАРД РАНДЕВУ В „КАФЕ ДЪО ФЛОР“

Превод: Ваня Пенева

chitanka.info

Влюбените от „Монпарнас“

Париж, 1928. Виан мечтае да стане ботаничка и напуска френската провинция. В Париж, освен любимата професия я чака и голямата любов в живота — английският художник Дейвид. Щастието ѝ изглежда пълно. Но не това ѝ готви съдбата...

85 години по-късно една млада жена ще тръгне по следите ѝ, за да разкрие дълбоко пазена семейна тайна...

Вълнуваща, чувствена и „много френска“ — историята на две силни жени пред кулисите на една зашеметяваща метрополия.

Младата Виан напуска през 1928 г. родния си дом във френската провинция и пристига в Париж, за да започне нов живот. Голямата ѝ мечта е да стане ботаничка. Идва и голямата любов — английският художник Дейвид. Станала негова любима, муза и модел, Виан опознава зашеметяващия живот на френските авангардисти. И когато най-сетне идва назначението в прочутата Ботаническа градина, щастието ѝ изглежда пълно. Но тогава Германия окупира Франция и младата жена е изправена пред тежък избор...

Париж, 2015. При посещението си в музея „Д’Орсе“ 39-годишната Марлен попада на портрета на жена, която изглежда като нейно копие. Коя е красивата непозната и защо ѝ внушава усещането, че нейната история може да промени живота ѝ?

ПРОЛОГ

Детството на Виан приключи през един слънчев летен следобед на 1926 година. Както обикновено бе отишла в гората с братята си и съседските момчета и се катереше по дърветата наравно с тях. Прибра се вкъщи запотена и разрошена. Майка ѝ направи сериозна физиономия и я отведе настрана.

— Как само изглеждаш, Виан! Не е редно момиче на твоята възраст да лудува така. Братята ти ми разказаха, че всички видели долните ти гащи, докато си се смъквала от дървото. Засрами се! Едно момиче не прави такива неща. От днес нататък ще си стоиш близо до къщи.

Виан изтича в стаичката си под покрива и разплакана се хвърли на леглото. Беше почти на петнадесет години, а животът ѝ сякаш бе свършил.

Един ден в библиотеката в Алес откри книга за растения и я обзе страст към ботаниката. Дебелият том с фино изрисувани и прекрасно оцветени цветя, храсти и дървета я омагьоса. Цветове, пъпки, листа, корени — всичко бе предадено в подробности, виждаха се дори най-фините власинки и разклонения. Виан зае книгата от библиотеката и предприе безкрайни обиколки из горите и поляните около Сен Флоран, за да открие изобразените растения. Всеки път се връщаше с нова находка. Предпазливо полагаше растението върху перваза на прозореца, за да изсъхне, после го рисуваше. Един ден гордо отнесе една от рисунките си в училище и учителката ѝ мадмоазел Гримо ѝ показа как да притиска части от цветя и растения, за да ги запази. Покриваше ги с попивателна, слагаше ги между две дървени плоскости и стягаше плоскостите с два големи винта. След два дни игликата бе напълно изсъхнала. Бе изгубила малко от цвета си, някои части изпаднаха при вдигането на попивателната, но съвсем ясно си личеше какво е цветето.

— Защо се прави така? — попита Виан.

— За да сравняват различните растения. За да установят дали те принадлежат към едно семейство. За да консервират растения, от които съществуват само няколко екземпляра...

Виан кимна.

— Има едно място, където събират растения от целия свят. И още водорасли, гъби, мъхове, пустинни растения, просто всичко.

— Къде е това място?

— Това е Ботаническият институт към Националния музей по естествена история в Париж. Повечето хора обаче го знаят като „Ботаническата градина“.

— Ботаническата градина в Париж — повтори почтително Виан.
— Много искам да я видя.

А сега майка ѝ не ѝ позволяваше да обикаля с ботаническата кутия дори околностите! Само защото беше момиче!

Родителите на Виан, Арно и Клотилд Ренар, притежаваха малък магазин в Сен Флоран — село с петстотин жители сред хълмовете на Севенските планини^[1]. В магазина имаше бръснарски стол, а на отсрещната страна — големи стелажи за продажба на дрогерийни стоки и билки.

Още като дете Виан често ходеше в магазина, метеше и лъскаше огледалата. Така опозна всички хора от околността, а от дочутите разговори узнаваше много неща, които клиентите споделяха доверително с баща ѝ. Арно беше социалист и не криеше политическите си убеждения — основателна причина за някои хора да не влизат в магазина му.

Най-ревностният му клиент беше Испанеца — така го наричаха всички. Живееше със семейството си в планината и произвеждаше козе сирене. Виан се възхищаваше на пищните му дъщери — с тъмни коси и почти черни очи, те изглеждаха съвсем различно от нея. Тя беше жилеста и бледа, със светлосиви очи. Лицето ѝ практически нямаше цвят. Докато дъщерите на Испанеца бяха яркочервени макове с огромни цветове, тя беше глухарче, прозрачно и обикновено.

На четиринадесет Виан напусна училище и започна всеки ден да помага в магазина на родителите си. Работата я отегчаваше. Да смила косите на подстриганите, да подрежда стоката, да се държи любезно и с най-неприятните клиенти: това ли щеше да прави до края на живота си? Винаги криеше под тезгяха книга, най-често ботаническа, и когато в магазина нямаше клиенти, потъваше в четене. След първата си среща с хербария бе убедена, че иска да се занимава с ботаника. За да стане ботаничка обаче, бе нужно да следва, а баща ѝ никога нямаше да го допусне. Видеше ли я да чете, той започваше да ругае. Една от съученичките ѝ замина за Париж с по-голямата си сестра, за да учи занаят — щеше да стане шивачка на бельо. Виан ѝ завидя с цялото си сърце. И тя искаше да отиде в Париж! Искеше да учи и да работи в Ботаническия институт!

Жадно поглъщаше всяка статия за Париж в списанията, които жените от селото си разменяха. Театрални премиери, изложби, огромни снимки на най-новите модни творения заемаха цели страници. Най-силно обаче я интересуваха статиите за жени, прочули се в столицата като танцьорки, писателки, предприемачи, меценати, а понякога и като престъпнички. Някои жени дори излизаха на улицата да демонстрират! Вечер Виан лежеше в леглото и си представяше какъв ще е животът ѝ в Париж. Там щеше да живее истински, а не да вегетира като в Сен Флоран. Но как да отиде в града на мечтите си? Родителите ѝ едва разрешиха да посещава прогимназията за момичета в Алес — мадмоазел Гримо успя да ги убеди само след многократни посещения. Виан беше достатъчно умна, за да посещава прогимназия. На заключителното тържество тъкмо тя държа реч, защото беше най-добрата в класа. После обаче баща ѝ не допусна повече преговори.

— Никой от нашето семейство няма по-високо образование. А и ти така и така ще се омъжиш. — С това темата приключи.

Виан обичаше кътчето земя, където бе отраснала. Тъмни гори покриваха хълмовете на Севените и през есента там събираха гъби, сладки кестени и трюфели. Обичаше и буйните реки, вкопали се дълбоко в скалите — Ардеш и Дюзон. Бяха пълни с риба, при суша децата скачаха с часове от камък на камък, а в ранно лято, когато бяха пълноводни, се хвърляха във водата от мостовете. Ала Виан не си представяше как ще прекара тук целия си живот. Искеше да живее по-различно от приятелките си и майка си, която се бяхтеше от сутрин до

вечер, готвеше, търкаше, обработваше градината и се усмихваше само в много редки случаи.

Един от малкото източници на доходи, достъпни за жените в околността, беше работата им като кърмачки. Много парижанки оставяха децата си тук. Кърмачки и бавачки отглеждаха и възпитаваха извънбрачни или необичани деца на заможни жени. За да станеш бавачка обаче, трябваше да си омъжена и да имаш деца, а Виан се чувстваше твърде млада за това.

Седеше в кухнята. На голямата дървена маса пред нея имаше купчина орехи, чувалът до масата също беше пълен с орехи. Двете с майка ѝ чупеха орехи и ги разпределяха за зимата. Потънала в мисли, Виан въртеше ядките в ръка. „Научно име *Juglans*, описан от Лине, листата срещуположни, перести...“ След неколкочасова работа бе нарисувала в тетрадката си и това растение като толкова други. Вече беше истински майстор. Претворяваше растенията почти фотографски, с фин щрих и усет към детайла. Упражняваше се дълго и често-често разглеждаше рисунките в ботаническите книги, заети от библиотеката. Вече познаваше всички ботанически книги, или поне тези от библиотеката в Алес.

Майка ѝ я побутна.

— Най-хубавите слагаме тук, не забравяй — и тя извади от купата на Виан една съвсем здрава половинка, за да я сложи в синя керамична чиния. После щяха да накиснат най-хубавите орехови ядки в мед, за да ги запазят за Коледа. От останалите щяха да направят орехово масло.

Виан въздъхна. Върховете на пръстите ѝ бяха оцветени в кафяво, а черното под ноктите нямаше да се махне дни наред. Чистенето на гъби също боядисваше ръцете ѝ, а след него щеше да дойде редът на сливите — да им извадят костилките и да ги изсушат, после щяха да вадят картофи, а след тях... През есента винаги имаше много работа, прибираха реколтата и пълнеха килерите за зимата.

Скоро щеше да навърши шестнадесет. Прекарваше всяка свободна минута в ботанически изследвания, навлизаше все по-дълбоко в тази наука и тя я заплениваше все по-силно. Където другите виждаха само плевел или полезно растение, тя откриваше форми,

цветове, фини разклонения и жилки. Отдавна беше купила със спестените си пари преса за растения и съхраняваше най-хубавите цветове и листа, които намираще. Отдавна се бе научила да класифицира растенията и да ги причислява към различните видове. Освен това беше започнала целенасочено да търси описаните в книгите растения на посочените характерни местообитания. Обичаше това занимание, то ѝ запълваше многото самотни часове.

Наскоро попадна на статия за лечебните растения. Изненада се, като намери много от тях по лавиците в магазина на родителите си. Започна да събира див розмарин и мента, да ги суши и да ги продава. Ала любимата ѝ книга си остана тази за „Ботаническата градина“ в Париж.

— Един ден ще отида там — обеща си твърдо тя, — а дотогава ще науча колкото може повече за ботаниката.

— Какво каза? — попита майка ѝ.

Виан не осъзнаваше, че мисли на глас.

— О, нищо — побърза да отговори тя.

И през това лято братовчед ѝ Огюст дойде за ваканцията. Семейството му живееше в Бордо. Той беше фукльо и постоянно се хвалеше пред братята ѝ с женските си истории. Виан го мразеше, защото насъскваше братята ѝ срещу нея и не пропускаше случай да я унижи.

— Жените не могат да мислят научно — философстваше Огюст, докато седяха сутринта в кухнята. — Освен това жени, дето знаят всичко по-добре, не си намират мъж.

— Разправят, че имало и мъже, дето не ги иска никоя жена — отвърна му предизвикателно тя. — Например такива, дето ги е страх от умни жени.

— Виан! — сряза я остро брат ѝ Кристоф.

— Нима на всички тук е позволено да се отнасят зле с мен само защото съм момиче! — кресна тя и се отдалечи с гневни стъпки.

По-късно влезе в стаята си и веднага видя разрушението: книгите ѝ бяха извадени от етажерките и нахвърляни по пода. Там лежаха и грижливо подредените ѝ хербарии. Някой бе накъсал и намачкал листовите. Ламаринената ботаническа кутия със залепени

щурчета и пеперуди беше стъпкана и изкривена. Дори частите от растения, сложени да се сушат в пресата, бяха извадени и разхвърляни по стаята.

Виан се отпусна на пода. Пръстите ѝ напипаха нежните цветчета на синята камбанка и лимоновата салвия и ги разтъркаха. Чу се тихо прашене и сухите листенца се разпадаха на прах.

Каквото и да правеше, все не беше правилно. Когато спечели състезанието по четене на глас в училище, ѝ заявиха, че не е редно момиче да се показва на преден план. Баща ѝ не ѝ позволяваше да продължи образованието си. Не ѝ разрешаваха да играе с момчетата. Да, ходеше из горите и търсеше растения, но това беше рядка, извоювана с много усилия свобода, заради която родителите ѝ чуваха много критични думи от клиентите на бръснарския салон. Дъщеря им е на възраст за женене, няма ли си друга работа?

Понякога даже си мислеше, че бракът е по-малкото зло. Но как да си намери мъж в Сен Флоран? Познаваше всички тук и нито един не ставаше. Усещаше жадните погледи на мосю Бержер. Жена му бе починала миналата година — оттогава идваше в салона всеки ден и не сваляше очи от нея. А най-лошото беше, че на вечеря родителите ѝ често споменаваха името му. Виан се опасяваше да не би вече да са уговорили брака ѝ. В Сен Флоран не беше необичайно да омъжат младо момиче без зестра за възрастен мъж. Но тя никога, никога нямаше да вземе мъж, почти два пъти по-стар от нея!

Изправи се с усилие, краката отказваха да ѝ се подчиняват. Механично приглади полите си, за да почисти праха от растенията. Завъртя се бавно, заглеждана в хаоса в краката си. В този миг, сред разкъсаните растения и смачканите книги, тя окончателно проумя, че в Сен Флоран няма бъдеще за нея. Стараеше се да отговори на очакванията, вложени в нея, но не можеше повече. В Сен Флоран щеше да е нещастна, да води живот, какъвто не иска. И щеше да свърши като озлобена стара жена. Донесе метла и лопата, събра парчетата и изхвърли всичко в кофата за смет. Имаше чувството, че изхвърля на боклука целия си досегашен живот.

Бавно изкачи стълбата към стаичката си. С всяко стъпало стъпките ѝ укрепваха. Беше дошло време да вземе решение. Напоследък непрекъснато мислеше по въпроса, ала досега не бе събрала смелост да го осъществи.

Ако искаше да води свой живот, трябваше да напусне Сен Флоран и семейството си. Не се питаше къде ще отиде. Имаше само една цел: Париж, града, за който отдавна мечтаеше.

[1] Планинска верига в Южна Франция, югоизточният дял на Централния масив. През 1970 г. обявена за национален парк. — Бел.ред. ↑

ЕДНО

— Погледни, Жан-Луи! Там отзад е Айфеловата кула!

Символът на Париж се издигаше дързък и елегантен над морето от сгради. Намирахме се на възвишение малко пред града и ламаринените покриви блестяха сребърни под разпръснатата вечерна светлина. Бяхме тръгнали от Сет сутринта и се приближавахме към Париж по магистралата от юг. Най-после пред мен се разкри тъй дълго жадуваната гледка. Париж!

— Ей там оттатък, отляво! Виждаш ли я? Боже, колко е красива! Никога не я бях виждала така, осветена от залязващото слънце! Как свети само! Погледни! В най-сладникавия розов цвят!

— Сега не мога да гледам натам — отговори Жан-Луи.

В момента се опитваше да се престрои в дясната лента и да пропусне шофьора, сърдито надул клаксона зад него, а това изискваше цялото му внимание — върволицата от коли по трите ленти не секваше, между автомобилите нагло се стрелкаха мотори и ги изпреварваха.

Радостта отново да съм тук ме завладя. Само още няколко минути и пак ще бъда в града на мечтите си. Тук, съвсем близо до магистралата, се намираха индустриалните паркове и големите жилищни комплекси, но аз знаех, че зад тези по-скоро делови сгради вляво и вдясно от магистралата се простират булевардите с техните великолепно къщи, украсени с балкони и еркери. Пред къщите минаваха широки тротоари, по тях бяха наредени маси и столове на кафенетата, скрити под тенти. Представих си течението на Сена и тръгнах на разходка. Все още познавах града много добре. На север пред нас се издигаше хълмът Монмартър — в същия миг зърнах над покривите ослепително белия купол на „Сакре Кьор“. Колко пъти бях обикаляла тесните, винаги малко мръсни улички под църквата — там Париж все още изглеждаше както преди сто години, когато на Монмартър са живели, обичали и танцували хората на изкуството и техните дами.

Последният слънчев лъч улучи редицата прозорци на горния етаж на офис сграда и позлати околните фасади. Поех дълбоко дъх. Това беше за мен Париж: светлината, която рано сутринта или, както сега, от вечерното слънце, се пречупваше златна в цинковите покриви, а фасадите от пясъчник заблестяваха като копринено кадифе. Залезеше ли слънцето, градът сменяше златната си дреха със сребърна. Доскоро потопени в трепкаща светлина, сега сградите добиваха остро очертани контури.

Спомних си колко много вечери се вливах в потока от хора, които излизаха от метростанциите, на път към къщи пазаруваха за вечеря в *Cremeries* и *Boulangeries*, както се наричаха млекарниците и пекарниците, или сядаха в някое кафене да пийнат чаша червено вино, преди да се приберат. Колко пъти си бях бърбила приятно с пекарката или продавача на вестници. Никой не владее изкуството на тези леки разговори по-добре от собствениците на магазинчета в Париж — няколко думи, не казват много, но те карат да се чувстваш приятно и уютно.

После и миризмите, толкова типични за града. Леко металната, уникална миризма на метростанциите, ароматът на парфюм и липов цвят през пролетта, на горещи, леко загорели кестени през есента, на сладки палачинки, предлагани от улични търговци.

Погледнах с блеснали очи към Жан-Луи.

— Знаеш ли, за мен Париж е повече от струпани на едно място световноизвестни архитектурни забележителности и площади. Лувъра, обелискът на площад „Дьо ла Конкорд“, Триумфалната арка, Айфеловата кула — всички са много красиви, но за мен Париж означава определен начин на живот, красотата в детайла...

— Внимавай, глупако! — изруга Жан-Луи и натисна клаксона. Водачът пред нас му бе отнел предимството. — Извинявай, но в момента не съм в състояние да те слушам — обясни ми след малко той.

Вдигнах рамене и протегнах шия, за да погледам още малко как Айфеловата кула изчезва бавно зад сградите. Слънцето се бе скрило зад хоризонта и в момента кулата светеше сребърна. Заприлича ми на оцветена черно-бяла фотография.

Влязохме в тунел и затворих очи. Не бях в състояние да се преборя със заливащия ме порой от спомени и чувства. Отново бях на двадесет и три, сияеща млада жена със стипендия за два семестъра по история на изкуството в Сорбоната и куфар, пълен с мечти. Слязох от влака на Лионската гара с твърдото убеждение, че отсега нататък Париж ще лежи в краката ми. Така си обяснявам причината да се случи точно това. Намерих си малко жилище недалеч от улица „Рокет“, близо до Бастилията. Всъщност жилище не е точната дума. Разполагах с някогашна слугинска стая под покрива, дотам водеше стръмна стълба и през лятото ставаше ужасно горещо. Имах едно-единствено помещение и то ми служеше за дневна, кабинет и спалня. Мъничката кухня и тясната баня бяха толкова ниски, че се налагаше да се движа с наведена глава. Никога не съм се чувствала по-добре, отколкото в онова тясно и неудобно жилище, но изцяло само на мое разположение. Всяка сутрин прекосявах Сена и отивах в университета. Следвах история на изкуството трети семестър. Смесвах се с множеството студенти, изпълващи коридорите на Сорбоната, и понякога ме обземаше страх, че сърцето ми ще се пръсне от радост. Любимият ми курс се провеждаше в достопочтеното Училище за изящни изкуства в центъра на „Сен Жермен“^[1] с многото му галерии. Творци като Моне, Реноар, Дьолакроа и Матис бяха учили живопис тук. А аз имах правото да посещавам лекции по иконография! Всеки вторник следобед се изправяхме пред картините на бившите ученици на института, окачени чак до таваните, и слушахме обясненията на мосю Парафен за значението на определени мотиви в живописиста.

И тогава пристигнах в Париж в началото на май, точно както сега. Кестените цъфтяха буйно, парковете блестяха в ярки багри, жените носеха къси поли и силни цветове. След лекциите сядах край езерото в Люксембургската градина да чета и да уча. Никога друг път не съм била така жадна за знания и толкова възприемчива, както през онова лято.

През свободното си време се скитах из улиците, посещавах различни музеи и се опиянявах от уникалната магия на града. Водех пълноценен живот и не се насищах да откривам нови и нови неща. Бях готова да танцувам през целия ден. Почти не спях, защото ме беше страх да не пропусна нещо. Копнеех да получа всичко възможно от Париж.

А после срещнах Жюлиен. Един ден просто седна насреща ми в кафетерията на университета. Разположи се на червения пластмасов стол, без да помоли за разрешение.

— Здравсти, аз съм Жюлиен. Вече няколко пъти привличаш погледа ми.

Зяпнах го изумена. Изглеждаше безсрамно добре: тъмни къдрици, ослепително бяла тениска с езика на „Ролинг Стоунс“, леко тромава фигура, кожа в мек бронзов тон. На китката си носеше няколко плетени гривни. „Истинско хипи“, помислих си възхитена. Заразително жизнерадостен и невинно нехаен, той ме завладя от първата секунда. Влюбих се на мига, с цялото си сърце. От този ден нататък двамата всяка нощ обикаляхме клубовете и баровете около Бастилията. Любимата ни кръчма беше „Барагуен“ на улица „Тикетон“, недалеч от някогашните хали. Харесах заведението първо заради името и адреса. Там пиехме евтина бира, после отивахме под ръка в занемареното му жилище в „Белвил“^[2] и се любехме цяла нощ. Жюлиен беше фантастичен любовник. Докосванията му оставиха печат върху тялото ми. Никога не ги забравих и все още усещам отзвука им.

— Оттук ли да излезем, или не?

Гласът на Жан-Луи ме върна в реалността. Бяхме оставили тунела зад нас и дневната светлина ме заслепи.

— Какво? — попитах, все още пленница на спомена.

— Питам оттук ли да излезем.

Ориентирах се бързо.

— Да. Италианската порта е там отпред.

Жан-Луи зави по отклонението и потеглихме към центъра по Авеню Италия. Видях табела за булевард „Сен Жермен“ и сърцето ми ускори ритъм. С голямо удоволствие бих заобиколила, за да минем покрай Люксембургската градина. Жан-Луи обаче държеше да отидем първо в хотела. В крайна сметка не бях в Париж сама, а с мъжа си. И вече не бях влюбена студентка, а омъжена жена.

Жан-Луи ми бе подарил пътуването до Париж за годишнината от сватбата. За пръв път идвах тук след студентските години. Оттогава бяха минали петнадесет невероятно дълги години и ако преди две седмици Жан-Луи не ме беше изненадал с поканата, сигурно щеше да мине още повече време.

Остатъците от неделната вечеря все още бяха на масата между нас. Доволно отчупих парче багета и го натопах в червения сос на *rouille de seiche a la setoise*. Дълго име за едно относително просто ястие. Руй, гъстият сос за риба, е типичен за Сет, град на брега на Средиземно море, където живеят родителите ми: сепия в сос от зеленчуци и домати с добавена накрая чеснова майонеза — това е същинският руй. Този ден сосът ми се беше удал забележително добре. Стана като крем, с лека лютивина — винаги добавям в майонезата щипка кайенски пипер, макар че по рецепта е с шафран.

Жан-Луи наля вино на двама ни и отпи глътка. Гладкото му лице отразяваше светлината на вечерното слънце. Изтри си устата и се облегна назад. Отнесох чиниите в кухнята, наредих съдовете в миялната машина. Върнах се в стаята и видях на моето място пощенска картичка с нощна снимка на Айфеловата кула.

— На втори имаме годишнина от сватбата. Давам ти подаръка си още сега. Като го погледнеш, ще разбереш защо — обясни Жан-Луи.

Взех картичката и прочетох текста. Сигурно съм изглеждала силно изненадана. *Покана за пътуване до Париж*, пишеше на картичката.

— Решил си да отидем в Париж? — възкликнах. — О, Жан-Луи, откога искам да отида там! Колко е хубаво, че си се сетил!

Жан-Луи ме погледна със своята особена усмивка, леко наклонил глава по момчешки, изпълнен със снизходителност и любов — в началото на връзката ни от тази усмивка ми се подкосяваха коленете. Гласът му прозвуча съвсем меко:

— Нали знам колко си побъркана по Париж.

— Не би могъл да ми подариш нищо по-прекрасно! Много ти благодаря! — извиках възторжено и се втурнах да го прегърна.

— Най-сетне ми се удава възможност да предприема дълго пътуване с новата кола. — Лицето му светна. — Ще си прекараме чудесно. Всичко съм уредил. Резервирах хотел в Латинския квартал. Сорбоната е съвсем близо.

В главата ми мигом изникнаха картини на хотелски апартаменти в стил бел епок. Букети цветя и кутии с шоколадови бонбони, отрупани с възглавници високи легла, от които се вижда Айфеловата кула,

огромна баня с джакузи. Е, не беше нужно да е чак толкова луксозно, но той все пак си бе спомнил, че съм следвала в Сорбоната, и бе резервирал хотел наблизо. Наистина ме трогна.

— Заминаваме следващата седмица в сряда. В събота ще отпразнуваме годишнината от сватбата ни в Париж и ще се върнем в понеделник. Радваш ли се?

— О, да — отговорих. — Нямам търпение да тръгнем.

Жан-Луи дойде при мен, вдигна ме от стола и ме целуна. Положи ръка върху гърдите ми. Усетих аромата на парфюма му, а под него друг, неговия, тръпчив — много го харесвах. Притеглих го към себе си.

А сега бях отново в Париж. След петнадесет години отново се намирах в града, където бях прекарала толкова щастливи мигове. В радостното ми очакване се примесваше лека меланхолия и ако бях съвсем честна, малко страх. Как щеше да ме посрещне градът? В крайна сметка вече не бях двадесет и тригодишното момиче, дошло тук да следва. Междувременно се бях омъжила и работех в градската управа на Сет. А и сбогуването ми с Париж беше нещастно.

Тогава смятах да се върна в родния град само за няколко дни, най-много седмици. Наложих се мама да влезе в болница, да ѝ направят операция, аз държах през това време да бъда до нея и да се грижа за баща ми, който е абсолютно неспособен да се оправя сам. Ала бях твърдо убедена, че най-късно след четири седмици ще се върна в Париж и ще си завърша магистърската работа. Бях обсъдила темата с професор Парафен и се бях записала за изпита. С радост очаквах да се зароя в архивите на Училището по изящни изкуства, където междувременно работех като научна помощничка и се надявах след време да ме назначат на постоянно място. Вярвах в сияйното бъдеще.

След операцията на мама настъпиха усложнения, последваха още операции, накрая и многоседмично пребиваване в рехабилитационна клиника. Не можех да оставя родителите си сами.

— Не е нужно да се грижиш за нас — каза ми със слаб глас мама, ала в погледа ѝ прочетох, че се надява точно на това.

Баща ми пък беше на мнение, че няколко семестъра следване по история на изкуствата е напълно достатъчно. За какво ми е да следвам още? Никой от семейството ни не беше следвал. Да не говорим колко

жертви правеха родителите ми, за да плащат учението ми. Накрая се обади и Жюлиен да ми съобщи, че е срещнал друга жена.

— С теб беше хубаво — каза ми още. — Грижи се за себе си.

Напусна ме също така между другото, както ме беше завладял.

Представата да бродя из Париж, без той да е до мен, беше направо ужасна. Почти с радост писах на професор Парафен, че се налага да се грижа за родителите си и ще пропусна следващия семестър.

Скоро след Нова година се запознах с Жан-Луи. Той беше първият мъж след Жюлиен, събудил интереса ми, и след месеци на тежка тъга по изгубената ми любов той пръв успя да ме разсмее. Стараеше се да ми създава красиви моменти, за да ме освободи от унинието. Познаваше отлично околностите на Сет и двамата предприемахме дълги излети. Показа ми най-красивите кътчета, водеше ме в малки селски гостилници, познати само на него. Преди да ми стане мъж, беше най-добрият ми приятел. Човек, на когото разчитах за всичко, абсолютно надежден, готов да го разкъсат на парчета заради мен. Затова се влюбих в него. След година ме попита ще се омъжа ли за него и аз веднага казах да.

За съжаление останахме без деца и от известно време бракът ни не вървеше. Връзката ни буквално остаря — бяхме женени от тринадесет години и бракът вече не ме изпълваше истински. Не знаех дали само аз се чувствам така, дали за Жан-Луи всичко е наред. Той отклоняваше всеки опит за разговори да си изясним нещата.

Спряхме на червен светофар. Погледнах към него и улових усмивката му. Нежно помилвах ръката му. Бях му благодарна, че прави това пътуване с мен, въпреки че не обичаше особено Париж. Идвал бе тук само веднъж, по време на военната си служба, и не беше запазил добри спомени. Приех го като сериозно намерение от негова страна да даде нов тласък на брака ни. Аз също щях да се постарая.

[1] Квартал в централната част на Париж, в чиито кафенета, едно от тях „Кафе дьо Флор“, се събирали видни интелектуалци и творци.

— Бел.ред. [↑]

[2] Район в Източен Париж, превърнал се през 20-те години на XX в. в беден имигрантски квартал. — Бел.ред. [↑]

ДВЕ

Все още се движехме към Сена, от време на време улиците се отваряха и пред очите ни се разкриваха грандиозни гледки. Откакто преди сто и петдесет години барон Осман е наредил да прокарат широките оси през Париж, пред погледа непрекъснато се отварят просторни площи с големи фонтани или статуи. Създадени са специални градски карти с „Големите оси“, на които много добре се вижда как големите булеварди минават през града като артерии.

— Там отпред е площад „Италия“. Мини направо през него и поемете по Авеню Де Гоблен.

Площадът има размерите на футболно игрище. Докато Жан-Луи прекоси половината, аз се възхищавах на огромния фонтан, издигнат в средата. Около него има малки зелени площи, а зад тях се извисяват небостъргачи от 70-те години, построени в XIII район. Спомних си, че наричаха квартала и „Чайнатаун“. Редом с модерните строежи открих и няколко реликви с богата традиция: зелена колона на Литфас^[1] с типичния луковиден покрив и метростанция в стил ар деко.

Междувременно бяхме стигнали площад „Монж“. Тук и в околните улици отново видях моя някогашен Париж: красиви буржоазни къщи, широки тротоари с павилиони за вестници, пред които хората се редят на опашка, кафенета и малки магазини.

— Някъде там трябва да е хотелът ни — посочих на Жан-Луи.

Той бе въвел адреса в навигацията, но според мен беше много по-хубаво аз да го водя из града. Не поглеждах към малкия екран и се чувствах леко обидена, задето Жан-Луи не ми се доверява. Все пак познавах града.

Колкото повече приближавахме Латинския квартал, където се намираше хотелът ни, толкова по-красиви ставаха сградите. Непрекъснато сочех на Жан-Луи какво си струва да види.

— Виж, отсреща е метростанцията. Точно до нея има *brasserie* — малка, непретенциозна гостилница — с червена тента. Съвсем близо е до хотела. Да отидем ли там довечера? Видя ли балконите?

Ами кръглите покриви над еркерите? А комините — толкова тесни, същински тръби на орган!

Говорех безспир, давах воля на въодушевлението си.

— Пред нас минава Сена, макар да не я виждаме. Най-много на пет минути пеша. О, а на тази улица има едно кафене, в което е пляла Жюлиет Греко!

Стигнахме до въведения в навигацията адрес и Жан-Луи въздъхна облекчено. Погледнах два пъти, за да се уверя, че *Hotel des Grandes Ecoles* се намира в края на пасаж, отделен от улицата с порта.

— Какъв хубав хотел, Жан-Луи! Как го откри? Градина наскред Париж! Колко романтично!

— Наистина изглежда добре — съгласи се той и умело паркира колата на едно празно място.

— В Париж никой не изтегля ръчната спирачка — предупредих го, след като угаси мотора.

— И защо?

— За да могат по-лесно да бутат автомобилите напред и назад, та да се наместват в паркоместата.

— Тия парижани са луди — отсъди Жан-Луи.

Взехме си куфарите от багажника и влязохме през портата в градината. Алеята бе настлана с паваж. В кашпи и лехи цъфтяха азалии. Входът на хотела се намираше в края на градината, отпред бяха изнесени столове и маси, където гостите да закусват или вечер да пият по чаша вино. Отзад се издигаше прастара стена от големи камъни. Какво красиво място! И колко спокойно!

Дадоха ни стая на първия етаж с изглед към градината. По стените бяха окачени плакати във винтидж стил с ловни сцени на бяла основа. Вратата към банята също беше облепена с такива плакати. Лакиран в бяло гардероб и масичка с два стола допълваха мебелировката. Почувствах се като в каталог на Лаура Ашли. Според мен мястото беше прелестно, а когато се отпуснах върху широкото удобно легло, задоволството ми стана пълно.

— Тук е много романтично — казах на Жан-Луи и го прегърнах.

— И банята е много добра, има голяма вана — съобщи той и ми намигна. — Ще отида да прибера колата в гаража, иначе ще ми лепнат някоя глоба.

— Да дойда ли с теб? — попитах, надявайки се да каже не.

— Не е нужно. Остани си тук. Ще се върна бързо. — Целуна ме по бузата. — Харесва ли ти?

Кимнах.

Щом останах сама в стаята, отворих прозорците, високи от пода до тавана. Пролетният вятър развя завесите. Излегнах се на леглото и поех дълбоко дъх. Отново бях в Париж!

След толкова години градът не бе изгубил нищо от привлекателността си. Винаги когато се чувствах зле, заминавах в мечтите си за Париж и си възвръщах усещането за живот, което имах там. Спомнях си особено красиви места или моменти, преживени в този град. Една магична вечер по кейовете на Сена, когато луната се отразяваше във водата и от каменния палат на правосъдието излитаха прилепи. Собственикът на мъничкото кино, който ми върна входния билет с думите: „Имате чудна усмивка!“. Никога не се бях чувствала толкова красива и неустойима както тогава в Париж. Никога не бях получавала повече комплименти. А Жюлиен бе направил щастието ми пълно. Спомнях си всичките входи на къщи, пред които се бяхме целували страстно, преди да стигнем до квартирата му и да останем насаме. Веднъж, точно на един от малките мостове над канала „Сен Мартен“, ни изненада силен летен дъжд. Понечих да побягна, но той ме задържа, притисна ме и ме целуна с такава страст, че престанах да усещам плисналия дъжд. И днес ми става топло при спомена за необузданата му нежност.

Лежах в хотелското легло и размишлявах. Къде остана всичко това? Чистото щастие от живота, усещането, че имаш сили да направиш всичко? Накрая и дълбоката тъга от загубата на Жюлиен? Тези магични чувства, присъщи на човек само когато е млад, но копнее да се върне към тях през целия си живот.

Чух стъпки по коридора и седнах в леглото, защото си помислих, че Жан-Луи се връща. Ала стъпките се отдалечиха, в края на коридора се затръшна врата и отново настана тишина.

Спомних си как се запознах с Жан-Луи. През онзи ден над Сет премина лятна буря. По нашите места тези бури са доста силни. Нахлува мистралът, изведнъж става ужасно студено и неприятно. Бурята се разрази точно в края на работния ми ден. Лееше се дъжд, но

приятелката ми Каро ме спаси — звънна и предложи да ме вземе с колата си.

— Вече съм тук, паркирала съм непосредствено пред входа — обясни тя.

Гребнах забравен чадър, той обаче предаде Богу дух веднага щом излязох под бушуващия вятър. Огледах трескаво улицата и зърнах малкия черен автомобил на Каро. Втурнах се натам — няколко крачки бяха достатъчни да се намокря до кости — отворих вратата и се хвърлих на седалката до шофьора.

— Ама че гадно време! Виж ми блузата! — изругах. От дъжда бялата ми блуза бе станала прозрачна, платът лепнеше по тялото. Избухнах в смях. — Добре че никой няма да ме види. Какво става? Няма ли да тръгваш?

Едва сега се обърнах наляво. До мен седеше напълно непознат мъж и се усмихваше. Погледът му бе забоден в деколтето ми.

— Какво правите в колата на Каро? — изръмжах и вдигнах чантата пред гърдите си.

— Коя е Каро? — попита той. Зададе въпроса съвсем сериозно, ала в очите му прочетох колко се забавлява в момента.

Огледах се и установих, че със сигурност не се намирам в колата на Каро. Тя никога не би окачила на огледалото мъничка футболна топка, освен това пепелникът ѝ щеше да е препълнен.

Докато размишлявах какво да предприема, вратата на автомобила се отвори с трясък.

— Нали уж аз трябва да те взема.

Ето я и Каро. По полата ми се посипаха капки от мократа ѝ коса.

— Желаете ли и вие да се качите в колата ми? — попита непознатият зад волана. — Има ли още някой? — Едва удържаше смеха си.

Все още бях твърде стъписана и не разбирах положението. Каро ме спаси.

— Явно е станала грешка. Хайде, слизай, аз съм паркирала точно отзад. — И ме измъкна от колата.

На следващия ден Жан-Луи дойде при мен в туристическия център и ми подари чадър — още го имам. Когато разказвам как съм се запознала със съпруга си, всички се смеят. Ала колкото по-често

разказвам историята, толкова по-ясно ми става, че още при първата ни среща ролите между Жан-Луи и мен са били разпределени.

Жан-Луи произхожда от заможно семейство. Родителите му са по-богати от моите, майка му не работеше, хладилникът беше винаги пълен, имаше и „купешко“ ядене, не само от домашната градина. След завръщането от Париж отново заживях при родителите си и погребях амбициозните планове. Грижите за болната ми майка и безпомощността на баща ми бързо ме вкараха в релсите на нормалния живот. Жан-Луи ме взе, така да се каже, за ръка, и ми показа начин на живот, много по-безгрижен и радостен от познатия ми досега — в моя дом парите никога не стигаха, заплахата баща ми да изгуби работата си вечно тегнеше над нас, а мама неизменно очакваше най-лошото. Жан-Луи ми помогна да се освободя от това бреме.

Нужна ми беше почти година, за да преодолее загубата на Жюлиен, ала бях сигурна, че ще имам и друг мъж. С Жан-Луи започна време на безгрижна влюбеност, изпълнена с безчет мънички безумия, които си позволявахме. Имахме ли пари, харчехме, без да мислим, купувахме шампанско и го пиехме на плажа, той ми правеше подаръци, грижеше се за мен. Носеше ме на ръце и аз бях влюбена до уши.

Кога свърши това? Нетърпението най-сетне да останем сами и да правим любов? Както и щедростта на Жан-Луи, увеличащото му желание да приема живота леко и да се наслаждава на мига?

Моментите на пламенно желание за близост с Жан-Луи постепенно ставаха все по-редки. Преди четири години получих място в градската управа на Сет — вече отговарям за културата и туризма и се налага често да присъствам на разни събития; вечер невинаги съм вкъщи. Работя извънредно, печеля колкото съпруга си. Започнах да се опасявам, че той ме е обичал повече, когато е живеел със самочувствието на мой закрилник.

Полагах усилия да видя у него предишния Жан-Луи, ала ми ставаше все по-трудно. И с него се случваше същото, усещах го съвсем ясно. Знам, че понякога го дразня. В последно време се интересува повече от колата си и от футболни мачове, отколкото от мен. И двамата

сме истински весели само когато не сме заедно или сме с приятели. Нещо не е наред.

Въздъхнах дълбоко, станах и отидох до прозореца да погледна навън. Жан-Луи вървеше по алеята към хотела. С едната ръка държеше мобилния телефон до ухото, с другата ми махна. „Все още изглежда добре — помислих си с усмивка, — харесвам небрежната му походка.“ А решението му да ми подари това пътуване и да запази хотел в любимия ми парижки квартал развълнува сърцето ми.

Обещах си през този уикенд да се държа безупречно и да намеря път обратно към Жан-Луи. Желаех да върна чувствата от първите ни години, за които си мислех току-що. Прогоних мисълта за Жюлиен. Никога не бях разказвала на Жан-Луи за него. Сигурно веднага щеше да забележи колко различни са чувствата ми към него и към Жюлиен. Първата истинска любов е голяма сила и редом с нея съпругът често изглежда съвсем дребен. Не желаех да го наранявам ненужно, затова не му говорех за тази част от живота си в Париж.

Отново погледнах към Жан-Луи — той се огледа и бързо откъсна голямо червено лале. Цветът му много подходдаше на тапетите в нашата стая. Скри лалето зад гърба си и отиде на рецепцията. Усмихнах се и застанах пред огледалото да си начервя устните. Започнах да се надявам, че всичко ще бъде добре.

[1] Колона за лепене на плакати, създадена от немския печатар Ернст Литфас и въведена в Берлин през 1854 г. — Бел.прев. ↑

ТРИ

Разопаковахме багажа. Вече беше минало осем и двамата бяхме гладни. Решихме да хапнем някъде наблизно. През една улица имаше малък площад със средновековно излъчване, казваше се „Контрескарп“, на един ъгъл се намираше заведението „Делмас“. На терасата бяха наредени обичайните малки маси, столовете представляваха пъстра плетеница от червено и синьо. Във вътрешността подът беше от стари греди, гостите седяха в червени плюшени кресла. С келнерите, които балансираха над главите си пълни табли, сякаш се намират в цирка, „Делмас“ изглеждаше като реклама на парижко бистро.

— Това ще е любимото ми заведение за предстоящия уикенд — казах на Жан-Луи и се запътих към една маса на терасата. Едва седнахме и се появи келнер, завързал красиво дългата си черна престилка.

— Ако решите бързо, ще хванете намалението — съобщи той.

Поръчахме си коктейли и аз започнах да се кискам, защото се чувствах много добре и пиех твърде бързо. Поръчахме леденостуден *Crémant* от Лоара, към него препечен хляб с разтопено сирене и прясно смлян черен пипер. Наслаждавахме се на храната и наблюдавахме оживлението наоколо. На площад „Контрескарп“ също имаше водоскок, обграден с рожкови. Под едно дърво се бе устроил клошар, кучето му лежеше до него и двамата си деляха вечерята. По балконите цъфтяха герании в големи саксии. Къщите около площада бяха стари, на първия етаж, над малък магазин за хранителни стоки, между два прозореца на фасадата висеше истинска картина. *Au Nègre joyeux* — пишеше отгоре. „При щастливия негър.“

— О, Париж е красив — въздъхнах щастливо.

На следващата сутрин предложих първо да отидем на брега на Сена. Нали точно там, на двата острова Сите и Сен Луи, е било

положено началото на града.

— А после ще завладеем остатъка от Париж, като описваме все по-широки и по-широки кръгове. Ще видиш, Париж не е чак толкова голям. Пътят от „Сакре Кьор“ до Сена е просто една малко по-дълга разходка.

— Искаш да видим Сена? С удоволствие. И аз искам да я видя. Задължително е за всяка влюбена двойка. Имам предвид онзи мост.

— Кой мост? Сигурно мислиш за „Пон Ньоф“? Заради филма?

Жан-Луи ме погледна озадачен през малката маса за закуска. Седяхме на слънце пред хотела. Помолихме жената, която ни обслужваше, да ни сервира закуската навън. Жан-Луи намаза пресния кроасан с ягодов мармалад и обясни:

— Говоря за онзи... „Пон дез Ар“. Където висят катинарчета.

Спомних си, че съм чела за този мост. По железния парапет висят хиляди и хиляди катинарчета, на които любовните двойки са написали имената си. А ключовете хвърлят в реката.

— Там ли искаш да отидеш? И да окачиш катинарче?

Жан-Луи вдигна вежди.

— Нали и ние сме влюбена двойка? Даже сме на сватбено пътешествие.

Това беше вярно, нямаше как да го отрека. Жан-Луи обичаше да прави неща, които правеха всички. С колегите си бе участвал в *Ice Bucket Challenge*^[1] и щеше да си купи даже стик за селфита, ако не се бях възпротивила — не можех да си представя да се разхождам из Париж като най-обикновен турист със стик за селфи.

— Окей, тогава да тръгваме. Ще вървим пеша, съвсем близо е.

— Мисля си дали да не ида да видя колата. Само за да съм сигурен, че си е на мястото...

Нямах нищо против.

— Добре, върви. Аз ще си седя тук на слънце, докато се върнеш.

— И ще се потопиш в спомените? — попита с усмивка той.

— Добра идея — отговорих.

Изпих си кафето, отметнах глава назад и се загледах в околните къщи. На третия етаж жена поливаше цветята на балкона. На съседния балкон мъж четеше вестник, радио работеше тихо. В короната на кестена цвъркаха врабци. Пуснах няколко трохи близо до стола си и птиците мигом долетяха. Извадих картата на града, за да проверя на

какво разстояние е хотелът ни от Сорбоната, и установих, че се намирам само на две пресечки от някогашния си ежедневен път. Преглътнах. Винаги слизах само две метростанции по-нататък. А след лекциите често пиех кафе с Жюлиен в бара на ъгъла... Внезапно се почувствах неловко. Запитах се дали ще имам смелостта да мина по същия път с Жан-Луи, да седна в същото кафене, на същата маса. Дали ще е почтено спрямо него?

— Готов съм. Да тръгваме. — Неочаквано Жан-Луи се бе изправил до мен.

Излязохме от градината през красивата порта и тръгнахме надясно. Улицата се спускаше стръмно към реката — V район се намира на хълма на Сент Жьоневиев, патрон на града. На следващия ъгъл табела на една от къщите съобщаваше, че през 1922 и 1923 година тук е живял Ърнест Хемингуей със съпругата си Хадли. Малко по-нататък видяхме отляво остатъци от някогашната градска стена. Зад тях се издигаше огромният купол на Пантеона. Друга табела ни насочи към арените на Лутеция^[2]. Много от страничните улички все още бяха със стария си паваж.

— Не си представях, че в Париж продължават да съществуват такива селски кътчета — отбеляза Жан-Луи.

— Намираме се в най-старата част на града. Тук са последните запазени останки от римско време. Строителните планове на барон Осман не са стигнали дотук. Дълго време кварталът изобщо не се е числял към Париж.

— Харесва ми.

— Почакай да видиш Сена.

В края на улица „Кардинал Лемоан“ хоризонтът се отвори и двамата се озовахме точно пред остров Сен Луи. Тук най-изисканите, най-елегантните сгради на Париж се гушеха една в друга, издигаха се над плачущи върби и над реката. Стените на кейовете блестяха бели под слънцето, по пейките седяха хора. Отидохме до средата на моста и се облегнахме на перилата, за да се полюбуваме на гледката. Под нас водата на Сена отразяваше слънчевите лъчи, над нея господстваше свежата пролетна зеленина на дърветата, после идваха фасадите от пясъчник с прозорци от пода до тавана и балкони от ковано желязо, над тях грееха в сиво и зелено медните покриви, а над всичко това се бе разпростряло сияещото пролетно небе, осеяно с облачета,

предвестници на хубаво време. От красотата, разкрила се пред очите ни, останахме безмълвни.

Ръка за ръка продължихме към острова. Стигнахме до края му и поехме по малък мост към остров Сите. Отстрани се издигаше задната страна на „Нотр Дам“. По крайбрежната алея артисти и художници показваха изкуството си. Група пъстро облечени млади хора произвеждаха завладяващи звуци с помощта на кофи и тенджери. Около тях се бяха събрали доста хора, някои танцуваха. С мъка се промъкнахме през тълпата. Няколко метра по-нататък възрастен мъж продаваше авокадо — три парчета за три евро.

— Внимавай за чантата си — прошепна ми Жан-Луи. Аз обаче се чувствах толкова добре, че изобщо не се замислих.

Минахме отстрани на „Нотр Дам“ и излязохме на малък площад, засенчен от дървета. Край тях в няколко дълги железни павилиона със зелени покриви цветари предлагаха стоката си. Минахме през един от павилионите и мигом ни завладяха ароматите на хиляди цветя. Лалета, рози, хортензии, момини сълзи, вечнозелени растения и кактуси... Истинско море от багри. Даже канавките бяха пълни с нападали цветни листенца. Пред щандовете висяха старомодни волиери, обитавани от папагали и пойни птички. Пееха и цвърчаха една през друга, сякаш убеждаваха минувачите да ги купят. Познавах този пазар от едно време. Често идвах тук, понякога си позволявах букет цветя. Ето я и пейката, където често седях и наблюдавах пъстрата бъркотия. Посегнах към ръката на Жан-Луи и я стиснах силно — бях много развълнувана.

— Къде е мостът? — попита той.

На сбогуване зарових нос в букет люляк, чийто омаен аромат доминираше над всички други ухания, и поведох Жан-Луи нататък. Отидохме до тесния край на острова, където се намира площад „Дофин“. Посочих с пръст напред.

— Това е „Пон Ньоф“. Следващият мост е „Пон дез Ар“, онзи с катинарчетата.

Декорът, образуван от широките тротоари и могъщите платани, изглеждаше възхитително. Ето го Париж на монументите и архитектурните чудеса. Пред нас се появи френският институт, от

другата страна на реката се разпростря фасадата на Лувъра, дълга сто метра. По брега седяха рибари и изобщо не се впечатляваха от гледката. Спомних си многото филмови сцени, които се разиграват тук: влюбени двойки, нежно прегърнати, безумни преследвания, самоубийци, тръгнали да се давят заради отхвърлена любов.

Първите букинисти тъкмо отваряха боядисаните в зелено сандъчета и излагаха книгите си. Докато живеях в Париж, редовно откривах тук стари гравюри, плакати, книги за изкуство и други ценни издания. Купувах ги след продължителни пазарлъци. На петдесет метра пред нас видях щанда на стария мосю Фландел и дъхът ми спря. Често си бях бърбила с него и той знаеше, че следвам история на изкуството.

— *Ah, voila la petite mademoiselle Renard* — поздравяваше ме винаги, размахвайки дългите си ръце. — Ето я и малката мадмоазел Ренар. Знаете ли, днес имам за вас нещо много специално.

Ускорих крачка, зарадвана, че ще го видя отново. За мое разочарование зад книгите седеше непознат човек. Заобиколих щанда и видях името, изписано в жълто с дребни букви: Е. Фландел, букинист. Порових из изложените книги, извадих от етажерката няколко, обвити в найлон. Обърнах се към продавача и се запитах дали познава стария мосю Фландел.

— *Vous cherchez?* — попита ме той. — Какво желаете?

Поклатих глава, после обаче открих старо издание на романа „Безкраен празник“ от Хемингуей и го купих. Заради Хемингуей, който бе живял близо до нашия хотел, и заради мосю Фландел.

Долу, на реката, бяха вързани лодки за живеене и излетни параходчета. Събрали глави, по водата се плъзгаха два лебеда. От другата страна иззад зелените корони на дърветата се подаваха поцинковани покриви, сияещи под предобедното слънце.

— Спри за малко — помоли Жан-Луи. — Толкова пъти съм гледал тази сцена в старите филми, сега искам да разбера как се чувства човек.

Обърна се към мен и ме целуна. Жан-Луи целуваше добре, устните му бяха меки, понякога нежно засмукваше долната ми устна и моментално ме възбуждаше. Въпреки това в този момент си спомних

целувката на Жюлиен под леещия се дъжд. Обзеха ме угризения и когато продължихме, улових ръката на Жан-Луи.

„Пон дез Ар“ се оказа голямо разочарование, поне за мен. Мостът се губеше под хиляди катинарчета. Накичени даже по стълбовете с фенери, те ми заприличаха на ракови образувания. Шперплат покриваше отделни части от моста и това допълнително го загрозяваше.

— Парчета от парапета са паднали във водата, защото са натежали от катинарите — обясни Жан-Луи. Разбираше от тези неща: като инженер работеше в отдела за мостове и шлюзове в градската управа на Сет.

— Да не би всички катинарчета да са във водата? — Наведох се над парапета. Жан-Луи ме прегърна и ме дръпна назад.

— Не искам да паднеш — пошепна в ухото ми. — Сега и ние ще сложим катинарче.

Очевидно чули ключовата дума, уличните търговци ни наобиколиха и започнаха да предлагат катинарчета — всичките еднакви, по пет евро. Жан-Луи ги прогони и извади от джоба си друго.

— Няма да платя пет евро, след като в „Мосю Бриколаж“ струва две — и той размаха катинарчето си пред лицата на търговците.

Навярно по-лесно щях да се примиря с ритуала, ако бях дала малко пари на някой уличен търговец. Незнайно защо се почувствах неловко. Романтиката отлетя.

— Даже съм написал имената ни върху катинарчето, виждаш ли? Кимнах.

— Според мен това е доста странно схващане за любовта — изказах съмненията си. — Човек заключва любовта си и хвърля ключа. При това загрозява един от най-хубавите мостове на Париж. Да не говорим за околната среда.

— Я стига. Престани винаги да морализаторстваш. Това е просто жест, правят го влюбените.

Кимнах отново. Жан-Луи се протегна, за да достигне празно място от железния парапет и да закрепил катинарчето.

Облегнах гръб на парапета. През цялото време хвърлях погледи насреща, към Училището за изящни изкуства — фасадата му изглеждаше съвсем близо. Ако бях сама, сигурно щях да отида там и да обиколя добре познатите ми зали и коридори. Представих си

фоайето с високи тавани, богато украсени с орнаменти. Главното стълбище, обградено от мраморни колони, водеше към три огромни прозореца, през които се виждаше голямата зала. Най-горната част на сводестия таван, изрисуван с фрески, беше стъклена, за да влиза светлина в ателието. По стените висяха портрети на бивши ученици в разкошни златни рамки.

Освен таваните много харесвах и вратите. С необичайна форма, по-широки от нормалните, а дебелите, богато украсени рамки ги правеха да изглеждат още по-големи. Кой знае, може би професор Парафен все още беше в своя кабинет? Радостта ми отстъпи място на отрезвяването.

Какво ще му кажа, ако го срещна? Как ще му обясня, че не отговарях на писмата му? *Защо не се връщате в Париж? Вие сте една от най-добрите ми студентки.*

Дори не реагирах на приятелските, загрижени въпроси. Какво можех да му кажа?

Че ми липсват сили и смелост да се противопоставя на родителите си? Че след като Жюлиен ме напусна, съм се почувствала жалка и ненужна? Че съм се зарадвала, когато Жан-Луи ми е предложил живот без грижи и в емоционална сигурност? Че съм предпочела по-лекия път, че съм забравила мечтите си и съм се омъжила? Че сега съставям летни програми за туристите в Сет и съм се отказала окончателно от многообещаващата си научна програма?

— Така, готово. Там виси доказателството за нашата любов. — Жан-Луи посочи с пръст едно от катинарчетата. — Какво ти е? — учуди се той. — Защо се държиш така странно? Не е чак толкова лошо. Всички го правят.

Отново погледнах към училището. Искях поне да мина покрай него, затова предложих да вървим през „Сен Жермен“, квартала зад училището. По тесните улички се редяха скъпи бутици, галерии и магазини за хранителни стоки. Някои входове бяха наистина стари, времето бе обрулило дървените рамки на витрините. Изложените стоки обаче изглеждаха скъпи. Спирах пред почти всеки магазин. В един от многото антиквариати открих филигранни пътнически несесери от осемдесети век в кутийки, обшити с копринено кадифе.

Кутиите бяха с форма на пиано. Всяко отделно ножче с дръжка от слонова кост влизаше съвсем точно в своята вдлъбнатина. Нито една част не липсваше.

Няколко сгради по-нататък една цветарка бе окачила стоката си в кошници пред прозореца. Цветята все едно растяха от стената. Вътре в магазинчето от тавана висяха пластове мъх, в които бяха затъкнати бели кали и лилии.

— Откъде ли им идват тези идеи на парижани? — обърнах се към Жан-Луи.

По-късно, щом завихме наляво по невероятно тясната улица „Сен Андре дез Ар“ с многото ѝ книжарници, мънички кина и заведения, спрях да размишлявам. Пред многоетажните *Hôtels Particuliers*^[3] — частните палати на аристократите, построени преди стотици години — седяха студенти и чиновници на късен обяд. От време на време се отваряше по някоя могъща двукрила порта и любопитните надзърваха в зелен вътрешен двор. Открихме свободна маса пред малък руски ресторант и си поръчахме блини със съомга.

Нахранихме се, станахме и продължихме напред. Случайно минахме покрай *Deyrolle* на улица „Бак“, музей на... на какво всъщност? „Дейрол“ е парижка институция. Основан през 1831 година като специализиран магазин за таксидермия и ентомология.

— Това означава препариране на животни и наука за насекомите — обясни Жан-Луи. Явно бе прочел листовката, предлагана в магазина. На витрината, по клони от истинска бреза, бяха накацали десетки препарирани птички. Изкачихме витата стълба към първия етаж и застанахме пред огромен слон, размахал хобота си към един жираф. В задната част разгледахме пеперуди и бръмбари под стъкло, сигурно бяха стотици, дори хиляди. Не всички харесват този начин на препариране и аз се запитах кой би си пожелал подобна вещ за дневната, но гледката беше прекрасна. Ала когато Жан-Луи ми показва препариран бик с изрязан на гърдите му квадратен отвор, който служеше за етажерка, ми дойде твърде много.

Съпругът ми също не го хареса.

— Стига толкова. По всяка витрина ли ще зяпаме? И без това няма да купуваме. Тук дори не са обявени цени.

— Изглеждат толкова красиви!

— Права си, но там едно нещо ми харесва повече.

Жан-Луи посочи витрина с френски макарони, подредени в крехки пирамиди; сортирани по цвят, те образуваха красиви шарки.

— Хмм — промърморих. — *Laduree*^[4]. Можем да си го позволим. Аз те черпя.

Влязохме в магазинчето. Вътре беше много хладно. Красива продавачка ни покани да си изберем между малина, шамфъстък, шоколад и десетина други вкуса. Опакова нежните бисквитки в кутия и я върза с панделка. Жан-Луи не възрази, аз — също, макар да знаехме, че ще отворим кутията още щом излезем. Движенията на жената ни очароваха. Озовахме се на тротоара, свалихме опаковката и се нахвърлихме върху сладките, пълни с нежен, хладен крем; направо се топеше върху езика.

Пред къща, чийто вход образуваше елегантен полукръг далеч от улицата, забавих крачка. Портата със сигурност беше висока поне три метра и изглеждаше твърде тежка, за да я отвориш. Прозорците бяха скрити зад висок зид.

— Тук в началото на миналия век е живяла известна колекционерка на художествени творби. Сюрреалистите около Андре Бретон ѝ били приятели. Познавала също Фрида Кало, говори се, че имала връзка с Гари Купър. По време на войната скрила в дома си еврейска художничка и за благодарност тя ѝ подарила свои картини. В края на живота си имала млад любовник, който задигнал цялата ѝ колекция.

Жан-Луи слушаше разсеяно. Не ме попита нищо. Никога не ми задаваше въпроси, когато му разказвах за живопис или изкуство — това, впрочем, се случваше много рядко; просто не го интересуваше.

— Извинявай, ако ти досаждам. Все пак някога следвах история на изкуството...

— Да, но само няколко семестъра.

Изглеждах го остро.

След минути излязохме на булевард „Сен Мишел“. Тук се намира Сорбоната, тук за първи път бях видяла Жюлиен — в кафетерията. Внезапно чух отговора на въпроса, който си бях задавала сутринта: никога не бих могла да споделя с Жан-Луи тези места, толкова важни за мен. Страхувах се, че ако мина по тях заедно с него, те ще изгубят значението си и ще се повредят.

— Минава пет. Ако искаш, да вземем метрото и да се приберем в хотела — предложих бързо.

— С удоволствие. Не би било зле да си вдигна краката за малко — отговори Жан-Луи. — А после ще пием по един аперитив в „Делмас“, нали?

Кимнах и се насилих да се усмихна. Жан-Луи нямаше вина за меланхоличните ми спомени.

[1] Кампания, проведена през лятото на 2014 година с цел да се наберат средства за борба с болестта амиотрофична латерална склероза, позната също като болестта на Шарко или болестта на Лу Гериг — невродегенеративно заболяване, при което отслабва функцията на периферните нерви. Благодарение на интернет изливането на кофа леденостудена вода върху главата, последвано от призив за дарение, придобива световна известност. — Бел.прев. ↑

[2] Галско римски амфитеатър, най-старото запазено съоръжение на територията на Париж. — Бел.прев. ↑

[3] Установено архитектурно понятие във Франция за обозначаване на градските домове на заможни граждани и духовници, построени, за да изтъкнат високия социален статус на семейството. — Бел.прев. ↑

[4] Верига изискани сладкарници, известни главно с френските сладки макарони, произведени от белтъци, захар и смлени бадеми; обикновено се слепват по две с крем или сладко. — Бел.прев. ↑

ЧЕТИРИ

На следващата сутрин отворих прозореца. Във въздуха се носеше нервно бръмчене. Наведох се да видя какво става на улицата. Много хора вече бяха излезли, повечето теглеха колички за пазаруване или носеха тежки кошници. Седнахме да закусим пред хотела. Лично собственичката ни донесе табла с маслени кроасани и прясна багета и съобщи:

— Днес на улица „Муфтар“^[1] има пазар. Трябва да го видите.

— Качество като на улица „Муфтар“ — издекламирахме двамата едновременно и се засмяхме.

— Така се рекламира един търговец на зеленчуци при нас в Сет — обясни Жан-Луи.

Дамата поклати глава.

— Е, дано да изпълнява обещанието си. Никъде няма да намерите по-добра стока от изложената на улица „Муфтар“.

Пазарът ненапразно е най-известният в града. От всички краища на Париж се стичат домакини и любители на хубавото ядене, около сергиите насава истинско стълпотворение. Тук наистина предлагат невероятно разнообразие от плодове и зеленчуци, от средиземноморски маслини и риба.

— Я виж, дори са обърнали всички ягоди с връхчетата нагоре!

Побутнах Жан-Луи и посочих малките щайги с яркочервени плодове, наредени като мозайка. Около тях грееха виолетови патладжани.

Миришеше на зрели ягоди, на чесън и лимони, на сладки печива. Търговците ни заговаряха ту любезно, то грубичко, подканваха ни да пробваме и да се възползваме от сензационните им цени.

— Жалко, че нямаме кухня. Тук бих купувала до припадък. Само помириши това сирене!

Сдъвках парче пикантен *saucisson* — салам от сурово месо от френскоговорещите области на Швейцария, в другата ръка ме чакаше парче *beaufort* — сирене от сурово краве мляко, специалитет от Френските Алпи, подадено ми от производител на сирене от съседната сергия. В кафенетата по улицата нямаше нито едно свободно място. Хората си поръчваха по чаша червено вино, оставяха препълнените пазарски торби на земята и обсъждаха какво са купили и къде продават най-доброто *Tomme de Chèvre* — твърдо или полутвърдо сирене от козе мляко от планинските региони на Франция.

Към един сцената рязко се промени. Търговците си събраха стоката и я натовариха в колите, терасите на кафенетата се опразниха, пристигнаха улични метачи и започнаха да събират отпадъците. Навсякъде бяха нападали смачкани плодове и увехнали цветя. Служителите по чистотата миеха обилно с вода и пълнеха контейнерите. Грижа на пешеходците беше да си опазят краката сухи.

— Утре сутрин пак сме тук — подвижна ми дебел търговец на риба, явно забелязал съжалението ми, и се засмя сърдечно.

— Опитях страшно много неща и изобщо не съм гладна — въздъхнах аз.

— Какво ще правим тогава?

— Какво ще кажеш да пообиколим малко из този квартал? Ботаническата градина и джамията са съвсем близо.

— И да пием по един ментов чай, той прочиства стомаха.

Не познавах Ботаническата градина, винаги ходех само в Люксембургската, защото харесвах съвършено изработените железни столове.

След няколко минути видяхме короните на високи дървета. Входът се намираше малко по-нататък вдясно.

— Защо всъщност я наричат Ботаническа градина? — попита Жан-Луи, когато приближихме входа. — И защо е разположена в средата на Париж?

— В повечето големи градове има подобни съоръжения. Берлин, Виена, Ню Йорк... — Забелязах информационно табло зад входа и

зачетох написаното. — Тази е основана през седемнадесети век по поръка на краля като обществено достъпна градина с лечебни растения. През годините са изграждали нови и нови постройки и са й поставяли все повече задачи.

Градината се ширна пред нас и веднага разбрах, че съм открила новото си любимо зелено място в Париж. Настроих се съзерцателно. Тук не се виждаха обичайните „важни личности“, насядали по пейките с лаптоп и чаша лате макиато, придавайки си вид на хора, които в този момент променят света или се готвят да получат Нобелова награда за литература. Оранжериите и старите дървета създаваха впечатление, че от войната насам тук нищо не се е променило. Причината навярно беше в предназначението на градината — тук събираха и каталогизираха растения и животни, дори най-дребните и най-безличните.

Сред най-прекрасните основания да обичаш Париж е, че винаги откриваш нови любими местенца. Понякога дори стигааш до съвсем неочаквани прозрения или тайни.

Нужно е само да гледаш внимателно. В момента преживях отново такъв магичен миг.

Стояхме пред една от големите стъклени постройки. Жан-Луи се заинтересува от тях заради статиката. От далечината се чу животински рев.

— Имат даже зоологическа градина — учуди се той.

— Тук събират всичко, свързано с флората и фауната. Включително минерали и тем подобни. Тук е градината на света.

Много исках да постоя още малко сред спокойната атмосфера на това място, ала Жан-Луи бързо загуби търпение.

— Според мен каскадите в Бордо са по-красиви — заяви той. — Да си вървим.

— Един момент — спрях го. Тъкмо се бях зачела. Пристъпих към едно табло, за да се ориентирам. Скоро намерих, каквото търсех. Минахме покрай една зимна градина и попаднахме сред лабиринт от жив плет, виещ се нагоре по хълма. В тесните коридори беше топло, а и пътят се изкачваше стръмно. На върха бе издигнат малък железен павилион. От едната страна се простираше градината, точно пред нас растеше кедър, висок като кула. От другата страна, съвсем близо, се намираха прозорците на втория етаж на къщите отвъд парка.

— Пристигнахме.

— Къде? — Жан-Луи се огледа наоколо.

— Това е любовна беседка. От векове влюбени двойки я използват за тайни срещи. Най-известните влюбени са Жорж Санд и Алфред дьо Мюсе. Със сигурност си чел в училище пиесата на Алфред дьо Мюсе „Лорензачо“, създадена по идея на Жорж Санд.

— Да, по задължение! Честно казано, катинарчетата на моста изглеждат по-романтично. Но щом смяташ...

Приблужи се към мен и ме прегърна. После отстъпи крачка назад и плесна с ръце, готов за нови приключения.

— Окей! Крайно време е да отидем на „Шанз-Елизе“ — подкани ме той и затананика едноименната песен.

Взехме метрото. Жадно поемах въздуха в шахтите. Миризмата там е много особена, типична за парижкото метро, и събужда у мен хиляди спомени. А после онова характерно бръмчене, преди да се затворят вратите. Веднъж бях канена на вечеря при своя състудентка и купих лимонен тарт за десерт. Седях точно до вратата. С прозвучаването на предупредителния сигнал кутията изхвъркна от ръката ми и цопна на перона. Изпищях. Млад мъж отвън я вдигна и ми я подаде в последния миг, преди вратите да се затворят. Когато влакът потегли, аз се обърнах към перона и мъжът направи изящен поклон. Припомних си случката и се усмихнах. Откакто бях в Париж, изникваха нови и нови спомени.

— Тук вони — промърмори Жан-Луи и изкриви лице.

Поклатих глава и престанах да му обръщам внимание.

Започнах да чета плакатите, налепени по стените на станциите. Предстоящи концерти, изложби и театрални премиери, извънредна разпродажба в *Printemps*^[2] реклама на „Клуб Мед“, нова пералня... Някога обявите в метростанциите често ми даваха идеи за нови открития.

Прекачихме се и скоро слязохме на Триумфалната арка. Тръгнахме бавно по „Шанз-Елизе“. Според мен никъде в Париж няма по-широки тротоари и по-високи дървета по алеите. Най-известната улица на света прави чест на името си.

Внезапно телефонът на Жан-Луи звънна. След разговора настроението му видимо се подобри.

— Кой беше? — поинтересувах се спонтанно.

— О, не го познаваш — отговори той. — Какво ще кажеш да отидем на кино? В Париж всички ходят на кино.

Нареди се на опашката пред павилиона за вестници и купи *L'Officiel des Spectacles* — там е поместена информация за всички представления в Париж.

— Е, какво дават? — попитах.

Жан-Луи разлисти списанието.

— Не е зле да гледаме „Уикенд в Париж“^[3]. Застаряваща двойка идва в Париж да съживи брака си. — И ми намигна.

Смушках го.

— Прекрасно знаеш, че исках да гледам този филм още в Сет.

— Точно затова ти го предлагам. Макар да не разбирам защо се интересуваш от темата. При нас всичко е наред. А и още не сме стари.

Филмът е сниман на най-хубавите места в Париж — Монмартър, Айфеловата кула, улица „Риволи“, в лабиринта от улички около „търбуха на Париж“ — някогашните хали. Главните герои, съпрузи малко преди пенсия, идват отново в града тридесет години след медения си месец, за да съживят брака си. Някогашният им хотел е полуразрушен, затова отсядат в „Лутеция“, един от най-скъпите хотели в града, и харчат повече пари, отколкото имат. Толкова много, че се налага да избягат от ресторанта, без да си платят сметката, а после на улицата си разменят бурни целувки. Най-прекрасна е последната сцена на филма: изхвърлят ги от хотела, кредитната карта е опразнена, вече нямат нито цент. Седят безмълвно в едно кафене, пият чаша след чаша евтино вино и чакат стар приятел на мъжа да ги избави. Съпругът избира от музикалния бокс песен от филм на Годар и започва да танцува. Тя отива при него и двамата продължават танца заедно.

— И как ще се измъкнат от това положение? — попита Жан-Луи, когато излязохме от салона. Светлината на залязващото слънце ни заслепи. — Онези от хотела са по петите им, нямат никакви пари, полицията ги търси, куфарите им са изчезнали...

Не го оставих да довърши.

— Винаги ли трябва да си толкова прозаичен? Понякога е добре човек да му отпусне края, иначе животът става дяволски скучен.

Реагирах по-остро, отколкото възнамерявах.

— Значи ме смяташ за скучен? — попита гневно той. — Все пак от завчера тичам подире ти и слушам лекциите ти за Париж, въпреки че градът не ми харесва чак толкова, колкото на теб.

Преди да осъзнаем какво става, се скарахме сериозно, и то на улицата. Жан-Луи ме нарече фантазьорка. Освен това никога не съм била доволна от онова, което имам, точно затова съм харесала толкова героинята от филма. А истината била, че тя е просто егоистка. И харчи с пълни шепи парите на мъжа си.

— А ти смяташ, че щом човек навърши двадесет години, вече няма право да мечтае — изгледах го ядно. — Понякога си ужасен еснаф!

След тези думи просто го оставих сам. Да се оправя, както може.

В този момент точно пред мен спря автобус и аз се качих, без да мисля. Жан-Луи извика нещо подире ми, но не разбрах какво каза.

Докато автобусът се носеше през площад „Конкорд“, покрай „Тюйлери“ и Лувъра, се успокоих и ме обзеха угризения. Защо се скарахме? Слязох пред църквата „Сен Пол“ и тръгнах по тесните улички на квартал „Льо Маре“. Влязох в първото кафене и си поръчах чаша вино. Гневях се и на Жан-Луи, и на себе си. Чувствах се разочарована, задето се скарахме дори по време на това пътуване, в този град. Хвърлих унищожителен поглед към мъжа на съседната маса, който през цялото време даваше сигнали за сближаване, и си поръчах още една чаша. Келнерът ми донесе чинийка с маслини и аз ги погълнах механично, потънала в мислите си.

Какво ставаше с нас? Откъде дойде усещането, че Париж и Жан-Луи не си подходат? Честно казано, престоят тук заедно с него ме напрягаше. Постоянно имах чувството, че съм длъжна да го забавлявам, да му обяснявам града, да разкроявам нещата. Не исках това. Исках да се наслаждавам на Париж, да се потопя в града както някога.

Вдигнах глава и с учудване установих, че съм изяла всички маслини. И че сама в Париж ми е много по-добре отколкото с Жан-Луи до мен.

Измъчвана от гузна съвест, реших както някога да купя нещо вкусно за хапване от един еврейски деликатесен магазин. Разбит тарам хайвер, мариновани сардини, пастет от пилешки дроб. А за десерт парче торта с крем сирене. Ще предложа на Жан-Луи да хапнем в градината на хотела. Нали трябва да се помирим. А за сватбения ден не би било зле да му подаря пътуване с *Bateau-Mouche*, както тук наричат излетните корабчета, и романтична вечеря на Сена. Още със завръщането си в хотела ще резервирам разходката.

Минах покрай един магазин за вино и решително купих бутилка шампанско *Taittinger*. Утре сутринта с Жан-Луи щяхме да вдигнем тост и да се помирим.

Изкачих стълбата към нашия етаж вече в много по-добро настроение. Влязох, но стаята се оказа празна. Жан-Луи не се беше прибрал. „Е, нищо“, казах си. Бе захладняло и не беше подходящо да седим в градината. Взех си парчето торта, разположих се удобно в плюшеното кресло и прочетох няколко глави от романа на Хемингуей. С наслада го следвах по улица „Муфтар“ и четях какво щастие е било да работи в топло парижко кафене, където ромът, стридите и красивите жени го вдъхновяват да търси известното си „най-истинско изречение“.

Сложих пръст между страниците, затворих книгата и въздъхнах. Хемингуей беше напълно прав. Точно това прави Париж с хората: те намират истината.

Прочетох още една глава и усетих колко съм уморена. Легнах си и веднага заспах.

[1] Една от най-старите улици в Париж (споменава се за първи път през 1254 г.), типична пазарна улица със запазен средновековен характер. — Бел.прев. ↑

[2] Френски универсален магазин, основан през 1865 г. — Бел.прев. ↑

[3] Френско-английски филм на режисьора Роджър Мичел и сценариста Ханиф Курейши от 2013 г. — Бел.прев. ↑

ПЕТ

На следващата сутрин се събудих рано. Погледнах часовника — малко след седем. Трябваше ми малко време да се ориентирам. После осъзнах, че съм в Париж. И днес имам годишнина от сватбата. Хвърлих поглед към Жан-Луи, който похъркваше тихо. Снощи не бях чула кога се е върнал. Навън вече цвърчаха врабчета. Навярно очакваха гостите да започнат да закусват и да им подхвърлят трохички. Всъщност би трябвало да съм щастлива, изпълнена с очакване какво ще ми донесе денят. Ала нещо не беше наред. Нещо беше фалшиво. Спомних си кавгата с Жан-Луи. Все пак бях в Париж; все пак днес щях да празнувам годишнината от сватбата си.

Междувременно радостта ми от пътуването бе претърпяла няколко значителни удара. Съвсем сериозно се питах дали беше добра идея да дойда тук с Жан-Луи, а не сама. Всичко ми се струваше фалшиво. Дали причината се криеше в различните ни очаквания? Той виждаше града с други очи, не като мен, не споделяше въодушевлението ми. Нещата, които аз намирах за красиви, не го интересуваха, а красивото според него за мен нямаше нищо общо с Париж. Възможно ли е той да ме ревнува от времето, което съм прекарала тук без него? В главата ми кръжаха най-различни мисли.

За тридесет и деветте си години изглеждах относително добре. Не би било зле да спортувам повече, освен това се колебаех доколко работата ми в културния отдел на градската управа е най-доброто за мен. Откакто се бях отказала от следването, не се интересувах особено от професионалната си кариера, защото двамата с Жан-Луи искахме да имаме деца. След сватбата решихме да почакаме година-две. После не се получи веднага, но аз си казах, че началото на тридесетте също е добра възраст. Изведнъж се озовах в средата на тридесетте, а все още не бях забременяла. Не обичах да си спомням за онези години. Тогава нещо между мен и Жан-Луи се счупи. Вече не се любехме безгрижно, непрекъснато мислехме дали ще забременея. В подходящите дни настоявах да правим секс, през другото време не изпитвах желание.

Всеки месец се изпълвах с нова надежда и всеки месец се разочаровах по-силно от поредния провал.

По някое време Жан-Луи заяви, че щял да бъде щастлив с мен и без деца. Ала си пролича, че не го мисли. Искаше само да ме утеши. Аз обаче трудно приех перспективата да живея без деца. Един ден осъзнах, че влакът е заминал без мен.

Въпреки уверенията ни, че не е станало нищо страшно, липсата на деца нанесе вреда на брака ни. Вече не бяхме безгрижни както преди, вече не се срещахме често с приятелите си — децата им отдавна ходеха на училище. Жан-Луи се пристрасти към автомобилите, а аз започнах все по-често да се замислям къде е моето място в живота. Ако ме попитат на какво държа най-много, със сигурност ще почна да заеквам. Всичко изглежда най-обикновено. Бих могла да живея в друг град, да упражнявам друга професия... И да, дори да обичам друг мъж, не Жан-Луи.

Внезапно си спомних един ден на плажа през последното лято. С Жан-Луи бяхме на море. Лежахме мързеливо на пясъка. Току-що бях излязла от морето и се притиснах към него, защото кожата му беше прекрасно топла.

Вечерта, изгорели от слънцето и гладни, решихме да хапнем стриди и отидохме в небезизвестното ваканционно селище Кап д'Агд. Потърсихме си ресторант на самата крайбрежна алея, за да се любуваме на Средиземно море. Влязох в бара за стриди подръка с Жан-Луи и едва не получих удар: зад тезгяха стоеше Жюлиен. Моят Жюлиен от Париж!

Сигурно съм го зяпала настойчиво, защото той се стъписа. След малко ме позна и ме поздрави с целувка по бузата.

— Малката Лили Марлен с многообещаващото име! — възкликна той с тъй любимия ми леко дрезгав глас. Обърна се към Жан-Луи и му подаде ръка.

— Мъжът ми, Жан-Луи — чух се да го представям. — Жан-Луи, това е Жюлиен. Познаваме се от едно време.

Внезапно осъзнах защо никога не бях разказала на Жан-Луи за Жюлиен. И след толкова години пак ме порази. Изглеждаше безсрамно добре, имаше вид на мъж, който се наслаждава на живота. Късата му,

гъста коса бе започнала да посивява, слънцето бе вкопало бръчки от носа към устата, но те според мен имат нещо общо и с характера. Все още приличаше на хипи, все още беше малко тромав, носеше широки дънки и неогладена бяла тениска, както някога. Сякаш тъкмо се бе завърнал от ветроходство с приятели. Даде ни маса на терасата и прие поръчката: стриди и лангусти, към които ни препоръча леденостудено *Picroul de Pinet* — нотките на акация и глог подхождаха отлично на морските дарове. През цялото време се наблюдавах отстрани. Напълно изгубила увереността си, не разбирах защо Жюлиен приема срещата ни така естествено. Бях готова да се въртна и да избягам, но бях закъсняла.

Цяла вечер ровичках в чинията си и поглеждах към Жюлиен с надежда да уловя погледа му. Той стоеше зад тезгяха и наливаше питиета с елегантни движения, посрещаше гостите, целуваше ги по бузата, поздравяваше със сърдечен смях приятели и постоянни клиенти. По някое време в ресторанта влезе руса жена, той отиде да я посрещне и пред всички присъстващи я целуна страстно по устата.

Гледах ги и изпитвах пареща ревност.

— Нищо не ядеш — забеляза накрая Жан-Луи.

— Извинявай. Май слънцето ми дойде твърде много. Не ми е добре. Хайде да си вървим.

Не изкачах Жан-Луи да плати сметката. Буквално избягах от заведението.

Споменът за срещата с Жюлиен окончателно ме разсъни. Нахлузих дънките и една тениска, грабнах якето и тихо излязох от стаята.

На улицата вдишах и издишах дълбоко няколко пъти. Чувствах се виновна пред Жан-Луи — днес беше годишнината от сватбата ни, а аз мислех за друг мъж. Той не заслужаваше подобно отношение. Изправих се нерешително пред портата. На улицата видях само една възрастна жена. Носеше пъстри чорапи и гумени чехли и беше наметната с добре поддържано, черно кожено палто. Косата ѝ бе разрошена, вървеше по средата на платното. Въпреки неугледния си вид излъчваше достойнство. Проследих я с поглед, после се обърнах

към площада. „Делмас“ все още беше затворен, персоналът тъкмо подреждаше масите на терасата.

— Добър ден, мадам!

Огледах се и видях келнера, сервирал ни коктейлите първата вечер.

— Добър ден.

— Отваряме след половин час.

Кимнах и продължих. От пазара се чуваше скърцане на стелажи и викове на продавачи. Аз обаче търсех спокойствие. Шмугнах се в една малка уличка. Париж още спеше, цареше тишина. Пред един вход седеше котка. На минаване покрай нея тя измяука. Мекият въздух галеше ръцете ми. Чувах само токовете си по паважа. Вдигнах глава да огледам фасадите. Как не ги бях забелязала досега? Над вратата на месарницата висяха две златни крави, големи колкото кучета. А фасадата на съседната къща беше цялата изрисувана с виенци се лози и човек оставаше с впечатлението, че растат по стената. Видях стари табели с надписи на някогашни занаятчийски работилници. Какви хубави неща можеха да се видят тук! Точно това означаваше за мен Париж: разходка в тихо утро, преди градът да се е събудил истински, отворени сетива, способни да възприемат всичко красиво. Да седя часове наред на малка маса пред някое бистро, да пия кафе със сметана или аперитив. Да се вслушвам в думите на продавача на сирене, който спокойно обяснява на клиентката пред мен предимствата и вкусовете на своите сто и тридесет вида сирене, да усещам как устата ми се пълни със слюнка. Париж означава просто да слезеш на някоя метростанция и да попаднеш в абсолютно непознат квартал. През цялото време знаеш, че си в Париж и щом излезеш на дневна светлина, ще откриеш нещо, което си заслужава да се види. Париж означава да чакаш на дълга опашка пред някое кино още в ранния следобед. Париж означава да откриваш малки площади и задънени улички, каквито са се запазили в почти всички квартали. Често са преградени с порта, зад която бди *concierge* — и това е Париж! Нерядко късметът те спохожда и ти позволяват да минеш през някой настлан с паваж почти селски двор, където продължават да работят занаятчийи, тапицери или златари, а от прозорците се носят звуци на разстроено пиано и ритмични пляскания на учител в балетно училище. Париж, това са многото места, където се пишат истории на малките хора. Париж е кратък

флирт с келнер, закачливо нарекъл те „мадмоазел“, макар да знае, че не си. Париж е безкрайно много и за всеки човек означава нещо различно.

При тази мисъл се почувствах умиротворена. На ъгъла видях отворено магазинче за кафе и тютюневи изделия. Поръчах си еспreso. Отпивах и слушах разговорите между клиентите. Тук всички явно се познаваха. Интересувах се как е съпругът, поправили ли са отоплението. Понякога Париж е същинско село! Поглед към часовника ми подсказа, че съм излязла преди повече от час. Жан-Луи положително се е събудил. Станах, платих си кафето и тръгнах по най-късия път към хотела.

Влязох в градината. Жан-Луи седеше на обичайното ни място. Обърнат към съседната маса, разговаряше с красива жена. Тя отметна глава и се засмя.

— Добро утро — поздравих и седнах.

— Къде беше? — попита доста несдържано той.

— Не можех да спя и излязох да се поразходя.

Жената стана, кимна на Жан-Луи и се отдалечи. Останахме сами.

— Можеше да ми оставиш бележка. Или поне да си вземеш мобилния телефон. Опитах се да ти се обадя.

Жан-Луи извади телефона ми от джоба си и демонстративно го сложи на масата между нас.

— Съжалявам. Не исках да те будя и излязох да подишам чист въздух. Впрочем, най-сърдечни благопожелания за сватбения ден. Имам нещо за теб, на което е изобразена Айфеловата кула. Почакай, ще ида да го взема от стаята.

Погледнах се набързо в огледалото. Открих лека усмивка. Разходката ми се бе отразила добре.

Слязох отново в градината и понечих да седна. Жан-Луи се изправи и ме прегърна.

— И на теб сърдечни благопожелания! Благодаря ти, задето ме изтърпя толкова време. Вчера се държахме много глупаво.

Кимнах и му връчих билетите за разходка с корабче по Сена — вчера бях успяла да ги купя от рецепцията. На корицата наистина беше Айфеловата кула, осветена от хиляди лампички.

— Корабчето ще потегли довечера в седем. Романтична разходка.

— Окей. Радвам се.

Телефонът ми забръмча.

— Ало? — обадох се.

Звънеше ми Каро. Щях да прекратя разговора, но като чу името й, Жан-Луи стана и смръщи вежди.

— Ще се кача в стаята.

Кимнах му.

— Какво има, Каро?

— Е, как са влюбените гълъбчета? Най-сърдечни благопожелания! Невероятно е, че издържа толкова време с Жан-Луи.

— Преди малко и той ми каза същото.

— Прав е. — Каро не харесваше особено съпруга ми. Смяташе, че ме ограничава и е твърде традиционен. — Какво правиш в момента?

Звучеше малко задъхана.

— Седя в градината пред хотела и чакам закуската.

— Непременно трябва да ти кажа нещо.

Любопитството ми се събуди.

— Какво има?

— Срегнах го.

Веднага разбрах какво има предвид. Истинският. Каро го чакаше от години.

— Разказвай! Къде?

— О, няма да повярваш! При Франсоа. Преди два дни.

Франсоа беше собственикът на кафене *Le Tabary's* в Сет — двете с Каро винаги ходехме там.

— Луда история. Изпуснах си ключа, той седеше на съседната маса, наведох се да го вдигна, той направи същото и си ударихме главите.

— Колко романтично. Как се казва?

— Джеймс.

— Като Джеймс Бонд?

— Англичанин е. — В гласа й прозвуча лека тъга.

— Англичанин? Но живее в Сет, нали?

Разтревожих се. Неизбежно щяха да се получат усложнения. Не ми звучеше като щастлива любовна история.

— Още не. Търси си къща...

— Какво? Търси си къща? Какво означава това?

— Иска да се премести във Франция.

— Каро, ти го познаваш само от два дни!

— С него е различно. Той е истинският. Никога не съм изживявала два толкова силни дни. Освен това той няма да се премести заради мен, искам да кажа, идва във Франция не само защото аз съм тук. Търгува с къщи.

— Искаш да кажеш, че е брокер на недвижими имоти — поправих я сухо. Тези хора бяха червена кърпа за нас. Откакто парижани и англичани започнаха да си купуват къщи в Сет, имотите станаха недостижими за нас, обикновените смъртни.

— Той е различен. Не е женен. О, Марлен, той е страхотен! Прекарваме си фантастично!

— Колко време ще остане?

— Утре трябва да се върне в Лондон. Следващата седмица ще отида при него. Иска да ми покаже къде живее и така нататък. Чакам го с нетърпение.

— Ще отидеш в Лондон?

— Не е ли страхотно? — Каро замълча, сякаш очакваше поздравления.

— Кога ще се запозная с него? — попитах най-после.

— Да видим. Вероятно при следващото му идване в Сет. О, Марлен, като го видиш, ще разбереш защо съм толкова щастлива!

— Знаеш, че ти желая само най-доброто.

— Да, знам. Кажи ми набързо как се чувстваш там!

Поколебах се как точно да го опиша.

— Париж е много различен, когато съм с Жан-Луи — подех предпазливо. — Гледам града с чужди очи. Не мога да се доближа до него. Снощи се скарахме. Нали знаеш каква съм, когато съм несигурна и не се чувствам на мястото си. Говоря и говоря, сигурно го изнервям с обясненията си. Тази сутрин направих кратка разходка без него, беше страхотно...

— Защо просто не го удавиш в приказки? Така ще си спокойна.

Избухнах в луд смях. Келнерката ми донесе кафе и виенски кифлички с мармалад, стафиди и ванилов крем. Бяха още топли. Постави до тях бутилката шампанско, която ѝ бях оставила снощи, за да я изстуди. Донесе и две тежки, шлифовани чаши, които съвършено

се вписваха в атмосферата на хотела. По изстудената повърхност на бутилката вече се образуваха водни капчици.

— Само да знаеш какво има на масата пред мен... — Нарисувах с пръст малко сърце върху бутилката.

Каро въздъхна.

— Какво ще правите днес?

— Още не знам точно. Имам желание да се разходя из Монмартър. Или да посетя гробището „Пер Лашез“. Ще решим по-късно. Довечера ще се разходим по Сена с корабче и ще вечеряме. Това е моят подарък за Жан-Луи.

— Плаване по реката и вечеря на свещи? Не намери ли нещо с техника?

Не отговорих.

— Окей, а аз ще се чукна с Джеймс за твоє здраве. Сега обаче трябва да бързам. Той ме чака при Франсоа! Отиваме на морето. До вторник!

Каро затвори.

Въздъгнах. Приятелката ми винаги се влюбваше в мъже, които създаваха усложнения. Или бяха женени, или още след първата среща се оказваха с дефицити в характера. Преди пет години Каро се бе развела с Пиер и оттогава все търсеше. Досега винаги оставаше разочарована. Отново въздъгнах. Дано този път всичко да се нареди добре. Загледах се как капките се плъзгат по бутилката и стичат върху масата.

— Защо въздишаш? — Жан-Луи седна отново срещу мен.

— Каро се е запознала с някакъв мъж.

— Алилуя!

— Англичанин. От Лондон.

— Нима си очаквала приятелката ти да си намери подходящ мъж във Франция?

Неволно се засмях.

— А това какво е? — Жан-Луи посочи бутилката.

— Искам да вдигнем тост.

— Но ще пием за нас, не за Каро. — Той бръкна в джоба си и извади малка кутия. — За теб.

— Но ти ми подари пътуването! — Веднага разбрах какво има в кутията. Познах знака на бижутериен магазин на „Шанз-Елизе“, пред

който вчера бяхме прекарвали доста време.

— О! — пошепнах. Развих хартията и извадих пръстена с квадратен опушен кварц, който бях пробвала. Модерен, голям пръстен, а камъкът точно повтаряше цвета на тъмнокестенявата ми коса. — Кога го купи? — попитах смаяна. — Нали през цялото време бяхме заедно!

— Ти просто ме изостави. Разполагах с достатъчно време.

Преглътнах. Сложих си пръстена и огледах ръката си.

Внезапно очите ми се напълниха със сълзи. Трогнах се истински. Бях оставила мъжа си сам на улицата, а той е отишъл да ми купи пръстен.

— Благодаря ти. Не за пръстена, а защото си ми го купил въпреки кавгата ни.

— Може би тъкмо заради това. Все пак си ми жена.

В този миг го чувствах много близък. В същото време бях объркана. Ставаше ми все по-трудно да понасям тази вихрушка от емоции.

Неочакваният край дойде след закуската. Качихме се в стаята да си измием зъбите и да си вземем нещата.

— Нали каза „Версай“! — извиках. — „Версай“! Двореца! Там отиваме днес!

На закуска обсъждахме какво да предприемем днес и Жан-Луи бе предложил да отидем във „Версай“.

— Както вече отбелязах, ти никога не ме слушаш. Имах предвид *Porte de Versailles*.

„Порт дьо Версай“? Това е крайната станция на една от линиите на метрото. В експо центъра се провеждат големите парижки изложения.

— Днес започва автомобилният салон, с акцент върху олд таймерите. Знаеш колко отдавна мечтая да си купя шевролет корвет.

Припомних си с недобро чувство безкрайните разговори за този „грандиозен автомобил“. Най-отличителната му характеристика бе несравнимото бучене на двигателя. Стъписах се, но в следващия миг ме обзе гняв.

— Поканил си ме в Париж само за да отидеш на автомобилния салон. Изобщо не си мислел за мен.

— Винаги съм искал да посетя автомобилния салон.

— Аз обаче не искам! Другояче си представях сватбения си ден. Няма да зяпам тъпите ти автомобили.

— Стори ми се уместно да съчетаем едното с другото. Но щом не искаш, върви във „Версай“ да разгледаш двореца, нямам нищо против. Ще се срещнем по-късно. — В гласа му звучеше обвинение.

Сега вече ми писна.

— Знаеш ли какво? Върви си гледай колите! Аз няма да дойда!

Грабнах си чантата, изхвъркнах от стаята и затръшнах вратата.

Излязох с бързи крачки от хотела и се запътих към метрото. Докато тичах надолу по стълбата, чух влака да влиза в метростанцията. Качих се и се отпуснах на една седалка. Все още дишах ускорено, очите ми бяха пълни със сълзи. Пътувах на север, без да знам къде отивам. Постепенно се успокоих. Погледът ми падна върху пръстена, подарък от Жан-Луи. Дося ми се да го сваля и да го хвърля, после обаче си казах, че съм твърде стара за подобен театрален жест. Освен това харесвах пръстена. С всяка следваща станция перспективата да прекарам деня сама изглеждаше все по-примамлива. Щях да правя, каквото си искам: да влизам в бутици, да ме гримират в някой голям магазин, да седна в някое бистро и да пия шампанско... Момент, момент! Точно с това ще започна деня!

След по-малко от час се разположих в най-добро настроение на слънчевата тераса на *Les Deux Magots*^[1] на булевард „Сен Жермен“. На масата пред мен стоеше висока чаша със златножълта течност.

— Наздраве, Лили Марлен.

Това шампанско беше много по-хубаво от предишното, което бях изпила с Жан-Луи. Явно всичко зависеше от обстоятелствата.

Платих астрономическата сметка, без да ми мигне окото, и реших да посетя музея. Точно както някога. Това беше нещо, което аз обичах, а Жан-Луи намираше за досадно. Запътих се към музея „Орсе“ в чудесно разположение на духа. Някога често ходех там, но не го помнех много добре. Преминавах бавно от зала в зала, спирах се пред известни картини, например „Произходът на света“ от Курбе или „Жени в градината“ от Моне, и дълго ги разглеждах.

— Бихте ли се дръпнали, искам да снимам картината!

Погледнах неразбиращо мъжа с приготвен за снимка смартфон.

— Какво да направя? — Усъмних се дали съм чула добре.

— Да се поотдръпнете, за да направя снимка.

Поех дълбоко дъх.

— Тук сте в музей. Човек идва тук, за да види картините в оригинал, не да ги фотографира. Ако сте дошли за снимка, купете си пощенска картичка от магазина.

— Хайде, не ставайте зла. Брат ми е болен и се наложи да си остане вкъщи. Искам да му пратя снимка. Просто се дръпнете, за да снимам картината.

Следващото помещение беше почти празно. Живописиста от преди войната очевидно не интересувахе много-много посетителите. В малката зала висяха само няколко картини. Затова още с влизането си видях средно голямата картина, окачена на отсрещната стена, горе-долу метър на метър и половина. Спрях рязко и сложих ръка върху устата си, за да заглуша вика на изненада. Жената на картината бях аз, в това нямаше съмнение.

Огледах се. Дали някой бе забелязал реакцията ми? За щастие бях сама. Приближих се до картината — изобразяваше жена в бална рокля. Кожата над дълбокото деколте блестеше алабастрова. Почувствах се привлечена като от магия. Жената седеше пред тоалетка и гледаше в огледалото. Сякаш проверяваше как изглежда, преди да тръгне. От гърба ѝ погледът на зрителя умело се насочваше през линията на косата и носа към десния край на картината, където огледалото показваше лицето на жената. И това лице беше моето.

Не беше просто прилика, не, тук имаше нещо друго. Жената бях аз. Докоснах с пръст бенката над лявата вежда — имах я по рождение. Жената на картината имаше същата. Беше изключено да е случайност. Внезапно ми стана горещо, в гърлото ми се надигна несигурен смях. Отново разгледах картината: еднакъв цвят на косата, прав нос, същата линия на устата, силно очертана горна устна, точно такива светли очи на по-скоро бледото лице.

Потреперих. Стана ми страшно. Какво да правя сега? Нещо в мен ми казваше просто да се обърна и да си отида, да забравя какво съм видяла. Вместо това останах като вкопана пред картината и продължих да я съзерцавам.

Как е възможно? Плъзнах поглед наоколо и спрях очи върху табелката. Там бе написано следното:

Дейвид Марлоу Скот (1900–1957)
След бала, 1939

Масло

Значи, художникът е умрял преди раждането ми, а картината е нарисувана доста години преди смъртта му. Дишах ускорено. Краката ми тежаха, сякаш бях пробягала маратон. В ъгъла на помещението видях стол. Свлякох се тежко върху седалката, без да изпускам картината от поглед. За момент затворих очи. Отворих ги, но картината си висеше на мястото, а жената на платното все още бях аз. Поех дълбоко дъх. Какво означаваше това? Как беше възможно? Жената на картината със сигурност ми беше роднина, някоя моя прабаба. Нямах друго обяснение.

Започнах да пресмятам. Сравних през коя година е била създадена картината — 1939 — с родословното дърво на семейството ми. Жената на платното не беше съвсем млада, прецених възрастта ѝ някъде между двадесет и пет и тридесет. Следователно се е родила към 1910, 1915 година. Поколението на дядо и баба. Аз приличах повече на баща ми, от него бях наследила фините черти на лицето. Мама имаше по-скоро резки черти, освен това косата ѝ, както и косите на сестрите ѝ, имаше червеникав оттенък. Жената на картината изглеждаше като мен, следователно ми беше роднина по бащина линия.

— Значи, си от семейството на татко — обясних аз на двойницата си от картината. — Баща ми е роден през 1942 година, двамата му родители са родени преди Първата световна война. Дядо ми бе починал много рано, познавах обаче баба Одил. Тя живееше в Сен Флоран, малко село в Северните, на около час път с кола от Сет. През детските си години често прекарвах лятната ваканция при нея. Тя беше прагматична жена, никога не хленчеше. „И най-черният час трае само шестдесет минути“ — това беше мотото на живота ѝ.

Бях виждала нейни снимки на младини и това ми позволи да я изключа като модел за картината. Възможно ли беше да е нейна сестра? Или сестра на дядо? Да, точно така, това е единствената

възможност да се е получила тази смайваща прилика: жената на картината е моя пралеля. Защо обаче не знаех нищо за нея? Станах и се приближих плътно до картината, за да огледам отново лицето ѝ в огледалото и да открия в него чертите на дядо или баба. Замалко да докосна платното с върха на носа си. Уплаших се да не се включи алармата.

— Ако не знаех кога е създадена картината, щях да си помисля, че сте вие.

Сърцето ми подскочи. Обърнах се и се озовах лице в лице с мъж с леко посивели слепоочия. Навярно беше няколко години по-възрастен от мен. Дълбокият му глас бе способен да разтопи всеки лед.

— И аз току-що установих същото — отговорих, без да се замисля.

— Роднина ли ви е? Може би баба?

Мъжът посочи платното.

— Не знам. Виждам я за първи път. Едва днес открих картината.

— Но това сте вие, няма съмнение. Даже малката бенка е на същото място.

Харесва ми, когато хората се вглеждат така внимателно. За мен това означава да оценят личността ми. Ала погледът на мъжа срещу мен ме смути. Сведох глава. Носех дънки и шарена тениска, върху нея жилетка. Внезапно се видях през очите на мъжа, който стоеше пред мен и ми се усмихваше. Вече немлада жена по джинси и тениска, застанала пред картина на жена във великолепна вечерна рокля — личеше си, че е прекарала няколко часа пред огледалото, за да се направи красива. Разликата между двете не можеше да е по-голяма.

Улових се, че вече не владеея мислите си. Картината, жената, непознатият мъж, как изглеждам... Всичко в главата ми се обърка и се уплаших да не съм оставила впечатление на не съвсем нормална.

— Значи, нямате обяснение? — Искреният интерес в гласа му ми помогна да се овладее. — Художникът е Марлоу Скот. Познавате ли го?

Очевидно и той бе прочел табелката.

— За съжаление никога не съм чувала за него.

Ядосах се на себе си, задето художникът ми е непознат. Ако не бях прекъснала следването, сигурно щях да знам нещо за него.

— Ако си спомням добре, той е английски художник, дошъл да учи в Париж. Подобно на мнозина други, е останал в града, докато войната не го е прогонила. Доколкото знам, това е единствената му картина, изложена в музей. Поне във Франция.

— Мили Боже, вие явно сте наясно с тези неща!

Той се усмихна.

— Кича се с чужди качества. Наскоро колега организира аукцион с чуждестранни художници в Париж. Там споменаха името Скот.

Не знаех за какво да попитам първо, за аукциона или за художника.

— Какво е станало с него? Искам да кажа, след избухването на войната.

Мъжът вдигна рамене със съжаление.

— Нямам представа. Не е бил толкова значителен. — Гледаше ме с обезпокоителна настойчивост. — Въпреки че тази картина несъмнено има качества.

Непознатият огледа внимателно платното и отново се обърна към мен.

— Извинете, не се представих. Казвам се Етиен Виардо. По професия съм аукционер. Тясната ми специалност е живописата на деветнадесети век. В случая е жалко, иначе положително щях да знам повече за картината.

Протегна ми ръка и аз я поех колебливо.

— Марлен Русел. Всъщност Лили Марлен, но родителите ми са попрекалили. Значи, сте аукционер? Това означава ли, че сте следвали история на изкуството?

— Продавам картини по поръчение на клиенти.

Гледа ме в продължение само на няколко секунди, но не мен ми се сториха цяла вечност. Очите му се оцветяваха ту в тъмносиньо, ту в сиво и излъчваха сила.

— Знаете ли какво? Тази история с картината ме заинтересува. За съжаление се налага да тръгвам, след час имам аукцион. Съвсем наблизо, на улица „Риволи“. — Помисли малко и продължи: — Присъствали ли сте някога на наддаване? Желаете ли да дойдете с мен? В кабинета си имам куп книги по живопис. Ще ги прегледаме и нищо чудно да открием нещо за вашата картина.

— Моята картина? — Погледът ми се върна към жената на платното.

— Ами да, нали вие сте изобразена там. Респективно някой, който дяволски ви прилича. — Забеляза колебанието ми. — Моля ви, не казвайте не. Отивам към изхода и ще ви изчакам там няколко минути. Останете още малко тук, за да се сбогувате. — Погледна ме с печелеща усмивка. — До скоро, надявам се.

В главата ми се гонеха мисли. Постарах се да се съсредоточа, за да събера отделните краища.

Моята картина. Непознатият бе улучил съвсем точно. Непременно трябваше да разбера коя е жената на платното и какво общо има с мен.

Още повече че тази жена ми харесваше. Изглеждаше толкова сигурна в себе си. Седеше спокойна, овладяна и оставяше погледите на художника и на зрителите да се плъзгат по нея.

В този миг всичко се върна, прозрението ме върхлетя и ми стана горещо: любопитството, което по време на следването ме приковаваше към някоя картина; проучванията, търсенето на мотивите на художниците; семинарите, когато обсъждахме отношението художник — модел; биографиите на моделите, често обект на подозрения в непочтеност, защото са изкарали нещо допълнително към оскъдната си заплата. Обстоятелствата, продиктувани от времето, но и от биографиите на художниците, неизменна част от картините, търсенето на художествени школи, на образци и ученици.

В мен отново се събуди жаждата за знания както преди. Защо да не опитам да почерпя от старите си познания, от някогашната си страст? Нима тази картина, която очевидно има нещо общо с мен, не е възможно най-добрият повод да проверя дали все още нося в себе си желанието да се занимавам с история на изкуството?

— Точно това ще направя — казах си тихо и благодарих наум на Париж, града, който правеше подобни чудеса възможни.

Телефонът ми забръмча. Положих усилие да проумея откъде идва шумът, толкова бях потънала в мисли. Жан-Луи ми изпращаше есемес.

Представи си, срещнах Франсин. Като сме двама, е по-забавно. Ще се срещнем довечера в хотела. Кога е плаването по Сена?

Франсин? Сигурно Франсин Льогран от Сет? С Жан-Луи се познавах още от училище. И Франсин беше побъркана на тема автомобили като него. Живееше в Монпелие и винаги се държеше, сякаш е емигрирала в Америка. Двамата се срещаха от време на време. В гърдите ми се надигна ревност. Той дори не бе сметнал за необходимо да ми позвъни, а изпращаше есемес. И бе забравил в колко часа е разходката с корабче. Написах кратък отговор:

19 ч. Приятно прекарване!

Моментът на магия между мен и картината бе разрушен. Дали Етиен Виардо все още ме чакаше? Трябваше да говоря с него. Бързо се насочих към изхода с надеждата да го заваря там.

[1] „Двамата търговци“ — кафене, основано през 1885 г., играло важна роля в културния живот на Париж. Получило е името си от двете големи дървени фигури на китайски търговци. — Бел.прев. ↑

ШЕСТ

Автобусът се наклони на завоя и Виан политна към прозореца. Това я изтръгна от мечтанията. Тя разтърка натъртеното си рамо и отново изправи гръб. Пътуваше към Алес. Дотук всичко беше както обикновено — тя често ходеше в Алес. Днес обаче щеше да отиде на гарата и да се качи във влака за Париж. През нощта тайно си бе събрала багажа в един куфар. Потеглила беше още на разсъмване.

За щастие никой от селото не я бе видял. По време на пътуването попиваше гледката на околността. Сигурно за последен път минаваше покрай гористите хълмове на своя роден край. Нервно си погледна часовника. Слава Богу, автобусът щеше да пристигне навреме в Алес и тя ще успее за обедния влак. Увери се, че куфарът ѝ е на сигурно място в мрежата за багаж. Малката ѝ чанта лежеше в скута ѝ, през цялото време я притискаше към себе си. Вътре се намираха всичките ѝ спестявания. Надяваше се да ѝ стигнат на първо време в Париж, макар да нямаше понятие колко скъп е животът в столицата. Бе взела любимата си ботаническа книга, както и някои лични вещи и семейни спомени.

Нищо повече не ѝ беше нужно.

Беше септември 1928 година. Виан не бе единственото младо момиче, което идваше от провинцията в Париж да търси работа и място за живот. Париж беше магнит, разпращащ лъчите си по цялата страна. Във всяко село се разказваха истории за синове и дъщери, отишли в столицата и преуспели. Някои попадаха под колелата, но за тях се мълчеше. В Париж всичко беше възможно. Париж привличаше със забавления, с пари и власт. За много жени градът криеше обещания за професионална независимост и лична свобода.

След два часа Виан седеше във влака с изправен гръб, напрегната. Пейзажът се плъзгаше покрай нея, хоризонтът се разширяваше, ставаше все по-равно. Никой от пътниците около нея не

би допуснал, че момичето е напуснало своето село тайно, без позволение от родителите си. Не се замисли и кондукторът, пусна я да мине без възражения. Междувременно майка ѝ сигурно беше прочела прощалното писмо, което бе оставила на леглото си. Клотилд щеше да разбере защо снощи Виан е настояла да я прегърне, да вдъхне още веднъж аромата на мента и бегли остатъци от лавандуловото масло, с което снабдяваше клиентките. Сърцето ѝ натежа, като си помисли каква болка ѝ причинява. Но така трябваше да бъде. Взе решение веднага щом пристигне, да пише на майка си, за да не ѝ създава ненужни грижи.

Влакът мина през предградията на Париж на здрачаване. При вида на високите къщи и безкрайните, преплетени улици Виан се уплаши. Как ще се оправи тук? Дали ще се намери място за нея? Поне да имаше адрес или подслон за първата нощ. После обаче забеляза Сена, блещукаща под лунната светлина, и страховете ѝ в миг се стопиха.

Много скоро излезе на площада пред Лионската гара. В еуфорията ѝ се примесваха съмнения, трепереше от вълнение. Чувстваше се изтощена до смърт и би дала всичко за меко легло и вечеря, но къде да отиде? Приближи се мъж и ѝ предложи и двете с мръсна усмивка. Тогава решителността ѝ се върна.

— Изчезвайте или ще повикам жандармите! — скастри го тя.

Мъжът изчезна и тя продължи да стои изгубена сред навалищата. Трябваше да си намери стая за нощувка. Забеляза как я гледа един полицаи, вдигна куфара и забърза напред, сякаш отлично знаеше къде отива. Зави в първата улица и се озова пред западна хотел. Защо да не отседне тук? Отиде на рецепцията.

— Е, малката? Стая ли търсиш? Няма да питам откъде идваш и от кого си избягала. Тук често идват момичета като теб. Гарата не е далеч. Имам още едно легло. Вземи го или се откажи.

Жената говореше категорично, но не нелюбезно, и Виан кимна.

Влезе в малка стая на първия етаж и дори не запали лампата, а веднага си легна. „Преодолях първото препятствие“, помисли си тя и се зави с одеялото. Изпитваше облекчение, че вече не се налага да мъкне тежкия куфар и може да си протегне краката. В Париж съм! Ще

се справя с всички следващи трудности! Още не знам какво ме очаква тук, но знам, че Париж е градът на светлините и любовта, и ще направя всичко, за да започна нов живот и да успея. С тази мисъл заспа.

Събуди се, защото някой грубичко я разтърсваше за рамото.

— Ей, това е моето легло. Тъкмо бях изпрала чаршафа. Освен това съм уморена като куче. Твоето легло е отсреща.

Виан видя широко лице с червени, чувствени устни. Момиче на нейната възраст я гледаше отвисоко и се опитваше да изглежда сърдито.

— Сигурно тъкмо си пристигнала? — попита непознатата.

Виан кимна.

— Добре. Представям си как се чувстваш. Въпреки това искам да ми освободиш леглото.

Виан стана веднага. Вече не беше толкова уморена, но костите я боляха от продължителното пътуване.

— Как се казваш?

— Виан.

— Аз съм Клотилд.

— Боже, така се казва майка ми!

Засмя се истерично и ледът между двете се разтопи.

Клотилд беше дошла в Париж преди два месеца, също без знанието на родителите си. Произхождаше от село в Бретан.

— Е? Как е в Париж? Установи ли се вече? — поинтересува се Виан. Вече седеше върху другото легло, защото в стаичката нямаше стол. За първи път огледа по-внимателно тясното помещение: две най-обикновени легла едно срещу друго, между тях от едната страна прозорец, под който беше масата за миене, а насреща му вратата с няколко куки за дрехи. Стаята беше по-малка от нейната в Сен Флоран. Когато лежаха на леглата, двете с Клотилд можеха да се хванат за ръце.

Клотилд си придаде важен вид.

— Имаш късмет, че ме срещна. Отлично знам как човек да се оправи в Париж. И така: каква е твоята мечта?

— Моята мечта?

— Ами да. Защо си дошла в Париж? Какво търсиш тук?

— Каквото търсят всички. Просто искам да живея в Париж! Искам да съм свободна и никой да не ми предписва как да живея. Искам да се потопя в множеството и да не се оправдавам за всяка своя постъпка. Искам да излизам, да ходя на кино и да танцувам. Все неща, които ги няма в Сен Флоран или не е разрешено да се правят. И най-важното: искам да отида в Ботаническата градина и да стана ботаничка.

Клотилд избухна в смях.

— Не трябва ли първо да учиш в университета? Кой ще ти плаща таксите? Не ми приличаш на човек с пълни джобове.

Виан хвърли бърз поглед към куфара си — на влизане просто го беше пуснала на пода. Стоеше си точно там, където го бе оставила.

— Не се притеснявай, не съм докоснала нещата ти — рече Клотилд.

— Не съм си и помислила...

— Трябва да се научиш да си пазиш вещите — посъветва я сериозно Клотилд. — Преди да следваш, ще се наложи да поработиш. Утре ще те взема с мен при мосю Балкон.

— Не е задължително непременно да следвам, за да стана ботаничка — възрази Виан. — Но ти си права, първо трябва да си стъпя на краката и да спечеля пари. После обаче... Ще видиш. И така, аз ти казах мечтата си, сега ти ми кажи своята.

Клотилд опря брадичка върху дланите си и се загледа замечтано в тавана.

— Искам да бъда щастлива тук, също като теб.

— И как ще стане?

— Ще си намеря мъж с малко магазинче или работилничка. Може би занаятчия. Само не рибар! Наситила съм се на риба за цял живот. Моите родители са рибари и вече не понасям миризмата и вечно студените ръце. Държа да изглежда добре и да е мил с мен. Двамата ще работим здравата и ще печелим. Не е нужно да съм богата, но ще имам пари за красиви рокли. Всяка вечер ще ходя на танци или на кино.

— Е, щом няма нищо повече...

Въпреки че... като гледаше Клотилд — красива и наперена, знаеше какво иска. Със сигурност много мъже я харесваха.

— Кой, впрочем, е мосю Балкон?

Междувременно Клотилд си бе легнала. Прозя се широко и обясни:

— Утре сутринта ще идем при него. Собственик на перачница. Работя там. А сега да спим. Лека нощ.

Макар и изтощена, Виан дълго не можа да заспи отново. Лежеше будна, огряна от меката светлина на уличния фенер отпред, и се вслушваше в шумовете на Париж, съвсем различни от онези в Сен Флоран. По това време там цареше мъртвешка тишина, а тук се чуваше бръмчене и съскане. Виан чу да бият камбани, в близката гара пристигаха влакове... а дали пък не е известната подземна железница — метрото? Да не би то минава точно под нея?

Дочуваше разговори между минувачи, тропане на бързи крачки по тротоара, бръмчене на автомобили... Отнякъде долетяха жални звуци на акордеон, но други шумове бързо ги заглушиха. Клотилд простена тихо в съня си. Виан се вгледа в мекото лице с красиво очертана уста. Радваше се, че е попаднала точно на Клотилд. До нея се чувстваше сигурна.

Бе готова да ликува. Бе успяла! Пристигна в Париж, имаше покрив над главата, а от утре, с малко късмет, щеше да има и работа. Въздъхна дълбоко и затвори очи.

На разсъмване се наложи Клотилд да я раздруса.

— Хайде ставай, мързеливке! В Париж не се спи. Трябва да тръгваме, иначе ще закъснеем.

Виан погледна сънено часовника. Още не беше дори шест.

Клотилд ѝ донесе табла с голяма чаша кафе и препечена филия хляб с масло.

— Хазайката ни ги приготвя. Ние, естествено, си плащаме.

За момента ѝ беше все едно. Виан умираше от глад, а препеченият хляб беше невероятно вкусен.

Закусиха и тръгнаха. Клотилд вървеше напред и на всеки няколко крачки подканваше Виан да върви по-бързо. Ала Виан не можеше да се насити на гледката. Преди да изминат и сто метра, се озоваха на Площада на Бастилията.

— Наистина ли живеем тук? — зарадва се тя. — Толкова близо до Бастилията?

Заобиколиха площада отдясно и последваха табелите към Площада на Републиката. И тук в средата се издигаше огромна скулптура, имаше фонтани и пейки под дърветата. Виан се учудваше на всичко: на високите сгради, на движението и широките булеварди. Много пъти се спъна, захласната да гледа. Накрая Клотилд стана нетърпелива.

— Побързай най-сетне! Ако закъснеем, мосю Балкон няма да те назначи, гарантирам ти. А аз със сигурност ще си изгубя работата.

Тя ускори крачка, за да прекоси площада, после тръгна по следващия широк булевард към следващия голям площад. Виан имаше чувството, че това ще продължава вечно. Нима Париж никога нямаше да свърши? Стигнаха до хълма Монмартър. Улиците станаха тесни и стръмни. А на някои места дори нямаше улици, само стръмни стълби с железен парапет в средата. Под сянката на акации се изкачиха по хълма. Уличките изглеждаха много привлекателни и Виан пожела да види какво има в другия край.

— Ще се изкачим тук и ще слезем от другата страна, така е по-напреко — обясни Клотилд, сякаш прочела мислите ѝ.

Поеха по една от стълбите. Клотилд през цялото време я подканваше да бърза и Виан остана без дъх. Излязоха на малък площад, където художник седеше пред статива си. По периферията на площада се редяха ресторанти и барове. Дори в този ранен час много хора седяха пред чаша червено.

— Какво пият? — попита Виан, сочейки чаши с млечно зеленикава течност. Преди да отпият, мъжете сипваха вътре захар, загрята до втечняване с някакви странни уреди.

— Това е абсент. По-добре не го опитвай. Хайде, нямаме време за губене.

Виан обаче имаше още много въпроси.

— Какво правят всичките тези жени?

— Очакват художниците да ги наемат за модели. Така припечелват по нещо допълнително. Всяка желае да я нарисува известен художник. Хайде, върви или ще започна да съжалявам, че те взех с мен.

Лесно беше да се каже да бързат, но беше трудно да се изпълни. По тесните улички се движеха много повече хора, отколкото по широките булеварди. На Виан направо ѝ се зави свят. Често ги

заговаряха улични търговци, предлагаха метли, ябълки, букети цветя и какво ли още не. Една жена излезе пред дюкяна си и плисна на тротоара кофа мръсна вода. Двете момичета бързо вдигнаха поли, за да не се намокрят. Виан вдигна глава и видя над къщите да блести бял купол.

— Какво е това? — извика тя и хвана Клотилд за ръката.

— „Сакре Кьор“. Църква. Някой път ще я разгледаме.

Клотилд стисна ръката на Виан и я повлече напред.

Тръгнаха надолу по стълбата с бързи крачки и Виан се съсредоточи, за да не падне.

Най-сетне спряха пред продълговата сграда, разположена на стръмна улица. През портата се влизаше в двор.

— Ох, пристигнахме! Сега всичко зависи от теб.

На Виан ѝ се искаше първо да се отърси от преживяното. Имаше чувството, че е направила истинско околосветско пътешествие. Изведнъж се запита дали ще намери обратния път. От прекомерно любопитство и вълнение изобщо не се бе постарала да запомни откъде минават.

От този ден Виан работеше редом с Клотилд в перачницата на Жан-Баптист Балкон. И в Сен Флоран се занимаваше с прането, ала при вида на планините от мръсни чаршафи и бельо, натрупани върху дълги маси, се уплаши. Непрекъснато пристигаха жени с ръчни колички, натоварени с пране. В голямото помещение работеха около осемдесет жени. Вътре беше горещо и задушно. В грамадни котли съскаше пара. По прозорците се стичаше влага. Навсякъде се носеше острата миризма на белина. В задното помещение се намираше гладачницата. Там беше дори още по-горещо и задушно, отколкото в перачницата. Освен че тук идваха да перат жените от квартала (всяка си наемаше маса за пране), мосю Балкон приемаше прането на чужди хора, които можеха да си го позволят. С това се занимаваха Виан, Клотилд и дузина други момичета и жени. Работата беше трудна, жените бяха яки и силни и мосю Балкон се усъмни дали новото момиче ще се справи с прането — изглеждаше толкова крехко. Ала Виан нави ръкавите на блузата си, подпъхна края на полата в колана, както правеха другите, и се хвана на работа. Мокрите чаршафи бяха

много тежки, момичетата непрекъснато топяха ръце ту в горещца, ту в студена вода, затова се напукваха и често кървяха. Ала Виан стисна зъби и издържа. Съвсем скоро вече се радваше на благоволенieto на мосю Балкон, защото пестеше сапуна. Разбереше ли, че някоя перачка хаби сапун, собственикът побесняваше.

— Повече сапун и по-дълго пране в никакъв случай не правят чаршафите по-чисти, мадмоазел! Точно обратното! Чаршафите се изхабяват по-бързо. Един чаршаф трябва да издържи сто и двадесет, сто и тридесет пранета. Ако се скъса преди това, вината е само във вашето пилеене!

Много от жените пиеха вино още от сутринта — мосю Балкон не възразяваше, а те се развеселяваха. Тогава пееха и си разказваха мръсни истории. Друг път обаче започваха караници и нерядко се стигаше до сериозни свивания.

След първия си работен ден, след десет часа жулене, накисване, плакнене, изстискване, изпъване и мъкнене до сушилните, Виан се изтощи до крайност, всички кости я боляха и имаше чувството, че никога вече няма да може да си вдигне ръцете. А ѝ предстоеше почти едночасово ходене до хотела край Бастилията.

— Как запомни пътя? — попита тя Клотилд, когато си тръгнаха след края на първия работен ден.

Нямаше представа в каква посока да поеме. Ръцете я боляха ужасно, въпреки че Клотилд ѝ бе дала от мазния мехлем, за да се намаже хубаво след работа. Вдъхна жадно свежия въздух — истинска благословия след влажната горещина в перачницата.

Клотилд ѝ обясни, че градът е разделен на райони — *arrondissements*. Перачницата се намира в осемдесети, хотелът им е в дванадесети. Между тях са десети и единадесети.

— Ориентирай се по площадите и по големите булеварди. Площадът на Бастилията, Площадът на Републиката, после по булевард „Магента“ до метростанцията „Барб“ — в момента сме точно тук, виждаш ли? После малко нагоре по улица „Клинянкур“ и сме си вкъщи. По обратния път е същото.

— Къде е Ботаническата градина?

— Нямам понятие. Питай някой друг.

През първата седмица Виан не видя нищо от Париж, освен пътя до перачницата. След работа бе твърде уморена, за да направи дори една излишна крачка. Беше благодарна на Клотилд, че първата сутрин ѝ показва поне околностите на „Сакре Кьор“. Сега се радваше, когато намираще най-прекия път към къщи и можеше да се наспи. Още първата неделя обаче, след като си изпра дрехите, попита Клотилд как да стигне до Сена и не повярва, когато чу, че реката е само на една пряка от хотела.

— Какво? Веднага ще отида да я видя!

— Дано не се объркаш — извика подире ѝ Клотилд.

Виан лесно намери реката, която лениво влачеше водите си под многото мостове. Вляво от нея по протежение на брега се простираше парк със стари дървета. Учуди се защо мирише така силно на вино, но скоро откри безброй бъчви, наредени по кейовете, а зад тях складове за вино. Седна на една пейка на слънце. За първи път, откакто бе дошла в Париж, разполагаше с малко време само за себе си. Досега всичко вървеше добре, късметът я съпътстваше. Замисли се за Сен Флоран и за семейството си. Майка ѝ сигурно много се тревожеше за нея, но междувременно навярно бе получила писмото ѝ — Виан го написа още първия ден след работата в перачницата. Само няколко реда: добре е, намерила си е стая и работа. Париж е фантастичен. Тайно се надяваше майка ѝ да прояви разбиране. Потънала в мисли, тя наблюдаваше хората, които минаваха покрай нея. Появи се пастир с малко стадо кози и Виан си купи парче сирене. Вечерта щеше да го сподели с Клотилд.

Върна се в хотела и попита хазайката къде е Ботаническата градина. Намираще се от другата страна на реката, недалеч от мястото, където беше седяла. Веднага реши да отиде още следващата неделя.

СЕДЕМ

— Защо живеем толкова далече от перачницата? — попита тя Клотилд в края на втората седмица. — Ще си потърся друга стая. Сигурно има още много хотели, например в онзи Монмартър.

— Права си, и аз ще дойда — отвърна Клотилд. — И да знаеш, казва се *на* Монмартър.

Разпитаха други перачки от улица „Лаба“ и намериха стая при дружелюбна хазайка в пассажа „Котен“ — тясната уличка завършваше със стълба и свързваше две улици, обикалящи хълма. Виан се влюби в стълбите още през първия си ден в Париж. Щом погледна през прозореца на новата стая, решението ѝ бе взето. Клотилд, не чак толкова романтична, забеляза първо предимствата на малката кухненска ниша. Пред къщата се издигаше голяма липа, освен това се намираха само на сто метра от перачницата. Виан имаше истински късмет с парижките хазайки. Бяха търпеливи и даваха кредит, ала не позволяваха да злоупотребяват с великодушието им. В квартала разказваха историята на португалски художник — живял в мебелирана стая месеци наред, без да плаща; притежавал един-единствен костюм и рисувал по стените на жилището си. Всеки път щом го заплашвала гладна смърт, продавал нещо от мебелите. Хазайката знаела какво прави той, веднъж даже откупила едно огледало на много по-висока цена, отколкото бил получил художникът. Накрая обаче ѝ писнало. Грабнала един чадър и го изгонила от дома си.

С времето Виан свикна с живота на Монмартър. Опозна уличките около хълма, научи къде дават добро ядене срещу малко пари и къде да пазарува. Запозна се с местните жители и ги поздравяваше при среща. Харесваше пъстрия живот в квартала и намираше прилики със селския живот в Сен Флоран. И тук хората се познаваха, споделяха радост и мъка, пазаруваха на кредит и се грижеха заедно за децата.

По случай новото жилище Клотилд ѝ подари изрезка с ножица за десет сантиметра — беззъб мъж ги изработваше за секунди на площад „Тертър“ — сърцето на Монмартър, както го наричат. Виан окачи изрезката над леглото си. Там вече висеше стара нейна снимка. Направил ѝ я беше фотограф малко след като навърши шест години, преди да тръгне на училище: носеше нова рокля, извоювана след ужасни караници с майка ѝ — карирана, с дълги ръкави. Меката материя ѝ позволяваше да се движи свободно. Майка ѝ настояваше да вземат тъмен плат и да украсят роклята с дантела. На снимката в студиото Виан стоеше, изпълнена с гордост, стиснала здраво устни, с дълбока бръчка на челото, опряла ръка на хълбок. Предизвикателна, уверена в победата. Спомни си как майка ѝ седеше на неудобния стол зад фотографа и я наблюдаваше примирено. Как да се справи с тази дъщеря, която упорито отказваше да се подчинява и да ходи на неделно училище като всички други момичета? Виан предпочиташе да се скита из горите с братята си и момчетата от селото, вместо да си играе с кукли. Изчезваше за часове, а накрая някоя съседка я довеждаше вкъщи за ухото. Беше твърде любопитна за своя пол и улавяше прекалено много от разговорите в бръснарския салон.

За другата снимка — там тя беше заедно с родителите и братята си пред магазина в Сен Флоран — Виан дори купи рамка. Постави я на нощното си шкафче, за да гледа близките си, когато е в леглото.

— О, мамо... — въздъхна тя. Дали майка ѝ бе забелязала липсата на снимките? Преди да замине за Париж, ги извади от големия, подвързан с червена кожа албум — там се съхраняваха малкото семейни фотографии: годежът на родителите ѝ, сватбата, Виан и братята ѝ като бебета и на първия учебен ден. Разтваряха албума само при специални случаи. Половината беше празен. Виан се запита дали след заминаването ѝ са прибавили нови снимки.

Постепенно разширяваше обиколките си. През една неделя в късната есен слезе към реката.

— Какво ще правиш там? — учуди се Клотилд. — Някоя от нас не ходи на реката.

Права беше. Хората от Монмартър си стояха в квартала. Монмартър представляваше малко село, свят, в който живееха и който

им предлагаше всичко. Париж им се струваше твърде голям и чужд. Там живееха другите, хората, за които те работеха, хората, които идваха на Монмартър най-много да гледат представленията на „Пигал“ и да се забавляват. Те си имаха свой свят. Виан обаче имаше определена цел там, долу: искаше най-сетне да отиде в Ботаническата градина. Вече бе събрала достатъчно смелост да стигне дотам.

Лесно намери пътя. Вървеше надолу и само надолу. По пътя мина покрай Операта. Сградата беше огромна, тя не се удържа и я обиколи, за да се убеди в гигантските ѝ размери. Отне ѝ почти половин час да се спира и да се диви. А по-късно, когато се изправи пред безкрайната фасада на Лувъра, разбра, че Операта съвсем не е най-голямата сграда в Париж. Осмели се да мине под арката — оттам минаваха и автобусите, прекоси вътрешния двор, мина през другата порта и се озова пред реката. Някъде отсреща се намираше Ботаническата градина. Попита случайна минувачка как да стигне дотам.

— Просто вървете покрай реката и щом минете двата острова, ще стигнете до улица „Кювие“. Тръгнете по нея и отдясно ще видите градината — обясни ѝ жената.

Виан мина покрай „Нотр Дам“. Запита се дали да не влезе и да не се помоли за майка си, но се отказа. Вече беше почти обед, а ѝ предстоеше и дълъг обратен път.

Въпреки студа по кейовете седяха рибари. Отнякъде се чуваше изпълнение на акордеон. Елегантните жени с шапки, които се разхождаха по булевардите под ръка със съпрузите си, я плашеха и тя винаги им правеше място да минат.

Най-сетне стигна до улица „Кювие“. От нетърпение закри по-бързо. Ето че се изправи пред голямата порта от ковано желязо на Ботаническата градина в Париж!

Изглеждаше точно както си я беше представяла... не, много по-красива и по-голяма! Високи дървета, много по-различни от онези в Сен Флоран. Грижливо подрязан жив плет образуваше алеи, имаше безброй цветни лехи, празни по това време на годината. А сградите! Виан мина между две прекрасни зимни градини, където вирееха растения от други климатични зони. Зад тях се простираше още по-голяма сграда, предназначена незнайно за какво. Указателна табела ѝ

разкри, че там има животни от всички краища на света. Смаяна, Виан се заозърта наоколо.

— Къде ли са хербариите? — промърмори на себе си.

Един мъж, подкарал количка с изсъхнали растения, чу въпроса ѝ.

— Отсреща, от другата страна на улица „Бюфон“. — Показа ѝ посоката. — Но няма да останат дълго там. Строят им нова сграда, много скъпа. — Той хвана отново количката и продължи по пътя си.

Виан мина покрай потока, който обикаляше сградата като ров около замък. От другата страна се издигаше споменатата от градинаря постройка. Момичето влезе колебливо. Не видя никого. Подметките ѝ се пързалиха по линолеума и тя се уплаши. Тръгна бавно покрай стъклените кутии. Видя мак със съцветия, плодчета и листа. В други кутии бяха изложени семена — някои колкото главичка на карфица, други с големина на диня. Разгледа и минералите. По стените висяха портретите на някогашни директори.

Виан се огледа безпомощно. Това ли е всичко? Нима това е целият Ботанически институт, за който беше слушала толкова много и за който мечтаеше? Изпита дълбоко разочарование. Стълбището пред нея водеше към горните етажи. На стената висеше портрет на граф Бюфон, ботаник, изследвал флората на Южна Франция, а през 1733 година станал директор на тогава все още Кралската ботаническа градина. Изпълни я гордост, че познава ботаническото авторско съкращение *Бюфон*. Знаеше също, че семейство карамфили носи името на ботаника. Огледа се и се запъти към стълбището, макар да прочете табелата „Само за сътрудници“. Много държеше да узнае какво е изложено там, горе!

— Време е да си вървите, мадмоазел. Затваряме.

Виан се обърна към внезапно появилия се охранител. Думите му не прозвучаха никак любезно.

Без да каже дума, тя се въртна и излезе от сградата.

Запъти се към дома в ужасно настроение. През цялото време се питаше дали пък не е била измамена и дали не е изминала дългия път напразно.

Щом стигна до Сена, отново видя зелените сандъчета с книги, наредени по кейовете. Още на идване ѝ бяха направили впечатление,

но тогава бързаше. Сега спря да ги разгледа. При третия търговец намери стари книги по ботаника и настроението ѝ се подобри. Докато прелистваше книгите, осъзна колко малко знае и колко случайни са знанията ѝ, натрупани в библиотеката в Алес. Нямахше представа, че съществуват толкова специални хербарии и ботанически изследвания. Имаше още много да учи! Купи си великолепно оцветен атлас на алпийската флора от Ж. Бовери и Л. Фошерон. По книгата имаше петна и търговецът ѝ я даде на добра цена. „Щом не ми позволяват да проникна във вътрешността на Ботаническият институт, ще разширя знанията си с книги, това все пак е начало“, каза си тя.

Притисна книгата до гърдите си като съкровище и се запъти към къщи.

Виан беше безкрайно благодарна, че си е намерила приятелка като Клотилд. Двете заедно се учеха да живеят и да оцеляват в Париж. Споделяха радости и грижи и винаги бяха готови да се забавляват.

— *Allons chercher un peu de rêve dans un bal du faubourg* — заявяваше Клотилд след работа, когато се прибираха в стаичката си и вдигаха тежастите си като олово крака. Изречението беше част от песен на Едит Пиаф: „Ела, ще си потърсим нашата част от мечтата на бал в предградията!“.

Късно вечер отиваха да танцуват. Обикновено влизаха в танцовата зала, построена до старата мелница, или в някое от заведенията около площад „Тертър“, покрай които бяха минали първата сутрин в Париж.

На почти всеки ъгъл в града вечер се танцуваше под съпровод на акордеон. Мъже и жени с хубав глас изпълняваха меланхолични или весели песни, а съседите им танцуваха под пъстри лампиони. Чернокожи продавачи на фъстъци предлагаха стоката си, сводници си опитваха късмета при жените.

Киното стана втората страст на Виан. Имаше ли достатъчно пари, отиваше в някой от големите кинотеатри, а когато откриха *Grand Rex*, само на половината път надолу към реката, започна да ходи главно там. Разполагаше се в кресло с червена тапицерия под изкуствено звездно небе — дори само то и водоскокът си струваха да плати входния билет! В *Grand Rex* гледаше любовни и криминални филми и

всяка история я пренасяше в друг свят. Понякога гледаше по два филма един след друг. Ако имаше късмет контролорът да не я забележи, оставаше на мястото си и гледаше следващия филм безплатно. През първите месеци в Париж буквално поглъщаше новия живот и наваксваше всичко, от което бе лишена в Сен Флоран.

Редовно слизаше към реката. Отиваше първо при букинистите, за да се порови в сандъчетата за ботанически книги, после продължаваше към Ботаническата градина. Скоро опозна всяка алея и пътечка. Строителството на новия институт напредваше бързо. Вече личаха контурите на продълговата постройка с кули на всеки край. Виан гледаше натам с копнеж. Не се бе отказала от мечтата си, но на първо време се налагаше да оцелява в Париж. По-късно щеше да има време за мечти.

Вечер вкъщи копираше рисунките от малката си сбирка ботанически книги, за да не изгуби уменията си.

— Окачи ги на стената — предложи ѝ Клотилд. — Прекрасни са.

— Наистина ли? — учуди се Виан. Никой досега не ѝ беше казвал, че рисунките ѝ са красиви.

— Ами да! Окачи ги!

Беше почти от година в Париж. Клотилд получи писмо, че майка ѝ е починала. В сърцето на Виан пропълзя страх. Въпреки многото работа и радостта от новия живот тя усещаше болезнено липсата на семейството си, особено на майка си. Ала беше твърде рано за нова среща. Почти във всяко писмо молеше майка си да дойде в Париж, но тя не се съгласяваше. Дори не си представяше как ще замине за столицата. Баща ѝ все още се гневеше на непокорната си дъщеря, от него не очакваше снизхождение.

Всичко, което можеше да направи, беше да пише на майка си всяка първа неделя от месеца. Майка ѝ отговаряше със сухи думи — писането ѝ се удаваше трудно. За писмата си използваше гърба на фактури за доставка на бръснарски ножчета и сапун. Виан държеше листовите и очите ѝ се пълнеха със сълзи. Всеки път майка ѝ добавяше поздравии от баща ѝ и братята ѝ, но Виан я подозираше, че си измисля. Твърде добре познаваше непоколебимостта на баща си. Никой нямаше право да му противоречи, а тя бе извършила голям грях. Горедолу така

се бе изразила майка ѝ в първото си писмо — разказа ѝ за посещението на свещеника, който ги обвинил, че не са възпитали правилно дъщеря си.

Отначало тези обвинения я засягаха дълбоко, но с времето доби самочувствие. Една от причините беше, че срещна и други млади жени в нейното положение. Всички работеха упорито, живееха в малки, понякога жалки стаички и се грижеха сами за себе си. Някои бяха омъжени и имаха деца. Две от перачките бяха майки, без да са омъжени. В Сен Флоран това щеше да е скандал. Забраняваха на такива жени да влизат в църква.

По време на вечерните си излизания Виан се запозна с жени, които работеха в заведенията като танцьорки или гардеробиерки и често сменяха мъжете. В началото това я смущаваше, но бързо разбра, че жените се нуждаят от тези познанства, за да припечелят нещо допълнително. Ако тя и приятелките ѝ понякога си позволяваха да прекарат една весела вечер, тя беше повече от заслужена.

И Клотилд мислеше като нея. Всяка представляваше семейството на другата, чувстваха се като сестри. Деляха си малкото, което имаха, разменяха си дрехите, утешаваха се взаимно, когато страдаха от носталгия или ги обземаха съмнения, и се наслаждаваха на свободата си в пълна мяра, когато имаха настроение.

— Трябва да се държим една за друга — казваше едната и другата кимаше.

— Да, трябва. Каквото и да се случи, ще го посрещнем заедно.

— Каквото и да се случи.

ОСЕМ

През пролетта, в средата на постите, перачките провеждаха шествие. Градската управа не одобряваше шумното отбелязване на празника, танците и песните, които огласяха Париж през този ден. Полицаи и други униформени предпочитаха да се крият, защото ги замеряха с конфети и развалени яйца. Сипеха се ругатни, изпълняваха се мръсни песнички. Хиляди парижани излизаха по улиците, за да се порадват на украсените коли и да помахат на нагласените жени, които не скъпяха прелестите си и раздаваха целувки. Всяка перачница си избираше кралица, а те избираха от своите редици кралицата перачка на Париж. Вечерта във всеки квартал имаше бал. През тази година март беше студен и дъждовен, ала времето не бе в състояние да спре Виан и Клотилд. Двете облякоха най-хубавите си рокли и заеха място в колата, предоставена от мосю Балкон. Всички заедно я бяха украсили с цветя. И понеже не стигнаха, Виан донесе няколко от рисунките си, залепени върху картон. Първо обиколиха хълма, после слязоха към реката. Още на Площада на абатисите Клотилд свали Виан от колата. Там беше заведението на вдовицата Голанд, която при цялата си сурова деловитост винаги се отнасяше сърдечно към момичетата.

— Хайде, идвай. Студено ми е, а ако продължим с колата, ще се наложи да извървим целия обратен път пеша.

Виан понечи да протестира, но Клотилд обясни:

— И без това няма да те изберат за кралица, по-добре слез още сега.

Виан я смушка в ребрата, но побърза да я последва.

Площадът на абатисите изглеждаше прекрасен на здрачаване. Листата на дърветата още не се бяха показали, ала стъклените фенери около метростанцията разпръскваха златна светлина и мястото добиваше празничен вид. При поглед срещу светлината клоните на дърветата заприличваха на причудлива украса. Жени, облегнати на стълбовете, зяпаха предизвикателно мъжете и се надяваха меката светлина да ги направи неустойимо привлекателни. В заведението на

вдовицата Голанд беше приятно топло. Виан се зарадва, че е послушала Клотилд — едва сега забеляза колко е премръзнала. Намериха място на една голяма маса и си поръчаха горещо вино и нещо за хапване. Искаха да се подкрепят за бала довечера.

— Днес няма да се скъпим, а ще се забавляваме безгрижно. Днес е денят на перачките! — викна Клотилд и вдигна чаша.

Виан се чукна с приятелката си. В следващия миг забеляза мъжа, седнал на масата насреща ѝ. Той също вдигна чаша и я погледна с изражение, което я обезпокои.

— Твърде крехка сте за перачка, ала ръцете ви издават — заговори я той. По-точно, извика, защото в препълненото заведение се вдигаше оглушителен шум.

Виан понечи да скрие захабените си червени ръце под масата, но той посегна и я привлече към себе си.

— Моите уважения — продължи непознатият. — Винаги съм изпитвал респект пред упорити жени като вас. Въпреки това сте запазили сияещата си усмивка. Направихте ми впечатление веднага, още с влизането.

Виан се смути. Този мъж ѝ говореше на вие, а никой друг не го правеше. Освен това имаше непознат акцент. Побърза да дръпне ръката си.

Непознатият се изправи и се поклони пред нея — абсолютно трогателен жест, реши тя.

— Името ми е Дейвид Марлоу Скот. Англичанин съм — съобщи тържествено той. — Позволявате ли да ви поканя на чаша вино? И приятелката ви, разбира се!

— Защо не? — засмя се Клотилд. Виан не намери сили да откаже.

Англичанинът им разказа, че е дошъл на Монмартър специално за празника на перачките. Интересувал се от жените и техните професии.

— Рисувам ги — заключи той.

— О, нима сте художник? — изненада се Виан.

Често срещаше художници. Ходеха по улиците в жакети, изпоцапани с бои, и предлагаха картините си по кафенетата, често срещу храна, чашка абсент или дори за една цигара. Подозираше, че всички художници гладуват. Мъжът насреща ѝ обаче носеше костюм

от скъп плат. Веднага му личеше, а и тя бе станала познавачка, нали всеки ден си имаше работа с различни материи.

— Тогава елате с нас на бала, там ще откриете стотици перачки.

Стресната, закри уста с ръка. Какви ги дрънкаше?

Той отново се надигна леко, което не беше никак лесно в теснотията.

— Ще танцувате ли с мен на бала?

За Виан следващият час протече в бъркотия от чувства. Дейвид Марлоу Скот познаваше много хора и с всекиго разменяше по някоя дума. Очевидно беше популярна личност — постоянно някой го потупваше по рамото и го поздравяваше. Докато вниманието му не беше посветено на нея, тя го наблюдаваше и каквото виждаше, ѝ харесваше. Той се смееше често, в движенията му имаше естествена елегантност. Доколкото Виан разбра, повечето му бяха приятели и всички говореха за бои и кой търговец предлага най-добрите четки. Щом поредният приятел се отдалечаваше, той се обръщаше отново към нея и започваше да я разпитва: откъде идва, в коя перачница работи, кое е любимото ѝ място в Париж.

— Градината на растенията, съответно Ботаническият институт.

— Наистина ли? Никой не ми е отговарял по този начин. Повечето споменават Айфеловата кула или *Бон Марше*^[1].

— Какво е *Бон Марше*?

— Големият магазин! Не го ли знаете?

Виан поклати глава.

— Там е много скъпо за нас, но един ден непременно ще отидем — подхвърли Клотилд.

— Избраха кралицата! — съобщи един мъж, застанал под отворената врата. — От момичетата на Малушон.

— Сигурно е малката Виолета. Красива като картинка — въздъхна Клотилд.

— Малушон? Пак е дал подкуп! Винаги печели някоя от неговите! — провикна се един от келнерите и избухна в груб смях.

— Какво искаш да кажеш?

Едър мъж се надигна и опря юмруци върху масата. Кипеше от гняв.

— Внимавайте, това е секретарят на Малушон — прошепна Клотилд. — Ще стане разправия.

Тя издърпа Виан да стане и я повлече доста грубо през тълпата, набързо разделила се на два ругаещи се лагера.

Излязоха на площада и Виан се огледа.

— Нима искахте да ме оставите съвсем сам сред голямата опасност? — попита обвинително Дейвид Мароу Скот, озовал се внезапно до тях. — Някой ще ми каже ли за какво се скараха изведнъж?

— Въпрос на чест, мосю — отговори с достойнство Клотилд.

Виан се засмя. Радваше се, че ще продължи да разговаря с този мъж. Той й харесваше. Не само изглеждаше добре, а и имаше чувство за хумор.

— Отиваме на танци — обяви Клотилд.

— Ще ви придружа — кимна Дейвид и погледна Виан така, че тя се смути. — О, не се притеснявайте, ние, англичаните, сме олицетворение на учтивостта и рицарството. Освен това моят интерес е чисто професионален — заяви той и предложи на момичетата да го хванат подръка.

Последната му забележка подразни Виан. Е, добре, нека интересът му към нея да е чисто професионален. Тя и без това няма време за връзка с мъж.

Изкачиха се по хълма и се спуснаха от другата страна към танцовата зала на улица „Де Солс“. Още отдалеч чуха музиката и стъпките на танцуващите. С отварянето на вратата ги блъсна горещина, примесена с миризма на тютюн и вино. Беше пълно, всички места бяха заети. Дейвид мигом прегърна Виан и двамата се понесоха по танцовата площадка. Танцуваха не само един танц, а много, докато Виан се задъха. Седнаха на една маса и пиха по чаша вино. Алкохолът я замая.

— Вижте, кралицата от миналата година — тя посочи красива жена на съседната маса, която носеше ешарп с цветовете на триколяра и боне от най-фина дантела. — Майка й също е перачка, работи при мосю Балкон, където работя и аз, и също е била кралица на Париж.

— Да знаете, аз бих избрал вас. Вие сте много по-красива — отвърна той и тя неволно се засмя. Това май излизаше извън професионалния интерес. Танцуваха още, Дейвид я притискаше по-силно от необходимото. Близостта на мъжкото тяло й беше чужда, но

не и неприятна. Той внимаваше някой да не я настъпи или да я блъсне. Отправяше отровни погледи към всеки мъж, осмелил се да я покани на танц. „Не го прави, когато канят Клотилд — помисли си щастливо Виан. — Напротив, радва се, когато оставаме само двамата.“

Прибраха се почти на разсъмване. Виан беше готова да танцува още цяла вечност и да седи на една маса с Дейвид, същевременно се чувстваше уморена до смърт и малко пияна. Беше най-добре да се прибере и да си легне. Но как да се сбогува с мъж, с когото се е запознала едва преди няколко часа и много иска да го види отново? Нямаше опит в тези неща.

Тримата застанаха нерешително на улицата, където пътищата им се разделяха.

— Е, тогава... — промълви Виан.

— Хайде да си вървим. Уморена съм като куче — промърмори Клотилд и се прозя широко.

Дейвид я погледна и под сивата светлина на изгряващия ден Виан видя замисленото, леко измъчено изражение на лицето му. Вече се бе обърнала да си върви, когато с рязко движение Дейвид внезапно я обърна отново към себе си и стисна ръката ѝ.

— Всъщност вие познавате ли Монпарнас?

— Монпарнас? — повтори момичето и гласът му прозвуча пискливо от облекчение.

— Там живея.

— Чела съм името по уличните табели на път към Ботаническата градина.

Той кимна.

— Но никога не сте ходили там, нали? Намира се в другия край на Париж. Погледнете ли от хълма Монпарнас на юг, ще видите целия град. Днес всички ходят там да се забавляват. Повечето ми колеги обърнаха гръб на Монмартър и се преместиха от другата страна на реката. Нищо, че преди време се кълняха никога да не стъпят в буржоазните квартали.

— Щом става въпрос за забавления, ние сме на линия — намеси се Клотилд.

— Добре тогава, следващата събота ще дойда да ви взема. — И в неговите думи звучеше безкрайно облекчение.

Той подаде ръка на Клотилд, после на Виан и задържа пръстите ѝ малко по-дълго от необходимото. Погледна я и в погледа му имаше нещо, което тя никога не беше виждала у друг мъж: топлина, решителност... но и известна неохота.

Цяла седмица живя в тръпнеща нервност. Безброй пъти си припомняше вечерта с Дейвид и се опитваше да разбере какво изпитва той към нея и какво изпитва тя към него. Как да разтълкува погледите му, вниманието, което проявяваше цяла вечер? За нея се грижеше много повече, отколкото за Клотилд, това беше неоспоримо, но какво точно означаваше поведението му? Не внимаваше какво прави и върна чисто и изстискано пране в горещата сапунена луга.

— Какво ти става? — изсъска Клотилд и започна да вади прането с дълга лопата.

В събота вечер Виан изтича вкъщи възможно най-бързо и застана пред огледалото. Как всъщност изглеждаше? Все още не приличаше на дъщерите на Испанеца, но вече не беше толкова бледа и безцветна като някога. Бузите ѝ се бяха зачервили от горещината в перачницата и от студа навън. Вдигна косата си на темето и я забодe в хлабав кок.

— Имаш красива лебедова шия — констатира Клотилд, застанала зад нея. — И фигурата ти не е за изхвърляне. Опитай това. — И ѝ подаде тъмночервеното червило, което пазеше като съкровище.

Виан се начерви и издаде устни.

— Намираш ли ме хубавичка?

— У теб има нещо от Грета Гарбо — отсъди Клотилд, — макар да произхождаш от Юга. Нещо хладно, леко отблъскващо. Това подлудява мъжете. — Засмя се дръзко и Виан се присъедини към смеха ѝ. — Почакай, ще ти оскубя веждите и още повече ще заприличаш на Грета Гарбо.

След половин час двете бяха готови и чакаха Дейвид.

— Отвори ти — помоли Виан, когато се почука. Погледна се отново в огледалото и изпробва усмивка.

— Изглеждате страхотно, и двете!

Дейвид им подаде учтиво ръка и ги отведе до таксито пред къщата.

Виан никога не беше пътувала с такси и се наслаждаваше на разходката. Автомобилът спря на кръстовището Монпарнас и булевард „Распай“. Голямото заведение там носеше името „Дом“. За момент

спряха на прага, търсейки свободна маса. Виан се зарадва на възможността да разгледа разкошната обстановка, блестящите полилеи и кристал. Келнери носеха огромни плата с морски дарове и шампанско в кофички с парчета лед. По масите седяха жени в прекрасни рокли и мъже в смокинги. Виан се погледна и за малко да се почувства не на място тук. После обаче се сети за смелата извивка на веждите си и за червилото. Вирна брадичка и последва Дейвид, запътил се към една дълга маса до прозореца — един ъгъл там тъкмо се бе освободил. Келнерът разчисти празните чинии и чаши, другите гости се посместиха и тримата седнаха. Виан хвърли поглед към Клотилд, която седеше до нея на пейката, покрита с тъмна гладка кожа, и прочете в очите ѝ, че е развълнувана поне колкото нея. От другата страна на улицата се намираха „Ротондата“ и „Купол“ — две също толкова известни заведения. И тя като всички парижани беше чувала за тях, но не смееше да пристъпи прага им. Посочи натам и Клотилд кимна.

— Сега знам защо твоят англичанин ни домъкна тук — прошепна тя, — но ми харесва. Боже, погледни онази!

По стълбата слизаше жена. Не вървеше, а направо плуваше. Роклята ѝ, отворена почти до средата на бедрата, разкриваше ластиците за чорапите и съвършено оформени крака. Тъмни линии обграждаха очите ѝ, а устните ѝ бяха намазани с най-яркото червило, което Виан и Клотилд бяха виждали някога, и на всичкото отгоре оформени като сърце.

— Изглежда като звезда от американски филм! — въздъхна Виан.

Междувременно Дейвид бе станал, за да поздрави познати, и двете момичета се оглеждаха несмущавани.

— Онази изнесе истинско представление. Да знаеш, почувствах се доста странно на влизане в заведението — пошушна Виан.

— Според мен ние с теб сме прекалено нормални — отбеляза Клотилд. — Чувствам се направо скучна.

През следващите часове постепенно свикнаха с атмосферата в заведението. Виното се лееше като река и също даде своя принос. По масите на „Дом“ оживлението беше дори по-голямо от шумотевицата в Монмартър. Тук беше не толкова пролетарско, колкото интернационално. Мъже с къси черни мустачки, с вид на мексиканци

или испанци, седяха редом с ярко облечени жени, които пушеха цигари. През няколко маси се бяха настанили група късо подстригани жени, облечени като мъже. Очевидно тук всеки можеше да бъде такъв, какъвто иска. Виан не разбираше какво говорят половината от гостите в заведението се чуваше не само френски, а и всички възможни езици. Тя отвори широко очи, когато на масата им внезапно кацна хартиено самолетче — точно в чашата ѝ! Обърна се любопитно и видя как един мъж вече сгъваше следващото самолетче. След секунди го запрати към нея, без да се впечатлява от реакцията ѝ. Жената с отворената рокля седеше срещу него и пушеше със златно цигаре. Поведението на мъжа явно не я притесняваше. Виан извади самолетчето от чашата си и го пусна под масата.

— Май изобщо не се интересувате от мен — чу внезапно глас плътно до ухото си.

Виан обърна глава и видя лицето на Дейвид само на сантиметри от своето. Бе изписал на челото си преувеличено загрижени бръчки. „Майчице — помисли си тя. — Още няколко сантиметра и ще се целунем.“ Опита да се отдръпне, ала се оказа невъзможно, защото Клотилда се бе облегнала на нея. Честно казано, тази близост ѝ хареса. Видя блясъка в сините очи на Дейвид, долови миризмата му. И едното, и другото я привличаха. Без да мисли, се наведе още малко към него. Искаше да го предизвика и същевременно се питаше откъде взема тази смелост.

Дейвид издържа на погледа ѝ.

— Какво ще кажете за малко вино? Искате ли още една чаша?

Виан навлажни устни с език и видя как той преглътна. Вдигна ръка — беше сигурна, че иска да я помилва по бузата, да я привлече към себе си и да я целуне. Затвори очи.

— Ето те най-после, Скот! Не съм те виждал цяла вечност. Навсякъде питах за теб. Непременно трябва да... О, май попречих...

Висок глас с търкалящо се „р“ прониза ушите ѝ. Виан отвори очи точно в мига, когато грамаден мъж удари Дейвид по рамото и го приближи още до нея. Дейвид се изправи и магията на мига се разсея.

Виан се покашля и Дейвид я представи на грамадния мъж.

— Това е мосю Борели от Рим. Да, Едуардо, наистина попречи. Ще се срещнем утре в моето ателие.

Италианецът им намигна и се заклатушка към бара.

— Жалко за мига — прошепна Дейвид, без да отделя поглед от Виан.

Тя не знаеше какво да отговори. Струваше ѝ почти физическо усилие да се откъсне от погледа му. Пое дълбоко дъх, отпусна се назад и се загледа на другата страна, където седеше Клотилд. Тя обаче ѝ бе обърнала гръб и разговаряше възбудено с млад мъж, който вече държеше ръката ѝ. Виан енергично заби показалец в хълбока ѝ. Клотилд се обърна и тя я погледна въпросително.

— Казва се Жано. Има гараж някъде на улица „Монж“. Двадесет места. Не е ли сладък? — пошепна Клотилд.

„Собственик на гараж, значи“, помисли си Виан с усмивка. Крилат израз сред перачките на мосоу Балкон. Смятаха собствениците на гаражи за добра партия. Автомобилите в града се увеличаваха и притежателите им ги оставяха в гаражи — там ги поддържаха и ремонтираха. Добра професия, не толкова уморителна като тяхната. Собствениците на гаражи се ползваха с добро име.

— Давам едно пени за мислите ви.

Виан се обърна отново към Дейвид и вместо да отговори, вдигна чашата си за на здравица. Погледът му бе вперен в шията ѝ. Косъмчетата на тила ѝ настръхнаха. Дали той ги виждаше? Дано не. Тя прехапа устни и сведе глава. След малко го погледна отново и този път беше сигурна, че ще получи целувка. Устните му помилваха нейните съвсем леко, само за кратък миг, но пеперуденото докосване я прониза като мълния. Тя потрепери и Дейвид се отдръпна.

— Май е време да си вървим — изрече той дрезгаво.

Виан се изправи рязко.

— Да, късно е. Да тръгваме. Хайде, Клотилд! — И нетърпеливо дръпна приятелката си да я последва.

— Защо изведнъж се разбърза? Даже не успях да се сбогувам както трябва с Жано!

Излегната в леглото си, Клотилд я зяпаше предизвикателно.

— Да беше останала още — отговори Виан.

И тя беше сърдита. Просто стана и излезе от заведението. Сбогува се с Дейвид само с няколко сухи думички. А той не направи опит да я задържи, камо ли да я целуне още веднъж.

— Тогава щяхме да платим за две таксита — подхвърли заядливо в добавка.

— А може би моят Жано щеше да ме докара. Нали си има гараж, пълен с коли.

— Ти с твоя собственик на гараж! Моят художник не може да се мери с него — промърмори Виан. И двете бяха в леглата, беше ужасно късно, но не им се спеше. Клотилд описваше въодушевено всички подробности около Жано Белк, а Виан се чувстваше напълно объркана. Опита се да опише на Клотилд защо толкова харесва спокойствието на Дейвид и финото му чувство за хумор.

— Защо тогава побягна презглава от заведението?

Виан въздъхна.

— И аз не знам. Внезапно той ми заяви, че трябвало да си върви. Май съжаляваше, че ме е целунал.

— Какво? Твоят Дейвид те е целунал?

Виан кимна, но натърти възмутено:

— Той не е *моят* Дейвид.

— Обаче те поглъща с очи.

Виан я замери с възглавница, но Клотилд само въздъхна.

— Според мен Жано е просто мечта. Видя ли очите му? Като два въглена. Баща му е испанец, но той е роден в Париж. Иначе родителите му щели да го нарекат Хайме.

— Хайме? Но това се пише като *j'aime* — обичам те!

— Вярно ли? Откъде ги знаеш тези неща?

— В нашето село живеят испанци. От тях го научих.

— Умна си, знаеш ли?

— За съжаление няма полза от знанията ми. Все още съм перачка. И се запознах точно с художник...

— Харесваш го, признай!

Погледът на Виан стана мечтателен.

— Да. Много го харесвам. Сега обаче е време да спим. Ще видиш ли пак твоя Жано?

— Уговорихме се за утре вечер.

— Щастливка — въздъхна Виан. Дали и тя щеше да види отново Дейвид?

[1] Le Bon Marche — универсален магазин в седми район, основан през 1838 г., първият универсален магазин в историята, днес един от най-добрите във Франция. — Бел.прев. ↑

ДЕВЕТ

С облекчение видях Етиен Виардо да ме чака в магазина на музея, както се бяхме уговорили. Разлистваше дебел каталог. Вдигна глава, забеляза ме и цялото му лице засия.

— Вече се боях, че няма да дойдете.

И моето лице грейна. Заедно потърсихме по дългите стелажи пощенка картичка с картината, но за съжаление не намерихме. Докато вървахме към изхода, го попитах:

— Обичате ли автомобилите?

Той ме погледна объркан.

— Автомобили? Аз нямам кола. В Париж това е самоубийство на порции. Аз съм страстен колоездач.

Усмигнах му се.

— Тогава всичко е наред.

Той спря такси. Прекосихме Сена. Минахме покрай пирамидата на Лувъра с дългите опашки пред входа.

— Май тази сутрин имах истински късмет — влязох в музея, без да чакам дълго. Кой знае, ако се беше наложило да чакам цял час, вероятно щях да се откажа.

— И нямаше да видите картината с роднината си. — Покашля се.
— А аз нямаше да ви срещна.

За миг погледнах настрана и улових усмивката му. Бързо се загледах отново към улицата. Ала през цялото време усещах близостта на симпатичния мъж, който седеше плътно до мен.

— Откога живеете тук? — попитах.

— Винаги. Семейството ми живее в града от десет поколения. Един от предците ми даже си е изгубил главата на гилотината по време на революцията.

О! По дяволите! Какво се казва в такъв случай? Замълчах.

— Не го познавам лично — допълни той с лека, дяволита усмивка.

След минути спряхме пред внушителна шестетажна сграда. Огледах фасадата. Каменни лози и бузести кариатиди подпираха балконите и еркерите на белетажа^[1]. Богато украсен каменен парапет скриваше най-горния етаж, откъдето сигурно се разкриваше фантастична гледка към Лувъра. Етиен вкара кода и влязохме във внушително фоайе с широко стълбище.

— Добър ден, мосю Виардо. Мадам... — Портиерът се усмихна любезно.

От горния етаж се чуваха много гласове. Изкачихме стълбището и се озовахме пред голяма зала. Видях редици столове с удобни седалки, тапицирани с червена материя, и висок пулт. Явно тук щеше да се състои търгът.

— Дошли са търговци и посредници на заинтересованите. Скоро ще предадат офертите по телефона. — Етиен ми посочи мъжете в тъмни костюми, застанали близо до вратата с телефони в ръка.

— Нима хората не разглеждат какво искат да купят? — учудих се аз.

— Издаден е каталог с богата информация за произведенията на изкуството, изнесени на търг. Повечето от тези хора не купуват, за да си окачат картина в дневната. Почакайте... — Даде знак на един млад мъж и той му връчи каталог. — Ето, за да знаете за какво става дума. Аз ще обявя само картините, те са най-отпред, първите четиридесет номера. Ще трае около час. Налага се да ви оставя за малко, ще отида да се подготвя. Просто влезте. — Той посочи двукрилата врата. — Влезте и седнете, където ви харесва. А после ще ме изчакате, разбрахме ли се?

Погледна ме отново с усмивка, от която ми стана много топло.

Влязох в залата на аукциона и първо забелязах няколко жени, облечени подчертано елегантно, в пъстри рокли от шифон и високи обувки. Никоя не бе по дънки и тениска като мен. Някои дори си носеха оперни бинокли. Мъжете до един бяха в тъмни костюми. „Наддаването вероятно се смята за обществено събитие“, казах си, седнах на последния ред, съвсем в дъното, и запрелиствах каталога. Същевременно наблюдавах, по възможност незабележимо, какво се случва в залата. Един келнер ми поднесе чаша шампанско на малка табла.

— Изпраща ви го мосю Виардо — обясни той с приветлива усмивка.

Залата утихна. Търгът започна. Етиен — така вече го наричах в мислите си — застана зад пулта, поставен пред прозорците. Носеше бяла риза и тъмно сако. Плътна поглед по залата, намери ме и се усмихна. После откри търга.

Двама служители с бели ръкавици внесоха от съседната зала първата картина и я представиха пред присъстващите. Етиен каза няколко думи за платното, спомена името на художника и мотива. На картината бе изобразена по-скоро безлична жена в колосана рокля. Етиен назова първоначалната цена и наддаването започна. При някои картини ставаше много бързо: мъжете едва показваха картината и присъстващите наддаваха един през друг. При две картини — ловна сцена в тъмна гора и замък, облян от лунна светлина, които ми напомниха за стила на Каспар Давид Фридрих^[2] — цените се вдигнаха много. Наддаващите предлагаха един през друг, усети се напрежение, залата стана неспокойна. Картините бяха продадени едва след дълго наддаване. Една-единствена картина не намери купувач. Малък натюрморт с ябълки и риба. Харесах рибата — легеше на масата блестяща и изглеждаше съвсем жива.

— Началната цена е пет хиляди — обяви Етиен. — Пет хиляди. Някой предлага ли пет хиляди?

Никой не помръдна. Изпитах съчувствие към картината и за момент се изкуших небрежно да вдигна ръка. Щеше да е съвсем просто. Имах пет хиляди евро. Представих си лицето на Жан-Луи — той ми разказва за автомобилния салон, а аз му показвам картината и заявявам, че съм я купила след дълго наддаване на търг за предмети на изкуството.

Моментът отмина.

— Номер 315 А остава непродаден — обяви Етиен и записа нещо в бележника си.

След около час аукционът приключи. Етиен обяви кратка почивка и влезе в задното помещение. Тъкмо започнах да се питам дали не ме е забравил, когато той неочаквано застана до мен.

— Желаете ли да останете още? — осведоми се той. — Сега е ред на рисунки, чертежи и градински планове.

Поклатих глава и станах.

— Тогава ще идем да видим дали няма да намерим нещо за вашия художник. Кабинетът ми е отзад.

Поведе ме по дълъг коридор, застлан с дебел килим. Кабинетът му се оказа съвсем в дъното. Етиен отключи и ме пропусна да вляза.

Помещението беше цялото в лавици с книги, от пода до тавана. За да стигне до книгите на последния ред, човек се качваше на стълба. Винаги съм харесвала стълбите за книги, които се местят пред стелажите.

Върху огромно бюро бяха натрупани документи и папки. Етиен махна няколко книги от креслото за посетители и с жест ме покани да седна. Аз обаче предпочетох да обходя етажерките и да разгледам книгите. Видях безброй томове за изкуство и каталози на френски, английски, немски, испански и руски.

— Позволявате ли? — попита той, свали си сако и го замени с предишното. — Това е работното ми облекло. Прекалено официално.

— Но ви отива.

— Хареса ли ви наддаването?

— Замалко да купя рибата — признах му, без да се замисля. — Макар че щях да си създам проблеми...

Той се засмя.

— Знаете ли колко често се случва някой да започне да наддава, а щом се стигне до плащане...

— Наистина ли? Защо го правят?

Етиен вдигна рамене.

— Едни разчитат това да им помогне, ако после решат да свалят цената. Други се нуждаят от увереността, че всички ги виждат как наддават докрай. Те са ми най-неприятни. Някои обаче наистина желаят да притежават определена вещ и губят способността си да разсъждават разумно.

— Разбирам какво имате предвид. Те наддават със сърцето си. И аз се почувствах така.

— Подхожда ви. — Усмихна се и ме дари с дълъг поглед. Притесних се и се направих на задълбочена в книгите на горната

етажерка. Продължих да усещам погледа му в гърба си. Кожата между плешките ми затрепери.

— Хайде да потърсим — предложи той, застана до мен и със сигурна ръка извади от етажерката няколко тома. Сложи ги върху бюрото и добави: — Понякога е по-добре да провериш в книгите, отколкото да се ровиш в интернет. Особено когато става дума за неособено известен художник.

Запрелиства една книга и едва тогава забелязах венчалната му халка. Очакваше се толкова атрактивен мъж да е женен...

— Дали ще разберем коя е жената на картината? — попитах, зарадвана от възможността да се съсредоточа върху важното.

— Много ми се иска да я открия, но ако е била платен модел, боя се, че...

— Аха. И аз първоначално си помислих същото. Прав сте, естествено. Има обаче вероятност да е била... каква всъщност?

— Вариантите са много. Например, да е била роднина, съпруга на приятел или на поръчителя на портрета. Или съпруга на фабрикант...

Поклатих глава.

— Доколкото знам, в моето семейство няма фабриканти, които биха си поръчали портрет при художник. Възможно ли е да му е била любовница? Или законна жена?

Отново този интензивен поглед, който не бях в състояние да разтълкувам.

— Не му е била жена. Ако си спомням добре, Скот не е бил женен. — Прелисти книгата. — Ето го. Дейвид Марлоу Скот, роден през 1900 година в Лондон. Баща му притежавал фабрика за шевни машини. Семейството било богато. От сина се очаквало да поеме фирмата, ала него го влечало изкуството. В края на двадесетте години заминал да учи живопис в Париж... — Етиен ми подаде книгата през бюрото, за да прочета. — Виждате ли, това е. Последно е казано, че през войната следата му се губи. Вероятно се е върнал в Англия, най-късно при влизането на немците в Париж. Не са отбелязани произведения, създадени след войната.

Под кратката биография следваше списък на картините. Две дузини платна, сред тях „След бала“. Единствената картина, изложена

публично. Под всички други пишеше „Съдбата неизвестна“ или „Частна колекция“.

— Жалко, няма негов портрет — отбелязах. — Не пише нищо и за жената на платното.

— Ще се наложи да я потърсим — рече той.

— Аз ли?

— Щом не се знае нищо повече за художника, ще търсим модела му. Изхождаме от предположението, че дамата принадлежи към семейството ви.

— Прав сте. Навярно някой я познава. Може би родителите ми...

— Какво знаете за бабите и дядовците си?

Поклатих глава. Отдавна бях починали. Най-дълго бе живяла баба Одил, но и тя си отиде преди петнадесет години. После се сетих какво бях чула току-що:

— Защо казахте „ние“?

Той се засмя.

— Историята ме интересува. В крайна сметка съм специалист по история на изкуството. Кой знае, ако разбуля тайната, може да стана известен. Не, говоря сериозно: вие ме интересувате. Ще го направим заедно. Стига да сте съгласна.

Междувременно бях свикнала с втренчения му поглед и дори се чувствах обгрижвана... във всеки случай поласкана. Погледът му вече не ме стесняваше, напротив.

— И аз следвах история на изкуството. За съжаление само четири семестъра.

— Наистина ли? Значи, сме колеги? — Това видимо го зарадва.

— Само четири семестъра — повторих. — Два от тях в Сорбоната.

— Защо прекъснахте?

Стиснах устни. Да му кажа ли, че непрекъснато си задавам този въпрос и все повече съжалявам, задето се бях отказала от амбициите си — не на последно място и заради жената на картината? Чувството ми подсказваше, че той ще ме разбере, но нещо в мен се съпротивляваше. В крайна сметка не желях да си призная, че съм започнала да използвам болестта на мама и връзката с Жан-Луи като претекст, защото ми е липсвал кураж да продължа и да се върна в Париж.

— Някак си не се получи — отвърнах уклончиво. — Сега работя в отдела за култура на градската управа.

— Хареса ли ви аукционът? — попита след малко той, прекъсвайки мълчанието, което заплашваше да стане неприятно.

— Да, много. Харесва ми и идеята да търся тази непозната роднина. Ако ми помогнете, сигурно ще открием нещо.

Той потърка ръце.

— Ще бъде много интересно. Най-добре е първо да говорите с родителите си.

В съзнанието си вече проверявах членовете на семейството и се питах кой би могъл да знае нещо.

— Когато се замислите, още повече приличате на жената на картината — каза внезапно той.

— О, аз никога няма да бъда като нея — възразих по-остро, отколкото възнамерявах.

— Защо не? — учуди се той.

— Защо ли? Защото жената от картината положително щеше да купи натюрморта с рибата. Просто така. Да се поддаде на моментното си настроение. Тя е спонтанна и не се страхува от нищо.

Той се засмя тихо.

— Май сте твърде строга към себе си. — Погледна ме втренчено и очите му изведнъж станаха тъмносиви. — Очаквам да направите необикновени неща. По всяко време.

— Единствен вие имате такива очаквания. Надлъж и нашир — отговорих.

Етиен си погледна часовника.

— Колкото и да не ми се иска, трябва да вървя. Предстои ми оглед за следващото наддаване.

— Достатъчно дълго ви задържах — казах бързо.

— Не, не сте. Напротив, беше вълнуващо да се запозная с вас.

Внезапно устата ми пресъхна. Алкохолът ми се качи в главата.

— Колко е часът всъщност? — попитах тихо.

— Почти пет и половина.

— Мили Боже! Трябва да вървя. Днес имам годишнина от сватбата — съобщих, без да мисля.

Той се стъписа.

— О! Поздравления. Къде е мъжът ви? Дано да е имал добра причина да не ви придружи в музея.

— Отиде на автомобилния салон.

— Затова ли одеве ме попитахте дали обичам коли? — Погледна ме с наклонена глава.

— О, това е глупава история. Тази вечер ще плаваме по Сена с излетно корабче. Боя се, че ще закъснея. — Грабнах чантата и жилетката и се запътих към вратата.

— Почакайте! — Етиен ми подаде красиво оформена визитна картичка. Взех я и я пуснах в чантата си. Той въздъхна. — Ще ви изпратя.

Тръгнахме по дългия коридор. Странно беше да вървя толкова близо до него. Крачехме в абсолютен синхрон. Спряхме на стълбището и се погледнахме колебливо. Той се наведе и ме целуна леко по бузата.

— Довиждане. Казвам ви го съвсем сериозно, Марлен: искам да ви видя отново.

Погледнах го въпросително.

— Искам да узная какво сте научили за жената на картината.

Аха! За това ставало дума. Очите му обаче говореха за нещо повече.

— Искам да ви видя пак.

Засиях.

— Усмивката ви е завладяваща, знаете ли? Би трябвало винаги да се усмихвате.

— Имам картичката ви — отговорих и заслизах по стълбите. Той остана горе и ме проследи с тъжна усмивка.

В метрото се ядосах. Защо не му казах адреса си? Сигурно ме смята за глупава и задръстена. Сега се очакваше аз да направя първата крачка, а това беше немислимо.

[1] От фр. *beléstage*. Първи етаж на къща над партера. — Бел.ел.кор. ↑

[2] Каспар Давид Фридрих (1774–1840) — немски художник и график, смята се за най-значителният представител на ранния романтизъм. — Бел.прев. ↑

ДЕСЕТ

На път към хотела многократно се улових, че се усмихвам на себе си. Бях в приповдигнато настроение. През този ден се бяха случили много и интересни събития. Открих „моята“ картина, присъствах на аукцион, флиртувах с мъж... Все нови неща в живота ми, или просто дълго време не ги бях правила. Ако добавим и шампанското по средата на деня, това беше повече от достатъчно.

Пристигнах в хотела задъхана. Ключът от стаята ни не беше на рецепцията. Значи, Жан-Луи се бе прибрал преди мен.

Преди да почукам, спрях да си поема дъх. Сърцето ми биеше в гърлото. Все още му се сърдех, задето бе предпочел да прекара сватбения ни ден с Франсин, а не с мен. Освен това ме измъчваха леки угризения заради Етиен.

Почуках и Жан-Луи ми отвори веднага. Значи, ме е очаквал. Гневът ми се уталожил.

— Здравей — промърмори той, но продължи да стои на прага. Нямахме как да вляза в стаята.

— Е, как беше с Франсин? Позволяваш ли да вляза?

Жан-Луи бързо отстъпи крачка встрани.

— О, остави това. Беше приятно.

— Знаел си, че тя ще е там.

Той дори не се опита да отрече.

— Имахме необвързваща уговорка.

— Значи, ако бях дошла, през цялото време щях да стоя настрана и да слушам как си говорите за коли?

— Представи си, тя си купи корвет „Стинг Рей“ от 1966 година, кабриолет! — В гласа му имаше въодушевление.

Едва успях да запазя спокойствие. Моят мъж се възхищаваше на Франсин, защото си е купила кола! Винаги когато беше с нея, се вълнуваше силно.

— Е, значи, тя е по-бърза от теб.

Попаднах в целта — засегнатото му лице го издаде.

— Не съм го направил още само защото нямаме пари. Нали ти поиска по-голямо жилище.

— Аз ли? Ти непрестанно се фукаш, че жилището ти е с изглед към морето!

От дума на дума се скарахме сериозно. На сватбения ни ден. Жан-Луи отиде в банята и затръшна вратата. Чух го да пуска душа. Раздрусих бравата, но той се бе заключил. Обезкуражена, се свлякох на леглото.

На нощното му шкафче лежаха билетите за корабчето. Какво направихме, Боже мой? Днес беше денят на сватбата ни! Да, прекарахме деня разделени, но защо поне вечерта да не отидем да празнуваме? Редно е двама възрастни да се справят с положението. Защо изобщо се скарахме? За какво говорехме? Защо да не позволя на Жан-Луи безобидното удоволствие да разгледа автомобилния салон? След десет минути той се върна в стаята, а аз все още не знаех какво да направя.

— Хайде да отидем на вечеря на корабчето. Трябва да побързаем, иначе ще тръгне без нас.

Говореше сериозно, прочетох го в очите му.

— Окей. Само ще се преоблека набързо.

За всеки случай бях сложила в куфара си малка черна рокля. Свалих я от закачалката и се наметнах с червения копринен шал, който много ѝ подходеше. Обикновено си слагах и колието от гранати, наследство от баба, но този път не го направих. Искях да нося само пръстена от Жан-Луи. Проверих съдържанието на дамската си чанта и открих визитката на Етиен Виардо. Бързо я скрих в едно странично джобче и бях готова.

Стъпихме на стълбичката към корабчето, хвърлило котва близо до Айфеловата кула, и Жан-Луи галантно ми подаде ръка. На борда ни очакваше келнер, за да ни отведе до масата. Пристигнахме в последния момент. Радвах се, че съм резервирала маса до прозореца, защото всички добри места бяха заети. Вече се здрачаваше и водата на Сена под нас блещукаше златночервена.

— Желаш ли аперитив? — попита с усмивка Жан-Луи. — Може би „Кир Роял“?

— Не, днес пих достатъчно шампанско.

Изречението излезе от устата ми по-бързо, отколкото съзнавах.

Той вдигна вежди и ме изгледа въпросително. Разказах му половината истина: била съм в музея и съм открила картина, на която съм видяла себе си...

— Видяла си се на картина в музея?

— Е, не съм аз, естествено, но нарисуваната жена прилича досущ на мен. Сигурно ми е роднина. Има дори същата бенка.

— Невъзможно! И какво ще правиш сега?

— Ще разпитам семейството си. Все някой ще си спомни за нея. Не е било чак толкова отдавна. Картината е от 1939 година, тогава тя е била млада жена.

— Теоретично е възможно да е още жива. — Жан-Луи пресметна набързо. — Би трябвало да е почти на сто. По-вероятно е да е починала. Но какво общо има тази жена с шампанското?

Нещо не ми позволи да му разкажа за Етиен. Страхувах се да не прозвучи твърде ентусиазирано. Понякога Жан-Луи ставаше ужасно ревнив.

— Толкова се стреснах, че отидох да пия чаша шампанско. Срещнах известна роднина, нали разбираш?

— Сега няма да станеш надменна, нали?

— Какво искаш да кажеш? — попитах войнствено.

— Какво значи известна роднина? Сигурно е случайност. Не му придавай чак такова значение.

Дълго време го гледах мълчаливо.

— Знаеш ли, промених си решението. Поръчай ми аперитив.

Избрахме от менюто черни миди в шафран, после аз си харесах риба, а Жан-Луи — антрекот. Гледката на нощния Париж, който се плъзгаше покрай нас, позлатен от светлината на уличните фенери, ме настрои помирително. Движихме се към „Нотр Дам“. В дъното на салона пианист тихо изпълняваше френски шансони. Свещите по масите трепкаха, гледах през прозореца и ми се доспа. На кея на остров Сен Луи видях двойка да танцува танго в самозабрава. Чух дори откъслечи от музиката, носени от лекия ветрец. Двамата явно се познаваха добре и отдавна танцуваха заедно. Не, по-скоро бяха

влюбени, защото движенията им хармонираха и двамата се допълваха. Любовно обяснение чрез танц — прекрасно! Въздъгнах.

— Какво ти е? — попита Жан-Луи.

— О, нищо — отговорих с последен поглед към танцуващите. Не желяех да споделя този миг с Жан-Луи.

Почакахме за десерта. Отидох в тоалетната. На връщане видях Жан-Луи да чете нещо на смартфона си. Не го разбирах. Възможно ли е да си проверява мейлите, вместо да се наслаждава на панорамата на Париж? Моят мъж явно оставаше безчувствен към красотата. И не беше готов да сподели моето въодушевление от Париж поне за една вечер, за да ми достави удоволствие. А дали не четеше съобщение от Франсин? Внезапно изпитах гняв към него. Ще продължа ли да живея с мъж, на когото му е все едно как се чувствам? И който ми вдъхва усещането, че скучае с мен?

„Който не обича Париж и не е щастлив тук, сигурно няма да е щастлив никъде“, помислих си.

Опитах се да си представя какво би било да седя тук с Етиен. Той положително знае множество интересни истории за града и щеше да ми ги разкаже. Щяхме да си говорим за изкуство, за любимите ни художници, просто щяхме да водим интелигентен разговор, вместо да седим и да мълчим един срещу друг.

Жан-Луи остави смартфона на масата и погледна безпомощно към прозореца.

— Какво е онова там?

Не отговорих.

Междувременно бяхме обиколили двата острова на Сена и се връщахме към Айфеловата кула. Стана единадесет и кулата блесна в хиляди светлини. Около нас прозвучаха многогласни ахкания и охкания, защракаха фотоапарати и смартфони.

Жан-Луи не каза нищо. Зарадвах се, когато корабчето обърна и хвърли котва на кея до моста „Алма“. Върнахме се в хотела в мълчание.

Отидох в банята и пуснах душа, после обаче си промених намеренията. Беше след полунощ, чувствах се много уморена. Чух Жан-Луи да говори в стаята. Явно по телефона. Нещо в гласа му ме накара да се вслушам. Говореше съвсем тихо, явно не искаше да го чуя.

— Стигна ли до вкъщи? С колата всичко наред ли беше?

В гласа му звучеше мекота и загриженост. Така говореше с мен по-рано. Сега обаче разговаряше с Франсин, без съмнение. За момент се заслуша какво му говори тя, после продължи:

— О, тя пак се прави на Лили Марлен. Въобразява си, че се е видяла на някаква картина в някакъв музей... не, откъде да знам, в Лувъра или нещо подобно.

Спрях да дишам. Значи, се правя на Лили Марлен? Какво искаше да каже? Чул ли ме бе изобщо какво му обяснявам?

— Защо не е пряма и искрена като теб? С нея винаги е толкова сложно. Никога не знам какво мисли в момента.

След тези думи очите ми плувнаха в сълзи. Пуснах водата, опрях ръце върху ръба на мивката и се вгледах в лицето си в огледалото. Значи, моят съпруг ме смята за превзета филмова звезда. *Пак се прави на Лили Марлен.* Думите ехтяха в главата ми. По бузите ми се стичаха сълзи, примесени с размазан грим. Открай време живеях с чувството, че не намирам сили да оправдая името си. Какво са си мислили родителите ми, защо са ме нарекли точно на тази песен — аз бях всичко друго, само не и Лили Марлен. Никой не познаваше Лили Марлен Ренар. Това име ми бе донесло единствено злобни коментари от страна на съучениците ми. В началото на връзката ни бях разказала всичко това на Жан-Луи. Разкрих му най-съкровениите си мисли, защото бях убедена, че той трябва да ме познава цялата. А сега той го използваше срещу мен и зад гърба ми се съюзяваше с Франсин! Какво коварно нарушаване на доверието! Никой мъж, който обича жена си, не говори така!

Треперех силно. Беше ми студено, чувствах се слаба и безпомощна. Откога стоях тук? Напръсках си лицето с вода, попих я и отидох в спалнята. Бях твърде развълнувана, за да заспя, но си легнах. Жан-Луи стана и отиде в банята.

Когато се върна в леглото, се направих на заспала.

Имах нужда да размисля: за чувството, че животът, който живея, не е истинският. За брака си. Как да продължа. Дали искам да живея с него. Дали Жан-Луи иска да продължи да живее с мен. Навярно се налагаше да свикна с мисълта, че той ме мами с Франсин. Не бях сигурна дали наистина ми изневерява, но странно защо, тази мисъл ме нарани по-малко, отколкото очаквах. И от това ми стана още по-тъжно.

После на преден план излезе жената от картината. Тя бе живяла истински, или поне така изглеждаше. А може би художникът я бе нарисувал по този начин? Какво по-различно от мен е направила? Защо гледа с такава самоувереност от платното, а аз лежа безпомощно в хотелската стая и не знам какво ще правя утре? Какво би сторила на мое място? Коя е тя? Струваше ли си да търся сведения за нея, да разбере дали и защо е била по-щастлива от мен? Дали ще се вдъхновя да подновя заниманията с моята специалност? Ами ако установя, че все още искам да се занимавам с история на изкуството? Тогава ще се наложи да напусна Сет, да подновя следването си, да се откажа от службата в отдела. А бракът ми?

ЕДИНАДЕСЕТ

Дейвид я чакаше пред перачницата, скрил ръце в джобовете на панталона. Виан го забеляза на улицата и сърцето ѝ заби лудо. Вече се опасяваше, че след вечерта в „Дом“ няма да го види отново. Оттогава бяха минали две седмици. Сега обаче той беше тук и бе предложил да я изпрати до вкъщи. Разходиха се до лозята на Монмартър. През цялото време Виан оправяше разрошената си от влажното време коса и се опитваше да скрие от Дейвид загрубелите си ръце. Нямаше обаче как да скрие старата рокля с още мокри поли. Той забеляза движенията ѝ, след известно време спря и улови ръцете ѝ.

— Хайде, оставете това! Направих грешка, като ви нападнах веднага след работа, признавам. Но ви намирам привлекателна дори когато сте изморена, и искам да го знаете.

Продължи да държи ръцете ѝ и ги милваше нежно, за да ги стопли. Придружи я до дома ѝ. Там я прегърна и отново я целуна по онзи нежен начин, който ѝ напомняше докосване на пеперуда.

— Елате ми на гости утре.

Тя кимна.

Дейвид живееше близо до гробището на Монпарнас, на улица „Дагер“. Виан знаеше само номера на къщата, не и етаж, а името му не беше написано на вратата. Тръгна по тясното стълбище и попадна на портиерката, която тъкмо миеше. Прекрачи кофата и спря в колебание.

— При кого отивате? — попита недоверчиво портиерката.

— При мосю Скот. — Виан се опита да придаде твърдост на гласа си.

Жената се изправи и я огледа.

— О, имате предвид англичанина?

Не каза нищо повече, но в погледа ѝ Виан прочете какво е мнението ѝ за младата жена, дошла на посещение при художник, на

всичкото отгоре англичанин.

— Третият етаж вляво. На вас сигурно ще отвори. Почукам ли на вратата му, се прави, че не е там. Крайно време е да си плати наема. Давам му време до утре. Кажете му го.

Виан побърза да се отдалечи. Усещаше погледа на жената в гърба си. Портиерката явно я смяташе за модел, даже за нещо по-лошо. Бузите ѝ пламнаха. В този момент по-силно от всякога ѝ липсваше майка ѝ. Копнееше да я помоли за съвет, макар вече да бе твърде голяма да се допитва до майка си. Как ли се е запознала с баща ѝ, как е разбрала, че Арно е истинският? Виан въздъхна тихо.

Винаги беше имала тясна връзка с майка си, нищо че Клотилд често не я разбираше. Но тя я обичаше, Виан никога не се съмняваше в обичта ѝ. Клотилд Ренар никога не се връщаше от редките си посещения на пазара в Андюз, без да ѝ донесе шепа захаросани плодове, които момичето толкова обичаше — манго, ананас и джинджифил. Продаваха ги северноафриканските търговци, и то доста скъпо. Клотилд се гордееше с умната си дъщеря, но наблюдаваше лудориите ѝ със загриженост. Възмути се от дън душа, когато братовчедът на Виан унищожи ботаническата ѝ сбирка, но не събра смелост да я защити. С тайното си бягство от родителския дом момичето ѝ бе причинило неизмерима болка. Не само защото вече я нямаше, а и защото майка ѝ смяташе, че Виан ще пропилее живота си и неизбежно ще умре в нищета. Само да не беше с толкова ограничени възгледи! Искаше най-доброто за дъщеря си, ала си го представяше в ограничените рамки на прастарите правила, които царуваха в Сен Флоран. Хоризонтът ѝ беше твърде тесен, за да знае как изглежда животът на друго място, в голям град. Но дори да беше помислила за такава възможност, мъжът ѝ веднага щеше да избие тези мисли от главата ѝ. Тя се подчиняваше на Арно във всичко, свързано с традиционните роли на мъжа и жената. Виан безброй пъти бе разказвала мислено на майка си за новия си живот. Гордееше се, че сама си печели издръжката и се справя в Париж. Много искаше да покаже на майка си жилището и перачницата, да ѝ представи приятелката си Клотилд. Да я разходи из Ботаническата градина. Тогава майка ѝ непременно щеше да повярва, че дъщеря ѝ е почтена жена. Клотилд обаче винаги отхвърляше поканите ѝ.

— Ох, мамо — въздъхна младата жена и продължи към следващия етаж.

Потънала в мислите си, забави ход и накрая спря с ръка върху парапета. Ако майка ѝ знае какво се готви да направи дъщеря ѝ, сигурно ще я посъветва да се откаже. Естествено, някои мъже щяха да разберат погрешно едно такова посещение — Виан го знаеше от разказите на другите перачки. В понеделник сутрин те подробно описваха какво са правили в неделя вечерта, след като следобед са били поканени на разходка с лодка или на излет в Булонския лес. Виан нямаше никакъв опит с мъжете, ако не се броят няколкото целувки, които ѝ се бяха сторили твърде натрапчиви и при които не беше изпитала нищо. С Дейвид обаче беше друго. Не можеше да мисли за нищо друго, освен за целувките му. Беше луда по тях, копнееше за още. Това я плашеше и същевременно я вълнуваше. Преглътна тежко и се запита дали да не се върне.

— Хайде, още само няколко стъпала и ще стигнете!

Виан се стресна. Погледна нагоре. Дейвид стоеше в рамката на отворената врата и ѝ се усмихваше с протегната ръка. Всички съмнения отлетяха.

Тя изобрази усмивка на лицето си и изкачи последните стъпала до жилището му. То се оказа почти същото като нейното и на Клотилд, само малко по-голямо, защото той се нуждаеше от място за статива и платната. Вътре цареше влажен студ, въпреки че беше късна пролет и кестените се раззеленияваха. Освен това миришеше силно на терпентин и боя.

— При северна светлина рисувам най-добре, но за съжаление твърде рядко виждам слънцето — извини се той, като я видя да се увива в жилетката. — Преди малко купих пресен бриош, май още е топъл. Ще подгрея мляко и ще ви стане по-добре.

Докато той стъкваше огъня в печката, Виан се огледа. В едната половина на помещението Дейвид рисуваше. Там цареше ужасна бъркотия от платна, тубички с бои и рамки. Четки с различна големина бяха сложени в буркани. По пода бяха настлани вестници, навярно заради капките от бои, ала тази мярка на предпазливост се бе оказала недостатъчна. Безброй пъстри капки красяха дюшемето около статива. В един ъгъл стоеше желязна печка, но в нея не гореше огън, както установи със съжаление Виан. На масата лежеше зацапана палитра.

Наоколо скици, рисунки с въглен, изрезки от вестници, окачени на стената, готови картини и всевъзможни предмети. Тъкмо се питаше за какво са му на художник камъчета, коркови тапи, парчета дърво и тем подобни, дали за вдъхновение, или като обект на изследване, когато Дейвид сложи на масата гърненце с топло мляко и табла с нарязан на дебели резени бриош. Избута рисунките настрана и покани Виан да седне. Ръката му докосна гърба ѝ и дъхът ѝ спря. Опита да се овладее и да се съсредоточи върху изкусителния аромат на печивото, който образуваше интересна смес с миризмите на терпентин и бои. Същевременно само чакаше Дейвид да я докосне отново; цялото ѝ тяло тръпнеше. За да скрие вълнението си, бързо натопи парче бриош в млякото.

— Много е вкусно — въздъхна Виан, зарадвана, че яденето отклонява вниманието ѝ.

— И не е скъпо.

Виан събра цялата си смелост.

— Носите изискани дрехи, но пестите от храна...

Дейвид вдигна рамене.

— Семейството ми е доста богато. Баща ми има фабрика за шевни машини в Лондон. Дрехите ми са от онова време. Добрият материал издържа дълго.

— Значи, баща ви е собственик на фабрика?

— А аз съм единственият му син, за съжаление.

Той отхапа голямо парче бриош. Виан не бе в състояние да откъсне поглед от устата му.

— Защо за съжаление?

На лицето му се появи тъжна усмивка.

— Ако имах брат, той щеше да поеме фабриката. Мразя да разочаровам баща си, но искам и трябва да рисувам. От две години съм в Париж и не смятам да се върна в Англия. Винаги съм мислил, че ще изживея увлечението си по изкуството, ще намеря сили да се върна и ще поема фабриката, но...

— Но?

— Колкото повече рисувам, толкова по-силно става желанието ми никога повече да не правя нещо друго. Аз съм художник, не фабрикант. Семейството ми не ме разбира. Вие разбирате ли ме?

Виан кимна и сведе поглед. Много добре го разбираше.

— И аз разочаровах семейството си — призна тя тихо. — Заминах тайно за Париж, без тяхното съгласие, без да се сбогуваме. Не издържах повече.

Дейвид се покашля.

— Знам колко е трудно, но ви подхожда. Мисля, че с вас много си приличаме.

Тя вдигна глава и го погледна. Ръката ѝ с парчето бриош, което се готвеше да поднесе към устата си, остана във въздуха.

— Какво имате предвид?

— Според мен и двамата предпочитаме живот в неизвестност, вместо да се откажем от мечтите си. Аз се нуждая от независимост, за да рисувам. Затова съм в Париж. Затова съм се родил.

— Няма ли нещо по-важно?

— Не. — Решителността му изостри вниманието ѝ. В следващия миг гласът му омекна. — А какво ще ми кажете за вашите мечти? Какво ви доведе в Париж?

— Искам да се занимавам с ботаника. Искам да работя в Ботаническата градина.

— О, значи затова градината е любимото ви място!

— Не исках да се омъжа за човек, избран от родителите ми. За мъж, когото не харесвам — заяви тя и се осмели да го погледне право в очите.

— Така значи — пошепна той и ѝ подаде още едно парче бриош. Виан го пое с благодарност, защото ѝ беше много вкусно.

Преди мълчанието между тях да се проточи, тя го попита за картините му.

Той стана и мина от другата страна на голямата маса, където стояха палитрата и бурканите с четки. На пода до тях лежаха навити платна с различна големина.

— Елате, ще ви ги покажа.

Виан отиде при него и той разви първото платно. През следващия час тя разгледа творбите му с огромно внимание. Никога не беше гледала картини, никога не беше ходила в музей. Ала тези платна ѝ говореха, в тях откри жени като нея: прислужница на пазара с кошница в ръка се пазари с търговец на птици; продавачка в магазин с топ плат; шапкарка поправя шапката на клиентка; детегледачка с детска количка в парка... Картините бяха в ярки цветове, лицата и

телата изглеждаха ръбести. Особено ръцете бяха пресъздадени с всички подробности. Виан разпозна кървавите убождания по пръстите на шивачката и изранените от чистене ръце на слугинята. Сега разбра откъде идва интересът му към нейните ръце.

— Това може да съм аз! — извика тя, открила на следващото платно перачка, която четка панталон. — Видели сте ме при обичайното ми занимание.

— Харесват ли ви картините?

— Да, много, но къде е градът? Къде е Париж?

Той я погледна учудено.

— Париж ли? Аз искам да рисувам хора, а те са еднакви навсякъде.

Виан се обърна към него. Фустата ѝ прошумоля тихо и тя разбра по погледа му, че го е забелязал.

— Имам чувството, че на всичките тази картини съм аз. Разпознавам се във всяка жена. Ако бяхте нарисували дами в красиви рокли да се забавляват в казиното, картините ви щяха да са ми чужди. А какво е това? — Тя посочи отпечатък, окачен на стената над масата. На картината бяха изобразени трима мъже с голи гърди, които се влачеха на колене и лъскаха пода.

— О, това е моят абсолютен образец. Платното е на Гюстав Кайбот^[1] и се нарича „Чистачи на паркет“.

— Познавате ли художника лично?

— За съжаление не. Отдавна е починал. Но чувствам духовно родство с него. Произхожда от буржоазно семейство и въпреки това става художник. Бил е меценат на импресионистите, сприятелил се е с мнозина от тях. — Засмя се. — Винаги е бил много заможен, за него не е било важно да продава картините си. Въпреки това повечето се намират в музеи. И аз искам да постигна това!

— Значи, е рисувал работещи хора? Затова ли го смятате за образец? — попита Виан.

Дейвид поклати глава.

— Сюжетът на тази картина е по-скоро нетипичен за Кайбот. Интересувал се е повече от модерното, рисувал е стоманени мостове, гари, павилиони, парапети от ковано желязо и газови фенери — така да се каже, навлизането на модерната техника в града. При него хората се

явяват по-скоро анонимни кукли на витрина. Те са типове, не индивиди.

— Но е влагал особено усърдие в изобразяването на ръцете и раменете. Също като вас.

Дейвид се усмихна въодушевено.

— Значи, ви направи впечатление! Вие сте прекрасна! Винаги сте права!

— Аз обичам да рисувам — призна тихо тя. — За съжаление умея само да прерисувам разни неща, цветя и листа. Предавам ги възможно най-точно. Това няма нищо общо с изкуство. Изкуството е... това. — Тя посочи картините. — Всички художници ли имат история, която звучи така интересно като вашата?

Той не отговори на въпроса; вместо това каза:

— Изпитвам силно желание да ви нарисувам. Вие ме вдъхновявате.

— Вдъхновявам ви?

— Да, като ви гледам или мисля за вас, веднага ми хрумват мотиви, които искам да пресъздам.

— Защо не рисувате като Кайбот? Един човек като представител на много други.

— С вас е различно! При вас се намесват чувства. Никога не ми се е случвало. Непременно трябва да изпробвам какво се получава. Дали ще повлияе върху начина ми на рисуване. Дали ще създам различни картини.

Той се оживи. Запали си цигара и от силната миризма ѝ се зави свят.

Погледна я, сякаш вземаше мярка на лицето ѝ, и бавно започна да я обикаля.

Това ли било? Значи, искаше да я рисува? Виждаше я само като лице от картина. Изведнъж Виан отрезвя. Седна и започна да рони парченце бриош върху масата. По някое време осъзна какво прави и побърза да събере трохите. Щом Дейвид иска да я рисува, сигурно ще я гледа, както сега, ще измерва и преценява всяка подробност от лицето и външността ѝ. А тя ще седи неподвижна и ще понася погледът му да се плъзга по лицето и тялото ѝ. Огледа стаята, обърна се към леглото, застлано с червено одеяло. Сигурно ще поиска да я рисува без дрехи. А щом завърши картината, ще я отпрати както

другите модели преди нея. В гърлото ѝ се надигнаха сълзи на разочарование. Отчаяно се опита да ги преглътне.

— Трябва да си вървя — проговори задавено тя и стана. Неволно бутна гърненцето с мляко и върху масата се образува бяла локвичка.

Не чу какво извика подире ѝ Дейвид. Избяга от жилището му и още на стълбището даде воля на сълзите си.

Дойде на себе си едва в Ботаническата градина. Видя се да стои пред големия кипарис близо до изхода към улица „Бюфон“ и седна на пейката, за да подреди мислите си. Ала така и не успя да се успокои.

Взе автобуса за вкъщи, все още напълно объркана. Влезе в стаята и си съблече жилетката. В този момент някой почука. Появи се портиерката и ѝ донесе бързо писмо. Сините пликове се предаваха за рекордно кратко време хидравлично през подземна система от тръби от една пощенска служба към друга и стигаха веднага до получателя.

— Кой ти изпраща пневматика? — любопитства Клотилд. — Аз никога не съм получавала.

Виан отвори плика. Писмото беше от Дейвид.

Виан, аз съм идиот. Простете ми. Не знам с какво точно сгреших, но не съм го направил умишлено. Дали защото предложих да Ви рисувам? Ако не искате, няма да го направя. Искam само да Ви видя отново. Отидохте си, без да ме дарите с усмивката си. Останах сам и осъзнах, че вече не мога да живея без Вашата усмивка. Моля Ви, не ми се сърдете! Умолявам Ви, дайте ми възможност да се поправа.

На следващата вечер след работа краката сами я отведоха на улица „Дагер“. Вървеше, без изобщо да се замисли. Трябваше да види Дейвид, всеки ден без него беше изгубен. „Влюбена си безумно в него“ — думите на приятелката ѝ Клотилд я направиха неописуемо щастлива. Досега не знаеше какво е любов и беше благодарна на Клотилд, задето постави нещата на мястото им. Внезапно всичко стана просто. Да, тя обичаше Дейвид. Искаше да е с него, винаги, във всяка

минута. Искаше да се изгуби в очите му, да го слуша, да му разказва всичко. Искаше той да я храни с бриош и да ѝ обяснява картините си. Без него се чувстваше сама. Искаше той да я целува и докосва. Копнееше за ласките му.

Дейвид ѝ отвори вратата и въздъхна облекчено.

Без да каже дума, пристъпи към нея, привлече я към себе си и я целуна. Предишната вечер, докато се въртеше в тясното си легло, Виан си представяше какво ще е да целува Дейвид, да усеща устните му върху своите, ръцете му върху тялото си. Ала когато се стигна дотам, се оказа съвсем различно: много по-прекрасно, нежно, изпълнено с безпомощна страст. Дъхът ѝ се ускори, коленете ѝ поддадоха и тя се облегна на него. Той я вдигна на ръце и я отнесе до леглото с червеното одеяло. Положи я върху завивката и се наведе да я погледне. Очите му тъмнееха от страст.

— Трябва да те предупредя, че аз не съм обикновен мъж — проговори той с уста плътно до нейната.

— Знам — отговори тя и го притегли към себе си.

Той обаче я отблъсна.

— Искам да си наясно: за мен живописата ми е по-важна от всичко останало. Не съм мъж за женене. Понякога занемарявам всичко друго, за да рисувам — тогава дни и седмици не може да се говори с мен. Тогава никой няма право да ме смущава. Мисля, че ти искаш нещо друго.

Виан си спомни с лека тревога как предишния ден той бе заявил с почти брутална прямота, че за него живописата е по-важна от всичко. Само след миг отхвърли тази мисъл.

— В момента искам само теб — пошепна тя и го привлече към себе си.

[1] Гюстав Кайбот (1848–1894) — френски художник импресионист, меценат и строител на плавателни съдове. — Бел.прев.

↑

ДВАНАДЕСЕТ

Следващите седмици бяха изпълнени с любов. Обикновено Дейвид я чакаше пред перачницата на улица „Лаба“. По лицето му често имаше пръски боя, защото през целия ден беше рисувал. Отиваха в неговото жилище, понякога и в нейното. Клотилд често отсъстваше — прекарваше вечерите при Жано.

Времето се затопли и двамата, хванати за ръка, правеха дълги разходки из Париж. С Дейвид до нея градът стана още по-красив. Дойде пролетта, с нея и слънчевите дни. Париж искреше и се показваше откъм най-хубавата си страна. Възпяваха го като град на любовта, но Виан едва сега разбра какво означава това. Когато Дейвид беше до нея, птиците пееха само за нея, слънцето позлатяваше покривите още по-силно, уличните фенери хвърляха още по-мека светлина върху тротоарите.

Той започна да я рисува. Тя вече знаеше, че за него е повече от модел, след който ще дойде друг. Нарисува първата си картина, докато тя спеше. На следващата сутрин ѝ показва какво е сътворил и в първия миг тя се уплаши. Нима се стигна дотам? Нарисувала я бе и щеше да я отпрати.

— Не издържах. Трябваше да те нарисувам. Но това е само малка студия. Ще те нарисувам още много пъти. Харесва ли ти?

Виан кимна. На картината тя спеше, лицето ѝ леко се усмихваше. Бе положила ръка върху бузата си.

— Страхувах се, че няма да ти хареса. Не картината, а защото те рисувам. Ще ми обясниш ли?

Тя се опита да му опише опасенията си.

— Смятах, че гледаш на мен само като на модел. Но вече те обичах и щеше да ми е твърде малко. Нямах да го понеса.

Той се засмя и я прегърна. Тя скри лице в рамото му и вдъхна дълбоко аромата му.

— Няма да се отървеш толкова лесно от мен — той вдигна лицето ѝ, за да я целуне.

Когато имаха пари, двамата обикаляха кафенетата и баровете на Монпарнас, посещавани от хората на изкуството. Скоро Виан се движеше съвсем естествено в света на артистичната бохема — там се срещаха твърде много ексцентрични личности в странно облекло, понякога с лоши маниери. Повечето от тях я забавляваха. Тя харесваше безусловния начин, по който те държаха на ексцентричността си, често израз на артистичната им природа. Слаб като върлина художник никога не ядеше нищо и неизменно се движеше с откраднатото колело. Веднъж Виан се уплаши до смърт, защото от кожената яка на една дама се подаде мишка. Присъстващите ѝ обясниха, че мишката принадлежи на съпруга на дамата и двамата никога не излизат без животинчето. Друг от приятелите на Дейвид цяла зима ходеше с костюм на горила — беше го заменил срещу една от рисунките си.

Повечето от тези хора работеха много упорито. Ако си бяха избрали други професии, сигурно щяха да печелят и пари, и уважение, но те бяха хора на изкуството: художници, певци, танцьори, поети. Спечелеха ли малко пари, ставаха най-щедрите хора, които Виан беше срещала някога. Канеха приятелите си в затруднено положение; следващия път ставаше обратното.

Когато излизаха, двамата прекарваха нощите в различни кафенета, случваше се за една вечер да посетят няколко, защото Дейвид търсеше колега или бе чул, че някой го търси. Навсякъде имаше приятели — поздравяваха го шумно и веднага го въвличаха в дискусия за изкуството или актуалната политика. Виан стана свидетел на всичко това още при първата им среща. Приятелите и колегите на Дейвид се държаха дружелюбно с нея, не я гледаха високомерно, когато им казваше, че е дошла от провинцията и работи като перачка. Мнозина от тях се намираха в подобно положение. Бяха дошли в Париж да създават изкуство и да успеят, но приемаха всякаква работа, за да оцелеят. Ала бяха готови да се забавляват по всяко време и си помагаша един на друг. В разговорите им често ставаше дума за нови картини, за потенциален купувач, пристигнал в града, за статия в някое от многобройните списания за изкуство, излизащи в Париж.

Дейвид не принадлежеше към видните художници. Не се числеше официално към *Ecole de Paris*, нито към друга школа. Не

беше следвал в Париж, а бе изучавал живопис в Лондон. Не беше известен и богат като Матис или Пикасо, нямаше ученици, които да му подражават (а би могъл и да спечели малко пари от уроци).

В неделя Виан и Дейвид често отиваха в някой от парижките музеи, защото той държеше да ѝ покаже любимите си картини. Обясняваше ѝ строежа на творбата, нанасянето на боите, перспективата и избора на мотив. Обясняваше ѝ защо не харесва определени платна, защо ги намира лоши. Говореше със страст и Виан го слушаше запленена. Научи много от него. Не след дълго знаеше имената на най-различни художници, стилове и епохи. Посещенията в музеите създадоха много специална връзка между тях.

Към ботаническите книги в етажерката на Виан се прибавиха и няколко книги за изкуство, също купени от букинистите край Сена. Тя бе добила познания по живопис и вече разбираше, че Дейвид има талант и умее да се изразява. Желаше му един ден да постигне успеха, който заслужава. Разбра и най-главното: той трябва да рисува, за да е щастлив, за да живее.

Любимото им заведение се намирало на Монпарнас. Не беше толкова светско като „Дом“ или „Купол“, продаваха евтино вино. Късно вечер, когато настроението се покачваше, обикновено молеха Дейвид да покаже таланта си. Той притежаваше дарбата да имитира гласовете и поведението на различни типове, включително на известни личности. Понякога се издъвчаше като надут художествен критик с копринена кърпичка в джобчето и монокъл и обясняваше с високомерно носов глас защо картините на някой от присъстващите художници не струват нищо.

— Все едно сте вързали четка за опашката на магаре и сте го поставили пред платното — заключваше тържествено той сред бурния смях на присъстващите.

Друг път си запретваше крачолите на панталона, за да покаже косматите си крака, слагаше си портокали на гърдите и танцуваше канкан върху масата. Коронното му изпълнение обаче беше на буржоа еснаф, който с фалцетен гласец се жалва поред от липсата на морал у хората на изкуството, от вулгарния им реализъм и от безполезния им живот. През цялото време обаче хвърля жадни погледи към

присъстващите модели на художниците. Говореше доста добре френски, често обаче го примесваше с английски думи и изрази, един от друг по-остроумни.

Както всички други Виан го слушаше, макар в началото да не знаеше кого точно взема на прицел и защо му се присмива. Започнеше ли да пародира презирация изкуството буржоа, тя го подозираше, че има предвид баща си. Комедийният му талант забавляваше всички присъстващи. Мъже и жени се смееха до припадък и от очите им течеха сълзи. Щом приключеше и откажеше да изпълни нещо на бис, Дейвид сядаше до Виан и се заемаше с питиетата, с които го черпеха присъстващите. Познатите му го поздравяваха със силно тупане по рамото.

Виан обичаше тези луди вечери — тогава животът изглеждаше невероятно лек и приятен. Смехът и веселието прогонваха всичко: и мислите за семейството ѝ в Сен Флоран, и вечните парични грижи, и желанието ѝ да осъществи мечтата си да стане ботаничка. С Дейвид до нея тя беше щастлива. С нетърпение чакаше в края на една такава вечер двамата да отидат прегърнати в жилището му и да се любят. Когато излизаха на Монпарнас, тя прекарваше нощта при него, в леглото с червената завивка. След дългите вечери следващият ден беше много труден. Тя работеше тежък физически труд, вършеше си работата, изпълняваше си задълженията и понякога беше толкова уморена, че едва си държеше очите отворени. Клотилд се оплакваше, че вече почти не я вижда.

— Трябва да си намериш друга работа — каза ѝ Дейвид, когато за пореден път заспа до него на пейката в кафенето, облегнала глава на рамото му. Приглади един кичур от лицето ѝ и я огледа загрижено.

— Каква работа да си намеря? Не мога да правя нищо друго — възрази Виан.

— Дай ми ръката си.

Виан му я подаде. Освен комедиен талант, Дейвид притежаваше и уменията да гледа на ръка — правеше го много убедително. Всички знаеха, че предсказанията му са измислици, но понеже винаги бяха положителни и той ги произнасяше с величествени жестове, до един участваха с радост в забавлението.

— Виждам... — подхвана той и нежно плъзна палец по дланта ѝ, от което ръцете ѝ настръхнаха чак до раменете. — Виждам промяна.

Ще се махнеш от Монмартър и ще се приближиш към Монпарнас. Не виждам бяло, а зелено. Виждам как един художник ще те рисува и двамата — ти и художникът — ще се прочуєте.

Засмя се дръзко и тя го плесна нежно.

— Мечтател!

— Само почакай!

Една вечер отидоха в „Жокей“. Дейвид бе узнал, че там щял да бъде някакъв колекционер от Америка. Мистър Мъни, както го наричаха всички, купуваше всеки ден по две картини и сега Дейвид му показваше няколко свои платна. Двамата с американеца се бяха навели над картините върху масата, а Виан се усамоти в едно спокойно ъгълче, защото беше уморена. Копнееше да затвори очи за малко и да си почине.

— Познавам ви — чу тя внезапно глас отблизо. Отвори очи и видя мъжко лице.

— Мен ли? — попита объркано.

— Често се разхождате в Ботаническата градина.

Диалектът му ѝ подсказа, че произхожда от Северните.

— А вие сте от района на Алес — бързо отвърна тя. — Чувам го.

— И вие ли сте оттам?

— Идвам от Сен Флоран. Сигурно не знаете къде е, селото е съвсем малко.

— В сравнение с Париж всички селища са малки.

— Прав сте, но в Париж няма орехи и копринарници.

— Как се казвате?

— Виан Ренар.

Неговото име беше Албер Мартин-Кюриел. Виан го хареса от пръв поглед. Около петдесетгодишен, леко тромав, недоद्याн тип, ала мигом будеше доверие с физиката и смеха си. Понрави ѝ се големият сив кичур над челото му, макар по темето да бе започнал да оплешивява. Носеше косата си грижливо пригладена назад и този светъл кичур лягаше върху тъмната маса на останалата коса. Виан остана възхитена от тази му особеност. Много ѝ се искаше да разбере дали кичурът е прищявка на природата, или Мартин-Кюриел проявява суетност, но не посмя да попита. Въпреки че имаха да си разкажат

много неща. Той познаваше козето сирене, увито в листа от кестен — банон — и знаеше къде може да се купи в Париж. Двата бяха посещавали едно и също кафене в Алес.

— Какво ви води в Париж? — поинтересува се Виан.

— Аз съм ботаник. Работя като научен сътрудник в хербарийната сбирка на Ботаническата градина. Скоро ще стана директор.

— В Ботаническата градина? В *същата онази* ботаническа градина?

— Ами да — усмихна се развеселено той. — Същата ботаническа градина, в която вие често се разхождате.

— Моля ви, разказвайте!

— Какво да ви разкажа?

— Всичко! Какво правите там?

Мъжът се покашля.

— Работя в отдела за цъфтящи растения...

— Фанерогами — прекъсна го тя.

— Знаете латинското име?

От смайване направи комична физиономия и Виан избухна в смях. А той не само не й се разсърди, ами се засмя с нея.

— Знам, че растенията се делят на категориите фанерогами — семенни, и криптогами, но не знаех, че това важи и при изучаването им.

— О, важи, разбира се, иначе областта ще стане необозрима за учените. Разделянето продължава още: гъби, мъхове, дървета, водорасли, соленоводни и сладководни водорасли... Но това сигурно не ви интересува.

— Напротив, интересува ме! Какво точно правите там?

— Работя върху изследването на европейския растителен свят. Нашата цел е да намерим всички растения, да ги опишем и каталогизираме.

— Това означава ли, че ги събирате и лепите? Някога и аз го правех. Имах доста голяма сбирка, макар и само от растения, които виреят в нашите планини.

— Какво стана със сбирката ви? Не е зле да ни я изпратите. Ако е добре съхранена, ще я включим в сбирката.

— Вече не съществува. Сега съм в Париж.

— И вие ли работите в Ботаническата градина? Затова ли ви виждам често там?

Виан поклати глава. В този миг я осени луда идея.

— Нуждаете ли се от помощница? Чух, че скоро ще открият нов институт. Сигурно ще има много работа. Аз съм свикнала на тежък труд. Имам познания. Всъщност дойдох в Париж с намерението да следвам ботаника. Междувременно се отказах от мечтата си, но навярно бих могла да работя за вас и...

Тя преглътна и зачака отговор.

— Това изглежда много важно за вас.

— Нали ви казах, само за това дойдох в Париж.

— Вярвате ли в случайности? — погледна я с очакване той.

Какво? Трябваше веднага да се сети, че той не я приема сериозно. Защо просто бе сменил темата? Обзета от разочарование, тя преглътна отново и се огледа за Дейвид. Тогава обаче той каза:

— Аз вярвам. Моята асистентка се омъжи и следващата седмица заминава с мъжа си за Брийе. Още не съм й намерил заместница.

Виан вдигна глава и невярващо отвори очи. Мартин-Кюриел продължи:

— Нужен ми е човек да ми помага в каталогизирането и да подготвя растенията. Освен това ще се наложи да чистите лабораторията и да пишете писма. Да вършите всичко необходимо... и онова, за което аз не съм в настроение.

— Сериозно ли говорите? — промълви Виан. Вътрешно ликуваше и бе готова да го прегърне. — Би било страхотно! Няма да ви разочаровам, обещавам ви!

— Не попитайте за заплащането — подсети я Албер Мартин-Кюриел.

— Знаете ли, аз работя като перачка. Едва ли е възможно да печеля по-малко. Със сигурност ще ми стигне — отвърна тя. — Ще опитате ли с мен?

Ръцете й трепереха от вълнение, докато чакаше отговора му.

Той й подаде ръка и тя я стисна силно.

На следващия ден Виан влезе в кабинета на мосю Балкон, за да съобщи, че напуска.

— Ще се омъжвате ли? — попита я той.

— Не. Ще стана ботаничка.

Шефът кимна и ѝ пожела много късмет.

Жените в перачницата реагираха по подобен начин. И те предположиха, че Виан си е хванала мъж. Рядко се случваше перачка да напусне, защото си е намерила друга работа. Най-много някоя да отиде при конкуренцията.

— Виан се приближава към мечтата си — обясни им Клотилд.

Виан я изгледа остро. Какво искаше да каже? Сутринта бе разказала на приятелката си за срещата с Мартин-Кюриел и Клотилд реагира доста странно.

— Ще се изнесеш ли?

— Не, поне засега. Има автобус към Сена.

Клотилд не каза нищо повече.

— Не се ли радваш за мен?

Клотилд се нацупи, после обаче прегърна Виан и я притисна до гърдите си.

— Радвам се, разбира се. Най-сетне една от нас да излезе от перачницата. Просто се страхувам, че повече няма да се виждаме.

— Ти си моята единствена и най-добра приятелка. Никога няма да забравя какво направи за мен.

— Най-сетне една от нас да направи нещо от себе си. Не ни забравяй — заръча ѝ Мариан, една от възрастните перачки, която винаги се беше държала мило с Виан.

— Определено няма да ви забравя — отговори тихо младата жена.

Жените подеха мръсна песничка и я изпроводиха навън с грубички побутвания. Тук не се церемоняха много.

Виан мина за последен път през портата на перачницата. Работата там нямаше да ѝ липсва. Все още размишляваше върху реакцията на Клотилд. Приятелката ѝ сигурно ревнуваше малко, задето Виан си е намерила по-добра работа — това беше разбираемо, но страхът ѝ, че вече няма да са близки както досега, беше непонятен. Клотилд ѝ беше приятелка. Рано или късно тя щеше да се омъжи за Жано. Дватама бяха влюбени и крояха планове за бъдещето. Тогава Клотилд щеше да напусне общото им жилище. Замислена, Виан вървеше нагоре по тясната уличка в пасажа „Котен“, като механично

отбягваше локвите по паважа, образували се от дъждовната вода миналата нощ. Снощи, докато отиваха към неговото жилище, Дейвид бе реагирал съвсем различно.

— Гордея се с теб. Ще работиш добре, знам — заяви й той.

— Не се ли страхуваш, че ще се променя? Че връзката ни ще се промени?

Той спря и я погледна.

— Защото най-сетне си си намерила работа, която отговаря на способностите ти? Напротив. По-скоро се страхувах, че в онази перачница бавно затъпяваш. Не искам жена, с която не мога да разговарям.

— Значи, всичко е наред?

Той застана пред нея и я обгърна с ръце. Виан харесваше този негов жест. Никъде не се чувстваше така добре, както в прегръдките на Дейвид. Той винаги миришеше хубаво, на бои и на работа, но главно на самия себе си.

— Всичко е наред. Всичко е отлично. Обичам те. А ако един ден получиш Нобеловата награда за ботаника, направо ще се пръсна от гордост, защото живееш с мен.

Виан сведе главата му, за да го целуне. В този момент го обичаше толкова силно, че едва издържаше. Гърдите й не бяха достатъчно широки за изпълващото ги щастие. Най-сетне си бе намерила работата, която винаги беше искала. И имаше Дейвид.

— Ела. Искам да си ида вкъщи. Искам да ме любиш — пошепна тя и забърза напред.

ТРИНАДЕСЕТ

На следващия ден Виан отиде на площад „Пигал“ и се качи в автобуса. Спуснаха се по хълма, прекосиха Сена и стигнаха до складовете за вино — там съхраняваха бъчви и бутилки до плащането на данъците. Непосредствено до склада, от другата страна на улица „Кювие“, се простираше огромният парк на Ботаническата градина. Складът за вино се намираше срещу халите за продажба на вино в Берси, на които Виан бе попаднала случайно при първата си разходка по тези места. Оттогава бяха минали четири години, изпълнени с трудности, но прекрасни, и тя се гордееше със себе си. А сега започваше нов етап от живота ѝ — осъществяването на професионалната ѝ мечта.

Слезе от автобуса и тръгна по улица „Кювие“. На следващия ъгъл се намираше страничният вход към градината. Виан влезе, мина през двете зимни градини и стигна до продълговатата сграда. От днес тук щеше да е работното ѝ място.

Задъхана и развълнувана, тя спря. Сградата беше около сто метра дълга, четириетажна. Нищо чудно — за да съхранят всички световни растения, се нуждаеха от много място. Поради големината и строгата архитектура сградата въздействаше отблъскващо, като крепост. Виан бе изпитала това чувство още при първото си посещение, когато pazачът не ѝ беше позволил да се качи по стълбите. Сега обаче имаше право да ходи, където иска. Сега беше част от персонала. Широки стълбища извеждаха към двете кули отляво и отдясно на сградата. Тази сутрин там седяха няколко сътрудници в бели престилки и се наслаждаваха на слънцето. Момичето тръгна по дясната стълба — над входа бе поставена табела с надпис *Фанерогами*^[1]. Във фасадата бяха вдълбани цъфтящи растения: роза и ананас. Виан предположи, че в другата кула се намира отделът за криптогами^[2] — растения като гъби, водорасли, мъхове и други.

Виан изкачи стълбището и отвори тежката врата. Тя се затръшна зад нея с оглушителен шум и младата жена се обърна стреснато.

Намираше се във фоайе, високо няколко метра. В края му, вляво и вдясно на асансьорната шахта, две стълбища водеха към горните етажи. Във фоайето беше подредена малка изложба. Позна витрините, които бе видяла при първото си посещение в старата сграда от другата страна на улицата. Явно не си бяха направили труда да ги подновят.

Огледа се за портиер, за да попита къде се намира кабинетът на Албер Мартин-Кюриел. Ала в плашещо голямата зала нямаше никого.

— Добро утро! Ето ви и вас! Точна до минута. Тук човек лесно се обърква, затова реших да ви посрещна.

Виан вдигна глава. Мартин-Кюриел стоеше на стълбищната площадка. Гласът му отекна в голямото помещение, но звучеше дружелюбно.

— Качете се по стълбата. Нашите стаи са на междинния етаж между първия и втория.

„Жалко“, помисли си Виан. Искаше й се да се качи в асансьора, да види как работи решетката. Досега беше виждала асансьор само на кино.

Новият й работодател я посрещна с протегната ръка.

— Добре дошли — поздрави я сърдечно.

Влязоха в кабинета му. Първо й направи впечатление гледката от прозореца — виждаше се голямата зала с изложба на препарирани животни от цял свят. Намираха се на мецанина, междинния етаж, поради което само горната половина на полукръглия прозорец беше открита. Долната му част се губеше под пода. Помещението излъчваше достойнство и сериозност. Излъскан паркет в медни тонове, по всички стени масивни дървени шкафове със стъклени врати и отворени етажерки. Две големи писалища, поставени едно срещу друго, отрупани с папки и книги. Виан не повярва на очите си: в шкафовете и по етажерките имаше стотици буркани от всякакъв вид — от мармалад и консерви, от мляко, аптекарски шишета във всички големина и форми. В жълтеникава течност плуваха растения и части от растения.

— Колко е красиво — промълви неволно тя.

Не знаеше къде да погледне първо. Хареса и помещението, което сигурно криеше много тайни, и гледката. Огледа се малко безпомощно.

— Разбирам ви. В първия момент човек се чувства затрупан с впечатления. Но скоро ще се ориентирате. Там отпред — Мартин-Кюриел посочи дълга, напречно разположена сграда — се намира

Голямата зала на еволюцията. Тя е същински Ноев ковчег. Вътре са събрани повечето животни на нашата земя. Но вие вече я познавате.

— Никога не съм влизала — призна тихо Виан.

Мъжът се засмя.

— Тогава непременно ще я посетим. А познавате ли зимните градини? — Той посочи другия прозорец, с изглед към оранжерии и зимните градини, толкова крехки, че приличаха на принцеси или елфи, със стъклени прозорци, блеснали под утринното слънце. — Там отглеждаме растения от различни климатични зони. При специални условия. И тях ли не сте виждали?

— Напротив. Много държах да видя растенията.

— Сега работите тук и ще ги посещавате много често. Тук ние правим за растенията онова, което Залата на еволюцията прави за животните.

Виан кимна.

— Първо ще ви разведа, за да си изясните кое къде се намира. Сега ще разгледаме нашата сграда, по-точно едната ѝ половина, запазена за фанерогамите. Сградата е разделена на две. В средата се намират свързващи врати, но рядко ги използваме. Гледаме на колегите от криптогамията с известна надменност; и те на нас — също. — Засмя се. — Елате!

Тръгна напред и отвори вратата към съседната стая.

— Това е вашето работно място, когато не сте ми необходима отгатък.

Виан се озова в голяма лаборатория, където цареше невъобразим хаос: по малки маси и етажерки бяха нахвърляни снопове хартия, някои свързани като книги, повечето обаче отделни листове с пресовани растения върху тях.

— Хербарии! — възкликна Виан. — Толкова много...

Отиде до една масичка, за да разгледа листовите. Някой бе изписал с красив почерк името на растението, датата и мястото на откриването му, а накрая бе поставил и своя ботанически подпис. При първия бърз оглед Виан разбра, че се касае за вид орхидея.

Албер Мартин-Кюриел избухна в смях.

— Тук виждате само малка част от нашите сбирки. Онази, върху която работим в момента — или по-точно аз работя. Почакайте да ви покажа останалото. Тук се съхраняват няколко милиона растения,

подреждаме ги по етажите. Ние сме националният хербарий. Най-старият ни експонат е едно лечебно растение. Каталогизирано е било през 1558 година. Ще ви го покажа. Както видяхте, разделили сме цъфтящи и не цъфтящи растения. Разпределяме растенията и според континентите, за всеки континент има етаж. На първия са Европа и Франция, на втория е Африка, на третия — Азия... При нас работят специалисти по флората на Мадагаскар и на Нова Каледония!

Виан се опитваше да обхване с поглед бъркотията в помещението: микроскопи, дървени сандъчета, окуляри, пинсети, лепила и четки, книги, документи, ръкописи... Покрай стените бяха наредени странни шкафове със съвсем плитки чекмеджета. Сигурно бяха стотици.

— Какво има вътре?

Мартин-Кюриел извади едно чекмедже и ѝ показва съдържанието. Една до друга лежах четири малки стъклени плочки, върху стъклото личаха размити точки.

— Това са обектоносители, а точките представляват тънки отрезки от растения. Умее ли да работите с микроскоп?

— Боя се, че не — промълви Виан и внезапно изгуби кураж. — Досега не съм имала възможност да се науча.

— Няма нищо. Ще се научите бързо. Отрязването на части от растения изисква прецизност, но и това се научава. — С плочите в ръце Мартин-Кюриел се завъртя, търсейки къде да ги сложи. Накрая ги положи внимателно върху куп книги и обясни: — Трябва бързо да ги върнем на мястото им, защото няма да ги открием в хаоса.

— Всъщност, каква е вашата специална област, мосю?

Той се засмя.

— Доста е невпечатляваща, но само на пръв поглед, да знаете. Моята страст са местните растения. Между другото, тук всички си говорим на малко име. Аз съм Албер.

Свали си очилата и започна да обикаля из голямото помещение, доколкото беше възможно в бъркотията.

— Франция съхранява още безброй неразкрити съкровища. Впрочем първото каталогизирано тук растение е донесено от Лион. Неизвестни растения се намират съвсем близо до нас, по железопътните линии и в горите, даже в канализацията на Париж. Наш

дълг е да ги открием. Аз наричам този процес „ботанизиране на асфалта“.

— Хубав израз.

— Според мен е много подходящо мото за нашата работа. Вие как мислите?

Албер излезе от помещението. Виан не знаеше какво означава това и остана да чака. След малко чу гласа му:

— Идвате ли? Ще ви покажа останалото.

Под „останалото“ той имаше предвид другите етажи. Накрая Виан вече не знаеше дали са минали по някой коридор, или не. Вървяха по дълги коридори, покрай безкрайни редици — деветдесет, гордо съобщи Албер — шкафове, високи няколко метра. Във всяко затворено чекмедже се съхраняваха хиляди листове хартия с пресовани растения. Някои бяха вързани с връв, други бяха разхвърлени и трябваше много да се внимава при изваждането им. Албер й обясняваше какво виждат, сочеше имената на ботаниците, събирали хербариите, разказваше за живота им. Виан се съсредоточи, за да запомни всичко, ала скоро й стана ясно, че е безнадеждно.

Колкото по-стар беше документът — тя прочете години като 1779 или 1831 — толкова по-дебела беше хартията. Повечето стари листове бяха станали на вълни и чупливи, по краищата се ронеха. По някое време излязоха в дълъг коридор, изкачиха се по една стълба и се озоваха на следващия етаж. Там всичко започна отначало. Покрай редиците етажерки бяха поставени бюра, а върху тях — подредени още хербарии. Навсякъде имаше буркани, пълни с течност и растения.

— Преди да поставим растенията в шкафове, ги „отравяме“ — обясни Албер. — Така наричаме потапянето им в бром.

— Отравяте ги?

— Да, за да предотвратим появата на вредители. Само си представете, че в залата проникне един-единствен паразит. Това означава да изгубим постигнатото в продължение на десетилетия или дори на столетия.

Виан не бе мислила за подобна възможност. За своите ботанически опити просто избираше най-добрите растения. Тук обаче положението коренно се различаваше.

От време на време Албер я представяше на колеги, не по-малко от двадесетина. Повечето само вдигаха глава, поглеждаха я разсеяно и

пак се навеждаха над микроскопите. „Е, добре — помисли си Виан, — явно не се налага да запомня имената им.“ И без това се стрелваха за миг през ума ѝ и веднага ги забравяше.

На четвъртия етаж, точно над кабинета на Албер, се намираше библиотеката. Зад висока маса седеше млада жена с красиво разрошени къдрици.

— Делфин Дарио, нашата библиотекарка. Делфин, това е Виан Ренар, новата ми асистентка. Препоръчвам ви да установите добри отношения с Делфин, Виан.

— Най-важното е да ми връщате навреме заетите книги. Албер е ужасно небрежен. — Делфин се изправи и със завладяваща усмивка подаде ръка на Виан. — Сигурно вече знаете, че тук действа здрав мъжки съюз. Жените сме малко и трябва да се държим една за друга.

Виан отговори на усмивката ѝ.

— С голямо удоволствие.

Албер вече вървеше към изхода.

— Остава ни само мазето — обясни той.

Виан се уплаши. Още ли не бяха свършили? Тази сграда май нямаше край. Да не говорим, че беше видяла само половината. Оставаше ѝ другата, огледално разположена. В края на всеки коридор имаше врата към другата половина, но Албер не я отваряше. „Никога няма да успея да се ориентирам тук, това е повече от ясно“, помисли си Виан.

Този път взеха асансьора — отворената клетка щеше да ги отведе до мазето. Минаха през вече обходените етажи, но Виан беше готова да се закълне, че никога не е стъпвала там.

В мазето се намираха главно лаборатории, автоклав, дърводелна, перачница, отоплението и баните.

Албер отвори поредната врата.

— А тук отглеждаме гъби.

Виан го погледна неразбиращо.

— Ами да, отглеждаме си печурки. В неделя всеки има право да си вземе за вкъщи. Идеята е на един учен, който се занимава с гъбите — хрумнала му след консумация на халюциногенни гъби, които донесъл от джунглата. Никога не посягайте към други гъби! Яжте само от нашите печурки!

Усмихна ѝ се съзаклятнически и младата жена се запита каква част от историята отговаря на истината.

Най-сетне се върнаха в кабинета на Албер. Беше вече следобед. Главата на Виан бучеше. Опитваше се да преработи многото получена информация.

— Бихте ли ми взели една книга от библиотеката? — помоли Албер.

— Божичко, сигурно няма да я намеря — изплъзна се от устата ѝ.

Развеселената му усмивка ѝ подсказа, че се е пошегувал.

— Сега ще седнете и ще сортирате този хербарий. Вижете, листовите са с номера, но аз работих с хербария и ги разбърках. Възможно е също да съм смесил няколко хербария. Ще проверите и сигнатурите.

— И почерците.

Сега той я изглежда неразбиращо.

— Почерците също са различни.

Албер кимна.

— О, замалко да забравя!

Излезе и след миг се върна със снежнобяла лабораторна престилка — дори Виан не би могла да я изпере по-добре.

— Подарък за първия ви работен ден.

После я остави сама.

Тя облече престилката, закопча я и опита да се огледа в един стъклен шкаф. Изглеждаше като истинска ботаничка!

Вдигна плочките с обекти, които Албер бе извадил от шкафа, и ги върна на мястото им. После седна на въртящия се стол пред голямата маса, облегна се удобно и пое дълбоко дъх. Усмихна се на себе си.

[1] Семенни растения. — Бел.прев. ↑

[2] Спорови растения. — Бел.прев. ↑

ЧЕТИРИНАДЕСЕТ

Новото ѝ работно място не беше много далеч от улица „Дагер“, където живееше Дейвид. Виан често минаваше по тесните улички към болницата „Вал дьо Грас“ и прекосяваше парка около болничните сгради. Излизаше от другата страна и тръгваше по булеварда към площад „Данфер-Рошро“^[1], над който властваше огромен лъв върху постамент. Оттам се слизаше към Парижките катакомби, там започваше и малката улица „Дагер“. При бърз ход Виан успяваше да се прибере за двадесет минути.

Двамата вечеряха заедно и си разказваха как са прекарали деня. Понякога Дейвид успяваше да продаде картина и тогава излизаха. Отиваха в някое кафене на Монпарнас, където Виан вече се чувстваше у дома си. Другото ѝ любимо място беше Монмартър с малкото ѝ жилище. Двете с Клотилд седяха край кухненската маса или на леглата, понякога отиваха на кино и гледаха любовен филм. Клотилд беше щастлива. Чакаше деня, когато ще стане съпруга на Жано. Рисуваше си бъдещето като негова жена. Заедно щяха да се занимават с гаража и да имат три деца. Тези два свята — бохемският на Дейвид, където бъдещето беше без значение, и светът на Клотилд, в който всичко вървеше по план — нямаха нищо общо и понякога Виан се натъжаваше. Приятно ѝ беше да излизат четиримата, но нито Дейвид, нито Клотилд харесваха особено тези вечери.

Една вечер на път към къщи, в пристъп на щастие, Виан купи печено пиле, хляб и бутилка червено вино. Бе получила първата си заплата и тя се оказа почти два пъти по-висока от надницата при мосю Балкон. Докато изкачваше стълбите към жилището на Дейвид, пилето ухаеше изкусително и устата ѝ се пълнеше със слюнка.

Почука задъхана. Дейвид само открехна вратата.

— Трябва да работя — заяви кратко. Не я целуна за поздрав както обикновено, но тя не се обезкуражи.

— Добре, аз просто ще поседя на леглото. И без това съм уморена. Днес изработих около двеста препаратата и очите ме болят. Донесох нещо за ядене. — Показа му пилето и червеното вино.

Дали чувството я мамеше, или той наистина я бе пуснал да влезе с голяма неохота? Побърза да прогони тази мисъл и се отпусна на леглото. Дейвид се скри зад статива си. Тя го наблюдаваше как рисува и едва не заспа. След известно време стана и отиде да види какво рисува, но той я прогони с движение на ръката.

— Това носи нещастие — обясни лаконично.

Виан неволно се засмя.

— Нещастие ли?

— Поне при нас в Англия.

По гласа му пролича, че не е вярно, а той просто не желае да разговаря с нея. „Е, добре, ще си мълча“, помисли си тя, ала обидата заседна дълбоко. Не знаеше какво да направи, затова започна да раздига разни вещи от пода. После сложи мръсните съдове в мивката. Токчетата ѝ тракаха по дървения под. Извади от шкафа чисти чинии и ги сложи на масата. Беше гладна и искаше да вечеря, преди пилето да изстине.

Усети, че той е спрял да рисува и я гледа. Обърна се към него и той се развика:

— Казах ти, че с мен не може да се живее! Трябва да довърша тази картина, а ти ми пречиш. Всеки шум ми пречи. Не искам да говоря, не искам да подреждаш. И не искам да ям, по дяволите!

Втренчи поглед в нея, вдигнал четката като оръжие.

Виан усети как в гърдите ѝ се надига горещ срам. Враждебността му я удари като плесница. После дойде страхът. Нима моментът беше настъпил? Нима той вече не я обичаше? Къде беше сгрешила? Със сигурност бе допуснала грешка. Защо беше дошла, без да го предупреди? Но нали винаги правеше така? Все пак двамата бяха заедно повече от година. И друг път ли се беше държал така студено и равнодушно? Често се случваше да рисува, когато тя почука на вратата, и тогава се откъсваше с неохота от платното, но никога не беше реагирал грубо. Какво означаваше избухването му? Сигурно сега рисува друга жена. Естествено. Затова не ѝ позволява да види картината. Погледна го и прочете в очите му, в позата му, че иска да остане сам. Че му е все едно колко я наранява с враждебността си. Със

сковани движения Виан си взе чантата и горната дреха и отиде до вратата. Отвори и затвори възможно най-тихо. Тихата надежда Дейвид да я догони и да я върне изчезна, щом се озова на улицата. Разплака се. Стоеше наред оживената улица „Дагер“ с пазарските ѝ щандове и не я беше грижа за любопитните погледи на минувачите. Тръгна по пресечката към гробището, влезе и се строполи на първата пейка. Тук се чуваше само шумоленето на вятъра в короните на високите дървета. Тишината я успокои.

„Трябва да те предупредя, че не съм обикновен човек. Не съм мъж за женене. Моето изкуство е над всичко.“

Дейвид ѝ бе казал тези думи в деня, когато двамата за първи път спаха заедно.

Виан простена. Той беше прав. Предупредил я беше, но тя не бе обърнала внимание. Дотогава не бе срещала човек, за когото работата да е толкова важна, жизненоважна. По-важна от храната и съня. По-важна от нея. Преди, стигнеше ли се до подобни ситуации и обземеше ли я чувството, че му пречи, тя успяваше да го изкуши с усмивка или с тялото си. Никога досега не се бе държал така враждебно. Днес беше направо жесток. Нима връзката им е изгубила значението си? Нима е започнала да му досажда? Знаеше за съществуването на другата, много важна част от живота му и че той не е готов да я сподели с нея. Досега го приемаше. Само преди минути обаче той буквално я бе прогонил от живота си. В гърдите ѝ се надигнаха гняв и отчаяние. Попипа лицето си и установи, че е мокро от сълзи. Разтърсиха я силни ридания. А после се вцепени и сърцето ѝ се превърна на камък. След време се овладя и си отиде вкъщи. Клотилд се прибра скоро след нея и я завари да плаче в леглото.

— Изгубих го — обясни беззвучно Виан.

На следващата сутрин се завлече на работа. Лицето ѝ все още беше подпухнало от плач, през нощта не бе успяла да се наспи. За щастие Албер беше на експедиция и не се наложи да отговаря на въпроси. Скри се в стаята си и се опита да намери утеха в работата. Ала мислите ѝ продължаваха да кръжат около Дейвид и изгубената любов. Краят на работния ден я зарадва. Най-добре да се прибере вкъщи и да се скрие в леглото. Отвори тежката врата и не повярва на

очите си. Заля я вълна на щастие. Дейвид седеше на стълбището и я чакаше. Точно както някога на улица „Лаба“. Погледна го невярващо. Изглеждаше изтощен, но щастлив. Видя я и очите му светнаха. Не каза нито дума за случилото се.

— Ела с мен — подкани я вместо това. — Искам да ти покажа нещо. Всъщност две неща.

Виан бе твърде объркана, за да откаже или поне да задава въпроси. Какво означаваше това? Нима той съжаляваше? Първо я отведе до северозападния край на парка, на изхода за улица „Кювие“. Взе ръката ѝ и я въведе в лабиринт от жив плет с човешки ръст, който се виеше стръмно нагоре. Завиваха ту наляво, ту надясно. Стигнаха до върха на хълма, живият плет се отвори и разкри романтичен осмоъгълен павилион. Стреснаха няколко прилепа, които отлетяха. Дейвид я прегърна и я завъртя. Точно пред тях се издигаше короната на могъщ ливански кедър, донесен в Париж през 1734 година от ботаника Жюсо като мъничко растение, знаеше Виан. Но досега не бе открила лабиринта.

— Типично за теб — засмя се Дейвид. — Познаваш само каквото е свързано с растенията.

Виан се загледа към тъмната зеленина на Ботаническата градина. Отвъд нея грееха светлините на Париж.

— Това е място за влюбени. Тук Жорж Санд и Алфред дьо Мюсе си устройвали романтични срещи.

— Ти изобщо обичаш ли ме още? — пошепна Виан. Главата ѝ бучеше.

„Обичаш ли ме така, както аз те обичам? — искаше да попита. — С всяка частица от тялото си, завинаги?“ Нима случилото се снощи беше израз на любов? В никакъв случай! Навярно Клотилд е права: любовта е съвместен живот, общо жилище, сватба, деца. Ти не искаш това, аз вече не съм сигурна какво всъщност искаш от мен. Размишляваше как да му зададе всички тези въпроси, търсеше правилните думи, но той я изпревари.

— Какво каза? Искаш да знаеш дали те обичам?

Виан го погледна, изпълнена със съмнения.

Дейвид я обърна към себе си и взе лицето ѝ между двете си ръце.

— Виан, моя Виан, обичам те. Ти си жената, с която искам да споделя живота си. Ти си моята муза. Ти изваждаш на бял свят най-

доброто у мен. Ти ме вдъхновяваш както никоя друга. Аз трябва да рисувам, иначе ще бъда нещастен. Но винаги ще се връщам при теб. Имаш думата ми. — Коленичи пред нея и Виан спря да диша. — Готова ли си да споделиш този живот? Моля те, останни при мен! Не ме напускай!

Тя го погледна и зарови пръсти в косата му. Кипарисът шумеше над нея и този вековен шум ѝ вдъхна сила. Искаше ли това? Можеше ли да живее по този начин? Вечна любовница на мъж, който от време на време я изключва от живота си и става недостижим. Живот без общи деца, без брак. Но с мъж, който през часовете, когато бяха заедно, беше идеалният за нея. Той я уважаваше и не искаше да я превърне в покорна съпруга, той вярваше в нея и в обятията му тя се чувстваше жена. Ръцете ѝ спряха. Да, искаше го. В този миг, в този павилион, символ на любовта, тя сключи договор със себе си. Искаше този мъж. Искаше Дейвид, щеше да брои само хубавите часове с него, а през другите, които несъмнено щяха да дойдат, щеше да знае, че той я обича въпреки всичко. Щеше да издържи, защото в ответ получаваше много. Повече, отколкото се беше надявала като младо момиче в Сен Флоран.

— Виан? — Дейвид остана на колене, само вдигна лице към нея. Младата жена видя страха в очите му. Страхуваше се, че тя ще каже „не“. Не само се страхуваше, беше отчаян. В очите му имаше и обещание: ще я обича, колкото може. Ще даде всичко от себе си.

— Да — отговори тя. — Да, искам.

— Господи, Виан! Толкова ме беше страх...

Простена и притисна лице към бедрата ѝ. После стана, прегърна я и покри лицето и шията ѝ с целувки.

— Искам да ти покажа още нещо — каза след малко. От възлнение гласът му звучеше дрезгаво.

Отидоха на улица „Дагер“. Дейвид бързаше и пристигнаха силно задъхани. На прага я помоли да затвори очи и я отведе до статива. Там ѝ позволи да ги отвори и Виан се озова пред портрета си. Беше я нарисувал в същата тази стая, заспала на леглото, само по бельо, краката ѝ, формите на тялото ѝ се очертаваха под завивката. Тя я пазеше от погледите и същевременно я разкриваше.

Виан установи, че изглежда невероятно изкусителна. Обърна се към Дейвид. Той я гледаше с очакване. Опита се да прочете в очите ѝ

харесва ли картината. За миг тя повярва, че отново ще падне на колене. „Ако сега му кажа, че не му се е удало да ме нарисува, ще бъде съкрушен“, помисли си Виан. Усети каква власт върху него притежава в този момент. Прозрението беше ново за нея, учуди я и я опияни. „Ние се нуждаем един от друг, невъзможно е да живеем един без друг, нищо че понякога си вгорчаваме живота...“

Дейвид буквално рухна пред очите ѝ.

— Не ти харесва — промълви той.

— О, не! Картината е прекрасна! Ти ме виждаш както никой друг. Придал си ми такова излъчване! И как само си водил четката... Как успя да нарисуваш косата ми алабастрова? Никога не съм виждала такъв цвят...

— Наистина ли? Харесва ти! — В гласа му звучеше безкрайно облекчение.

— Една от най-прекрасните картини, които си рисувал.

— Можеш ли да ми простиш? Тъкмо тази картина ме тласна да те отпратя снощи. Сигурно няма да е за последен път. Съжалявам, задето се държах така безобразно. Не бях в състояние да прекъсна работата си. Много искам да ти обясня как се чувствам, но се боя, че няма да ме разбереш. — Прегърна я и отново помоли: — Прости ми!

— Вече ти простих. Преди малко, в любовния павилион.

— Позволи ми въпреки това да ти обясня. Никога не съм искал съвместен живот. Винаги съм си представял как живея сам, със своето изкуство. А после се появи ти, седна на тази маса. Мръзнеше, а ръцете ти на перачка... Пожелах те. Дълго се борих със себе си — дали да те пусна в живота си. Мислех, че нашата история ще отmine както всички предишни. Ала ти ми стана твърде близка и не бях в състояние да се отбранявам. Отначало ме беше яд на теб. Сега обаче знам: ти си единствената жена, с която искам да живея. Въпреки това и занапред ще има моменти, когато няма да търпя никого около себе си. Дори теб. Можеш ли да ме разбереш?

Погледът му ѝ каза, че говори истината. После този поглед се промени, стана изискващ, страстен. Виан изпита чувството, че той я съблече с поглед.

Плъзна език по устните си и той се разтрепери от възбуда.

— Ела, люби ме и ме направи щастлива — пошепна тя.

Моментите, когато Дейвид се затваряше напълно в себе си и отказваше да говори, идваха отново и отново, на неравномерни интервали. Виан ги приемаше, макар да ѝ беше трудно. Само понякога се оплакваше и го обвиняваше:

— Какво ще стане, ако аз се почувствам зле? Защо се съобразяваме само с твоите настроения?

Всеки път обаче си спомняше, че заради живописиста той е скъсал дори със семейството си, и млъкваше. След края на творческата фаза обикновено ѝ показваше картина, на която бе изобразена тя. Остана верен на учителите си и я представяше в типично женски пози и дейности. Виан стои до масата и чисти зеленчуци, облечена празнично, излиза на разходка, седи с приятелка на терасата на кафене. Нарисува я на пазара, както и да прави утринния си тоалет. Направи ѝ и няколко акта. Обичаше да я рисува в гръб и създаде поне дузина такива портрети.

Обикновено тя стоеше с гол гръб пред огледалото или до прозореца.

— Показваш ли портретите ми на посетителите? — попита го веднъж.

Дейвид се засмя.

— Естествено. Нали трябва да чуя мнението на колегите. Идват и хора, които желаят да купят картина. Нали не ти е неприятно? Попаднала си сред много известни личности. Помисли за мадам Пикасо.

— Пикасо винаги е отказвал да се ожени за Фернанд Оливие — не можа да се сдържи Виан.

Дейвид подмина остротата ѝ.

— Права си, но всички я наричат мадам Пикасо.

Виан въздъхна.

— Родителите ми никога не бива да видят тези картини. Това ще ги убие.

Родителите ѝ... Понякога ѝ липсваха силно, друг път по-малко. Писа им веднага след като я назначиха на новата работа, изгаряше от нетърпение да сподели с тях гордостта и радостта си. Майка ѝ

отговори, че много се радвала за нея, и както обикновено прибави поздрави от баща ѝ. От Арно обаче не дойде нито дума. Клотилд не ѝ съобщаваше новини от Сен Флоран. „А и какво ли може да се случи там — помисли си горчиво Виан. — Нали затова се магнах.“ Във всяко писмо молеше майка си да дойде в Париж, макар да знаеше, че няма смисъл. В отговор майка ѝ никога не повдигна въпроса Виан да посети семейството си в Сен Флоран. Което означаваше, че баща ѝ не ѝ е простил.

Всичко това я натъжаваше, но не бе в състояние да го промени, затова се хвърли в работа.

[1] Площад в парижкия квартал „Монпарнас“, наречен на Пиер Филип Данфер-Рошро, герой от френско-пруската война през 1870–1871 г. — Бел.прев. ↑

ПЕТНАДЕСЕТ

Виан обичаше най-много пролетта в Ботаническата градина. Първите цветя се разтваряха. Лалета и незабравки, лютичета и нарциси бяха засадени в сложни шарки, които с орнаментите и завъртулките си приличаха на ориенталски килими. Над тях разцъфваха храстите глог и ранните овощни дървета.

И тази сутрин спря, за да се порадва на гледката. От съседната зоологическа градина се чуваше животински рев.

Беше още рано и по алеите имаше малко хора. Сред тях, естествено, беше Максим, един от градинарите; беше се сприятелила с него през изминалата година — чувстваше го като баща.

Чу неравните му стъпки зад себе си по скърцащия чакъл. Откакто през февруари го пребиха при демонстрация на Дясната лига, Максим куцаше. Той се бе отървал жив, но през този ден Париж даде петнадесет жертви. Дясната лига, включваща и съюзите на бившите фронтовици, се бореше за разтурянето на Парламента. Действаха по примера на Хитлер, който от година управляваше в Берлин. По алеите на Ботаническата градина често се виждаха бежанци от Германия — търсеха малко спокойствие по пейките. Понякога обаче водеха оживени спорове.

— Харесва ли ти? — попита Максим и се опря на греблото си.

— Свършили сте страхотна работа — похвали го тя. — Прекрасно е. Как е кракът ти?

Максим свали шапката и си изтри челото.

— Ще се оправи. Само да беше видяла нападателите! Проклети фашисти! Трима ми се нахвърлиха. Ако не се бяха намесили няколко другари, щяха да ме очистят. А що се отнася до лехата: ще издържи най-много три седмици, стига да се запази това топло време. После започваме пак отначало.

— Сигурно в главата си вече имаш точен план как да подредиш растенията по цветовете.

— А ти какво си мислиш! Синьо, бяло, червено — цветовете на Франция, Франция на Народния фронт! Мини после покрай оранжерията, ще ти дам узрели банани. Направо от дървото. Много си слаба, трябва да понапълнееш малко.

— Бананите не растат на дърво, а на храст. Но иначе приемам предложението с благодарност.

Винаги когато намираше време, Виан посещаваше двете оранжерии. В едната беше топло и влажно, неизменно миришеше на гниещи растения. Тук цареше субтропичен климат. Във втората беше горещо и сухо, там бяха пресъздадени условията в пустинята и степта. Тя не се интересуваеше особено от кактуси и степни треви. Предпочиташе пищните тропици. Особено ѝ харесваха бананите.

Това беше втората ѝ пролет в Ботаническия институт. Работата се бе превърнала в естествена част от живота ѝ. Работеше с радост. През първите седмици се наложи да научи безкрайно много нови неща. Понякога страдаше от празнотите в знанията си и губеше кураж. Колко самонадеяна е била да се смята за половин ботаничка!

Албер ѝ обясняваше търпеливо, нерядко я изпращаше на лекции в университета. Виан седяше в голямата аудитория и не пропускаше нито една дума на професора. И се справи. Ориентира се бързо. Обичаше работата си, намираше я много по-лека от тази в перачницата. Албер оценяваше помощта ѝ и ѝ възлагаше все повече задачи, защото сръчността ѝ си пролича много скоро. Разрязваше растения със скалпела и сама залагаше обекти. Бързо овладя основите на каталогизирането. Често ѝ поръчваха да сравнява растения от един вид, но от различни местообитания или дати, за да открие основни тенденции. Случваше се да установи, че растенията нямат нищо общо едно с друго, просто си приличат по външен вид. Особено се вълнуваше, когато им изпращаха неизвестни растения, понякога само отделни части. Ботаници от цял свят, а и любители, имаха право и дори ги канеха да изпращат намерени от тях растения, за да ги добавят към сбирката.

Задачата на работещите в института беше да определят растенията въз основа на цветовете и листата им, на парченца кора или корени — в зависимост от доставката. Виан показваше много фантазия, станеше ли дума за причисляването дори на най-малки части от растения. Обикновено използваше книгата за определяне на

растенията, написана от шведския ботаник Лине — той обаче бе направил разпределението си въз основа на цветовете. Нерядко Виан не разполагаше с цветове, затова прибегваше до ботанически книги за деца. Познаваше някои от тях още от времето в Сен Флоран. Познанията, придобити в млада възраст, сега й бяха много полезни, ала съвсем не бяха достатъчни. Невинаги се придържаше стриктно към науката, а проявяваше творчество. Беше точна и старателна и това й помагаше. Понякога й се струваше, че няма никакъв шанс да определи към кой вид принадлежи изпратената част от растение — тогава се намесваше късметът.

Междувременно опозна сградата и вече не се объркваше. По надписите на шкафите разбираше на кой етаж се намира. До най-горните чекмеджета се стигаше само със стълба. Там се криеха истинските съкровища на института. Хербарии, неотваряни от години. Почти никой не знаеше какво съдържат. Понякога чекмеджето беше претърпкано с листове, друг път съдържаше едно-единствено цвете, пресовано върху картон. Случваше се експонатът да се разпадне между пръстите й, да се превърне в прах още при първото докосване. Виан харесваше най-много защити хербарии, а не залепени върху хартията. Преди около петдесет години ботаник от Испания бе завещал хербариите си на института — той беше овладял тази техника до съвършенство. Когато за първи път обърна един лист и видя задната страна, която приличаше на бродерия, Виан се развълнува силно. От предната страна се виждаха добре запазени тревисти растения, а от задната страна — филигранна бродерия. Такива моменти я сближаваха с професията й. Знаеше, че никога вече няма да прави нещо друго.

Най-големият й талант обаче беше да разчита почерци. Стотици бивши сътрудници бяха надписвали кутии и растения с латинските и с популярните имена, с мястото и датата на намиране, с класификацията. За съжаление не всички почерци се разчитаха лесно. Една от причините беше, че през годините и десетилетията етикетите бяха пожълтели и изсъхнали. Един ден Виан чу Албер да ругае и проклина в кабинета си. Попита го какво става и той й връчи експонат с нечетлив надпис. Виан присви очи и прочете:

— *Funaria Hygrometrica*. Влагомерна фунария. Въртящ се мъх, който показва времето. А отдолу пише ХЕДВ. Кой се крие зад съкращението?

Албер взе хартията от ръката ѝ.

— Страхотно! Права сте. ХЕДВ е ботаническото съкращение на Йохан Хедвиг.

Авторски съкращения се откриваха върху почти всички експонати. Те показваха кой пръв е описал растението.

— Вие сте съкровище, знаете ли? — каза ѝ Албер. Целият сияеше.

Явно бе разказал епизода на колегите, защото от този ден нататък отчаяни учени често ѝ носеха нечетливи надписи.

При латинските наименования се налагаше Виан да прави справки. Тогава отиваше в библиотеката при Делфин Дарио. Ходеше там и когато имаше малко свободно време, за да разглежда книги, и постепенно двете с библиотекарката станаха приятелки.

След края на работното време сядаше в автобуса и пътуваше през града на мечтите си. Понякога се чувстваше толкова щастлива, че с мъка се удържаше да не нададе вик.

През лятото Клотилд и Жано Белк вдигнаха сватба. Клотилд съобщи новината на приятелката си една вечер, когато бяха вече в леглата.

— Очакваш ли дете? — попита Виан.

Клотилд седна.

— Ти за каква ме смяташ? Ще се оженим, защото се обичаме. И ще направим страхотна сватба, бъди сигурна.

Виан отиде при нея и я прегърна.

— Той те обича, знам. Хайде, разказвай! Кога ти предложи? Сигурно отдавна си го очаквала.

Клотилд доби замечтано изражение.

— Вчера. По всички правила на изкуството. Представи ме на родителите си. Жилището им е близо до площад „Италия“. Представи си, двамата почти не говорят френски, въпреки че живеят тук отдавна.

— И? Как се държаха с теб?

— Бяха много мили. Майка му ме прие с отворени обятия. Притисна ме до гърдите си и обясни колко се гордее, че синът ѝ ще се ожени за францужойка.

Виан си представи сцената. Сигурно е приятно бъдещата ти свекърва да те приеме като почтена дъщеря. Сигурно е повече от приятно любимият мъж да поиска ръката ти. Побърза да прогони тази мисъл. Между нея и Дейвид това никога нямаше да се случи.

— Баща му беше доста сдържан. Той е сериозно болен. Десетки години е работил в клиниката на Ла Вайет. Мъкнал е огромни парчета свинско и това го е изтощило. Ходи превит на една страна. Много се радвам, че Жано не се е захванал със същата професия. Той работи много и е постигнал много. И помага на родителите си с каквото може.

— Той е добър мъж. Двамата сте прекрасна двойка. Ето че получи, каквото искаше. Мъж с малка фирма. Не се занимава с риба.

Виан демонстративно си запуши носа.

Клотилд избухна в смях.

— Значи, помниш?

— Каза ми го още през първата ми вечер в Париж.

— Беше заспала в моето легло.

Виан кимна.

— Ние с теб постигнахме много. Не на последно място и защото винаги се подкрепяме.

Клотилд се поколеба.

— Какво става с теб и Дейвид? Вие също сте красива двойка. Няма ли да се ожените, да имате деца?

— Нали знаеш какво мисли той по въпроса.

— Колко егоистично! Получава от теб всичко, взема го, а ти оставаш без нищо.

— Хайде да не подхващаме отново тази тема, Клотилд. Много пъти съм ти обяснявала как стоят нещата. С Дейвид имаме уговорка.

Приятелката ѝ въздъхна недоволно.

— Добре, както искаш. Много си упорита. — Усмихна се и попита: — Ще ми станеш ли шаферка?

Виан я прегърна.

— Щях да се обидя, ако не ме беше поканила.

След четири седмици Клотилд напусна общото им жилище и се нанесе в красив етаж на улица „Муфтар“, нает от Жано. Досега той живееше при родителите си и бе изчакал с предложението за женитба, докато е в състояние да ѝ предложи хубав дом. Клотилд с гордост показва трите стаи на Виан. Най-хубавото беше, че банята се намираше в жилището и имаше дори вана.

— Ще идвам да се къпя при теб — засмя се Виан, като видя голямата вана и черно-белите плочки. Всичко беше ново и блестеше от чистота.

През първата вечер сама в жилището Виан се почувства малко самотна. Скоро обаче се почука на вратата. Дейвид! Тя не го очакваше, защото тъкмо завършваше картина, за която бе намерил купувач.

— Реших, че имаш нужда от малко компания — каза ѝ той с топла усмивка.

Ала на въпроса дали ще я придружи на сватбата на Клотилд, отговорът беше категорично не.

— Не ходя по сватби, нали знаеш! Скоро, предполагам, ще се появят и деца! Едно, после още едно, както е редно. — Погледна я и тя прочете в очите му колко е сериозен. — Не опитвай това с мен, Виан. Ако искаш буржоазен брак и деца, потърси си друг мъж.

Няколко дни преди празненството, което щеше да се състои в един ресторант на площад „Монж“, Дейвид замина със свой приятел художник за Прованс. Щяха да рисуват там. Каза ѝ, че не знае точно кога ще се върне.

Виан отиде на сватбата сама. Искаше да е красива и си купи светлорозова рокля с ниска талия. Не ѝ беше особено приятно да е сама, още повече че немалко от гостите знаеха за връзката ѝ с Дейвид. Но бе твърдо решена да се справи. Въпреки това я обзе меланхолия, като видя колко щастливи са Клотилд и Жано. Особено когато позираха за сватбената снимка сред голямото си семейство. Родителите на Жано, бащата на Клотилд, братя и сестри, лели и чичовци. Хора, които се обичаха и си помагаха. Семейство.

Клотилд ѝ махна да отиде при нея.

— Сега ще се снимаме с шаферите. — Хвана Виан под ръка и ѝ зашепна: — Много добре знам как се чувстваш. Прати го най-последно

дяволите. Днес искам да се забавляваш. Видя ли братовчед ми Алфред? Стои отзад и те поглъща с поглед. Ела да ти го представя.

Виан се засмя, но бързо стана отново сериозна.

— С удоволствие ще танцувам с твоя Алфред, но обичам само Дейвид.

— Наистина си безнадежден случай.

ШЕСТНАДЕСЕТ

В неделя сутринта се събудих с усилие. Погледах известно време шарките на тапетите, докато се сетих, че се намирам в хотелска стая в Париж. А в музея „Орсе“ виси моят портрет! Седнах и си попипах челото. Усещах пулсираща болка. Сърцето ми биеше в гърлото. Простенах тихо. Не исках да събудя Жан-Луи. Не исках да говоря с него още сега. Имах нужда да размисля. Той лежеше до мен и спеше дълбоко. Погледнах го и отново ме обзе гняв.

Станах и отидох в банята да взема аспирин. От огледалото ме гледаше жена с ужасно сериозно лице. Отново чух думите на Жан-Луи: „Пак се прави на Лили Марлен.“ Стиснах зъби и се усмихнах мрачно. Притиснах ръце върху челото, пригладих си косата назад. Под очите ми се бяха появили тъмни сенки. Чувствах се напълно объркана. Не знаех какво ще стане. Глътнах таблетката и взех студен душ. Веднага ми стана по-добре.

Разресах хубаво косата си и я вързах на тила. Извадих гримовите и червилото. Исках да изглеждам добре, не като жена, чийто мъж злослови по неин адрес с приятелката си. Реших да се обадя на Каро. Трябваше да поговоря с някого.

Върнах се в стаята. Жан-Луи беше станал.

— Слизам на закуска — съобщих кратко.

— Добре. Ще дойда след пет минути.

Седнах на нашата маса в градината и си поръчах двойно еспreso и портокалов сок. Неделната тишина ме умиротвори. Мислите ме отведоха при Етиен. Не можех да го предотвратя. Какво ли прави в момента?

Визитната му картичка беше горе, в чантата ми. Дали сега и той мисли за мен? Май беше по-добре да се обадя на него, не на Каро. Нали и мъжът ми си говори по телефона с друга жена.

Жан-Луи седна до мен.

— Е, какво ще правим днес? — попита, сякаш нищо не се беше случило. Нямаше как да знае, че съм подслушала разговора му с Франсин.

— Смятам да отида още веднъж в музея, да видя картината и да я снимам. Трябва да е пред очите ми, ако искам да науча повече.

— Добре, и аз ще дойда — кимна той. — Искам да видя картината.

Смръщих чело.

— Наистина ли? Очаквах да повторим вчерашната програма: всеки да си ходи по своите неща и да се срещнем чак вечерта — подхвърлих язвително.

Той ме погледна обидено.

— Картината ме интересува. Или не искаш да дойда с теб?

Еднозначно предложение за мир. Дали пък не съжаляваше за казаното снощи по мой адрес? Или го мъчеше съвестта? Във всеки случай готовността му да дойде с мен ме укроти.

След час стояхме в централната зала на музея „Орсе“. Беше сравнително рано сутринта и имаше малко посетители.

— Е, къде е окачена картината? — попита ме Жан-Луи.

Поведох го към малката зала вляво от голямата галерия. Бях нервна. Ами ако съм се излъгала? Ако вчера съм видяла нещо друго? Може би съм искала да видя несъществуващ човек? После се сетих за Етиен. Той ме бе познал веднага. Мисълта ме накара да се усмихна. Отправих се към входа на залата със съзнанието, че се радвам на новата среща с непознатата.

Цареше тишина. В помещението бяхме само Жан-Луи и аз. И картината. Също като вчера — сякаш ме улучи мълния. Нямаше съмнение. Това бях аз. Обърнах се тържествуваща към Жан-Луи, за да видя реакцията му.

— Я виж ти! — промърмори той и се приближи. — Гръм и мълния! Не го очаквах. Наистина си ти!

Пристъпи по-близо, за да огледа картината внимателно — вчера и аз бях направила същото. Прочете на глас написаното на табелата, отстъпи крачка назад, за да види платното от друга перспектива.

— Невероятно! — изплъзна се от устата му. — Как е възможно?

Зарови пръсти в косата си и се заразхожда напред-назад пред картината.

Потънала в съзерцание, не му отговорих.

Поздравих жената на платното като стара позната. „Радвам се да те видя — казах й мислено. — Днес те намирам още по-красива от вчера. Ти си на път да внесеш свеж полъх в живота ми. Вчера ми подари запознанство с мъж, който означава много за мен. И събуди угасналия ми интерес към историята на изкуството. Затова съм ти длъжница. Ще се опитам да открия коя си. Кой знае още какво ще се случи от нашата среща?“

— С мен ли говориш? — Жан-Луи ме гледаше объркано.

— Разглеждам картината — отговорих кратко.

Много детайли, особено роклята и перлите в косата, бяха живи в съзнанието ми. Вчера обаче не бях забелязала, че пръстите на лявата ръка нежно пригладат богато надиплената яка. На безименния й пръст открих пръстен с голяма тъмна перла. И него не бях забелязала. Освен перлите в косата и пръстена, не носеше други бижута. Пръстенът изглеждаше необичайно: много голям, със скромен обков. Дали е бил неин? Опитах да си припомня бижутата на мама — част от тях бяха семейна собственост. Със сигурност нямаше такъв пръстен. Дали пък не се намира в кутията за бижута на някоя от лелите? Къде да го търся?

— Застани така. — Жан-Луи ме хвана за лакътя и ме завъртя в профил близо до картината, точно като нарисуваната жена. Огледа се. — Почакай малко — помоли и донесе един от малките съгваеми столове за персонала. — Седни като онази жена.

Изпълних желанието му. Останах неподвижна, докато той се отдалечи на няколко крачки и сравни двата образа.

— Права си — обади се след малко. — Тази жена си ти, или обратното.

— Нали ти казах.

Неволно сравних как той се приближи до картината и как го бе направил Етиен. При Жан-Луи всичко беше техника, копиране. Първо провери дали съм седнала в правилната поза. Етиен се интересувахе от излъчването на картината. Видя изкуствеността на жената пред огледалото и я пренесе върху мен. Внезапно си пожелах да стоя тук с Етиен. Много ми се искаше пак да си поговорим за картината. За

воденето на четката и перспективата, как художникът е постигнал ефекта кожата на жената пред огледалото да блести алабастрова...

— Страхотни рокли са носили някога. И как са се гримирали...

— Жан-Луи цъкна одобрително с език. — Деколтетото на гърба е провокиращо.

— Благодаря за комплимента.

— Хайде, не ставай такава!

Замалко да се издам и да попитам: „Каква? Пак ли се правя на Лили Марлен?“. Въздържах се. Щях да се почувствам неловко, ако Жан-Луи разбереше, че съм подслушала тайния му разговор с Франсин. Дотам ли бяхме стигнали двамата: той да има тайни от мен, а аз да се срамувам, че съм ги открила!

Пазачката на залата — дребна, дебела жена — се втурна към нас и строго ни нареди да върнем стола на мястото му. Внезапно обектът на платното отстъпи на заден план. Сега ставаше дума как трябва да се държим в музея. Жан-Луи влезе в спор с представителката на персонала. Аз стоях настрана и се чувствах ужасно зле. Той вдигна стола и го постави в ъгъла демонстративно шумно. Потреперих. Възможно ли е да се срамуваш от нарисувана фигура? Внезапно осъзнах каква грешка съм допуснала, идвайки в музея с Жан-Луи. Би трябвало да знам, че той ще развали атмосферата. Не исках да стоя повече тук с него.

Извадих си телефона от чантата и заставах пред картината, за да я снимам.

— Искаш ли аз да го направя? — Жан-Луи протегна ръка.

— Сама ще се справя — отговорих доста рязко. Чувствах се длъжна да снимам лично. Това си беше мой мотив. Намесата на Жан-Луи би била грешка, дори предателство спрямо жената пред огледалото.

Направих няколко снимки и се обърнах към съпруга си:

— Искаш ли да се качим на петия етаж? Чувала съм, че оттам се разкрива чудна гледка към града.

— Окей. Свърши ли тук?

— Да.

Изпитвах облекчение, че най-после ще си отидем.

Жан-Луи излезе от залата. Останах още малко пред картината, за да се сбогувам.

— Пак ще дойда — пошепнах. — Искам да знам коя си. Този път няма да минат петнадесет години, преди да се върна в Париж. Обещавам го и на теб, и на себе си.

За да се качим на петия етаж, използвахме няколко ескалатора. От страната към Сена циферблатът на някогашния гаров часовник бе заменен с огромен прозорец. От него се разкриваше обширна панорама на север, чак до „Сакре Кьор“. При нормални обстоятелства щях да се наслаждавам на гледката. Обичах да гледам Париж отгоре. В момента обаче не бях тук. Жената от платното обсебваше мислите ми. Освен това се питах какво се е объркало. Неохотно показах на Жан-Луи забележителностите, разкрили се пред очите ни.

Най-лесно ми беше да понеса яркото синьо на центъра „Помпиду“ — намираше се съвсем наблизо.

— А там е Лувърът. Ето го и площад „Конкорд“.

— А онова отзад, с купола?

— Не знам. Хайде да си вървим. Тук започна да се пълни.

Зад нас се бяха стълпили още много посетители, желаещи да видят прочутата гледка. За мен красотата на Париж бе отстъпила на заден план. Бях потънала в мислите си. Безмълвно слязохме на партера и излязохме от музея.

Стояхме на площада пред сградата. Пред нас беше Сена, а зад нея, защитена със стени, градината на „Тюйлери“. Жан-Луи ме погледна с очакване. Надяваше се да му предложи какво да правим. Но аз вече нямах идеи. Не ми хрумна нищо, което бих искала да правя заедно с него. Мълчаливо се запътихме към една пейка и седнахме.

Сърце не ми даваше да покажа на мъжа си и други мои любими места в Париж. Нищо чудно да остане равнодушен или да прояви нетърпение. Само щеше да ми развали настроението.

Шокирана от внезапното прозрение, заплаках неудържимо. Насред оживения парижки площад.

— Какво ти стана? — попита безпомощно Жан-Луи. Седеше до мен и не знаеше какво да стори. Никога не е умеел да ме утешава. Просто не намираше правилните думи, не се вживяваше в чувствата

ми. Съпругът би трябвало да умее тези неща, нали? Да утешава. Разплаках се още по-силно и той започна да проявява нетърпение.

— Е, къде сгреших пак? Влудяваш ме с твоята чувствителност, знаеш ли? Хората ме зяпат, сякаш съм те малтретирал. Винаги всички смятат мен за виновен. На първо място ти. Каквото и да направя, все си недоволна. Не съм виновен, че не съм следвал история на изкуството или нещо подобно!

Определено започваше да се ядосва.

Обърнах се към него и изтрих сълзите от лицето си. Той също се чувстваше зле, това се виждаше. По дяволите, всичко вървеше наопаки! Какво ставаше с нас?

— Хайде да си вървим вкъщи — предложих внезапно.

— Щом смяташ — кимна той.

Толкова се разбързахме, че взехме такси до хотела. Събрахме си багажа мълчаливо. Собственицата на хотела ни попита защо си тръгваме така неочаквано и аз промърморих нещо за спешни уговорки.

— Обикновено гостите ни удължават престоя си — рече тя.

Жан-Луи докара колата. Потеглихме.

Докато напредвахме в оживеното градско движение, имах чувството, че седя отстрани и се гледам как напускам Париж. С такава радост чаках новата среща, представях си какво ли не. Надявах се двамата с Жан-Луи отново да се намерим в този град.

Стана съвсем друго. Различията помежду ни се проявиха още по-отчетливо. Да, Париж ми помогна да видя как стоят нещата и да взема решение. За съжаление решението не беше на каквото се надявах. Внезапно осъзнах, че ако бях останала в Париж, никога нямаше да се откажа от следването. Ала далеч от града на мечтите си бях загубила представа за възможностите му. Връзката ни се бе скъсала.

Най-сетне излязохме от Париж и Жан-Луи увеличи скоростта. Затворих очи и се отдадох на мрачните си мисли. Пътуването се бе оказало грешка. Обзе ме дълбока тъга. Припомних си изминалите дни, оставих ги да се изнижат пред духовния ми взор. Първият ни ден беше прекрасен — разхождахме се по улиците, седяхме в няколко кафенета. Някъде след филма обаче пропастта се отвори. А денят на сватбата ни? Желанието на Жан-Луи да отиде на автосалона ми бе причинило

дълбоко разочарование. На всичкото отгоре там се бе срещнал с Франсин. Големият удар дойде с думите, които ѝ каза по мой адрес. Толкова се радвах да видя отново Париж, толкова надежди възлагах на това пътуване, но в действителност се чувствах наистина добре само когато Жан-Луи не беше с мен. Онова, което харесвах, според него беше прекалено романтично, напрегащо, преувеличено. А онова, което харесваше той, за мен беше прекалено техничарско, прекалено прагматично. Стигнахме дотам вече да не си говорим.

Усетих, че отново ще се разплача, и се загледах през прозореца, за да не ме забележи Жан-Луи. Той обаче се беше вторачил в пътя пред себе си и караше като луд.

Пристигнахме си вкъщи. Отнесохме багажа в жилището, Жан-Луи откара колата в гаража. Върна се бързо и чух как седна пред телевизора.

Отворих лаптопа. Трябваше да правя нещо, иначе щях да се побъркам. Освен това обещах на жената от платното да открия нещо за нея. Тайно се надявах да открия и нещо за себе си. Пуснах в търсачката името Дейвид Марлоу Скот. Излязоха хиляди лица с имената Дейвид, Марлоу или Скот. Човекът, когото търсех, нямаше даже собствена страница в Уикипедия. Кликнах върху „Изображения“ и се появиха снимките на хората, явили се при текстовото търсене.

Прегледах бегло няколко страници и бързо установих, че така няма да намеря нищо. Името на художника излезе само веднъж в статия на английски за английските художници в Париж през първата половина на двадесети век. Жадно изчетох текста, ала Дейвид се споменава само в половин изречение. Не открих репродукция на картината, нито други негови творби.

Разочарована, извадих от чантата си мобилния телефон, за да кача на компютъра снимките на картината.

Разпечатах една от снимките и я притиснах до гърдите си.

По-късно, в спалнята, докато изпразвах куфара, попаднах на книгата от Ърнест Хемингуей. На корицата пишеше: „Когато си имал

късмета да дойдеш в Париж като млад, през остатъка от живота си ще носиш града в себе си, където и да отидеш.“

Преписах цитата и го добавих към копието на картината. Почувствах се малко по-добре.

СЕДЕМНАДЕСЕТ

Имах още един ден отпуска. Обадох се на Каро и я попитах иска ли да обядваме заедно.

— Мислех, че си още в Париж! — възкликна тя в слушалката.

— Върнахме се по-рано.

— Мили Боже! Значи, на обед при Франсоа?

— В един.

Пристигнах първа и седнах на любимата ни маса на верандата. Каро дойде веднага след мен. Буквално врхлетя в заведението и привлече всички погледи. Носеше нова рокля, една от онези, известни като „прегърни ме“ — прихлупва се на гърдите и в зависимост колко плътно прилепва, подчертава фигурата. Синьо-белите шарки на роклята подхождаха на русата ѝ коса. Днес голямото деколте на Каро ме зарадва. Дълбокото деколте означаваше, че е много доволна от външния си вид. Още отсега харесах нейния Джеймс. Новото ѝ самочувствие със сигурност се дължеше на него.

— Красива рокля — посрещнах я с усмивка. Тя се наведе над мен и ме целуна по бузите. Отговори на усмивката ми, но в следващия миг се стъписа.

— Как изглеждаш, за Бога?

— Какво има?

Знаех какво има предвид. Имах сенки под очите, лицето ми беше посивяло. Почти не бях спала. От вчера с Жан-Луи не бяхме разменили нито дума. Снощи отидох да си легна, а той остана пред телевизора.

— Да не те е газил камион?

— Спах зле.

Видях тревогата по лицето ѝ, но преди да е започнала да ме разпитва, се появи Франсоа.

— Какво желаете? Ястието на деня е морски език със задушени в бульон картофи и малка салата.

— Два пъти, моля — поръча Каро, без да ме пита, Франсоа едва се отдалечи и разпитът започна: — Какво се случи? Защо се върнахте

по-рано? Толкова се радваше да видиш Париж отново. Защо си тръгна така бързо?

Със задавен от сълзи глас ѝ разказах за пътуването, за караниците.

Каро ме помилва по рамото.

— А как мина сватбеният ви ден?

Неволно се усмихнах.

— Прекрасен беше, особено часовете, прекарани без него.

После си казах всичко: моята картина, шампанското сутринта, Етиен.

При споменаването на името Каро моментално прояви интерес.

— О, запознала си се с някого!

— Заради картината. С него мога да разговарям за изкуство. Дари ме с чувството, че му е приятно да бъде с мен.

Представих си Етиен, красив и елегантен, спомних си как се стъписа, когато не му дадох адреса си.

— Значи, Жан-Луи не те удостоява с това чувство? — попита Каро наред тези мисли.

Погледнах я смутена.

— Чувството, че му е приятно да е с теб.

Поклатих глава.

— Точно обратното. — Разказах ѝ за дочутия телефонен разговор.

— Онази змия! — възкликна Каро. — Не мога да повярвам! От години се опитва да се добере до твоя мъж.

— Май тя е много по-подходяща за Жан-Луи от мен — промърморих и внезапно ми се стори съвсем логично. — Сега е твой ред. Какъв е онзи мъж?

Каро мигом се размечта.

— Джеймс ли? Страхотен е! Влюбена съм до уши. Непременно трябва да се запознаеш с него. Ще го направим следващия уикенд, тогава пак ще е тук. Смятам да приготвя вечеря.

Кимнах. С нетърпение очаквах да видя този мъж.

Каро се прозя широко и се усмихна като човек, заловен да върши нещо неприлично.

— Спах малко и съм ужасно уморена. И гладна — добави тя, когато Франсоа се появи с обяда.

Хубаво е човек да се умори и по такъв начин. От щастие. Защото през нощта е правил нещо друго, вместо да спи. А не защото не е могъл да заспи от мъка.

Започнахме да се храним, а тя продължи да ми разказва за Джеймс. Наистина бил брокер на недвижими имоти, разведен, с две големи дъщери, които живеели в Англия. Според Каро — най-милият, най-веселият мъж на света.

— С него всичко е лесно. През цялото време се смеем. Толкова ми е уютно, когато е до мен.

— Да не би да намекваш, че има коремче?

— Да, има, но му подхожда. Почакай, имам снимка в телефона си.

Фактът, че Каро му прощава недостатъците, извика усмивка на лицето ми. Явно този Джеймс притежаваше много специални качества, след като коремчето му не я смуцава. Обикновено Каро държи всичко да е перфектно. От снимката ме погледна мъж, на пръв поглед симпатичен и с чувство за хумор. Истински англичанин: леко къдрава коса, светла кожа с лунички. Във всеки случай аз така си представях англичаните.

Каро се взираше влюбено в снимката. Отдавна не я бях виждала толкова щастлива. Наведох се към нея и я прегърнах. Тя ми се усмихна.

— А сега ми разкажи всичко за онази картина.

Бях благодарна за интереса ѝ. Извадих мобилния телефон и ѝ показах снимките.

— Вгледай се внимателно — помолих. — Нещо прави ли ти впечатление?

— Виждам картина — отговори тя.

— Погледни по-внимателно. — Уголемих изображението. — Сега.

Каро погледна дисплея, после мен.

— Невероятно! А аз си мислех, че моят уикенд е бил най-прекрасният на света.

Разказах ѝ как съм открила картината и какво знам за художника.

— Непременно трябва да различиш тази история. Кой знае, може би роднината ти е била метреса или муза. Нищо чудно да е втора Кики от Монпарнас^[1].

— Възнамерявам да направя проучване.

— А какво общо има онзи мъж?

— Етиен.

— Какво общо има Етиен с картината?

— Неочаквано се появи в залата и ме попита как е възможно да приличам толкова на жената от картината. Едва тогава осъзнах, че не си въобразявам. Както ти казах, името му е Етиен. Няколко години по-възрастен от мен, изглежда много добре и няма коремче, защото се придвижва с велосипед. А най-хубавото е, че е следвал история на изкуството и работи като аукционер. Заведе ме на наддаване, той го ръководеше...

— И си отишла просто така? — изненада се Каро.

Стиснах устни.

— Не просто така. Тъкмо размишлявах дали да приема поканата, когато получих есемес от Жан-Луи, че е на автосалона и е срещнал Франсин. Тогава всичко ми стана ясно. Нямах представа колко интересно беше. Никога не съм присъствала на търг за картини. После отидохме в кабинета му да потърсим сведения за художника...

Можех да разказвам безкрайно за Етиен.

— О, сега ми стана ясно. Значи, искаш да ме убедиш, че сте се намерили на чисто интелектуално ниво?

Неволно се засмях и направих гримаса.

— Нали знаеш, повечето връзки започват на работното място, респективно чрез професията? Имаш ли адреса му?

Потърсих в чантата си визитната картичка на Етиен. Не я намерих веднага и изпаднах в паника. Ето я най-после! Размахах я пред лицето на Каро.

— Главното е да разбере нещо за жената на картината.

— Всичко е ясно — повтори Каро. — О, по дяволите, трябва да тръгвам! И без това закъснях сутринта. — Стана и посегна към чантата си. — Какво ще правиш сега?

— Ще платя.

— Много добре знаеш какво имам предвид. Попитай родителите си за жената на картината. Така ще си имаш занимание и няма да се отдаваш на мрачни мисли.

Сбогувахме се. Поседях още малко, докато дойде сметката.

Не бях напреднала много в търсенето на отговори, но ми се отрази добре да поговоря с някого. Каро беше винаги практична. Никога не оставяше нещата недовършени, не търпеше неясноти. Това ми помагаше да виждам ясно.

Прибрах се вкъщи, седнах на компютъра и влязох в сайта на музея „Орсе“, за да потърся картината. Не намерих нищо повече от краткото описание до платното. Разочаровах се, макар да знаех, че „След бала“ не е сред големите произведения в музея. Дали да не прегледам страниците на английските музеи? Възможно е някъде да са изложени творби на Дейвид Марлоу Скот, но откъде да започна?

Не би било зле да се поровя също в списания за изкуство и в парижките вестници от тридесетте години. Там публикуваха съобщения за откриването на изложби и съобщаваха най-новите клюки. Навярно щях да намеря няколко думи за художника и неговия модел. Това означаваше да отида отново в Париж и да вляза в архива. Прегледах различни страници. Скоро забелязах колко бързо минава времето и какво удоволствие ми доставя това търсене. Също както едно време.

Не намерих нищо и написах името на Етиен. Почувствах се доста глупаво, но ме мъчеше любопитство. Открих няколко статии и даже негова снимка по време на търг. Научих, че миналото лято е спечелил колоездачно състезание за аматьори. Припомних си въпроса ми дали обича коли и се усмихнах. Намерих няколко препратки към статии, писани от него. Щом съм започнала да се ровя, да потърся и улицата, където живее. „Дю Шерше Миди“ — това пишеше на картичката му. В центъра на шести район. Видях добре поддържани буржоазни къщи. Подхождаше му да живее в такъв изискан дом. Навярно жилището му е пълно със стари мебели, повърхностите блестят като мед, а лавиците са препълнени с книги.

[1] Кики (1901–1953), истинско име Алис Прин, е френска певица, актриса, прочут модел на сюрреалистите и художниците от парижката школа, обявена за кралица на Монпарнас. — Бел.прев. ↑

ОСЕМНАДЕСЕТ

Беше два следобед, денят бе дълъг. Обадох се на родителите си.

— Здравей, мамо! Какво ще правиш днес? Искаш ли да отидем в Сен Флоран?

— В Сен Флоран ли? Какво ще търсиш там?

— Ще ти кажа, като стигнем. След половин час ще мина да те взема, съгласна ли си?

Затворих и отидох в дневната. Жан-Луи лежеше на дивана.

— Ще взема колата. Отивам с мама в Сен Флоран.

— Не си ходила там от цяла вечност. Все още ли мислиш за онази картина?

Кимнах.

— Защо „все още“? Тепърва започвам да се занимавам с нея.

Жан-Луи промърмори нещо и се задълбочи в списанието си.

Паркирах пред дома на родителите ми. Мама ме посрещна с грейнало лице, прегърна ме и ме поздрави със закъснение за годишнината от сватбата. Не й разказах как е минал денят. Не исках да я тревожа излишно.

— И татко ти иска да дойде — мама посочи към къщата.

— Сериозно ли? Обикновено няма желание да ходи на излет.

— Кой казва, че не обичам да ходя на излет? Изобщо не е вярно — прозвуча гласът на баща ми. Дойде при мен и ме целуна по бузите — четири пъти, както беше обичайно в семейството ни. — Тръгваме ли? — попита и се настани на предната седалка.

Карах бързо и взех стоте километра за по-малко от час.

След Люнел се отклоних от магистралата и продължих по шосето. След градчето Андюз до Сен Флоран оставаха само няколко километра. По време на пътуването разказвах за Париж, какво сме правили и какво сме видели там с Жан-Луи. Не споменах нищо за картината, защото държах да им я покажа, а това беше невъзможно, докато шофирах.

— Мили Боже, тук винаги ли е било толкова спокойно? — попитах, когато спрях колата на единственото кръстовище.

Големи чинари ограждаха площада и почти напълно скриваха малката църквица от нееднакви блокове пясъчник. Пред църквата се простираше прашно игрище за петанк^[1]. Спомнях си го добре. През дългите вечери седях на зида и наблюдавах как баба Одил играе. Дивях се на изобретението да вдигат железните топчета с магнит, вързан на шнур, та да не се навеждат. Пускаха магнита да се залепи за тежкото топче, следваше силно дръпване и топчето се озоваваше в ръцете на играча. Той го забърсваше с парцал, прибираще магнита и парцала в джоба си и започваше нова игра. В края на площада винаги стоеше стар ситроен. Там продаваха сладолед, чурос и напитки. Внезапно чух отново песните на щурците и вдъхнах кадифения въздух, позлатен от фенерите. Чух и разговорите между играчите: обсъждаха Бога и света и коментираха играта.

* * *

— Отдавна не си идвала тук. В детството всичко изглежда по-голямо. — Гласът на татко прекъсна мислите ми.

Тръгнахме бавно по улицата. Отляво и отдясно се издигаха двуетажни къщи, много от тях реставрирани и привлекателни.

— Тук беше бръснарският салон на прабаба ти и праядо ти, Арно и Клотилд — татко спря пред малка къща. — Вдясно от входната врата се намираше витрината. Човек виждаше кого подстригват в момента. Винаги се чувствах неловко, когато седях на стола и минаваха приятелите ми.

Разпознах къщата, спомних си и голямата витрина. Баба Одил не бе пожелала да я махне дори когато бръснарският салон отдавна вече не работеше. Новите собственици обаче бяха поставили два малки прозореца.

— В задната част на магазина стоеше големият шкаф с билки и мехлеми. Продаваше ги Клотилд.

— Мехлеми ли? — учудих се аз.

— Ами да, магазинчето беше своеобразна дрогерия, хората намираха почти всичко необходимо: сапун, прах за пране, безопасни

игли, хапчета за главоболие и така нататък. По-късно добавиха лавка за цигари и тютюн и пощенски филиал. За мен като дете това беше страхотно. При нас винаги имаше всичко. Приятелите ми завиждаха.

— Кой ли живее сега тук? — запита се мама.

— Едно семейство от Бордо купи къщата. След Арно и Клотилд в магазина работеха синът им Жак и жена му Одил — моите родители. Баба Одил задържа магазина чак до шестдесетте години, после вече не си струваше. А когато и аз заминах...

— Защо всъщност си напуснал Сен Флоран? — поинтересувах се.

Татко вдигна рамене.

— Тук не се случваше нищо. По онова време всички искаха да идат в града. Пък и си мечтаех да служа в търговския флот.

— Ако си беше останал тук, никога нямаше да ме срещнеш — подхвърли мама.

— Права си — кимна татко и с обич я помилва по ръката.

Двамата все още бяха влюбени. Въздъхнах.

— Колко време просъществува магазинът?

— Чакай да пресметна. Постъпих във флота на осемдесет години, през 1960. Одил продължи да работи още известно време сама... Значи, някъде докъм средата на шестдесетте. След смъртта ѝ продадох всичко. Никой не пожела да живее в Сен Флоран.

— А бръснарският салон е затворил по-рано, още след смъртта на баща ти. Доколкото си спомням, той не се е върнал от войната. — Мама погледна въпросително баща ми.

Той кимна.

— Така беше. Изпратили го в трудов лагер в Германия и там умрял. След войната узнахме, че са го принудили да работи в оръжейната промишленост, някъде близо до Манхайм. Загинал при бомбардировка на съюзниците.

— Какво? Това не го знаех.

Наистина се уплаших.

— Тогава съм бил две- или тригодишен. Не го помня.

— И баба е останала през цялото време сама? Тя почина през 1990 година. Значи, е била вдовица почти петдесет години. — Тази представа ме ужаси. — Защо не се е омъжила повторно?

Мама поклати глава.

— Някога беше така. Овдөөеш ли, си оставащ вдовица.

— Имала ли е братя и сестри?

— Имаш предвид баба Одил? Не знам. Ти знаеш ли нещо, Матийо?

Баща ми стоеше пред къщата и гледаше табелката.

— Какво ме попитахте?

— Дали Одил е имала братя и сестри.

Татко се почеса по главата и изкриви уста.

— Мама не, но баща ми — да. Не помниш ли Кристоф? Беше на сватбата ни с жена си Елен. Куцаше. Бил е ранен през войната.

— Прав си, сега си спомних — кимна мама.

— Живи ли са още? — поинтересувах се.

— Не. Скоро след сватбата ни загинаха при автомобилна злополука. Беше ужасно. Ти не помниш. Случи се малко след раждането ти.

— Живели ли са в Париж?

Мама се засмя.

— Не, никога не са излизали оттук. Кристоф беше свещеникът на общината.

Ясно. Изглеждаше ми невероятно съпругата на провинциален свещеник да позволи да я рисуват във вечерен тоалет. Изключих Кристоф.

— Имат ли деца? — попитах въпреки това.

— Какво още искаш да узнаеш, дете? — Татко учудено поклати глава. — Да, имаха пет деца. Първо се родиха три момичета, но Елен много държеше да има син, затова роди още две деца. Близнаци. В нашето семейство често се раждат близнаци. И при теб дълго време си мислехме, че в корема на мама има още едно бебе.

— Възможно ли е Жак и Кристоф да са имали сестра? Всъщност кога са родени те?

Родителите ми се спогледаха.

— Крайно време е да ни кажеш защо изведнъж започна да проявяваш толкова силен интерес към семейната история — заяви татко.

— Добре, ще ви кажа. В Париж посетих един музей. Там е изложена картина; жената на платното прилича досущ на мен.

Млъкнах и напрегнато зачаках реакцията на родителите ми. Мама ме погледна въпросително.

— Картина, на която си изобразена ти?

— Не съм аз. Картината е рисувана през 1939 година. Жената обаче изглежда точно като мен.

— И ти помисли, че е някоя от семейството, така ли? — попита татко.

Кимнах.

— Например, дъщеря на прабаба и праядо, за която никога не сте ми разказвали.

— Не знам да са имали дъщеря, но това не означава нищо. Оттогава е минало много време. 1939 година, казваш? Малко преди войната. По онова време много семейства бяха разделени.

— Защо да не е някоя от моите лели? — попита мама.

— Защото аз приличам на татко. Значи, жената е от неговото семейство.

— Каква е картината?

Показах им снимката. Колкото и малка да беше, приликата си личеше.

— Не мога да повярвам! Дъщеря ми на картина в Париж — смая се татко.

Тримата заговорихме високо един през друг. Видях как завесата на един от прозорците в някогашния дом на баща ми се отмести и една жена ни погледна неодобрително. Татко ѝ кимна и бавно се отдалечихме.

— И аз не разбирам — подхванах. — Затова дойдох тук с вас. Искam да знам дали Арно и Клотилд са имали и други деца, освен Жак и Кристоф. Надявах се тук да ви е по-лесно да си спомните.

Татко смръщи чело.

— Наистина не знам. Добре е да потърсим в църковните книги или да идем в кметството и да поровим в актовете за раждане.

— Жак и Кристоф са родени преди Първата световна война, нали? — попита мама.

— Баща ми Жак е роден през 1912 година, брат му е една година след него. Не знам нищо за други деца. Тогава бяха други времена. Много деца умираха още в най-ранна възраст. Впрочем кметството е

ей там отпред. Сега и аз съм любопитен да разбера всичко — заяви татко и ускори крачка.

Кметството се намираше малко по-нагоре по улицата, но когато стигнахме, вече беше затворено. Минаваше пет.

— Колко неприятно — промърморих.

— Да отидем у нас и да разгледаме старите снимки — предложи татко.

По обратния път всеки мислеше за нещо свое. От време на време поглеждах към татко. Личеше му, че размишлява напрегнато.

— Нашата Лили Марлен на художествена творба — повтаряше мама от задната седалка.

Пристигнахме вкъщи. Мама се зае да направи кафе, а татко и аз се заровихме в големия вграден шкаф в коридора, за да търсим снимките и другите семейни реликви.

— Ама че история — промълви татко, изохка и се изправи със сандъче в ръце.

Отидохме в дневната и той се отпусна в креслото. Разкритието ми го заинтригува много силно.

— Не знам нищо със сигурност — подхвана той, — но по пътя насам много мислих и се сетих нещо. Спомням си, че през детските ми години — сигурно съм бил три- четиригодишен, понякога чувах странни неща. Едно име се произнасяше шепнешком, а който го изрече, се кръстеше бързо. Това беше голяма тайна и ако се осмелях да попитам, веднага ме пращаха навън. Тогава смятах, че в нашето семейство има призрак. Ставаше дума за жена, струва ми се, и тя живееше в Париж... Споменаването ѝ винаги ме плашеше. За съжаление не знам нищо повече. Мама никога не ми е говорила за миналото.

— Миналото — минало — потвърдих. — Баба все това повтаряше.

Татко се засмя.

— И на теб ли ти го е казвала?

Кимнах.

— Аз не съм дочувала никакви подобни слухове — промълви учудено мама и постави таблата с кафето на масата.

— Това е било много преди твоето време, скъпа. Хайде сега да разгледаме снимките. Може пък да намерим някаква следа.

Татко вдигна капака на старото сандъче за пури и извади няколко снимки. Всичките бяха черно-бели, със старинните назъбени краища.

— Прибрах тези снимки след смъртта на мама. Не са особено много.

Татко се оказа прав. Снимките бяха десетина.

— Защо не ги е налепила в албума? Майка ти винаги е била много подредена — учуди се мама.

— Стояха в рамки на големия бюфет в трапезарията. Когато продадохме къщата, ги извадих от рамките и ги прибрах в това сандъче. Не помниш ли? О, вижте, това е сватбената снимка на родителите ми! Оженили са се през 1941 година, посред войната, по време на немската окупация.

Веднага познах баба Одил. Косата ѝ беше строго опъната назад, визираше се сериозно в обектива. Мъжът ѝ Жак стоеше гордо до нея. Още не е знаел какво му предстои — депортация в Германия и смърт по време на бомбардировка.

— Прекарвали са толкова малко време заедно — прошепнах и тази мисъл ме уплаши.

— А тази снимка е направена малко преди да го откарат в Германия.

Татко ми подаде друга снимка: показваше Жак в униформа пред къщата в Сен Флоран. Черницата беше отрупана с цвят.

— Виж, а това е Кристоф на първия си учебен ден. Тук двамата братя са в бръснарския салон. Още са малки деца.

Зад двете момчета стояха мъж и жена, навярно Арно и Клотилд. Нямах дъщеря. Отново прегледах снимките с двете момчета. Къде беше жената от картината? Взирах се в лицата на жените и търсех прилика със себе си. Търсех по-скоро бледо лице, обрамчено от дълги коси, с прав нос и светли очи. Не открих нищо. Тук имаше някаква мистерия. Или жената на картината не беше от моето семейство, или някой бе унищожил всички снимки с нея. Не видях никъде и пръстена с перлата.

Дълго разглеждахме снимките. На две-три не познахме нито едно от лицата, но непознатите бяха мъже. През това време родителите ми си припомняха годините в Сен Флоран. Разказваха ми за

празненства и за пожар в една къща, запален от най-големия син. Научих как Кристоф произнесъл първата си проповед и още много непознати за мен истории.

— Ще донеса и семейната книга — предложи мама и стана.

Оказа се, че вписванията започват едва от сватбата на родителите ми. Бяха вписани и имената на родителите им, но напразно търсих други членове на семейството.

Спогледахме се безпомощно.

— Това е важно за теб, нали? — Татко ме погледна въпросително.

Кимнах.

— Да. Така мисля.

— Наред ли е всичко останало?

В гласа му прозвуча загриженост.

— Разбира се. Картината докосна нещо в мен и искам да разбера всичко за нея.

— Ще помисля къде да попитам — обеща татко.

След около час потеглих към къщи. Мислите ми бяха заети с тайнствената жена. Не бях научила нищо за нея, но това я правеше още по-интересна. Какво бе казал татко? Като малко момче имал чувството, че семейството си има призрак. Нещо ми казваше, че този призрак е била тя. Докато слизах по хълма, пред мен се разкри старият град на Сет, а зад него се простираше наситеносиньото Средиземно море. Слънцето тъкмо залязваше. Спрях за малко в едно заливче, за да погледам. Изключих двигателя и за пореден път погледнах снимката на мобилния си телефон. Не, Жан-Луи не беше прав да твърди, че си въобразявам! Тази жена имаше нещо общо със семейството ми. Все едно дали разкриването на тайната щеше да направи живота ми по-интересен или по-добър, аз бях готова да сторя всичко, за да разбера коя е била тя. Въздъхнах дълбоко. От улицата под мен се чу бръмченето на стара американска кола. След минута в полезрението ми се появи червен корвет. Познах автомобила, защото Жан-Луи ми бе показал снимката в Париж. Покривът беше вдигнат. На волана седеше Франсин, а до нея — мъжът ми. Двамата се смееха.

[1] Древна игра с метални топки, национален спорт на Франция.
— Бел.прев. ↑

ДЕВЕТНАДЕСЕТ

Пак лежах будна през половината нощ и размишлявах за брака си. Май започваше да ми става навик и този навик никак не ми харесваше.

Поставих въпроса пред Жан-Луи, когато се прибра, и той се направи на обиден.

— Ти и без това се занимаваш само с онази безумна история. Просто исках да се повозя в страхотната ѝ кола. Какво толкова лошо съм направил?

— Всички са ви видели. Защо трябваше да вдигате покрива?

— И какво? Ти също се возиш в колата на Каро и никой не го намира странно!

Отказах се и тръгнах вратата.

На следващата сутрин се обадох в офиса на шефката, мадам Грение, и ѝ казах, че имам стомашни проблеми. Никога през живота си не бях правила подобно нещо и се учудих колко лесно лъжата излезе от устата ми. Съобщих на Жан-Луи по гласовата поща, че отивам да взема колата от паркинга пред градската управа. Направих го само за да не си помисли, че е открадната. Потеглих към Сен Флоран. Възнамерявах да отида в кметството и да проверя актовете за раждане. Изглеждаше ми добра, ако не и единствената възможност да разбере дали Арно и Клотилд са имали дъщеря. Наслаждавах се на пътуването и за пореден път установих колко добре се чувствам сама. Твърде рядко си позволявах тази свобода. Излязох на магистралата и увеличих скоростта. Карах в лявото платно, вземах завоите със замах. След отклонението за Сен Флоран намалих скоростта, за да се порадвам на природата. Сложих диск в уредбата и запях шансоните на Заз^[1]. Приятна ми беше хладната сянка, хвърляна от тъмните гори. После отново стана светло. Прекосих една река — светлозелената вода миеше бели камъни. Малко преди Андюз изкачих голо възвишение. Спрях и

отворих прозореца, за да вдъхна аромата на дива мащерка и розмарин. Съвсем бях забравила колко красиво и успокояващо е това място и колко благотворно ми въздейства.

Малко преди единадесет паркирах пред кметството на Сен Флоран и помолих служителката на информацията да ми позволи да прегледам актовете за раждане от периода 1900–1930 година. Още в Париж пресметнах, че жената на картината трябва да е родена някъде в началото на века.

Франските власти и служби нерядко проявяват досадна педантичност и обичат да усложняват нещата, особено когато искаш нещо от тях. Кратко работно време, затворени отдели, изискване за предварително записване, дълга процедура по одобряване, специални разрешения, които няма откъде да вземеш, постоянни ремонти и реставрации, флегматични архивари, ревниво пазещи тайните си и така нататък... Поне такава беше картинката в Сет. В Сен Флоран се оказа различно. Навярно местните хора рядко се интересуват от архива и на сътрудниците още не им е хрумнало да поставят препятствия пред заинтересованите.

Във всеки случай мадам Ортел нямаше нищо против да ми помогне. Отведе ме в едно помещение в задната част на сградата. Прозорците бяха с матирано стъкло, миришеше на стара хартия и на прах. В средата бяха наредени работни маси, покрити с мушама. Дамата ме покани да седна и се запъти към ниска врата с надпис „Архив“. След минута се върна с две картонени кутии, вързани с канап.

— Заповядайте, тук се намират актовете за раждане от годините, за които попитахте — рече тя и постави кутиите пред мен. — Малко са прашни, дълго време никой не се е интересувал от тях. Но поне са налице.

— Какво имате предвид?

— Общината, където работих преди, е била бомбардирана през войната. Всички дела са били унищожени. В случай че се нуждаете от помощ, повикайте ме.

— Благодаря — кимнах ѝ и придърпах първата кутия.

Изваках да остана сама, поех дълбоко дъх, развързах канапа и извадих големия том с надпис на гърба „1900-1910 година“. За щастие Сен Флоран е малко селище, само с няколко стотици жители, и

вписаните раждания на година не бяха много. В първия том не открих нищо. Извадих втория, с вписванията след 1911 година. Открих вписване от 1912 година, което ме развълнува дълбоко. С остър почерк и силно натискане на перото бе отразено раждането на Жак Ренар, син на Арно и Клотилд Ренар. Намерила бях бащата на баща ми! Следващото вписване обаче предизвика буря от чувства. Същия ден се бе родила и Виан Жермен Елизабет Ренар. Прочетох вписването няколко пъти. Ръцете ми овлажняха от вълнение. Началната буква „В“ бе изписана със замах и излизаше извън реда.

Намерих я! Със сигурност е тя. Виан Ренар, родена на 8 април 1912 година. Близначка на Жак. Значи, в семейството е имало още близнаци. Защо никой не знаеше за Виан? Защо я нямаше на семейните снимки?

Сърцето ми биеше силно. Бях намерила първата опорна точка за съществуването на жената от картината, с която си приличахме толкова много, сякаш сме близначки. Предположението ми се оказа правилно: тази жена беше моя роднина. Била е леля на баща ми, зълва на баба Одил. Значи, моя пралеля. Прочетох вписването още веднъж и понечих да го препиша въпреки силно треперещите си ръце. Постарах се да наподобя извивката на В-то, ала не ми се удаде. Химикалката се плъзгаше. Бях почти толкова развълнувана, колкото в мига, когато се изправих пред картината. Мислите се надпреварваха в главата ми. Виждах ту картината, ту вписването в гражданския регистър.

Постепенно се успокоих. Да, намерила бях, каквото търсех, но за всеки случай прегледах и следващите години. През 1913 година бе вписано раждането на Кристоф Ренар. Чичото на татко. Общински свещеник. Накуцващ поради раняване през войната.

Хрумна ми друга мисъл. Проверих за Жак, Виан и Кристоф Ренар в регистрите за смърт и намерих за Жак 26 септември 1944, а за Кристоф — 16 януари 1976 година. За Виан не бе вписано нищо, но беше твърде възможно да се е омъжила и да е приела друго име. Проверих внимателно списъците, ала не открих нищо. Виан Ренар не се споменаваше никъде. Не намерих и друга Виан, с друго фамилно име. Преписах данните с все още нестабилна ръка. Затворих регистъра и станах. Върнах кутиите на мадам Ортел и ѝ благодарих сърдечно.

— Нали затова сме тук — отговори ми тя с усмивка.

Излязох на площада пред кметството. Треперех от вълнение. Гробището! Ще отида да потърся там. Запътих се надолу по улицата, минах през портата в обраслата с рози стена на малкото гробище. Намерих семейния гроб. От погребаните тук познавах само баба Одил. През последните години от живота ѝ я посещавах рядко, но много търгувах, когато тя почина. Внезапно разбрах колко много ми липсва дребната, енергична жена, при която бях прекарала толкова щастливи ваканции. „Дано съм ти казала колко много те обичам“, помислих си.

Малък паметник с размазана снимка, на която не се различаваше нищо, напомняше за Арно и Клотилд. Бяха починали през 1952 и 1957 година. Прочетох също имената на Жак и Одил, Кристоф и Елен. От Виан нямаше и следа. Значи, не е погребана тук. Дали още е жива? Тогава бих могла да говоря с нея! Пресметнах и веднага осъзнах колко е невероятно. Ако е жива, би трябвало да е на повече от сто години. Потеглих обратно в приповдигнато настроение. Ето че напредвах. Държах в ръка част от пъзела. Вече имах име, щях да търся определена личност. После ме обзе тъга за мъртвите, живели твърде кратко и станали жертва на насилие.

— Как си умряла ти, Виан Ренар? — промълвих тихо и видях пред себе си красива жена в бална рокля да седи пред огледалото...

Паркирах колата в подземния гараж, малко наляво. Беше ми все едно как ще реагира Жан-Луи. Горях от нетърпение да седна пред компютъра и да науча нещо за Виан Ренар. Взех пощата от кутията и намерих дебело писмо в подплатен плик. Името ми беше написано с красив, характерен почерк. Не познавах човек с подобен почерк. Обърнах плика, за да прочета името на подателя. Писмото беше от Етиен. Стана ми топло. Качих се в жилището и седнах до масата за хранене. Вдишах и издишах дълбоко няколко пъти и отворих плика. Пригладих четирите гъсто изписани страници и зачетох.

Уважаема Лили Марлен,
Надявам се да ми простите, че ви търсих и за щастие
ви намерих. Повярвайте, никога досега не съм писал

подобно писмо. Ще ви обясня защо го правя. Вие ми казахте, че сте омъжена, затова, ако не желаете да прочетете това писмо, просто го хвърлете.

Моля ви, не го правете!

В събота, след търга, когато си отидохте, останах на стълбището, загледан след вас. „Обърни се, Лили Марлен — призовавах ви мислено. — Обърни се и ми дай знак. Кажи ми, че случайната ни среща е била съдба.“

Вие слязохте по стълбата и спряхте. Усетих колебанието ви. Направих движение към вас, защото повярвах, че ще се върнете. В следващия миг обаче вие минахте през вратата и изчезнахте. Просто така. Ала срещата с вас събуди нещо в мен.

След смъртта на съпругата ми Елоди преди три години положих големи усилия да държа чувствата от всякакъв вид далеч от мен. Тогава ми се обадиха от полицията и ми съобщиха, че Елоди е претърпяла злополука. Болката беше ужасяваща, заличи всичко друго. Надявах се след осъждането на пияния шофьор, който я бе прегазил на пешеходна пътека, да се почувствам по-добре. Ала не се получи. След смъртта на Елоди съм друг човек. Вече не се смея, не се радвам на живота. Приех ранната, насилствена смърт на жена ми като несправедливост и се разбунтувах срещу съдбата.

Продадох си колата и оттогава карам колело. Днес знам, че именно то ме спаси през първите месеци след смъртта на съпругата ми. Елоди се занимаваше с винарство и работеше като сомелиер в парижки ресторант. След смъртта ѝ посещавах курс за обучение на майстори винари, за да се чувствам близо до нея. Знам много за виното, но няма кого да поканя на дегустация. Повярвайте, този едва мъждукащ живот не ме прави щастлив, но след смъртта на Елоди не можех другояче.

И тогава срещнах вас. Стояхте безпомощна и объркана пред една картина и аз просто ви заговорих, преди да съм размислил. Нещо у вас ме извади от затвора, който сам си бях изградил. Изглеждахте толкова самотна и

нещастна. Веднага се почувствах близък с вас. Харесах всичко: косата ви, как сте облечена. И преди всичко как стояхте там — развълнувана, съсредоточена, несигурна.

Веднага установих приликата ви с жената на портрета. Човек трябва да е спял, за да не я забележи.

Долових нетърпението ви. Оглеждахте картината от всички страни, сравнявахте се с изобразената жена. Съвсем ясно видях как се питате какво има жената от картината, а на вас ви липсва.

С тези мисли в главата се върнах в кабинета си. А когато мислите ми отидоха достатъчно далеч, прозрях нещо, което събуди в сърцето ми отдавна неизпитвана радост: за първи път след смъртта на Елоди една жива жена ме бе заинтересувала повече от изобразена на платно.

И въпреки това ви пуснах да си отидете, без да ви кажа какво изпитвам! Щом го разбрах, хукнах да ви догоня. Само за минути извървях коридора и стълбището, ала когато излязох на улицата, не ви открих никъде. Бяхте изчезнали! Забързах към метрото — кой знае, може би все още чакахте на перона. Тичах с всички сили, спуснах се по стълбите. Ала когато, задъхан, се подадох иззад ъгъла, видях само изчезващите светлини на влака. Отсрещният перон също беше празен.

Върнах се в офиса си и се запитах какво знам за вас. Следвали сте история на изкуството и работите в управата на малък град на юг. Седнах на компютъра, за да ви открия.

Замислих даже да пусна обява във вестник. Никога дотогава не би ми хрумвало да сторя подобна глупост. Вече започвахте да преобръщате навиците ми — от доста време не ги харесвах. Почувствах се добре.

Така, сега знаете защо получавате това малко странно писмо. В момента изобщо не се възприемам като авторитетен аукционер, а по-скоро като недодялан тип! Срещата с вас пробуди у мен чувство, което не смятах, че имам право да преживея отново. Признавам ви го писмено и за това сте виновна само вие. И да знаете — благодарен съм ви! Представете си, на следващия ден отидох отново в

музея „Орсе“ с надеждата да ви видя. (Само да знаете какво съм готов да извърша, за да ви видя отново!)

Писмото ми стана твърде дълго и е много несръчно написано, но съм толкова развълнуван, че не мога по-добре.

Много се надявам да ми отговорите, а още повече се надявам скоро да ви видя отново в Париж!

Ваш Етиен Виардо

Оставих писмото и се отдадох на обзелата ме дълбока радост. Звучеше като любовно обяснение! Хареса ми колко точно ме описва Етиен в писмото си. Още повече ми хареса с каква откровеност разкрива чувствата си.

Аз никога не бих се осмелила да извърша подобно нещо, независимо че се чувствах по подобен начин. И у мен срещата с него отприщи нещо. То излизаше извън общия ни интерес към картината. Непрекъснато мислех за него и тези мисли не бяха непременно свързани с картината. Ала цялата тази история беше напълно безперспективна. Бях омъжена. Въпреки това се почувствах отново на двадесет години. Прочетох писмото повторно.

После, преди да размисля, отворих компютъра и извадих от чантата си визитната картичка. Там имаше и имейл адрес.

Скъпи Етиен,

Тя се казва Виан. Фамилното ѝ име по баща е Ренар.

Родена е на 8 април 1912 година. Моя пралеля по бащина линия. Дали това ще свърши работа?

Останах с пръсти върху клавиатурата, питайки се да добавя ли нещо лично. Да му кажа ли, че съм прочела писмото му и колко ме е развълнувало? В този миг чух Жан-Луи да отключва вратата и бързо изпратих имейла. Едва тогава се сетих, че не съм добавила даже поздрав и името си. Дано не съм наранила Етиен с неволната си рязкост! В никакъв случай не го исках.

— Май ти стана навик да ми вземаш колата!

Жан-Луи стоеше на прага и ме гледаше обвинително.

— Колата е наша. Беше ми нужна.

— Наложих се да се прибера пеша.

— Нали уж много държиш да спортуваш?

— Какво правиш? Още ли се занимаваш с онази история?

Отпуснах ръка върху писмото. Да си мисли, каквото ще.

В този миг звънна телефонът. Жан-Луи прие обаждането и ми донесе телефона.

— Баща ти.

— Здравей, татко.

— Здравей. Виж, тази история не ми дава мира. Преди малко се обадох на стария Шарло. Сигурно го помниш, допреди няколко години обикаляше с камиончето си, продаваше хранителни продукти...

— Да, и сладолед, на площада за петанк.

— Точно така. Помислих си, защо пък да не му се обадя, нищо, че отдавна е минал осемдесетте, той знае всичко. Нали обикаляше околността и познаваше всички местни хора.

— И? Какво ти каза? — попитах и дишането ми се ускори.

— Кълне се, че Арно и Клотилд са имали три деца.

— Прав е. Баща ти Жак е имал сестра близначка. Казва се Виан — съобщих, едва скривайки триумфа си.

— Близначка ли? Откъде знаеш? — попита слисан татко.

— Днес пак ходих в Сен Флоран и прегледах гражданския регистър. — С ъгълчето на окото си забелязах как Жан-Луи изнервено вдигна вежди и отиде в дневната. Беше ми все едно. — Освен Жак, същия ден е родена и Виан Ренар. После обаче не се появява никъде.

— Днес не трябваше ли да си на работа? — осведоми се недоверчиво татко.

— Не говори така! Взех си свободен ден.

— Както искаш. Аз обаче научих какво е станало с тази сестра, или поне отчасти.

Бях сигурна, че в този момент татко се усмихва широко.

— Хайде, не ме мъчи повече!

— Един ден изчезнала от Сен Флоран. Никой нямал представа къде е отишла. Шарло обаче се кълне, че по време на войната я е видял в Алес. Вървяла по отсрещния тротоар на улицата. Казал на майка си, но тя му забранила да си отваря устата и се разбързала. По думите на

Шарло в селото доста се говорело за момичето. Тогава бил малко дете, но споменът му се оказа учудващо свеж.

— Говорили са за нея? Защо?

— Не можа да ми каже. Нещо е станало с нея. Изглежда е направила нещо нередно. Била тайнствена, така твърди Шарло. Интересна история.

— Хм. Във всеки случай думите на стария Шарло имат нещо общо с твоята история за призрака. Възможно е именно Виан да е домашният призрак. Значи, е била твоя леля. За съжаление нямаме нейна снимка.

— Ако е била близначка на Жак, както казваш, значи е изглеждала като него.

— Не непременно. Нали са били двуяйчни близнаци.

— Как така?

— Защото са момиче и момче.

— Какво? Аха. Малко ми е сложно.

— Благодаря ти, че си разпитал, за да ми помогнеш. Ще видя как да използвам тази информация.

— Ако решиш да отидеш пак, обади ми се. Ще дойда с теб. Все пак става въпрос за моето семейство.

— Ще ти се обадя. Целуни мама от мен.

Затворих телефона.

Развълнувано забарабаних с пръсти по бюрото. Бях твърде неспокойна, за да остана седнала. Отидох в кухнята, налях си чаша вино и прочетох писмото на Етиен за трети път, веднага след това — и за четвърти. Изпих виното твърде бързо и главата ми се замая. За да отклоня вниманието си, положих усилие да се съсредоточа върху Виан. Значи, е заминала от селото и никога не се е върнала. Защо? Какво е сторил? Какво са й сторили? Как едно момиче от Сен Флоран, малко село в дивите Севени, е стигнало до Париж и се е озовало върху картина, окачена днес в музея „Орсе“? Ето че отново стигнах до Етиен. „Не бива така. Трябва да се опитам да събера информация и да я съединя в едно цяло“, казах си. Извадих лист хартия, за да запиша какво знам за Виан.

— Днес няма ли да вечеряме? — Гласът на Жан-Луи ме изтръгна от мислите ми.

За Бога, точно сега ли намери да ми лази по нервите?

— Ей сега — отговорих.

— Не си прави труда, и без това отивам да се видя с Филип.

Много скоро чух вратата да се затваря. Дори не ми каза довиждане. Проблемите с Жан-Луи заемаха трето място в мислите ми. След връщането от Париж вече не си говорехме нормално. Нито един от двамата не намираше смелост да предприеме първата стъпка. А той обикаляше из града с Франсин.

* * *

Какво да правя сега цяла вечер? Хрумна ми да се обадя на Етиен, но тонът на писмото му ме спря. Страхувах се докъде ще стигнем. Пратила му бях мейл с името на Виан, сега беше негов ред. Дали вече не ми е отговорил! В пощата ми обаче нямаше нов мейл. Обзе ме съжаление.

Неспокойно станах и отидох до прозореца да погледам морето. Навън беше прекрасно, слънцето тъкмо залязваше и оцветяваше небето в розово. По това време на годината никога не ставаше истински тъмно, освен това имаше и пълнолуние. Ето я и луната, там, над кея!

Трябваше да направя нещо. Иначе щях да полудея. Налях си още една чаша вино и започнах да обикалям жилището като тигър в клетка. Бях твърде нервна, за да седна, да включа телевизора или да чета.

След третата чаша се обадох на Каро.

— Искаш ли да наминеш към нас? За съжаление вече не съм в състояние да шофирам — помолих с несигурен глас. — И донеси вино.

[1] Изабел Жофроа, по-известна като Заз, изпълнителка на шансони, джаз и соул, дебютният ѝ албум „Заз“ излиза през 2010 г. — Бел.прев. ↑

ДВАДЕСЕТ

Каро пристигна след половин час.

— Ти си истинска приятелка! — поздравих я с пламенна прегръдка.

Седнахме на дивана.

— Къде е Жан-Луи? — попита тя.

— Гледа футбол.

— С Франсин ли?

— Все ми е едно.

— Добре. Какво се случи?

Овладях се.

— Всъщност не се е случило нищо. Точно там е работата. С Жан-Луи не си говорим. Не се помиряваме. И знаеш ли — това изобщо не ме притеснява! Това вече не е брак!

Посегнах към бутилката, но Каро ме спря и ми донесе от кухнята голяма чаша вода.

— Първо изпий това — нареди тя.

— Мили Боже, знаеш ли колко ми липсват силните чувства от някога! Тогава едно леко докосване беше достатъчно в тялото ми да лумнат пламъци. Дори само при мисълта за целувка цялата се разтрепервам. Тогава светът принадлежеше само на мен и на Жюлиен. Къде остана всичко това? Искам да си върна някогашните чувства!

Очите ми се напълниха със сълзи.

— Ти наясно ли си, че току-що каза Жюлиен, а не Жан-Луи? — Реакцията на Каро се колебаеше между искрена тревога и сарказъм. — Освен това си доста театрална, дано е само от виното. А сега да говорим сериозно. Надявам се, не искаш отново да се подложиш на пубертетските емоционални сътресения, характерни за началото на двадесетте? Аз във всеки случай се радвам, че тази фаза е отминала.

— Точно ти ли го казваш? А кой вчера ми описваше в ярки краски преживяното с Джеймс?

— Казах силни думи, вярно е и имам всички основания. Но аз никога не губя здравия си разум. Позволяваш ли да ти напомня как се чувстваше, когато Жюлиен те остави? Страдаше като животно.

— Въпреки това — възразих немощно.

— Още не съм свършила. Признавам, в началото на двадесетте чувствата са интензивни и човек навярно тъгува цял живот по първата си любов, но и на по-късна възраст има любов. Погледни мен. Помисля ли за Джеймс, цялата се разтрепервам.

— Толкова ти завиждам... — Думите излязоха от дълбочината на сърцето ми. — При мен в момента всичко върви наопаки. Следващата година навършвам четиридесет и нищо не е такова, каквото би трябвало да бъде. Нищо в живота ми не ми доставя истинска радост. Нямам деца, работата ми не ме вълнува, не харесвам това жилище, пътуването с Жан-Луи беше пълен провал въпреки големите ми очаквания. Като си представя, че това ще продължи и занапред, направо се скапвам от самосъжаление.

— Какво ще кажеш за онази картина? И за Етиен?

— Само да знаеш... — изкисках се.

— Каж ми — подкани ме Каро.

— Написал ми е писмо. Спокойно мога да кажа, любовно писмо. Той е толкова страхотно старомоден, истински джентълмен. Прави ужасно мили комплименти.

— Звучиш, сякаш си влюбена.

Зяпнах.

— Мислиш ли? Не, това е абсолютна глупост. Пофлиртувахме малко. Той ме гледаше по определен начин... От много време насам за първи път изпитах чувството, че съм специална. Той не ми излиза от главата, признавам.

— А писмото?

Отидох да го взема от бюрото и го подадох на Каро. Докато тя четеше, аз си налях вино.

— Писмото е... очарователно — промълви тя.

— Мъжът е очарователен. Изглежда добре. Впрочем, няма коремче, защото кара състезателно колело.

Каро ме удари с писмото.

— И какво е готов да направи господинът, за да те види отново? — попита шепнешком. — „Само да знаете какво съм готов да извърша,

за да ви видя отново!“ . Навярно ще ограби банка? Не, знам: ще открадне картината от музея!

Каро избухна в смях.

— Не съм го питала. Никога не би направил подобно нещо. Той е джентълмен.

— Кое то не може да се твърди за Жан-Луи.

Каро и Жан-Луи не се обичаха особено, това стана ясно още при първата среща, когато тя ме измъкна от колата му. Каро намираще Жан-Луи за малко скучен, а Жан-Луи намираще Каро за превзета. Обикновено го защитавах пред нея, днес обаче нямах желание.

— Той ме смята за побъркана, защото търся коя е жената на картината.

— Той иска да те държи в подчинение. Не понася да има до себе си силна жена. Жена, която е нещо особено.

— Много ти благодаря за комплимента.

— Знаеш какво имам предвид. Той беше против да се върнеш в Париж и да си продължиш следването.

— И родителите ми бяха против.

— Родителите са си родители. Той обаче е твой мъж. Разказа ли му за Етиен?

— За Бога!

— Но той се среща с Франсин.

— Днес ги видях. Обикаляха с колата.

Каро се хвана за главата.

— Не мога да повярвам! Защо позволяваш да ти причинява това?

— Всъщност не правят нищо лошо.

— А къде е сега?

Стреснах се.

— Нима смяташ, че е при нея?

Каро вдигна рамене. В този миг звънна мобилният ѝ телефон.

— Джеймс е! Извини ме за малко.

Чух двамата да си шепнат развълнувано и да си разменят любовни думи.

— И аз те обичам — заключи Каро и затвори телефона.

— И аз искам това — чух се да казвам. — Искам любовен шепот по телефона, искам да се чувствам обичана. Проклятие! Защо всичко е толкова гадно!

Очите ми отново се напълниха със сълзи. Не беше нужно да ги крия от Каро.

Тя ме прегърна утешително.

— Трябва да тръгвам — каза след малко. — Вече е късно. А ти отивай в леглото. Ела, ще ти помогна.

На път към спалнята се наложи да се хвана за нея.

— Толкова се радвам, че те имам! — Завалях думите. — С теб мога да говоря за всичко. И аз не знам какво става с мен. Навярно е от хормоните. Възможно ли е да съм влязла в критическата възраст?

— Мили Боже, ти си напълно объркана! Според мен се налага да си изясниш някои неща, но не тази вечер. Легни си и се наспи хубаво. Утре светът ще изглежда съвсем друг.

— И баба ми казваше същото.

Сгуших се в леглото и веднага заспах.

ДВАДЕСЕТ И ЕДНО

Този път нямаше съмнение. Виан беше напълно сигурна, че е забременяла. Месечното ѝ неразположение не идваше за трети път. И преди ѝ се беше случвало да закъснее, затова отначало не се разтревожи много. Бе пресметнала през кои дни има голяма вероятност да забременее, водеше си календар. През тези дни избягваше да се вижда с Дейвид, защото знаеше, че не може да му устои. Беше прекрасно да се люби с него. През другите дни използваше песар. Бе научила за тези неща от Тинеке, бивша колежка от перачницата на мосю Балкон. Тинеке идваше от Холандия, там много жени използваха песари за предпазване от забременяване. И понеже жените в перачницата на мосю Балкон говореха открито за тези неща, Виан узна как да се пази. Тинеке знаеше също откъде се купуват малките гумички, съвсем дискретно, разбира се.

Досега всичко вървеше добре. Този път обаче беше различно. През последните седмици Виан преживя вихрушка от чувства. Изпитваше дива паника при мисълта да каже на Дейвид, че очаква дете. После я заливаше луда радост: ще има дете, свое дете, ще го обича и ще се грижи за него. Искаше деца. Защо не сега? Седмиците минаваха, без да предприеме нищо.

Тази сутрин усети леко теглене в корема и се втурна към тоалетната с надежда тегленето да означава начало на менструацията. Ала не откри и най-малка следа от кръв и реши най-сетне да отиде на лекар, за да знае какво става.

Сега седеше в чакалнята пред кабинета на доктор Берто на улица „Фрошо“, на ъгъла с площад „Пигал“. Около нея седяха други жени — и съвсем млади, и по-възрастни, уморени и несигурни, по лицата им личаха същите чувства като нейните. В сърцето ѝ пропълзя страх. Нервно задърпа прясно изгладената си кърпичка и дантелата се скъса. Докторът извика поредната пациентка. Жената до нея, най-много на седемнадесет години, се изправи и ѝ хвърли умолителен поглед, сякаш Виан знаеше как да ѝ помогне. Идваше и нейният ред. Много скоро

щеше да научи истината и да престане да затваря очи пред състоянието си. Край на лъжливите обяснения и на надеждата, че се е заблудила.

— Приемете моите благопожелания — каза ѝ доктор Берто след прегледа, макар да знаеше, че далеч не всичките му пациентки изпитват щастие от вестта, че очакват дете.

Беше се научил да пренебрегва този факт.

Лекарят ѝ бе препоръчан от Клотилд. Самата тя много искаше да си има дете, все пак с Жано бяха женени от четири години, но досега все не се получавахе.

— На колко сте години? — осведоми се докторът. — На двадесет и шест? Време ви е. Напълно здрава сте и всичко ще е наред. Ще се видим пак след четири седмици.

Виан излезе от кабинета. По стълбата се спъна и едва успя да се хване за парапета. Беше ѝ едновременно горещо и студено. Откопча най-горното копче на жакета си, макар да беше краят на октомври. На улицата пое дълбоко дъх.

„Ами сега? — запита се. — Искам да родя детето на Дейвид, искам да обичам този малък човек, да се грижа за него. Ала Дейвид не бива да узнае.“ През последните години няколко пъти подхващаше разговор за женитба. Не я интересуваше дали той ще я осигури материално — междувременно бе свикнала сама да се грижи за себе си. Но си мечтаеше за семейство и за дете. Всеки път Дейвид я прекъсваше рязко.

— Пак ли започваш? Бракът означава да имаме деца. Не искам семейство, нали знаеш. Още не.

За него темата беше изчерпана. Враждебността му към семейството и децата стигаше дотам, че те не намираха място в картините му.

Главата ѝ бучеше. Как да родя нашето дете, без той да забележи? Божичко, това означава, щом бременността започне да ми личи, да престана да го виждам. Как ще го направя? Не мога да се откажа от него! Но няма да се откажа и от детето! Пресметна кога най-вероятно се е случило и си призна, че през последните месеци е проявявала небрежност към предпазните мерки. Сякаш неосъществимото желание за дете бе взело връх в тялото и сърцето ѝ.

„Как да кажа на Клотилд? Тя толкова иска дете, но кой знае защо, при нея не се получава, а аз стоя тук, пред кабинета на доктор Берто, и

съм бременна. Всичко би могло да е толкова хубаво...”

Есенният ден беше прекрасен. Слънцето се подаде иззад облаците. Виан вдигна лице към топлите лъчи и внезапно усети цялата им сила, съсредоточена върху корема ѝ под тъмната пола. Положи ръка върху корема и внезапно от гърлото ѝ се изтръгна нервен смях. Един мъж я блъсна, свали шапка и се извини. Виан се прилепи към стената на близката къща. Мислите в главата ѝ все още се въртяха лудо и въртележката никога нямаше да спре. Беше бременна от Дейвид. Тя беше бременна, а Клотилд не беше. Тя беше бременна, но Дейвид не искаше да имат дете. Сигурно ще я накара да отиде при някоя акушерка. Не, и дума да не става! Виан знаеше от жените в перачницата колко опасен е нелегалният аборт. Едва миналата година малката Шарлот, гладчката, почина от загуба на кръв. Не, няма да позволи да ѝ махнат бебето. Не само защото е опасно. Тя е на подходяща възраст да стане майка, детето в корема ѝ е от мъжа, когото обича. Какво да направи? Не можеше да роди дете и да остане с Дейвид. Не можеше и да го напусне. И двете възможности щяха да разкъсат сърцето ѝ.

След няколко крачки отново спря, надвита от грижите си. Е, поне не живее с Дейвид в ателието му, а си има стая на пасаж „Котен“ — квартирата, която бе споделяла с Клотилд. Откакто приятелката ѝ живееше от другата страна на Сена, Виан разполагаше с цялото жилище. Можеше да си го позволи, защото в института печелеше достатъчно и не бе особено претенциозна. Самостоятелна квартира бе истинско щастие. Благодарение на нея щеше да крие състоянието си от Дейвид още известно време и да отложи вземането на решение. Запъти се с тежки стъпки към къщи и почти стигна, когато се обърна и забърза в обратната посока. Трябваше да види Дейвид. Веднага.

Пристигна на улица „Дагер“. От нерви чак я тресеше. Докато вървеше насам, безброй пъти премисли нещата, прецени аргументите за и против, зададе си няколко важни въпроса, на които нямаше отговор. Сега се чувстваше объркана и трепереше. Зъбите ѝ тракаха. „Ще се опитам да говоря с Дейвид“, помисли си тя, докато отваряше входната врата. Портиерката излезе от стаичката си.

— Добър ден, мадам Ренар.

Отдавна вече наричаше Виан „мадам Ренар“ и се отнасяше с уважение към нея. Очевидно с това обръщение подминаваше факта, че Виан в действителност е госпожица, неомъжена жена, която прекарва нощите си с мъж. С годините двете жени сключиха един вид примирие.

— Добре ли сте? — попита мадам Обленски. — Мили Боже, та вие сте смъртно бледа! Не се появявайте в този вид пред очите на мосю Скот, ще го разтревожите. Влезте при мен.

Тя посегна към ръката на Виан, въведе я в стаичката си и я настани в удобно кресло.

Младата жена изпита благодарност, че може да седне. Трепереше, по челото ѝ беше избила пот. Пое чашата с вода, подадена ѝ от мадам Обленски, и я изпи на един дъх.

— Какво се е случило? — попита портиерката.

Виан поклати глава.

— Не знам. Навярно е от горещината.

— Не е чак толкова топло.

Мадам Обленски я огледа внимателно и дори сложи ръка върху челото ѝ, за да провери дали няма температура.

Тази неочаквана загриженост отприщи болката на Виан. Толкова отдавна никой не бе проявявал майчинска загриженост към нея! Спомни си какво беше в Сен Флоран, когато боледуваше. Майка ѝ седеше до нея и държеше ръката ѝ. А другата слагаше върху челото ѝ. В този миг Клотилд ѝ липсваше повече от всякога. Заля я безкрайна тъга. Би било толкова естествено, толкова прекрасно да разкаже на майка си за бременността си, двете да се радват заедно.

Виан се разплака. Нервни хълцания разтърсиха тялото ѝ.

— Мадам, мадам — мълвеше безпомощно портиерката. След малко просто сложи ръка на рамото ѝ и я изчака да се успокои.

Виан се овладя.

— Простете, мадам Обленски, и аз не знам какво ми стана.

Младата жена я погледна и прочете в очите ѝ, че е наясно как стоят нещата. Но не посмя да ѝ се довери. Кимна.

— Да, брат ми внезапно се е разболял тежко.

— Всичко ще се оправи — успокои я мадам Обленски. — Обикновено се намира изход. По-добре ли сте вече?

— Да, благодаря ви.

Виан се сбогува със сърдечно ръкостискане и започна да изкачва стълбите.

За миг изпита надежда и Дейвид да забележи състоянието ѝ и да я попита какво ѝ е, а после всичко ще бъде добре.

Той отвори вратата още преди тя да е вдигнала ръка да почука.

— Ето те най-сетне! Видях те от прозореца. Имам прекрасни новини!

„И аз“, помисли си Виан и избегна да го погледне. Не искаше той да забележи колко е развълнувана.

Ала Дейвид бе зает изцяло със себе си.

— Само си представи: Дюдеван ще ме включи в следващата си изложба! Започваме през август.

Той я прегърна, вдигна я и я завъртя из стаята. Виан усети как в гърлото ѝ се надигна гадене.

— Ще му дам твоите портрети и два пейзажа. Вече съм обмислил всичко.

Пусна я на пода и тя се опита да преглътне мъчителното гадене.

— Дюдеван ли? Кой е той?

Вече беше чувала това име, но не помнеше в каква връзка.

— Амброаз Дюдеван. Търгува с предмети на изкуството. Преди известно време го срещнахме в „Кафе дьо Флор“^[1]...

„Срещали сме много твои приятели“, помисли си уморено Виан.

— Един такъв небрежен, но се ползва с добро име. Ще му дам всичко, което съм нарисувал през последната година. Това означава преди всичко картини с теб. Вече съм ги подредил, погледни... — Дейвид млъкна и я погледна изпитателно. — Какво ти става? Ти май не се радваш. Да не ти е лошо? Но иначе изглеждаш прекрасно. Сякаш си се позакръглила малко.

Виан спря да диша. Нима състоянието ѝ вече си личеше? Вдигна очи към него и отново я обзе надежда той да разбере какво става. Ще я погледне, ще я прегърне много нежно и ще ѝ каже да не се притеснява за нищо. Дейвид обаче вече говореше възбудено за картините си и Виан разбра: възможността да му разкаже за общото им дете е безвъзвратно отминала.

— Искан да нарисувам голям портрет на жена от доброто общество. Смята го за подходящо, защото подтиква много купувачи да

поръчат портрети на съпругите си. Аз, естествено, ще нарисувам теб. Но да не надебелееш, чуваш ли!

Дейвид говореше ли, говореше, ала най-сетне мълчанието на Виан му направи впечатление.

— Хайде, кажи какво ти е. Това е големият ми шанс. При последната си изложба Дюдеван продаде всички картини. Ще работя като луд, за да нарисувам още картини. През следващите месеци почти няма да имам време за теб. След това обаче ще си намеря по-голямо ателие и най-сетне ще се измъкна от тази дупка. Не е зле да си имаш собствена стая. Най-после ще заживеем заедно. И ще уведомя баща си какъв успех съм постигнал. Хайде, кажи нещо!

— Радвам се за теб — отговори сковано тя.

— Нима плачеш?

— В окото ми влезе мушица. Навън е топло и мухите сигурно смятат, че е пролет.

Виан си изтри очите.

— О, аз пък си помислих, че плачеш, защото се радваш за мен.

— Наистина се радвам — отговори сериозно тя.

Дейвид отново я прегърна и я завъртя. Полата се уви около бедрата ѝ.

— Хайде, да вървим да празнуваме. Отиваме в „Купол“. Хапват ли ти се морски дарове? Ще продам една картина и ще си угаждаме!

Виан кимна, макар да беше почти сигурна, че стриди и шампанско по време на бременност не са препоръчителни.

[1] „Кафе дьо Флор“ се намира на бул. „Сен Жермен“. Получило е името си от статуята на богинята Флора, която се намира от другата страна на булеварда. Основано през 1887 г., заведението винаги е привличало интелектуална публика. — Бел.прев. ↑

ДВАДЕСЕТ И ДВЕ

Тази вечер в „Купол“ нямаше нито едно свободно място. Дейвид ѝ отвори вратата и при вида на ярко осветените прозорци и продавача на стриди, застанал зад кошовете да подрежда стриди и морски дарове върху големи сребърни табли с морска трева и ароматни лимони, настроението ѝ се вдигна. „Тази вечер ще се забавлявам — реши тя. — Нищо чудно да ми е за последен път. Утре ще търся решение.“ Усмихна се на Дейвид и го целуна наред улицата.

Преди десетина години двама мъже от Оверн бяха открили заведението на булевард „Монпарнас“, на мястото на някогашен склад за дърва. Ресторантът се намираше на партера, в избата два оркестъра свиреха танго и блус, на първия етаж имаше пътека за боул. По случай откриването бяха отворили хиляда и двеста бутилки шампанско, а рано сутринта се наложило да отпратят последните гости с полиция. Обзавеждането беше издържано в стил ар деко. Четвъртити колони, изрисувани от художници като Марк Шагал^[1], Моис Кислинг^[2] или Фернан Леже^[3], поддържаха внушителния таван. Десет години след откриването заведението се пълнеше всяка вечер. „Купол“ бе обявен за „американски бар“, навярно за да привлече многото американски войници, служили в Париж. Влюбени в града на светлините, те се връщаха на тълпи и поради високия курс на долара се къпеха в пари. Правеха каквото си искат. Парите им даваха право на всякакви безумия и екстравагантности. Тъкмо затова вечерите в „Купол“ бяха забележителни. Случваха се и истински сбивания.

Редом с американците в заведението се срещаха творци от всички националности и представители на авангарда. Виан харесваше „Купол“, защото можеше и да седи тихо в някое ъгълче и да наблюдава присъстващите, и да се включва в общото оживление. Повечето гости се познаваха и често беше достатъчно да познаваш един на масата, за да те представят на цялата компания. Алкохолът се лееше като река, музиката, танците и разнообразните изяви на гостите караха човек бързо да забрави всяка сдържаност.

Двамата с Дейвид влязоха подръка в „Купол“ и Огюст Маркаде, с когото преди няколко години Дюдеван беше направил първата си изложба в Париж, ги покани на своята маса. Там вече седеше шумна група художници, придружени от младичките си модели. Виан разпозна сред тях рускинята Елза Триоле^[4] — май нещо се беше объркала, защото тя принадлежеше към групата на сюрреалистите под строгото ръководство на Андре Бретон^[5] и Филип Супо^[6], а те обикновено се разграничаваха от другите гости, според тях най-обикновени смъртни.

— Елате, Дейвид! Вече чух, че Дюдеван смята да ви изложи. В Париж тези новини се разпространяват бързо.

Маркаде се отдръпна, за да им направи място на пейката.

— Тогава купете картината ми, сега можете да си го позволите. Щом Дюдеван започне да ме излага, цените ще се покачат.

Дейвид се засмя и разви платното от опаковката. Виан не бе погледнала коя картина е взел за продажба, но не се учуди, като видя себе си. Набързо нахвърлян портрет до гърдите, на който тя беше изобразена със синя шапка и цигара.

— О, възхитителната мадмоазел Ренар — промърмори Маркаде.

Кимна на Виан и вдигна картината към светлината да я огледа. Елза Триоле стана и отиде при него.

— Аз ще я купя — заяви тя и сложи на масата банкнота от двадесет франка. Маркаде въздъхна шумно. Дейвид обаче прие банкнотата и благодари с поклон на рускинята.

— Прекрасно! Вечерта е наша!

Поръча уиски за всички и обсипа Маркаде с въпроси за отношенията му с търговеца на картини.

Виан не се включи в разговора. Седеше до Дейвид и се възхищаваше на Елза. Черните ѝ очи светеха като въглени. Беше много известна. След покупката тя небрежно уви картината в хартията и я сложи на пейката до себе си. Точно преди десет години, тук в „Купол“, бе поискала да я представят на поета Луи Арагон, защото си беше втълпила, че трябва да се омъжи за поет. Също като сестра си Лиля Брик, която ѝ беше откраднала първата ѝ любов — руския поет Владимир Маяковски. Още първата вечер Елза отвела Арагон в своя хотел и оттогава бяха двойка. Виан се огледа за поета, ала не го видя и заключи, че навярно двамата отново преживяват една от легендарните

си караници, за които говореше цял Париж. От време на време Елза си отмъщаваше за гневните изблици и нарцисизма на мъжа си, като отиваше за няколко дни на хотел и приемаше там любовници. През известен период от време тя държеше да се увери, че все още е в състояние да прелъстява мъже. Сега седеше срещу Виан, поглъщаше с тъмните си очи някакъв хубавец и тихо му говореше на руски.

„Дали и на нея ѝ се е случвало да забременее неволно? — запита се Виан. — Или някак успява да го предотврати?“ Ето че пак се заплете в мрачните си мисли. Тази вечер май няма да се забавлява истински.

На масата поръчаха още уиски. Повечето го пиеха чисто от ниски чаши с дебели стени. Виан разреци своето с вода и отпиваше по мъничко. Никога не беше харесвала уискито, а тази вечер ѝ прилошаваше дори само от миризмата. Освен това беше гладна, но Дейвид явно не се сецаше за обещаното ядене. Никой не забелязваше, че тя седи тихо, без да разговаря. Вечерта напредваше и Дейвид вече беше порядъчно пийнал. По едно време пъкна между устните си тапа от вино, уж е дебела пура, изду корем и пъкна палци в колана на панталона. Имитираше богат американски търговец на изкуство с широк южняшки акцент, който се разхожда из неговата, на Дейвид, изложба.

— Ще купя всичко, изложено тук — провикна се той и „пурата“ в ъгълчето на устата му затанцува. — Дайте ми още, ще купя всичко! И това също!

— Ама това е само парче хартия, с него си изтривам четките — отговори си Дейвид с гласа на художника.

— Все едно, ще го купя — изгърмя американецът.

След тези думи Дейвид извади от джоба на панталона си няколко хартийки и ги подхвърли на масата, сякаш са банкноти. Приятелите му избухнаха в смях и се включиха в играта, преструвайки се, че се бият за банкнотите. Столове и чаши се преобърнаха, настана луда бъркотия. Гостите от съседната маса се оплакаха от шума, размениха си обиди, счупиха няколко чаши. Никой не се притесни особено.

Виан се смееше с останалите, но само с половин уста. Стана късно и тя жадуваше да се прибере вкъщи. Погледна към пияния

Дейвид: беше прегърнал Маркаде и двамата си рисуваха златно бъдеще. Как е възможно днес той да получи толкова добра новина, а тя — толкова страшна? Срещу нея, на мястото на Елза Триоле и нейния руски ухажор, сега се бе настанил американец с продълговато лице, огромно чело и кръгли очила. Костюмът му бе от груб плат, вратовръзката му стоеше накриво. Имаше обаче красива, много чувствена уста. Преди малко Виан бе разбрала как се казва. Хенри Милър^[7]. Поет, известен с дръзките си текстове. И този американец правеше всичко, само и само да не изглежда буржоа. Всички тези хора — към тях принадлежеше и Дейвид — изпитваха панически страх от буржоазните условности. Едничката им цел беше да шокират другите. В името на изкуството бяха готови на всичко, дори да разрушат връзките си. Мамеха жените си, изоставяха ги с дете или ги принуждаваха да направят аборт. Вземаха си любовници, позволяваха да ги мамят и изоставят. Някои се самоубиваха, защото любимата муза ги напускаше. И всички вярваха, че това ги прави много по-щастливи, отколкото да си изберат партньорка и да останат с нея.

Виан отдавна бе прозряла всичко това и се беше научила да се отбранява. Всъщност тази вечер в „Купол“ символизираше живота им: Дейвид се веселеше с група съмишленици, преследващи една цел — слава и забавления. А тя, Виан, седеше отстрани и чакаше Дейвид да ѝ обърне внимание. В този момент беше благодарна, че води свой живот, има професия и жилище. Детето, което щеше да роди, щеше да принадлежи само на нея. То щеше да остане дори когато някой ден Дейвид си отидеше. Този ден щеше да дойде — в момента Виан го усещаше съвсем ясно. При тази мисъл сърцето ѝ натежа.

— Вие май единствена не се радвате на успеха на приятеля си — обърна се към нея американецът. Успя да надвика шума, ала Виан го разбра трудно поради акцента му.

— Навярно причината е, че не съм достатъчно пияна — отговори тя.

[1] Марк Шагал (1887–1985) — френски художник от полско еврейски произход, един от най-значителните художници на XX век. — Бел.прев. ↑

[2] Моис Кислинг (1891–1953) — френски художник от полско еврейски произход, представител на сюрреализма, майстор в

изобразяването на женското тяло. — Бел.прев. ↑

[3] Жозеф Фернан Анри Леже (1881–1955) — френски художник, скулптор и режисьор. — Бел.прев. ↑

[4] Елза Триоле, псевдоним на Ела Юриевна Каган, е френска писателка от руски произход, съпруга на Луи Арагон. — Бел.прев. ↑

[5] Андре Бретон (1896–1966) — френски писател и поет, основоположник на сюрреализма. — Бел.прев. ↑

[6] Филип Супо (1897–1990) — френски поет и прозаик, един от основателите на дадаизма и сюрреализма. — Бел.прев. ↑

[7] Хенри Милър (1891–1980) — американски писател и художник. — Бел.прев. ↑

ДВАДЕСЕТ И ТРИ

Единствено Клотилд знаеше какво става. Няколко дни след посещението при доктор Берто Виан позвъни на вратата на жилището на улица „Муфтар“. След женитбата си Клотилд се бе променила. Закръгли се и доби вид на енергична домакиня и делова жена. Помагаше на мъжа си в работилницата, която се намиреше на няколкостотин метра по-надолу на улица „Монж“, точно до метростанцията „Сансие-Добантон“. Контактуваше с клиентите, уговаряше условията за наем и приемаше парите. Водеше преговорите и не допускаше неточности. Понеже постоянно се занимаваше с автомобили и се налагаше да ги вкарва и изкарва от разположения в един вътрешен двор гараж, тя стана много добра в шофирането. Двамата с Жано имаха своя кола и в неделя често правеха излети в околностите.

Виан позвъни на вратата на третия етаж и отвътре се чу пронизителен кучешки лай. Това беше Лулу. Симпатичното кученце, смес от разни породи, бе попаднало случайно на Клотилд и тя беше решила да го задържи. Типично за нея. Все още имаше голямо сърце. Докато чакаше да ѝ отворят, Виан изпита топла благодарност към приятелката си. Клотилд беше великодушна и винаги готова да помогне.

Клотилд отвори. Виан я целуна по двете бузи и ѝ направи комплимент за новата рокля.

— Работите ни вървят добре, а старите дрехи ми отесняха. Влизай. Опекла съм нещо вкусно от най-хубавото многолистно тесто с манатарки.

Виан изпита глад.

— Поръчала си го в ресторант, признай — рече тя, защото Клотилд не умееше да готви. През съвместния им живот го беше изпитала на свой гръб, а сега това бе най-голямата мъка на Жано.

Клотилд не се срамуваше да признае слабостта си в тази област.

— Според мен всеки трябва да прави, каквото умее най-добре, и другите да се възползват от уменията му. Аз не мога да строя мостове. Няма значение дали яденето е купено или сготвено от мен. Главното е да е вкусно.

— Паят се пече, а не се готви — подхвърли Виан.

— Да ти дам ли едно парче, или не? — попита заплашително Клотилд.

Виан вече крачеше към изкусителния аромат, който се носеше от трапезарията.

— През последната година доста си се закръглила, скъпа — пошегува се тя, когато се настаниха на голямата маса, вече наредена за хранене.

В ъгъла до прозореца бе поставена просторна волиера. Обитаваха я папагал, който от време на време започваше да крещи пронизително. Тогава Лулу се втурваше към волиерата и го залайваше.

Навън бе захладняло и Клотилд беше запалила печката. Шумът от пазара проникваше дори през затворените прозорци.

— Хайде, слушам те. Искаш да ми кажеш нещо, нали? Изглеждаш ми променена — подхвана Клотилд, след като сложи в чинията на Виан голямо парче пай и го заля с хладък горчичен сос. — Някак си... порозовяла... разцъфтяла.

— Нима вече ми личи? — изплъзна се от устата на Виан.

Клотилд отвори широко очи.

— Ще имаш дете... — промълви тя.

Виан кимна. Радваше се, че не тя, а Клотилд бе изрекла думите. Изпитваше известен страх да ги произнесе. Клотилд беше най-добрата ѝ приятелка, но как ли щеше да реагира?

В този момент папагалът се разкрещя, защото на перваза на прозореца кацна гълъб. Лулу се нахвърли да го лае и шумът не им позволи да продължат разговора. Прекъсването им даде възможност да смелят новината.

— Дейвид знае ли? — попита Клотилд, когато отново се възцари тишина.

— Нали не ми се сърдиш?

— Да ти се сърдя ли? Защо?

— Не ме ревнуваш, не ми завиждаш?

Клотилд сложи ръце на хълбоците.

— Стига глупости. Да, аз смятам, че трябваше да забременея първа, и ми е мъчно, че това не се случи, но ти си ми приятелка.

Не се наложи да каже нищо повече. Виан стана. В този момент изпитваше силна необходимост да я прегърне.

— Благодаря ти, благодаря ти за всичко! Знаеш ли колко си важна за мен?

Клотилд се усмихна.

— Все някой трябва да се грижи за теб. А сега ми кажи Дейвид знае ли, или не?

Виан седна отново и хапна малко пай, преди да отговори.

— Няма да узнае.

— Не искаш да му кажеш? Ти си луда! Той е бащата на това дете. Или е друг?

Виан сведе поглед. Знаеше колко са основателни аргументите на Клотилд.

— Той не иска деца...

— Но иска да спи с теб! Детето е негово!

— Ще се справя сама.

— Да не би да си решила да се разделиш с него? — Клотилд многократно бе убеждавала Виан да направи тази стъпка, но знаеше колко силно приятелката ѝ обича Дейвид, за да го остави. Затова само кимна, когато Виан каза:

— Прекалено много го обичам. Ще родя детето, без той да разбере.

— Какво си намислила? Само след няколко седмици всички ще разберат какво става. Няма как да скриеш бременността си от мъжа, с когото спиш. А дори и да успееш, няколко месеца не бива да се виждаш с него. Ами какво ще направиш след раждането на детето? Виан! — Клотилд стисна ръцете на приятелката си и я принуди да я погледне в очите. — Знаеш колко се радвам за теб и колко силно желая дете. Но аз съм омъжена, имам си мъж, който ще се грижи за мен и за детето. Ти нямаш нищо.

— И аз мисля непрекъснато за това, ден след ден, дори когато съм в леглото с Дейвид. В моменти на слабост желая съвсем нормален семеен живот с него: да се събуждаме сутрин заедно, да сядаме на масата, да обсъждаме какво да купим. Да отидем някъде заедно, да приемаме покани от приятели... Да му пера дрехите, да слушам

истории от детството му... Искам да притежавам целия Дейвид, не само част от него, онази част, която той е готов да ми даде. Искам да споделям живота си с него, с всички последствия. А в следващия миг...

— В следващия миг?

— Тогава си казвам, че съм страхливка. Той винаги ми е заявявал съвсем ясно нежеланието си да създаде семейство.

Защото имаше и друго: щастието да бъде сама, да определя кога ще се храни, кога ще се прибере вкъщи. Да се мотае по цял ден, да се губи в книгите си или в някоя голяма градина, без вкъщи да я чака гладен мъж или да иска обяснения. Така живееше Клотилд. Нейният Жано беше твърде старомоден в някои отношения. Понякога напомняше на Виан за собствения ѝ баща. Грижите, с които обграждаше Клотилд, наемането на жилището, планирането на сватбата — всичко това си имаше и сенчеста страна. Той изискваше жена му да се държи „порядъчно“, всичко вкъщи да е в пълен ред. Многократно беше дал на Виан да разбере, че не одобрява връзката ѝ с Дейвид и това, че тя му позира за картините му. „Крайно време е да се ожени за теб, така постъпват порядъчните мъже“ — повтаряше ѝ той. Младата жена пренебрегваше укорите му, но ѝ беше неприятно, а и Клотилд започваше да мисли като него. Да, приятелката ѝ си бе извоювала някои малки свободи и от време на време се измъкваше от къщи под някакъв предлог, за да се позабавлява с Виан както преди, но иначе играеше ролята на покорна съпруга. Все по-често ѝ се налагаше да измисля убедително алиби за общите им разходки или срещи в някое кафене, защото Жано смяташе, че Виан влияе зле на жена му. Редовно правеше на Клотилд сцени, достойни за филм, но двамата скоро се помиряваха.

Виан се опита да обясни на приятелката си каква бъркотия цари в главата ѝ.

— Разбираш ли какво имам предвид? С радост бих се омъжила, та детето ми да си има баща, същевременно обаче не искам да живея като... — едва не ѝ се изплъзна *като теб*, но бързо се поправи — ... като майка ми. Пожертвах много, за да живея така, както живея сега. Най-важното обаче е друго: не искам да изгубя Дейвид. Затова няма да му кажа, че ще има син.

— Син ли?

Виан се усмихна. Изведнъж всички грижи я напуснаха, сърцето ѝ се изпълни с радостно очакване.

— Ще бъде момче, знам.

— Добре де, но как ще се осъществят нещата на практика?

Виан я дари с благодарна усмивка.

— Надявам се да ми помогнеш. И да му станеш кръстница.

Трогната, Клотилд стана и я прегърна.

Дейвид беше изцяло погълнат от предстоящата изложба и Виан се възползва. Той се срещаше често с търговеца Дюдеван, за да обсъждат разни проблеми. Междувременно тя опозна по-добре дребния, жилест мъж с издут корем. Дюдеван работеше с размах, а въодушевлението му от живописиста я спечели окончателно. Истинското му име беше друго. Той произхождаше от Полша и се бе отказал както от непроизносимото си име, така и от еврейската си религия. През Голямата война беше воювал за Франция подобно на стотици хиляди други чужденци, намерили нова родина в Париж и пожелали да изразят признателността си към страната. През лятото на 1917 година го ранили и го удостоили за смелостта му с *Croix de Guerre*^[1] и с френско гражданство — най-важното за него. Дюдеван беше един от най-големите бохеми в града. Пиеше без мяра, канеше всички, с напредването на нощта изпълняваше оперни арии. Ако не бе станал търговец на картини, сигурно щеше да направи кариера като певец. Притежаваше тъмен, дълбок глас.

— По-добре да мине към пеенето. С тези художници едва си печели маслото върху хляба — чу Виан една вечер да казва непознат мъж със силен испански акцент.

Мъжът, за когото се отнасяха тези думи, сложи успокоително ръка върху рамото на другия.

— Всеки започва от малкото, Пабло. А той има добро око, трябва да му признаем.

Дюдеван предоставяше на любимците си ателие близо до Кан — така, без да се поддават на изкушенията на Париж, те само рисуваха. Приходяща прислужница всеки ден готвеше и се грижеше за прането. Къщата не беше нищо особено, защото търговецът наистина не разполагаше с много пари. Ала самото ателие беше голямо и светло, а

градината с ябълкови дървета и безкрайното небе осигуряваха необходимия простор и вдъхновение. Идеални условия за несмущавана работа.

Дюдеван покани Дейвид да заминат заедно в къщата му в Нормандия и Виан настоя той да се съгласи. Това беше най-доброто, което можеше да ѝ се случи. Дейвид щеше да е далеч от Париж и нямаше да разбере за бременността ѝ. Щеше да си осигури няколко седмици спокойствие. После ще види. Бавно започваше да свиква със състоянието си. Съмненията отстъпиха място на радостно очакване. Знаеше, че ще ѝ е трудно, но с подкрепата на Клотилд щеше да се справи.

— Ще замина само ако дойдеш с мен — заяви Дейвид.

Виан се уплаши. Ами ако планът ѝ се провали? Ала бързо се овладя и се засмя.

— Нали трябва да работя! Освен това Дюдеван иска да си в Кан, за да те пази от изкушения.

Той я прегърна и я привлече към себе си.

— Вярно е. Най-голямото ми изкушение си ти. Тогава идвай поне в края на седмицата.

Целуна я зад ухото и плъзна език към шията ѝ.

— Ще идвам винаги когато мога. Обещавам. Ти и без това нямаш време за мен, когато рисуаш.

Виан се отдаде на ласките му.

[1] Военен кръст — Бел.прев. ↑

ДВАДЕСЕТ И ЧЕТИРИ

В началото на 1939 година Дейвид замина за Нормандия. Пишеше ѝ редовно, с въодушевление описваше прекрасните условия за рисуване. В писмата му се прокрадваха и други нотки: обясняваше ѝ се в любов и ѝ признаваше колко му липсва.

Нещо е различно, пишеше той. Рисувам като в треска, по много часове на ден, и въпреки това ти ми липсваш. Съзнавам какъв ужасен егоист съм, но се нуждая и от изкуството си, и от теб близо до мен. Ти си моята муза. Моят модел! Нарисувах всички ябълкови дървета и всички крави в околността. Ако не дойдеш скоро, ще се върна в Париж.

Виан четеше писмата и сърцето ѝ преливаше от щастие и копнеж. С радост би заминала веднага, за да се хвърли в обятията му, но си наложи да бъде разумна. Сега най-важното беше бременността ѝ. Пресметна кога най-късно може да отиде при него, преди да е започнало да ѝ личи съвсем ясно. С всеки ден копнежът ѝ по Дейвид се засилваше до непоносимост. Най-сетне, в края на февруари, тя замина за Кан с надеждата закръглящото се тяло да не я издаде.

Остана една седмица в малката къща в покрайнините на града. Най-важната част на сградата представляваше голямото, изцяло остъклено ателие. От всички страни нахлуваше светлина, през този сезон бледа и често без слънце, но превъзходна за рисуване, защото подчертаваше контурите и акцентираше багрите. До ателието се намираше малка спалня. Още с първото си влизане там Виан обърна внимание на многото опънати покрай стените платна. После отправи поглед към тясното, неоправено легло.

— Кой са всички тези жени?

— От селото. Теб те няма, а аз се нуждая от модели.

Дейвид бе продължил и тук със своята голяма тема: работещи жени. Рисуваше ги да тъкат и край огнището.

— За съжаление не е лято. Много искам да ги нарисувам как прибират реколтата.

Виан откри няколко картини с морски мотиви. Дейвид проследи погледа ѝ.

— Ще те заведа там, непременно трябва да видиш морето. Миналата седмица се разрази буря, прииждаха неколкометрови вълни и аз се опитах да направя няколко скици, обаче вятърът постоянно ми изтръгваше листовите от ръката. А това тук ще стане моята голяма творба.

Улови ръката ѝ и я отведе при едно опънато платно, доста по-голямо от повечето други. В писмата си подробно бе описал каква е идеята му, даже ѝ беше пратил няколко първи скици. Смяташе да нарисува жена от висшето общество в бална рокля. Сега скиците бяха нанесени върху платното. Личеше фигурата на жена, седнала на стол, обърната на три четвърти към зрителя. Виан видя разкошна рокля и ръка.

— Представям си картината съвсем точно, но се нуждая от теб, за да я пренеса върху платното. — Дейвид я прегърна. — Толкова ми липсваше.

— Заради картината ли? Защото иначе не можеш да рисуваш? — пошегува се Виан.

Той се ядоса. Гласът му прозвуча сърдито.

— Остави това! Не е нужно. Можех да си потърся друг модел, разбира се. Жените в Нормандия са красиви и са готови да припечелят няколко франка. Ти знаеш съвсем точно, че не става въпрос за това. Искam в картината да има емоция, да личи връзката между изобразената жена и мен. По дяволите, знаеш, че те обичам. Достатъчно често съм ти го казвал!

— Прав си. Въпреки това любовта съществува само при твоите условия.

Изречението ѝ се изплъзна твърде бързо. Тя прехапа устни. Колко пъти бяха водили този разговор. Не биваше да разваля мига на срещата.

Дейвид обърна глава и тя се уплаши, че ще се разгневи още повече. Но той само я погледна и промълви с нещо като съжаление:

— Да, така е. А ти се съгласи.

Виан се опита да разтълкува израза в очите му. Лъжеше ли се, или наистина четеше в зениците му тихо съжаление, дори разкаяние? Възможно ли беше през седмиците без нея да се е разколебал във възгледите си за брака и децата? Имаше ли надежда да му разкаже за детето им? Не, не сега, но може би по-късно. Освен това колебанието бързо изчезна от лицето му.

— Прав си — рече тя. — Ела при мен, люби ме и ме направи щастлива.

Отиде при него и го целуна. Страстта ги накара да забравят всички несъгласия.

— Картината ще се казва „След бала“, това вече е сигурно. Искам да те рисувам как се връщаш вкъщи след празненство, изпълнена с възхищението на мъжете, с които си танцувала. Вече имам даже рокля, Дюдеван ми я зае. Ей сега ще изпробваме дали ти стои добре.

Любиха се и дългата раздяла придаде на любовта им болезнена страст. Виан му се отдаде с диво отчаяние, защото знаеше, че след тази седмица щеше да се откаже от близостта му задълго. Едва след няколко часа излязоха от опиянението. После обаче Дейвид отново се съсредоточи изцяло върху живописата. Стана и сякаш взе топлината със себе си. Виан се разтрепери. Уви се в завивката и също стана. Беше гладна, както почти винаги през последните седмици. Дейвид изчезна зад паравана, зад който навярно се преобличаха моделите, и се появи със зашеметяваща рокля. Под светлината на ниското слънце, падаща през прозорците, Виан видя материята да блести с цвят на мед. „Навярно в плата са втъкани метални конци“, помисли си тя.

„Господи, дано ми стане“, помоли се. Все пак беше в четвъртия месец на бременността си и вече не бе в състояние да скрие леката издутина на корема.

— Рокля от Вионе! — възкликна тя и плъзна пръсти по фината материя.

Мадмоазел Вионе беше една от най-добрите модистки в Париж. Виан знаеше кои жени могат да си позволят нейните рокли — известни актриси, съпругата на един собственик на кинотеатри. Понякога тези

жени идваха в кафенетата на Монпарнас. Винаги ѝ приличаха на богини. А сега и тя щеше да облече такава рокля!

Горната част, плътно прилепнала към тялото, преминаваше в богата, дълга до пода пола. Отпред деколтето падаше на богати дипли, гърбът беше открит, лека материя загръщаше раменете като фина наметка.

— Откъде я намери? Сигурно струва цяло състояние. Как искри! Само си представи как изглежда под светлината на стотици свещи! Жената, облечена в тази рокля, се превръща в истинска фея!

— Ако съм разбрал правилно, Дюдеван е някакъв роднина на модистката. Често му дава под наем рокли от колекцията си. Смята, че е полезно за фирмата ѝ нейни рокли да се виждат на картини... За мен това няма значение. Естествено, ще трябва да ѝ я върнем, затова бъди много внимателна.

Той седна на леглото, за да я гледа, но Виан отиде зад паравана и едва там се освободи от завивката.

Не смеейки дори да диша, тя вдигна скъпоценната рокля над главата си, пхна ръце в ръкавите и спусна полата. Опасяваше се да не ѝ е твърде тясна, защото Мадлен Вионе шиеше моделите си за стройни, стегнати женски тела. Но Виан открай време си беше стройна, а и бременността още не бе променила формите ѝ. Роклята ѝ стоеше като излята. Коремът ѝ, започнал леко да се заобля — всъщност тя по-скоро усещаше тази промяна, отколкото да я забелязва — се скри под красиво падащата пола.

С обличането на роклята Виан усети промяна. „Дрехите наистина правят човека“, помисли си тя. Тънката пола се увиваше около краката ѝ, плътната материя на горнището моделираше бюста ѝ. Тя се завъртя пред огледалото и нагласи диплите на деколтето. Тежката работа като перачка бе направила крехките ѝ рамене и ръце стигнати и силни, формата им подходеше перфектно на тесния силует на роклята. Тънката наметка галеше голия гръб. Докосването беше леко като перце, но по кожата ѝ пробягаха тръпки.

Дейвид я гледаше и Виан установи с радост, че дишането му бързо се ускорява. Направи няколко прелъстителни движения — често-често се обръщаше и го поглеждаше. После се завъртя около себе си, за да усети замаха на роклята.

— Станала си още по-красива. Нещо у теб е различно.

Той стана и плъзна пръсти по линията на гърба ѝ. Виан усети как косъмчетата по кожата ѝ настръхнаха и желанието за любов лумна отново.

— Само си въобразяваш, защото не си ме виждал дълго — отговори тя възможно най-небрежно. Заразхожда се из стаята, за да свикне с роклята. През цялото време усещаше погледа на Дейвид.

— Имам нещо за теб — каза той и се покашля. Виан се обърна и видя в ръцете му кутийка за бижута. — Отдавна трябваше да ти кажа колко си важна за мен и колко много те обичам.

Дейвид отвори кутийката и Виан шумно пое дъх. Върху подложка от тъмнозелено копринено кадифе лежеше голяма, почти черна перла, обрамчена от четири диаманта. Камъните бяха подредени толкова майсторски, че златният обков на пръстена почти не се виждаше.

— Не мога да приема...

— Пръстенът принадлежеше на майка ми. Искам да го носиш. — Дейвид извади пръстена и го сложи на пръста ѝ. — Виждаш ли, става ти съвсем точно. Знаех си.

Виан протегна ръка, за да огледа по-добре пръстена. Подхождаше ѝ по големина, с него дългите ѝ пръсти изглеждаха още по-красиви. Освен това беше сякаш нарочно създаден за роклята на мадам Вионе.

— Никога не съм имала нещо толкова красиво — прошепна тя.

— И аз — отвърна Дейвид и я привлече към себе си. — Веднага свали тази рокля и ела при мен.

През тази седмица физическата любов беше за Виан още по-удовлетворяваща от преди. Почти постоянно изпитваше силно, почти болезнено желание. Отдаваше го на бременността. Бе прочела, че когато очакват дете, много жени силно желаят да се любят. Навярно имаше и друга причина — вече не се страхуваше от нежелана бременност. Двамата с Дейвид се любеха по много пъти на ден и не се насищаха един на друг. Усещаше как погледът му се плъзга по тялото ѝ като четка на художник и ставаше неспокойна. Той го забелязваше, оставяше четката и отиваше при нея.

След три дни, през които почти не напускаха ателието, двамата взеха автобуса и след по-малко от час вече бяха изминали двадесет и петте километра до Ароманш и морския бряг. Денят беше студен, безветрен. Изкачиха едно възвишение, за да видят виещата се линия на брега. Пред тях се простираше бял пясъчен плаж и се издигаше към стръмен скален ръб. В края на залива скалите падаха почти отвесно.

— Какво има там? — пошепна Виан.

Никога не беше виждала такава природа. За нея мястото на скалите и пропастите беше в Северните. Познаваше морето само от равните плажове на Средиземно море край Сет, където беше ходила два-три пъти.

Дейвид се засмя.

— Да идем да видим!

Вървяха известно време по плажа, стигнаха до скалния ръб и установиха, че зад него изгледът е почти същият. Междувременно стана следобед. Слънцето грееше силно. Намериха си защитено кътче между скалите, седнаха и се загледаха към морето. Виан облегна глава на рамото на Дейвид.

— Би било прекрасно просто да останем тук заедно...

— След няколко седмици се връщам в Париж.

— Там няма такова море.

— Пак ще дойдем тук. Обещавам ти. Сега обаче трябва да си вървим. Последният автобус тръгва след час.

Виан очакваше с нетърпение да се настани край голямата печка в ателието. В помещението беше топло, а от чистия въздух ѝ се доспа. Дейвид обаче застана пред статива и настоя тя да облече роклята и да седне пред импровизираната тоалетка.

— Вече е твърде тъмно, за да рисувам кожата ти, но искам още веднъж да преработя гънките на плата. Утре рано сутринта ще се заема с лицето ти в огледалото. Май никога не съм рисувал толкова труден мотив — лицето ти в огледалото и същевременно профилът ти отпред. Искам да завърша картината, преди да си заминеш. Иначе ще се наложи да дойдеш пак, но аз не искам да си прекъсвам работата, вдъхновението ще ме напусне. Затова седни и не мърдай.

— Ами мебелите? Нужни са ти тоалетка и огледало, и още...

— С тях ще се справя и без теб. Ще разпитам в селото, все ще намеря нещо. Надявам се дори тук да има буржоазни мебели. Ако не,

Дюдеван ще ми помогне. Той е фантастичен. Набавя ми всичко необходимо.

Когато Дейвид рисуваше и не се нуждаеше от нея, Виан обикаляше околността. През цялото време търсеше неизвестни на науката растения. Намери няколко, които не успя да причисли към никой от познатите ѝ видове, и ги прибра. Прекара един ден в ботаническата градина на Кан, свързана с парижката. И тук имаха зимни градини, но по-малки и по-скромни, отколкото в столицата.

След време Виан твърдеше, че тази седмица в Нормандия е била меденият ѝ месец. Всичко си беше на мястото: пръстенът, несмущаваното от нищо уединение, излетът до морето, общите хранения, нощите.

Какво ще стане после, как ще живеят след раждането на детето — за всичко това щеше да мисли, след като се върне в Париж.

ДВАДЕСЕТ И ПЕТ

Седмицата отлетя много бързо. Дойде сбогуването, от което Виан се боеше. Нямаше да види Дейвид чак до раждането на детето, тоест поне четири месеца, и не знаеше какво ще стане после.

Преди да се качи във влака, обеща на Дейвид да дойде отново възможно най-скоро. Излъга го — за първи път. Горчив опит. Остави на гарата мъжа, когото обичаше, бащата на детето си, сигурна, че тази среща ще остане последна чак до след раждането.

През следващите месеци нямаше да го вижда нито в Кан, нито в Париж. Много скоро бременността ѝ щеше да си личи съвсем ясно. Дейвид явно нямаше никакъв опит в тази област — единствената причина да не заподозре нищо. Многократно ѝ казваше колко меко е станало тялото ѝ и я дразнеше, че е напълняла. Обичаше да милва гърдите ѝ, да ги обхваща с ръцете си на художник и да ги целува. Гърдите ѝ бяха наедрели и това го възхищаваше. Освен това бяха станали по-чувствителни към докосванията му и тя неволно простенуваше от наслада.

Във влака, по обратния път към Париж, Виан се замисли какво ще бъде оттук нататък. Носеше пръстена на Дейвид, през последната седмица не го сваляше нито за миг, сега през цялото време го въртеше на пръста си или слагаше ръце една върху друга, за да го почувства. Копнежът ѝ по Дейвид беше физически — усещаше теглене в гърдите. Спътниците ѝ я чуваха да въздиша, потънала в мисли.

Какво да стори, та Дейвид и занапред да не разбере за бременността ѝ? Имаше само един начин: да напусне Париж преди завръщането му. Това щеше да се случи след около два месеца. Но къде да отиде? Да се върне при родителите си в Сен Флоран? Засмя се горчиво. Точно сега, неомъжена и бременна! Баща ѝ ще я изгони.

Загледа се през прозореца, сякаш решението се намираше някъде там. В Руан се качи някакъв мъж и седна насреща ѝ. Разказа ѝ, че е търговски представител и обикаля цялата страна. Сега идвал от Нормандия, където през последните две седмици минал през всички

градчета, за да продава тенджери и други кухненски съдове на търговците. Макар да изнерви Виан с приказки за успешните си сделки, тя слушаше внимателно. Разпита го за работата му и когато влакът влезе в гара „Сен Лазар“, най-сетне я осени идея. Остави търговския представител и отиде направо в жилището на Клотилд, за да обсъдят практическата страна.

Още на следващата сутрин Виан отиде в кабинета на шефа си и му показва какви растения е събрала.

— Вижте това, най-вече тази част. Морето я е изхвърлило. Според мен е ветриловидно водорасло. Опитах се да изсуша растението.

Албер я погледна с усмивка.

— Вие наистина сте ботаничка с душа и сърце. Най-добре отнесете находките си при колегите от криптогамията.

— Точно за това исках да говоря с вас.

— За колегите от криптогамията? Да не сте решили да смените фронта?

— Не. Исках да говоря за моята страст към ботаниката.

Албер облегна лакти върху масата и преплете пръсти.

— Слушам ви.

— Вие сте секретар на френското ботаническо общество. Възможно ли е да ми намерите работа в някой друг ботанически институт? Нали знаете, не се плаша от тежък труд и мога почти всичко. Вече притежавам достатъчно увереност, за да работя дори в библиотека. През последните пет години прекарах много време там. Попитайте Делфин Дарио. Готова съм да отида навсякъде, само не в Кан.

Албер Мартин-Кюриел я погледна и приглади сивия кичур назад. Виан го познаваше достатъчно добре, за да знае, че изобщо не е суетен. Напълно лишен от суета, той даже не помисляше да боядиса кичура в цвета на косата си.

— Помните ли как получихте тази работа?

— Разбира се. Попитах ви дали искате да работя при вас.

— Да, и това не беше най-лошото ми решение. Кажете ми обаче защо искате да си отидете. Нима вече не ви харесва тук?

— Напротив, даже смятам да се върна. — Виан пое дълбоко дъх и изрече думите, които беше упражнявала няколко пъти, за да прозвучат убедително. Беше й много трудно. Гласът й потрепери леко. — Аз съм бременна и не желая да родя детето си в Париж. Щом родя, ще се върна, ако още ме искате.

— Причините за това решение не ме засягат, предполагам?

Виан реши да бъде честна докрай.

— Бащата на детето не знае, че съм бременна, и не бива да узнае. Както ви е известно, не съм омъжена.

Албер се почеса по главата.

— Имате ли представа как ще живеете след раждането на детето?

Виан схващаше, че въпросите му не изразяват никакви морални съмнения. Той беше истински човеколюбив учен и добър приятел. Мислеше за нея, тревожеше се как ще работи и същевременно ще гледа детето си. Обясни му, че възнамерява да остави бебето при дойка някъде в южната част на страната.

По време на дългия разговор с Клотилд предишната вечер бе стигнала до това единствено възможно решение. Няма да роди детето си в Париж. Ще го остави под грижите на добра дойка. Клотилд вече знаеше къде да отиде приятелката й — при бившата им прислужничка, млада жена с голямо сърце, също бременна, затова се връщаше в провинцията.

— На юг значи. Сигурно ще искате да го посещавате често — продължи да размишлява на глас Албер.

— Ще ходя при него при всяка възможност.

— Краят на седмицата е много кратко време. Само пътуването с влак...

Виан кимна. Знаеше това и то я безпокоеше.

— Бихме могли да се уговорим през седмицата да оставате по-дълго вечер, а петъкът да е свободен, да речем на всеки две-три седмици.

Виан си отдъхна.

— Благодаря ви — пошепна тя, едва удържайки сълзите си.

— Добре, но първо ще помисля къде да ви настаня. Ще разпитам колегите.

— Знаете ли, ако не бях влюбена в друг мъж и ако вие не бяхте толкова стар, непременно щях да избира вас.

След две седмици Албер ѝ съобщи, че в Ботаническата градина в Тулуза има свободно място за служителка.

— Не си го представяйте както при нас. Там е по-скоро обществен парк. Ще работите в управлението, а това означава всичко: поддържане на градината, счетоводство, библиотека...

— Звучи чудесно. Кога мога да започна?

— Следващата седмица, ако искате. Има даже свободна стая в къща точно до парка.

Виан не се удържа и целуна Албер по бузата. Досещаше се, че стаята не е паднала от небето, а Албер е задвижил лостовете, за да я намери.

— Веднага ще си събера багажа.

Беше крайно време да напусне Париж. Дейвид се връщаше само след десет дни.

С помощта на Клотилд Виан намери наемателка за жилището на пасаж „Котен“. Мими, съвсем млада жена, пристигнала в Париж само преди няколко дни, не познаваше жива душа. Клотилд я бе срещнала случайно и я взе под крилото си, точно както преди десет години направи с Виан.

Радваше се, че ще запази малкото си жилище. Стаята с мъничка кухня и тоалетна в коридора се беше превърнала за нея в роден дом. През годините я бе обзавела удобно. Хубаво беше да споделя стаята с Клотилд, но още по-хубаво беше да я има само за себе си. Това място бе нейното убежище. В шкафа бяха наредени няколко ризи на Дейвид, на мивката стоеше четката му за зъби. Денем Виан застилаше леглото с пъстра покривка в цветовете на Юга. Имаше маса и два стола, малък гардероб и кресло — след работа се настаняваше там да чете. В кухнята до печката, в отворен нисък шкаф, държеше посуда и хранителни продукти. Особено се гордееше със завесите: макове на светъл фон. Един ден бе открила плата на пазара и съседката, която имаше шевна машина, ѝ уши завеси. Когато слънцето огряваше тънката материя, Виан се чувстваше на поляна с цветя. Зад къщата се простираше терасовидна градина. През прозореца ѝ се виждаше

цялата тясна, стръмна стълба в края на улицата. Е, само през зимата, защото през другите сезони разлистените дървета закриваха фасадите на горните къщи. Тогава и камбанарията на „Сакре Кьор“ изчезваше зад зелена дреха. През лятото всички прозорци бяха отворени и се чуваше какво правят съседите, все едно дали се караха, тракаха със съдовете или пускаха радиото. Виан живееше в подножието на стълбата, почти всеки ден се изкачваше или слизаше по стъпалата. Знаеше, че тази стълба е любим мотив на художника Утрило^[1]. Наоколо се разполагаше живописният квартал с тесни павирани улички, виещи се към хълма Сакре Кьор. Пазаруваше от съседните магазини, търговците я познаваха и я поздравяваха приятелски. Собственичката на магазинчето за сирене отсреща произхождаше като нея от Северните. Откакто разбра откъде е Виан, мадам Мортие ѝ продаваше само най-хубавото сирене, дори ѝ позволяваше да пазарува на кредит, когато парите не стигаха. Младата жена не желаше да се откаже от този малък рай сред шумния голям град. Къде да си прибере багажа? Пък и нали ще се върне след няколко месеца.

Най-трудното беше да съобщи на Дейвид. Написа му писмо. Обясни, че я местят за няколко месеца на юг, предстои ѝ нещо като инспекция и ще обикаля различни ботанически градини. Нарочно не му съобщи постоянен адрес, за да не я последва.

Дейвид сигурно щеше да се разгневи и да се пита защо не го е изчакала. Вероятно ще спре да рисува, защото тя ще му липсва. Но в Кан Виан видя достатъчно готови картини за изложбата, освен това той ѝ бе писал, че голямото му произведение „След бала“ е завършено.

Мълчаливо прие, че той също ѝ липсва и се страхува от дългата раздяла. Дали щеше да издържи? Сега най-важното беше да роди детето и да го настави на добро място.

Отсега нататък разделите и копнежът щяха да бъдат част от живота ѝ. Достатъчно трудно беше да понася отсъствието на Дейвид. Дори само представата как детето ѝ расте при чужда жена предизвикваше пристъпи на безпомощен плач. Как ще се справи? Усещаше в корема си първите движения на бебето — те я сближаваха още повече с малкото същество. Мисълта да го остави някъде далеч беше чудовищна. Опитваше се да си представи момента на раздялата:

тя ще се качи във влака сама и ще замине за Париж. Не ѝ се удаваше. Обземаше я ужас, чувството за вина, което отсега изпитваше пред детето си, заплашваше да я надвие.

Налагаше си да се овладее. Живееше сама и се гордееше с това. Справяше се и този факт ѝ вдъхваше сили. Сама вземаше решения, отказала се бе от семейството си, за да стигне дотук. Сега се налагаше да вземе навярно най-трудното решение в живота си. Не пожелаваше на никоя друга жена да се озове в нейното положение. Постъпваше по единствено възможния начин. Знаеше колко много деца растат при дойки. Често беше виждала такива деца в Сен Флоран. А Агнес беше жена със златно сърце и щеше да обича детето ѝ наравно със своето.

Стигнаше ли до тази точка в размишленията си, в сърцето ѝ неизбежно покълваше надежда: един ден може би ще разкаже на Дейвид за тяхното дете и той ще бъде готов да го приеме.

[1] Морис Утрило (1883–1955) — френски художник пейзажист.
— Бел.прев. ↑

ДВАДЕСЕТ И ШЕСТ

В началото на март Виан уреди всичко и взе влака за Тулуза. Една от последните ѝ задачи преди заминаването беше да разшири всичките си поли с помощта на съседката, защото коремът ѝ растеше бързо. Съседката не ѝ задаваше въпроси. Доста жени заминаваха преди края на бременността си и един ден се завръщаха без дете.

Докато влакът се движеше през предградията на Париж, сърцето ѝ се пълнеше с болка. Не ѝ се искаше да напусне града. Предстоеше ѝ нов етап от живота, отново щеше да е сама, но това не я плашеше. Един ден щеше да се върне.

Започващото лято на юг беше завръщане към детството. Веднага се почувства у дома си. Вечер лежеше в леглото си, слушаше песните на щурците и си спомняше нощите в Сен Флоран. Работата ѝ спореше, даже садеше растения, докато вече не можеше да се навежда. Бременността не я затрудняваше, само при силна горещина се чувстваше замаяна. Водеше тих, самотен живот, вършеше си работата и се подготвяше за раждането. В ботаническата градина на Тулуза научи много неща, защото ѝ позволяваха да се занимава почти с всичко.

През свободните дни правеше излети в околността. Веднъж взе автобуса на изток и стигна до горите на Севените. Вълнението ѝ при вида на добре познатите табели на селищата се пренесе върху детето и то се раздвижи. Автобусът спря в Андюз. Виан развълнувано се запита дали да слезе и да вземе следващия автобус, но в крайна сметка си остана на мястото и продължи. Заминала бе оттук преди почти десет години. Един ден щеше да намери смелост да се върне в Сен Флоран и да види родителите си. Не обаче като бременна. Автобусът продължи към Алес, главния град на Севените. Виан слезе и седна в едно кафене на пазарния площад, познато ѝ от някога. Не ѝ се вярваше да срещне

някого от семейството си, но въпреки това беше неспокойна. Поръча си лимонада, после се върна на спирката и зачака автобуса за Тулуза.

В началото на юни раждането вече предстоеше. Виан се сбогува с новите си колеги и се отправи към малкото село близо до Маноск в планинския масив Люберон, където живееше Агнес. Младата жена дойде да я посрещне на автобусната спирка и Виан все едно погледна в огледало: издут корем, тромави движения... Стана ѝ приятно да види друга жена, запозната с чувствата на бъдещата майка. Бащата на детето на Агнес работеше в гаража на Жано. Лъскаше автомобилите и правеше дребни ремонти. Много държеше да се ожени за Агнес, но тя не искаше.

— Той няма осемдесет години — обясни тя на Виан. Затова бе предпочела да се върне във фермата на родителите си. Там щеше да израсне и детето на Виан.

Като видя с каква обич родителите на Агнес се грижат за дъщеря си, Виан изпита болка. В началото я укорявали, но сега се радваха, че ще си имат внуче. Значи и така може да бъде. Защо нейните родители не я искат? А може би щяха да я приемат, но тя просто не го знаеше? Побърза да отхвърли тази мисъл. Твърде много се страхуваше да не я отблъснат — знаеше, че това ще е окончателната раздяла.

Отново си спомни една вечер с Клотилд. До късна нощ двете обсъждаха всички възможности и Виан за пореден път разбра колко важна е за нея приятелката ѝ. Тя седеше на улица „Муфтар“ и плачеше, а Клотилд я прегръщаше утешително.

— Преди години, когато си напуснала семейството си, за да дойдеш в Париж, също ти е било трудно, но знаеш, че си взела правилното решение — нареждаше тихо приятелката ѝ. — Същото е и сега, когато се налага да оставиш детето при дойка. Познавам добре Агнес. Докато работеше у нас като домашна помощница, много се привързах към нея. Тя не посяга дори на муха. Ще бъде добра майка на детето ти.

Осъзна какво е казала и млъкна смутено.

— Аз съм майката, но не мога да остана с детето си — възрази възбудено Виан.

— Съжалявам, не биваше да се изразя така — въздъхна Клотилд. — Имах предвид, че родителите ѝ са селяни и живеят в провинцията. Детето ти ще расте в добра среда, ще го обграждат с обич, а ти ще го виждаш винаги когато можеш. А щом порасне, ще го вземеш в Париж.

Виан се вкопчи в тази надежда. Първо обаче щеше да се върне сама в Париж, за да спечели достатъчно пари за себе си и за детето. Тук беше работата ѝ, тук беше Дейвид. Тя щеше да пести и да си вземе детето възможно най-скоро. Непременно щеше да намери решение.

Малкият Беноа се роди на 5 юли 1939 година. Виан прегърна за първи път сина си, помилва нежната му косичка и вдъхна сладката му миризма. Изпълни я щастие. Намираше бебето прекрасно и не бе в състояние да откъсне очи от него. Часове наред седеше до люлката му, сложена под ухаещата праскова в градината, и го гледаше как спи. След като го бе държала в прегръдките си и бе вдишала аромата му, щеше да ѝ бъде още по-трудно да се раздели с него. „О, Дейвид, само ако знаеше какво изпускаш — мислеше си тя. — Как искам да си до мен, да видиш това чудо!“

— Време е да спреш да го кърмиш. Тялото ти трябва да престане да произвежда мляко, душата ти също — каза ѝ Агнес четири седмици след раждането. Бе застанала незабелязано зад Виан и сложи ръка на рамото ѝ.

— Знам — прошепна Виан.

Клер, дъщерята на Агнес, се роди два дни след Беноа. Бузеста, със силно зачервено лице. Раждането беше трудно. Беноа приличаше изцяло на Виан — крехък, със светла кожа. Двете деца щяха да израснат като брат и сестра. Някои жители на Маноск вече ги смятаха за близнаци. Спяха заедно в люлката, понякога се хващаха за ръце.

Виан бързо обикна Агнес. Младата жена беше отдадена майка, издръжлива, жизнена и червенокоса. Даряваше Беноа със същата обич като своята дъщеря. Двете деца бързо съгласуваха ритъма си на кърмене и когато Виан окончателно спря да кърми, Агнес кърмеше първо едното бебе, после другото, като внимаваше да ги редува. Тогава Виан окончателно се убеди, че Агнес е най-добрата дойка за сина ѝ. Това я утеши и внесе малко ред в хаоса на чувствата ѝ. Непрестанните размишления дали е взела правилното решение я изтощиха до

крайност. Не беше ли по-добре още сега да отведе Беноа в Париж? Не можеше да спи, мислеше по цяла нощ. Отслабна и лицето ѝ хлътна.

— Стига толкова — скара ѝ се един ден Агнес. — Престани да се обвиняваш. Укорите не помагат на никого, най-малко на Беноа. Ще се разболееш. Използвай времето, докато си тук, бъди нежна, щастлива майка. Той забелязва, когато си тъжна. Стегни се! Ти не си единствената майка, принудена да остави детето си. Просто не е трябвало да се влюбваш!

Виан я изгледа възмутено, после обаче думите на Агнес стигнаха до съзнанието ѝ. Те бяха доброжелателни.

Да, Агнес имаше право. Виан се овладя и от този ден нататък малко ѝ олекна.

През седмиците, които прекара с Беноа сред близките на Агнес, Виан се чувстваше част от семейството. Те я дариха с вътрешен мир и спокойствие. Наслаждаваше се на живота на село, почти забравен след бягството ѝ от Сен Флоран. Правеше дълги разходки, наблюдаваше селяните по време на работа и помагаше в домакинството. Прекарваше с Беноа всяка минута, когато той беше буден. Не се насищаше да гледа съвършеното му лице. Пееше му песните, които знаеше от майка си, говореше му, люлееше го, държеше го в скута си. Искаше да запомни всяка частица от сина си, за да е подготвена за времето, когато той няма да е с нея.

Спирането на кърмата се оказа трудно. Тялото ѝ се съпротивляваше. Появиха се болезнени възпаления на гърдите. Гледаше как Агнес кърми Беноа и толкова я болеше, че бързо излизаше от помещението.

Дойде денят да замине за Париж. Още едно сбогуване. Прекара цялата нощ до креватчето на Беноа, говореше му тихичко. Опита се да му обясни защо го напуска. Защо се налага да си отиде. Обеща му да се върне. Изпя му всички стари песни, разказа му за баща му. Когато часът настъпи, допря устни до челцето му. После стана и взе пътната чанта.

— Не се тревожи за него. Той е толкова мило момченце. Ще се грижа добре за него и ще го обичам, обещавам ти — каза ѝ Агнес.

— Знам — пошепна Виан и я прегърна.

— След няколко седмици ще дойдеш да ни видиш. Сигурно ще е пораснал много.

— Точно от това ме е страх — промълви тъжно Виан.

Отиде на гарата и зачака влака. През целия път не си позволи нито една сълза. Знаеше, че започне ли, никога няма да спре. Притискаше снимката на Беноа до гърдите си и час по час я разглеждаше внимателно. Снимката бе дело на селския фотограф. Синът ѝ беше отворил очи и гледаше с любопитство света. На черно-бялата фотография не си личеше, но Беноа бе наследил яркосините очи на баща си. Виан се уплаши топлината на ръката ѝ да не повреди снимката и я скри в чантата си. Много скоро отново я извади и започна да я разглежда. Носеше пръстена на Дейвид и осъзна, че това са символите на живота ѝ.

Пристигна в Париж с разбито сърце.

ДВАДЕСЕТ И СЕДЕМ

На сутринта след срещата с Каро имах силен махмурлук. Въобразих си, че това не е само от виното, а преди всичко от въртележката на мислите в главата ми. Ала не можех отново да се обадя в работата и да се пиша болна.

— О, но вие все още не изглеждате добре — констатира мадам Грение. — И мъжът ви ли се е заразил? Обикновено тези болести са силно заразни.

— Не, Жан-Луи е добре — отговорих със слаб глас. — Поне засега.

Мадам Грение намираще мъжа ми страхотен, защото веднъж, след някакво музикално представление, организирано от нас, ѝ беше сменил гумата.

Прекарах мъчителен ден с помощта на аспирин, кока-кола и пържени картофи с майонеза. Тази диета ми помага най-добре срещу махмурлук.

Върнах се вкъщи и веднага си легнах. Бях уморена до смърт и нямах никакво желание да говоря с Жан-Луи.

На следващата сутрин получих мейл от Етиен. Отворих го с треперещи ръце.

Получили сте писмото ми, предполагам, но понеже не реагирате, реших, че съм отишъл твърде далеч. Моля да ми простите!

Писмото продължаваше в делови тон и изпитах известно съжаление. Благодареше ми за мейла и съобщаваше, че е дал имената на Виан и Дейвид на архивар от Националната библиотека. Оказало се, че там има документи! Вече ги поръчал за проучване, щели да му ги

предоставят едва след няколко дни. Тъкмо преустройвали архива и някои дела били преместени.

Накрая ме питаше кога ще отида в Париж. Въпросът звучеше съвсем невинно, сякаш нямаше особено значение дали ще замина за Париж, или не.

„Всъщност е точно така — помислих си внезапно. — Защо не? В крайна сметка Париж не се намира в друг свят. Пътуването с експреса трае по-малко от четири часа. Теоретично е възможно да замина сутринта и да се върна вечерта. Някои хора го правят постоянно.“ Идеята заседна в главата ми и ме наелектризира. Ще слеза на гарата и ще имам Париж само за себе си. Сама в моя град. Вече се виждах как седя в някое кафене и си водя записки. После щях да отида в известната читалня на Националната библиотека, да се настаня под някоя лампа със зелен абажур и да разкрия тайната на Виан Ренар. Образът на Етиен непрекъснато се появяваше в съзнанието ми. Ще се срещнем, ще се разходим по брега на Сена, ще обикаляме галериите... Мисълта за това ме настрои мечтателно.

Прочетох отново имейла и разочаровано установих, че този път няма комплименти. Навярно аз си бях виновна за това с моя кратък, делови отговор. Същевременно обаче вярвах, че Етиен не е от онзи тип мъже, които упорито ухажват една жена, но при най-малката съпротива се отказват.

Перспективата да замина отново за Париж, просто така, беше крайно примамлива и реших да си я съхраня за няколко дни, преди да откажа. В крайна сметка не можех просто да захвърля всичко и да тръгна.

* * *

В края на седмицата Жан-Луи се върна от работа и обяви, че запазил места в нашия хотел в Агадир, в Мароко, както всяка година. Щели сме да заминем след десет дни. Обикновено отивахме там в началото на юни, преди да стане прекалено горещо и пренаселено.

— Резервирал си хотел, без да ме попиташ?

Побеснях. Не си бяхме говорили дни наред, а сега той искаше да заминем заедно на почивка!

— Нали ходим там всяка година!

— Да, винаги в Агадир. Аз обаче искам да отида другаде. Не желая всяка година да ми предписваш какво да правя и какво — не!

— За Париж обаче се съгласи. — Жан-Луи също се ядоса. — Впрочем, ужасно съжалявам, че отидохме там. Откакто се върнахме, си съвсем различна. Превземаш се и...

Потърси подходящата дума.

— Искаш да кажеш, че се правя на Лили Марлен?

Ето че го казах. Думите просто ми се изплъзнаха от устата. По реакцията му разбрах, че съм допуснала грешка.

Лицето му пламна.

— Как ти хрумна? Май отскоро си започнала да ме шпионираш!

— Само когато си в съседната стая, говориш по телефона с приятелката си и злословиш по мой адрес!

Лицето му пламна още по-силно.

— Стига толкова! Прави каквото искаш!

Хвърли резервацията в краката ми, излезе и тресна вратата.

Включих телевизора, за да си отклоня вниманието. От няколко дни по новините говореха само за четирима бойци от Съпротивата, които по време на германската окупация действали срещу Хитлер, а сега телата им щели да бъдат тържествено пренесени в наскоро обновения Пантеон, за да ги почетат за храбростта им.

Изгледах новините и отворих компютъра. Отново прочетох имейла на Етиен и по-специално молбата му да отида в Париж. После влязох в страницата на един от порталите за наемане на жилища, просто така. Искях само да добия представа колко струва едно жилище в Париж. Натъкнах се на малък апартамент в двадесети район, на улица „Баньоле“. Намираше се в зелен заден двор. Две стаи и малка кухня, метрото на следващия ъгъл. Спалнята изглеждаше невероятно уютна, с високо легло, а на нощното шкафче бе поставен портретът на Макс Якоб, нарисуван от Пикасо.

Това беше знак от съдбата! Жилището беше свободно точно през първите две седмици на юни — дните, за които Жан-Луи бе запазил хотел в Агадир. Без да се замисля, пуснах запитване за резервация. Само за да имам с нищо незадължаваща опция.

В събота бяхме канени на вечеря у Каро. С радост очаквах най-сетне да се запозная с Джеймс. Жан-Луи беше в лошо настроение и ясно ми показва, че няма особено желание да ме придружи. Предобед отидох на пазара да купя цветя за Каро. Чувствах се чудесно. Все още ме занимаваше мисълта да наема жилището в Париж и дори само възможността да го сторя повдигаше настроението ми. С усмивка се запътих към щанда на цветаря, който винаги флиртуваше с мен без задръжки. Този ден май повече от обикновено.

В най-добро разположение на духа се прибрах вкъщи с огромен букет божури. Отключих вратата и чух Жан-Луи да говори по телефона.

— Не, тази вечер не мога. Канени сме у Каро, приятелката на Марлен. За пореден път се е хванала с някакъв тип и иска да ни го представи. — В гласа му звънна презрение. Потреперих. — Да, и аз се надявам — рече той и приключи разговора.

— Здравей.

Явно ме бе чул да влизам, защото се обърна рязко.

— Пак ли подслушваш?

Не му отговорих. Не исках да се караме точно преди да отидем на гости.

Жан-Луи настоя да отидем с колата. Учудих се, защото Каро не живееше далеч. Слязохме пред къщата ѝ и аз посегнах към ръката му.

— Хайде тази вечер да не се караме.

Той кимна, ала побърза да се отдръпне. „Май нищо няма да излезе“, помислих си разочаровано.

Каро беше страстна готвачка. Докато бе омъжена за Пиер, двамата имаха малко бистро в Сет и тя готвеше там. След развода Пиер запази заведението, а Каро подхвана оживена търговия с изискани храни за гастрономични предприятия. Винаги знаеше какво се търси, ала сърцето ѝ принадлежеше на традиционната средиземноморска кухня. Беше ми доверила, че тази вечер ще има агнешки карета с рататуй^[1], а за предястие буайбес^[2]. С радост очаквах хубавото ядене, но много по-важно беше да видя Джеймс. Позвънихме и той ни отвори.

— Най-сетне ще се запозная с най-добрата приятелка на Каро — поздрави ме той с мелодичен глас. Английският му акцент беше много приятен. Изглежда, се радваше искрено, беше сърдечен и чаровен. И изглеждаше добре, дори с коремчето си. Нали Каро бе употребила думата „уютен“? Подхождаше му на сто процента. Носеше бяла риза и леко смачкан ленен панталон, а грижливо поддържаната тридневна брада бе започнала да посивява по краищата. Бръчиците от смях около очите му говореха в негова полза. Мъж с чувство за хумор струва килограм злато. От пръв поглед го намерих симпатичен. А когато решително ме взе в прегръдката си, ме спечели окончателно.

Жан-Луи го поздрави по-скоро хладно. Изгледах го остро.

— Моля те, не ми разваляй вечерта — пошепнах му, докато вървахме след Джеймс към салона.

Каро тъкмо палеше свещите. Обърна се към нас и засия. Рядко я бях виждала толкова щастлива.

Вдигнахме тост с шампанско и Джеймс отиде в кухнята. Той щеше да поднесе супата. Каро отиде уж да му помогне, но аз веднага заподозрях, че ѝ се иска да го помилва. Не пропуснах да отбележа как той тайно я оципа по дупето. Обзе ме меланхолия. Между мен и Жан-Луи вече не се случваха подобни интимности.

Хвърлих поглед към мъжа си, който седеше срещу мен.

— Как го намираш? — попитах шепнешком.

— Не ти ли се струва, че малко прекалява с маниерите си на старо хипи? Това е смешно за мъж на неговата възраст.

— Според мен му отива.

— Има ужасен акцент.

— Изобщо не е вярно! Във всеки случай говори френски много по-добре, отколкото ти английски.

— Очаквам вечерята със страх. Всеизвестно е колко некадърни готвачи са англичаните.

Жан-Луи наистина направи всичко, за да развали вечерта, и успя още преди да сме стигнали до основното ястие. Отговаряше едносрично и изгълта с подчертано нежелание супата си, която аз бих описала само с една дума: божествена.

— Наистина ли в Париж сте видели картина, на която е изобразена ваша двойница? — попита ме Джеймс между две лъжици.
— Каро ми разказа.

С тъглчето на окото си видях как Жан-Луи изкриви уста.

— О, радвам се, че това ви интересува. Защото моят мъж е убеден, че си въобразявам.

— Покажи снимката — намеси се помирително Каро.

— Впрочем, художникът е англичанин — съобщих аз и извадих мобилния си телефон, за да покажа снимката на Джеймс.

— Кой твърди, че не се интересувам? — изсъска Жан-Луи.

— Е, във всеки случай нито веднъж не попита какво съм открила междувременно. Жената на снимката е моя пралеля.

Жан-Луи ме погледна изненадан.

— Ти не говориш с мен.

— Защото ти не ме слушаш, а предпочиташ да обикаляш из околностите с Франсин.

— Марлен... — помоли тихо Каро. — Готови ли сте? Ей сега ще поднесе агнешкото.

Тя стана и започна да събира супените чинии.

Джеймс дълго разглежда снимката.

— Наистина учудващо — заключи най-сетне и ме погледна.

Очевидно ме е огледал твърде внимателно, защото Жан-Луи изгуби търпение и ни в клин, ни в ръкав заговори за враждебността на британците към еврото.

— Не искат да приемат еврото, но нямат нищо против да се настанят тук. Изкупиха половината Сет.

Каро му хвърли отровен поглед.

— Сега сигурно ще добавиш, че са започнали да ни отнемат и жените?

— Е, ти вече мина през всички французи.

Жан-Луи се опита да скрие безсрамието си зад усмивка. Каро шумно пое дъх. Оставих лъжицата.

— Жан-Луи, мисля, че прекали.

Джеймс се опита да ни усмири.

— Вижте, това с жените явно не беше казано с лоши намерения. А за останалото има известно право.

— Той имаше предвид нещо друго. Защо седиш тук и се държиш като идиот?

Внезапно ме обзе луд гняв срещу него. Не само заради тази вечер. Заради всичко. Заради Париж и заради Франсин. Защото се стремеше да ме унижи и защото се надсмиваше на възторга ми от картината. Защото пренебрегваше опитите ми да се сближим отново. Защото преди малко бе отблъснал ръката ми. За първи път изпитах тъжното чувство, че нещо между нас се е разрушило безвъзвратно. Беше много по-лошо от гняв. Един ден гневът щеше да отшуми, нужно беше само двамата да положим усилия. Но примирението?

— Ако не ти харесва нашата компания, върви си — заявих тихо. — Преди да тръгнем, чух поредния ти телефонен разговор. Очевидно в момента пропускаш нещо важно.

Жан-Луи ме погледна втренчено, в следващия миг се извърна, но аз вече бях видяла неискреността в очите му.

— Откога подслушваш телефонните ми разговори?

— Откакто говориш тайно! Говореше с Франсин, нали? Поне си признай! Хайде, върви при нея!

Жан-Луи скочи.

— Знаеш ли, точно това ще направя!

— Жан-Луи! — извика Каро, но той вече бе излязъл.

А още не бяхме опитали основното ястие...

Свлякох се на стола. В гърлото ми се образува буца и бързо започна да расте.

— Аз ли сгрехих нещо? — попита Джеймс.

— Не, не ти — отговорих и се разплаках.

Каро ме прегърна, което още повече влоши положението. Джеймс стана и отиде в кухнята. След малко се върна с агнешкото.

— Хайде да ядем. — Напълни една чиния и ми я подаде. Ухаеше изкусително на розмарин и узрели на слънце домати. — Яденето и пиенето поддържат единството между душата и тялото. А и бедното агне с нищо не е виновно — заключи той и ми намигна.

Подсмръкнах и поех чинията.

Докато вечеряхме, им разказах какво се случва в момента у нас. Джеймс няколко пъти попита дали не предпочитаме да ни остави сами, но той не ми пречеше ни най-малко. Изпитвах доверие към него, възприемах го като стар приятел. След вечеря се разположихме удобно

на дивана. Джеймс прегърна Каро, тя се облегна на гърдите му, а аз седях с подвити крака в другия ъгъл и изобщо не ми беше неприятно да гледам двамата в тази интимна поза. В същото време ме болеше. От колко време усещах липсата на истинска, здрава връзка? Джеймс се оказа добър слушател. Дори се опита, макар и с половин уста, да защити Жан-Луи. Направи го само за да ме утеши.

— Не разбирам защо го защитаваш — укори го Каро. — Какво му става на Жан-Луи? Наистина ли отиде при Франсин?

— Струва ми се, че прави всичко, за да те отблъсне от себе си — рече Джеймс.

Каро кимна.

— Точно така изглежда. Нарочно се държи лошо. Не бива да го допускаш. Трябва да му се противопоставиш. Ако все още го искаш...

— Мисля си дали да не прекарам отпуската в Париж, сама, вместо за пореден път да замина с Жан-Луи в Мароко. Той вече е резервирал места в хотела, без да ме пита, естествено. — В гласа ми звучеше горчивина. — Нужно ми е отдалечаване. В момента не знам какво искам и накъде върви бракът ни. Мечтая да остана известно време сама, за да си изясня нещата. Освен това съм нетърпелива да проуча живота на пралеля ми. В момента единствено тя ми доставя радост, вдъхва ми чувството, че не всичко е било напразно. Следването ми, пътуването в Париж... Кой знае, може би срещата с тази жена, удавена в мълчание от семейството си, ще ми помогне да внеса яснота в собствения си живот — добавих с треперещ глас. — Париж очевидно е упражнявал магия върху моята пралеля. Някъде през тридесетте години се е озовала там, незнайно по какъв начин, въпреки че произхожда от най-обикновено провинциално семейство. Поне в това отношение имаме нещо общо...

— *Monter a Paris* — произнесе Джеймс с английското си „р“, — да се издигнеш в Париж, нали така са казвали някога, когато хората напускали селата си, за да си потърсят късмета в столицата.

— Точно така — кимнах. — Понякога наистина си мисля, че си приличаме. А Жан-Луи не го разбира. Това също ни разделя. Той вижда колко важно е това за мен, но не ме приема сериозно. Смята, че гоня призраци и се смятам за нещо особено.

— Навярно точно това го плаши — подхвърли Каро.

Разбрах какво има предвид. И аз бях мислила по този въпрос.

— Според теб пралеля ти, онази Виан, е притежавала нещо, което те окриля и те отдалечава от Жан-Луи. Това не му харесва. Той иска всичко да си остане както досега.

Кимнах развълнувана.

— Аз обаче не искам. В момента в живота ми не се случва нищо. Копнея това да се промени.

— Значи, ти е досадно? — попита Каро с дяволита усмивка.

— Какво ли би направила онази пралеля, ако беше на твое място? — намеси се в разговора Джеймс.

Погледнах го втренчено. Въпросът му бе улучил право в центъра. Точно за това ставаше дума! Какво би направила Виан на мое място? Със сигурност щеше да прояви повече смелост от мен. Нямаше да допусне да я унижават. Внезапно осъзнах какво бе направил съпругът ми преди малко: изоставил ме беше пред очите на приятелите ми, за да отиде при приятелката си. Беше непростимо!

— Да приемем, че заминеш за Париж. Просто хипотеза. За да разполагаш с време за себе си, за да покажеш на Жан-Луи, че не искаш да живееш както досега, за да потърсиш онази пралеля. Ще ти е нужно жилище — заяви Каро със смръщено чело.

— Всичко е уредено — съобщих. В този миг взех решение. Даже успях да се усмихна. *Monter a Paris*. Точно това ще направя. Както е направила Виан преди мен.

Прибрах се вкъщи доста късно. Джеймс настоя да ме докара, но побърза да се върне при Каро.

— Много се радвам, че тя срещна теб — казах му на сбогуване.

— Аз се радвам още повече — отговори той.

Влязох в апартамента. Жан-Луи не се беше върнал. На следващата сутрин, когато се събудих, все още го нямаше. Седнах пред компютъра и наех апартамента в Париж. Купих си и билет за експреса.

Жан-Луи се върна към единадесет. Уведомих го, че не възразявам той да отиде в Мароко с Франсин. Във всеки случай аз нямаше да замина с него.

[1] Рататуй — френско национално ястие от различни печени зеленчуци с лук, чесън и провансалски подправки. — Бел.прев. ↑

[2] Буайбес — гъста супа от няколко вида риба и запържени зеленчуци. — Бел.прев. ↑

ДВАДЕСЕТ И ОСЕМ

Прекарах лоши дни, докато най-сетне замина за Париж. С Жан-Луи се избягвахме, а когато и двамата си бяхме вкъщи, се обикаляхме като бойни петли. В неделя сутринта отново му заявих, че тази година няма да прекарам отпуската си с него, и той ми направи страшна сцена. Била съм полудяла, била съм егоистка. Само се усмихнах уморено и му отговорих, че той предпочита да е с Франсин, не с мен. Дори не го отрече.

Въпреки това все още не исках да се откажа от брака си. Все пак с Жан-Луи бяхме женени от десет години и си бяхме обещали вечна вяност в добри и в лоши времена. Когато и двамата се поуспокоихме, предложих да направим така: ще прекараме отпуската си поотделно, за да размислим. После ще вземем решение.

— Звучи като някоя от онези тъпи терапии — обобщи той.

— А ти знаеш ли нещо по-добро? — изсъсках отровно.

Да, той беше прав. Макар предложението ми да звучеше разумно и добре планирано, в действителност изразяваше само нашата безпомощност. В момента не понасях присъствието му, копнеех да се махна от него. Вечерта се преместих в малкия кабинет и през следващите дни говорехме само за най-необходимото. Вечер Жан-Луи отсъстваше до късно, а аз се радвах, че не го чувам кога се прибира. Сутрин го изчаквах да отиде на работа и едва тогава влизах в кухнята да си направя кафе.

Сами се бяхме поставили в това объркано положение и недоумявах как ще се измъкнем от него.

Най-сетне взех влака за Париж. Жан-Луи предложи с половин уста да ме закара до гарата, но аз отказах. Държах да съм сама от самото начало.

По време на пътуването гледах през прозореца или четях книга за живота на парижката художническа бохема между двете световни

войни, предполагайки, че Виан Ренар се е движила в тези кръгове. Как иначе би се озовала на онази картина? Описанията на успехи, съперничества, скандали и любовни връзки приковаха вниманието ми. Всеки път, когато мислите ми се насочваха към Жан-Луи, бързах да ги прогоня. Сега идваше ред на Париж. Идваше моят ред.

За първите часове в „моего жилище“ на улица „Баньоле“ има само една дума: вълшебни. Минах през тъмния коридор на предната сграда. Очевидно съвсем наскоро е било почистено, защото миришеше силно на белина, но и на пресни кроасани. В края на коридора отворих вратата към тесен двор. Отляво и отдясно се издигаха двуетажни къщички, а зад тях няколко избуяли лехи — градинката, заобиколена от високи зидове. Веднага се влюбих в леко западналата идилия. Жилището ми се намираше на първия етаж отляво. Беше светло и слънчево. Три скромни по размер помещения преминаваха едно в друго. Най-отпред беше мъничката кухня с барплот за хранене и за работа — защото жилището беше твърде тясно, за да се постави и бюро. Следваше преходна дневна с малък диван и телевизор. Зад нея се намираше спалнята — там имаше само легло, нощно шкафче и гардероб. Не носех много багаж и бързо наредих дрехите си в гардероба. Изпробвах леглото — високо и удобно.

На нощното шкафче бе оставена книга. На корицата ѝ видях портрета на Макс Якоб от 1907 г., създаден от Пикасо за неговия приятел поет. Моята добра поличба — видях я на снимките в интернет и я помислих за картина. Оказа се каталог от изложба. Реших вечерта да го разгледам в леглото.

Тананикайки, отворих кухненските шкафове и намерих всичко, от което щях да се нуждая през следващите две седмици. Любезната хазайка бе оставила кафе, захар, някои подправки, ориз, кубчета бульон и други важни неща.

Направих си първото кафе в парижкото си жилище и седнах на барплота в кухнята, откъдето виждах парижкото небе. Седях, пийвах си от кафето, оглеждах се и се радвах на необичайната си свобода. После ми хрумна нещо. Извадих цветното копие на снимката от чантата си и го забодох на стената с кабърки, намерени в кухненското чекмедже. Подредих върху барплота книгата за парижката бохема, листове за писане и моливи. Ето че жилището ми придоби лични нотки. Чувствах се великолепно.

След като се аклиматизирах, излязох от къщата, за да се запозная с улицата. От супермаркета си купих малко плодове и зеленчуци, мляко, масло и йогурт. После влязох в близката млекарница и си избрах най-хубавото от предлаганите сирена. На улицата имаше много заведения и неколцина търговци на вино. Взех си бутилка „Креман“ и си купих багета от пекарницата в съседната къща — ето откъде идваше миризмата на кроасани и ванилия. При влизането си установих, че пещта е в задните помещения, значи точно до моето малко жилище.

— Добър вечер, мадам — поздрави продавачката.

Подаде ми още топлия хляб и коричката изхрущя обещаващо през хартията. Вече имах всичко за първата си вечер в Париж.

Седнах на барплота и се загледах в небето, оцветено във вечерните си багри. Нежнорозови облачета на фона на бледа синева. „Като живописно платно“, помислих си. През отворения прозорец влизаше цвърчене на птици — навярно появаше от гробището „Пер-Лашез“, което се намираще само на няколко крачки. Вече бях решила на следващата сутрин да отида първо там.

— Кой знае, може пък спонтанно да направя нещо друго. В крайна сметка тук няма да се съобразявам с никого! — почти извиках.

Отпих глътка вино и със замах отворих лаптопа. Във входящата поща ме очакваше имейл от Етиен. Този мъж беше невероятен. Сякаш бе предусетил, че писмото му ще пристигне в точния момент! Дълго се бях колебала дали да му пиша за намерението си да дойда в Париж и накрая се бях отказала. Смятах първо да се настаня и тогава да наваксам всичко пропуснато. Смятах също да изчакам, за да съм сигурна в чувствата си.

Сега знаех, че през цялото време съм чакала вест от него. Отворих имейла.

Уважаема Лили Марлен,

Изглежда, не сте получили предишния ми имейл. Преди около две седмици ви писах, че съм открил материали за Виан Ренар в Националната библиотека. В папката прочетох името Дейвид Марлоу Скот редом с

нейното, следователно няма съмнение, че това е „вашата“ Виан.

Открих и още нещо! Навярно сте проследили пренасянето на тленните останки на четиримата борци от Съпротивата в Пантеона. В тази връзка също попаднах на името Виан Ренар. Бих могъл, естествено, да ви съобща писмено резултатите от разследването си. Ако сте съгласна, ще отида в Националната библиотека вместо вас и ще прегледам папките. Много бих желал обаче да отидем заедно. Така ще ме направите щастлив.

Ако прочетете този мейл, отговорете ми, моля!

Ваш нетърпелив Етиен

Караниците с Жан-Луи бяха ангажирали цялото ми внимание и нерви. В Сет бях объркана и несигурна, главата ми гъмжеше от лоши мисли. Не исках да отговоря на Етиен в такова състояние.

Сега обаче, под парижкото небе, с чаша „Креман“ в ръка, се чувствах съвсем различно. Бях се освободила от огромен товар. Прочетох имейла още веднъж.

Какво означаваше, че е попаднал на името на моята пралеля и по друг повод? Във връзка с борците от Съпротивата срещу немската окупация. А може би във връзка с колаборационистите? Би било ужасно. Междувременно бях превърнала Виан в пример за подражание и щеше да е много страшно да открия, че е била колаборационистка. Във всеки случай това би било основателна причина хората в Сен Флоран да говорят шепнешком за нея. Не. Тя е заминала за Париж много преди войната. Не. Със сигурност не е работила за германците.

Енергично поклатих глава, пийнах още малко вино и си отчупих парче багета, за да си гребна малко от прекрасното меко сирене „Сен Нектар“.

Натиснах клавиша за отговор и започнах да пиша бързо.

Скъпи Етиен,

За няколко дни съм в Париж и много бих искала да прегледам документите заедно с вас, както и да чуя какво друго сте открили.

Кога ще ви е удобно?

Марлен

Отговорът пристигна незабавно.

Още сега! Искате ли да се срещнем в „Кафе дьо Флор“? След час? Моля ви, не казвайте не. Сега сте толкова близо до мен!

Етиен

Нещата се развиваха много бързо.

Среща в известното „Кафе дьо Флор“? Звучеше добре. По време на пътуването бях прочела нещо за заведението в книгата за парижката бохема. Аполинер бе основал там литературно списание, там беше създадено понятието „сюрреализъм“. По време на и след Втората световна война кафенето е било много посещавано. Най-известните му гости са били Пол Сартр и Симон дьо Бовоар — те са създали ново поколение от творци бохеми.

Подходящо за Етиен да избере точно това кафене. А може би имаше сведения, че Виан и Дейвид също са го посещавали? Любопитството ми растеше.

На екрана пламна ново съобщение.

Марлен? Нали ще дойдете?

Да, отговорих. Веднага проверих как най-бързо да стигна до „Сен Жермен“. Имах късмет: по улица „Баньоле“ минаваше автобус към Бастилията, а там щях да се прекача в посока „Сен Жермен“.

Сложих си малко червило, погледнах се в огледалото до входната врата, сбогувах се с малкото си жилище и излязох. Автобусът дойде много скоро. Качих се, седнах до прозореца и се загледах в града. Мъж на улицата ми се усмихна и аз също му се усмихнах. Нали Етиен ми бе

направил комплимент за омайната ми усмивка! Облегнах се на седалката и се почувствах неотразима.

Беше страхотно да пътувам с автобус през Париж. Оказа се обаче, че единствено аз се радвам на гледката. Пътниците гледаха пред себе си или зяпаха в телефоните си. Доця ми се да ги раздрусам. Нима не знаеха какво щастие е да живеят в най-красивия град на света? Отначало се спуснахме към Сена. Автобусът мина през двадесети, после през единадесети район. Запомних имената на спирките. През следващите дни щях да си взема колело под наем — имаше ги навсякъде в града — и да мина това разстояние с колело. Спомних си Жан-Луи. Бях му предложила обиколка с колела, но той не бе пожелал. „Да не съм уморен от живота!“ — заяви ми и се плесна по челото. После отново се замислих за Етиен. Той обикаляше Париж с колело. Автобусът зави надясно, влезе във „Фобур Сен Антоан“ и пред мен грейна зелената колона на Бастилията със златната фигура на свободата. Отново се усмихнах. Обиколихме прочутия площад и видях отляво Новата опера. В този момент бях истински щастлива.

Слязох в другия край на площада и се прехвърлих на линия 86. Прекосихме Сена и видях „Нотр Дам“. Минахме покрай театър „Одеон“ и най-сетне спряхме на булевард „Сен Жермен“. Слязох. При нормални обстоятелства щях да съжалявам, че не мога да продължа. С радост бих обиколила града, но сега ми предстоеше среща с Етиен Виардо.

Влязох в кафенето уверена, че на лицето ми грее широка усмивка. Потърсих Етиен първо на остъклената тераса. Аз бих седнала точно тук, на една от малките зелени маси, защото навън беше хладно, а вътре нямаше да мога да наблюдавам минувачите. Не го открих никъде, затова минах през стъклената врата и се порадвах на плочките с красиви шарки. Върху жълта основа беше написано със зелено „Кафе дьо Флор“.

— Добър вечер, мадам — провикна се насреща ми келнер. — За един човек?

— Имам уговорка. За двама, моля. Но не виждам господина.

— Заповядайте, седнете. Желаете ли да ви настаня в нашата зимна градина?

Келнерът мина напред и ми предложи маса на първата редица с чудна гледка към широкия тротоар.

Едва седнах и забелязах Етиен. Пристигна с колелото си, спря рязко и слезе с елегантно движение. Вдигна колелото с невероятна лекота и го заключи за близкия уличен стълб. Пригладя си косата и се запъти с дълги крачки към кафенето.

Видя ме веднага и лицето му засия.

— Не знаете колко щастлив ме правите, Лили Марлен — каза той. — И вие като мен обичате да седите на терасата.

Наведе се и ме целуна по двете бузи. Само веднъж, ала достатъчно, за да усетя приятния му аромат. Кожата му бе затоплена от карането на колело. Мирисът му беше тръпчив и много мъжки.

Защо винаги ме наричаше Лили Марлен? Всъщност мразех да се обръщат към мен с това име, а злобната забележка на Жан-Луи по телефона не бе намалила това чувство. С Етиен обаче беше друго. Не допусках той да има задни мисли. Очевидната му радост да ме види ме смути. Изведнъж изгубих самоувереността си. Не знаех какво да кажа.

Той спаси положението.

— Поръчахте ли вече? — попита. — Ако не, предлагам *Touraine*, вино от Турен, много е добро. А после ще ми разкажете как решихте да дойдете в Париж. Къде се настанихте? Колко време ще останете? Как живяхте след последната ни среща?

Келнерът донесе бяло вино и купичка с маслини и мариновани чушки. Докато отваряше бутилката с опитни движения, аз започнах да разказвам.

— ... и сега съм тук, по-точно от днес. Наех си жилище. Възхитително е. Много се зарадвах, че точно днес ми изпратихте мейл. Каква случайност!

Лицето ми засия, но изведнъж всичките тези приказки и засмяното лице ме притесниха. Смутено отместих поглед.

Той очевидно не намираше нищо лошо в поведението ми и постепенно се успокоих.

— Значи, сте си наели жилище? Това ми харесва. Много по-удобно е от хотел.

— Добре, но сега е ваш ред да отговаряте на въпроси. Какво открихте за моята пралеля?

Етиен посегна към чантата, която бе оставил на свободния стол, и извади картонена папка.

— Съвсем случайно попаднах на тази следа. Вижте сама, тук...

Показа ми статия от списание, публикувана по повод пренасянето на тленните останки на борци от Съпротивата в Пантеона. Погледнах го въпросително. Не разбирах какво общо има тази статия с Виан.

— Имам предвид този списък. Погледнете!

Етиен ми показва снимка на списък, отпечатан на машина. Типографията и орфаните краища подсказваха колко е стар. Най-отгоре пишеше „Полицейска префектура“, следваше „Списък на лица, подлежащи на арест“. По азбучен ред бях вписани фамилни имена, лични имена, дати на раждане и професии. Някои имена бяха зачеркнати, други изцяло заличени. Видях и няколко обградени с плътна линия. Проследих списъка, докато стигнах до буквата Р и прочетох името Виан Ренар.

— Мили Боже! — пошепнах. — Как намерихте този списък?

— Нали ви казах, съвсем случайно. Тази сутрин прелистих списанието и погледът ми спря върху името на пралеля ви. Добре ли сте?

— Да, разбира се. Не, всъщност не! Значи, са я арестували? Да не би да е попаднала в Гестапо?

Вцепених се от ужас. Не исках да си представя какво е означавало това за Виан. Изпитах силно съчувствие.

— Аз само... Не очаквах това. Какво ли се е случило?

Не знаех какво да кажа. Мълчах и се взирах пред себе си. Виждах подземията на Гестапо, измъчени хора, натоварени в камиони, изправени пред командите за разстрел... Очите ми се напълниха със сълзи, ала не изпитах необходимост да ги избърша.

— Чуйте ме, Лили Марлен. Това е страшно, но все още не знаем нищо със сигурност. За щастие оттогава е минало много време.

Взе ръцете ми в своите и ме погледна. Постепенно се успокоих. Топлината, която излъчваше, се пренесе от пръстите ми към раменете и се разпространи по цялото ми тяло. Беше невероятно утешително. Овладях се.

— Простете, че ви съобщих тази вест така внезапно. Трябваше да ви предупредя. Съжалявам.

Извади от вътрешния си джоб снежнобяла кърпичка и ми я подаде. Този жест на нежна загриженост окончателно спечели сърцето ми. Никога досега не се беше случвало мъж да ми даде кърпичката си! Попих сълзите от бузите си и му я върнах.

— Дали има начин да разберем какво се е случило? — попитах. Гласът ми все още трепереше.

— Както казах, нямах време да потърся източника на информацията. Не знаем нито от коя префектура е съставен списъкът, нито дали хората от този списък наистина са били арестувани и какво е станало с тях. Липсва дата. Според мен обаче — да, има начин да научим повече.

Отново „ние“. Хареса ми.

— Например, да се свържем със сдруженията на някогашните борци от Съпротивата?

— Добра идея, ако този списък се отнася до арестуването на противници на Хитлер. Или да се заровим в архивите. Защо да не потърсим и в списъците с отличия? Положително ще намерим нещо.

— Бих предпочела да започнем в библиотеката.

— Защо?

— Защото е редно да вървим хронологично. Ако в Националната библиотека има документи за Виан и Дейвид... Изхождам от предположението, че след началото на войната Дейвид е бил принуден да напусне Франция, нали е англичанин.

— В енциклопедията пише, че следите му се губят по време на войната. Твърде е възможно да са го взели в армията.

Кимнах.

— Документите в библиотеката са от годините до 1939, а съпротивата срещу Хитлер и немската окупация на Франция започва през май 1940 година, с навлизането на армията.

— Добра комбинация. Така ще направим.

— Ние ли?

Той ме погледна уплашено.

— Не желаете ли да ви помагам?

Уплахата му ме трогна. Искях да е до мен, разбира се. Двамата заедно щяхме да открием повече, освен това той ме интересуваше като мъж и така щях да го опозная по-добре.

— Ще ми помагате, естествено. Просто си помислих, че може би нямате време.

— Ще намеря време, Лили Марлен.

Поговорихме още малко какво би могло да означава името на Виан в списъка и изведнъж млъкнахме.

Внезапно осъзнах близостта му. Масата в бистрото беше малка и седяхме плътно един до друг, не можеше другояче и ръцете ни често се докосваха. По едно време посегнахме едновременно към маслините и пръстите ни се допряха. И двамата се отдръпнахме, сякаш ударени от светкавица. Той ме гледа дълго, аз сведох очи. Нещо неизречено стоеше между нас. И двамата знаехме, че помежду ни има привличане, но аз още не бях готова да го приема. Обърканите чувства, вълнението и успокоението от присъствието на Етиен — всичко това непрекъснато ме вадеше от равновесие. Правехме се, че се интересуваме само от съдбата на Виан Ренар, но имаше и още нещо. Понякога Етиен ме гледаше колкото втренчено, толкова и замислено. Много исках да го попитам какво означава това, но мълчах, защото подозирах какво ще каже. Още не бях готова.

Местех се нервно на стола си и накрая станах.

— По-добре да си вървя. Ще се видим утре.

Той също стана.

— В десет пред Националната библиотека?

Кимнах и си тръгнах. Усещах погледа му в тила си.

Чух още как каза тихо:

— Тогава спете добре през първата си нощ в Париж.

ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТ

Отключих вратата на жилището на улица „Баньоле“ в приповдигнато, дори дръзко настроение. Настаних се на дивана и се засмях на себе си. Какво опияняващо чувство: да дойда в Париж, сякаш се връщам у дома! Легнах си, но след малко станах да отворя прозореца. Мекият нощен въздух ме приласка. Обърнах се настрана и с радост помислих за следващия ден. После заспах като пън. Или като ангел. Във всеки случай спях така добре, както отдавна не ми се беше случвало.

Събудих се и първата ми мисъл беше почти същата като предишната вечер на заспиване: „Ти си в Париж! Можеш да правиш каквото искаш! Дано откриеш нещо ново за онази пралеля.“ А после си помислих: „Ще се срещнеш с Етиен!“.

Станах и включих машината за кафе. Мобилният ми телефон лежеше на барплота. Проверих дали има съобщение от Жан-Луи. Нямаше, но не се учудих. Жан-Луи много трудно правеше първата крачка, когато се налагаше да изясни проблем или да реши спор. Седеше и чакаше нещата да се оправят. Реших да му се обадя довечера. Утре щеше да отлети за Агадир, редно беше поне да му пожелаая добър полет. Все пак бяхме женени.

Взех си душ, облякох се със светкавична бързина. Вечерта си бях купила „Льо Монд“. Прелистих разсеяно няколко страници и стана време да тръгвам.

* * *

Етиен вече ме чакаше.

— Добро утро. — Пристъпи към мен с усмивка и ме поздрави с целувка по бузата.

— Чакахте ли ме? Закъснях ли?

— Не, ни най-малко. Аз пристигнах рано. Харесва ми да ви чакам.

Думите му ме смутиха. Не знаех накъде да гледам и се зарадвах, когато дойде време да минем през проверка.

Поради преустройството в градината на Националната библиотека бе поставен контейнер. Оставихме си чантите, за да минат през скенера, провериха и нас и ни позволиха да влезем. Етиен отиде право при отговорника на залата и му даде сигнатурите на документите. Попълни поръчката и двамата се настанихме на една от дългите маси.

Дотук общувахме непринудено, защото предстоеше да свършим нещо заедно. Сега обаче седяхме безмълвно един до друг и чакахме да ни донесат папките. От време на време се поглеждахме, но бързо отмествяхме поглед. Колко ли време ще чакаме?

— Тук не позволяват да се говори — прошепна ми Етиен. — Който се осмели... — И той направи жест, сякаш му прерязват гърлото.

Неволно се засмях. Мъжът насреща ни, седнал зад огромна купчина книги, ми хвърли унищожителен поглед.

Отговорникът на залата донесе документите. Оказа се само една папка и аз много се разочаровах. Тънка картонена папка с ластици през двата външни ъгъла, за да не изпадат документи. Даже беше прихваната с допълнителен ластик. Свалих го внимателно, но той се скъса. Явно с годините беше прогнил.

— Нищо повече ли няма?

Погледнах въпросително Етиен. Той ми кимна окуражително и ми подсказа да погледна вътре. Отворих папката.

Най-отгоре видях списък, напечатан на пишеща машина.

Инвентар и произход на наследството на Виан Ренар.

Дъхът ми спря. Всъщност досега не вярвах, че наистина ще намерим нещо. Ето ги документите, пред нас. Нищо че бяха толкова малко. Прелистих и открих върху втория лист надпис на ръка:

Конфискувано от полицейския комисариат на 19 юли
1943 година.

Внимателно извадих няколко листа. Не бяха много, около двадесет-тридесет. Между листовете изпаднаха снимки.

Веднага познах Виан. Съвсем малко момиче, сигурно на пет-шест години, с карирана рокличка. Снимката е била направена във фотографско студио, личеше си по изрисувания фон. Виан не се усмихваше, гледаше в обектива по-скоро предизвикателно, ако не тържествуващо.

— Приликата между нас е наистина смайваща — пошепнах. — Като дете изглеждах точно така. И често бях в лошо настроение.

Вдигнах снимката и я притиснах до сърцето си. Улових укорителния поглед на библиотекаря и побързах да я сложа отново върху масата. Не се насищах да я гледам. Тя беше живата връзка между мен и пралеля ми.

— Ще попитаме дали позволяват да направим копия. Хайде, първо да прегледаме документите — предложи шепнешком Етиен.

Кимнах.

— Първо снимките.

Следващата снимка беше на бебе. Намерихме и две снимки на малко момче, току-що проходило. Все още несигурно на крачетата си, то посягаше към нечия ръка, но не се виждаше на кого принадлежи тя.

— Кое е това дете? — попитах.

Етиен вдигна рамене.

На последната снимка бе фотографиран добре изглеждащ мъж с тъмна коса пред Айфеловата кула. Мъжът се усмихваше. Сигурно беше Дейвид. Обърнах снимката, но отзад имаше само дата. 1938 година.

Намерих пощенска картичка с английска марка, с клеймо от октомври 1939 година. Не успях да разчета точната дата.

Пристигнах благополучно. Мама е добре, фабриката работи. От три седмици съм мобилизиран, нямам право да кажа къде се намирам. Не рисувам, времето не е

подходящо за изкуство. Рисуването не ми липсва толкова силно, колкото ти. Ще направя всичко, за да се върна при теб. Сигурно знаеш какво имам предвид. Иди при Дюдеван и вземи картините. Вземи парите. „След бала“ ти принадлежи. Не я продавай.

Обичам те, Дейвид

Преглътнах. Дейвид Марлоу Скот. Това беше той. Художникът, нарисувал моята пралеля. Не е било поръчкова картина. Той я е обичал. Прочетеното се запечата в ума ми. Пралеля ми Виан е обичала английския художник и той я е обичал.

— Дюдеван? Май съм чувал това име — пошепна Етиен.

— Да не е някой приятел? — предположих.

— Или галерист. По-късно ще проверим. Нека първо да прочетем документите.

За съжаление не намерихме други писма. Само няколко статии от вестници от четиридесетте години, които оставихме настрана, и картата на Виан за хранителни продукти — почти всички купони бяха употребени. Появиха се и новини от някоя си Агнес — пощенски картички, където тя разказваше за някой си Беноа. Картичките бяха с линии и подателят можеше да напише накратко дали някой е мъртъв или ранен, дали е попаднал в плен или няма вести от него. На всяка картичка пишеше, че Беноа е добре и не се нуждае от нищо. Тези картички не казваха нищо и аз посърнах. За щастие в папката намерихме и три „истински“ пощенски картички. Там пишеше, че момчето се храни добре и е много кротко, от няколко дни казва мама, играе си с Клер и двамата са като братче и сестриче.

— Беноа със сигурност е момчето от снимките, но какво общо има с Виан? — попитах.

Етиен ми подаде лист хартия. Оказа се документ.

— Виж това. Намерих го между вестникарските статии.

Прочетох акта за раждане на Беноа Ренар, роден на 5 юли 1939 година в Маноск. В графата „майка“ бе вписана Виан Ренар, помощник асистентка в Ботаническата градина, живееща в Париж, в графата „баща“ — Дейвид Марлоу Скот, местожителство неизвестно.

— Беноа е синът й! Двамата са имали дете!

Опитах се да внеса яснота в мислите си, ала главата ми бучеше. Виан е имала син. Защо никой от семейството ми не знаеше за него? Или пък са знаели? Непременно трябва да съобща новината на баща ми. В крайна сметка Беноа му е братовчед. Мой чичо! Покашлях се и се отпуснах на стола. Трудно ми беше да осмисля информацията.

— Знаете ли, най-добре да направим копия на документите, а после да си потърсим място, където да обсъдим положението — предложи Етиен.

Кимнах и станах бавно. Отидох да попитам библиотекаря дали е позволено да направим копия. За мое голямо облекчение той нямаше нищо против. Докато аз се занимавах с ксерокса, Етиен провери дали сме прегледали всички документи, отнасящи се до Виан и Дейвид.

Излязохме от библиотеката и тръгнахме по улица „Ришельо“. Напълно объркана, притисках копията до гърдите си.

— Ето че си намерих чичо! — промълвих. — Какво ли още ме очаква?

— Елате, наблизко има много добро кафене. Да влезем в галерия „Колбер“. Само на няколко крачки е. Имате нужда да се подкрепите.

Етиен ме хвана под ръка и не ме пусна, докато не се настанихме на малка маса в кафенето.

Келнерът го поздрави като стар познат.

Поръчахме кафе.

Седях, опряла брадичка върху дланите си. Все още бях развълнувана и объркана.

Етиен се усмихна ободрително.

— А сега да разгледаме на спокойствие какво имаме, съгласна ли сте? После ще обсъдим положението. В библиотеката нямаше как да говорим.

— Така е. Мъжът отсреща беше готов да ни убие.

— Правеше се на важен. Е, добре, с какво разполагаме? Да започнем с пощенската картичка от Дейвид.

Извадих копието и му го връчих.

— Защо последните редове се четат толкова трудно?

Изглеждаха зачертани, но не съвсем.

— Явно се е намесила цензурата. Вижте, тук личат остатъци от печат. „Цензурирано“. Не разбирам обаче защо са зачертали последната забележка за картините. Кой знае какво си е помислила английската цензура.

— Или френската — допълних.

— Най-вероятно моливът, с който са зачертали редовете, с годините е избледнял и днес е възможно да прочетем написаното. Доколкото знам, тогава са използвали вид восъчни моливи. Боята просто се е разтворила.

— Значи, ние с вас знаем повече от Виан — проговорих замислено. — Тя не е узнала, че той ѝ е подарил картината. Обяснението в любов също е било задраскано.

Преглътнах и с ужас установих как очите ми се пълнят със сълзи. Май започваше да ми става навик. Какво се случваше с мен? Извърнах глава, защото не исках Етиен да забележи. Смешно беше да се разрева заради едно пропуснато обяснение в любов преди повече от седемдесет години! Господи, наистина ли ще започна да проливам сълзи на публично място? Безпомощно стиснах очи.

Етиен усети в какво положение съм и направи единствено правилното. Ако се бе опитал да ме утеши или бе изразил съчувствие, щях да се почувствам неловко, щях да стана и да си изляза. И да не го видя никога вече.

Той обаче се направи, че всичко е наред.

— Почакайте! Допуснахме грешка. Нали идеята да вървим хронологично беше ваша. Преди това писмо, изпратено от Дейвид от Англия, стои актът за раждане на техния син. Дайте ми го!

Поех дълбоко дъх и се заех да преглеждам копията. Постепенно се овладях.

— Вижте, Беноа е роден през юли, а писмото на Дейвид е от октомври — установи той и сложи двата документа един до друг.

— Дали е видял сина си? — пошепнах. — Защото Беноа е роден в Маноск, не в Париж. Защо ли е отишла да роди детето си там?

— Няма как да разберем — поклати глава Етиен. — С какво още разполагаме? Картичките от онази Агнес, при която е живеел Беноа. Тя съобщава на Виан как е детето ѝ. Писала е върху така наречените семейни картички, единствените, които са били разрешени за изпращане между свободната зона и територията под немска окупация.

Така цензурата е държала всичко под контрол. Вижте! Предварително са печатали по няколко изрази, засягащи здравето, училището и работата. Не е възможно да се добави важен текст.

Прегледах няколко картички от Агнес.

— Тази обаче е различна. В нея се говори за лични неща. Сигурно е била прекарана контрабандно през демаркационната линия. Какво знаем още?

Гласът ми вече звучеше по-уверено.

Етиен прелисти няколко страници.

— Тук имаме още едно фамилно име: Мулен. Картичката е изпратена от Маноск.

— Там се е родил Беноа — напомних.

Етиен кимна.

— Напредваме. Агнес Мулен от Маноск. Сигурно ще я намерим. Вероятно е била кърмачка на Беноа, защото Виан не е имала възможност да отгледа детето си сама. Предлагам първо да потърсим Агнес Мулен. Ще тръгнем и по другата следа, която свързва Виан със Съпротивата.

— Навярно точно заради това не е живяла с детето си. Защото е било опасно — промълвих с въздишка. — Историята, опасавам се, никак не е весела — добавих. — Какво ли още ще открием?

— Искате ли да спрем? — попита Етиен.

Поклатих глава.

— Не. Чувствам се длъжна да разбера какво е станало с Виан.

Отново разгледахме снимките, прелистихме и статиите. Повечето бяха рецензии за художествени изложби. Само в една се споменаваха за творби на Дейвид в галерия „Дюдеван“.

— Ето го и него. Точно както си мислех. Дюдеван му е бил галерист. Затова ѝ е писал да отиде при него и да вземе картините.

— Още един човек, за когото трябва да съберем сведения — заключих.

Етиен кимна.

— Разполагаме с много материал. Какво ще кажете да приключим за днес и да ви покажа пасажите? Би било жалко да не се насладите на красотата им. Хвърлихте ли им поне един поглед?

Не, не го направих, бях твърде развълнувана. Едва сега се огледах и останах поразена от разкошната архитектура. Навсякъде

гипсови тавани с орнаменти, извити стълбища с красиви ковани парапети, пъстри плочки по пода и стените, витрини и прозорци от блестящо дърво, носталгични кълбовидни лампи. И много специални магазини. Пасажите били построени преди повече от сто и петдесет години от търговци. Редяха се магазин след магазин и парижани с гордост твърдяха, че човек може да измине пътя от Сена до Операта, без да се намокри. Всеки пасаж беше различен, всеки беше изпълнен с архитектурни чудеса. Открихме мънички магазинчета, запазили вида си от времето на откриването им; още пазеха праха на историята. Съвсем наблизно се издигаше огромният салон на Жан-Пол Готие.

Останах възхитена. Влязохме да се поровим в антикварно магазинче, където натрупаните покрай стените книги стигаха до тавана, а пътеките между етажерките бяха съвсем тесни. Постояхме пред витрината на магазин за бродерии и копринени цветя.

С анекдотите и очарованието си Етиен успя да ме разведри. Никога не бях срещала мъж, с когото се върви толкова леко и чието бърбене прави следобеда невероятно приятен.

По някое време излязохме на открито.

— А сега? — попита той и ме погледна както при първото ни сбогуване, когато остана на стълбището. — Гладна ли сте? Искате ли да хапнем нещо?

— Друг път, може ли?

Със сигурност щяхме да прекараме чудесна вечер, но изпитвах необходимост да се усамотя. Искях отново да прегледам копията, а и бях взела решение да се обадя на Жан-Луи.

— Благодаря ви за деня, за двете му лица. Насладих му се в пълна мяра.

Наведох се да го целуна за довиждане по двете страни. После се обърнах да си вървя, но той улови ръката ми.

— Лили Марлен, веднъж ви позволих да си отидете, без да ми дадете телефонния си номер. Няма да повторя тази грешка. Вече съм твърде стар за това. Не желая да общувам с вас само по електронната поща.

Усмихнах се и му издиктувах номера на мобилния си телефон.

— До утре — сбогувах се.

Прибрах се вкъщи с автобуса.

Когато хлебарката на улица „Баньоле“ ми пожела добра вечер и попита дали искам багета както винаги, осъзнах, че съм отново в Париж.

Изпълнена със задоволство, седнах зад малкия барплот и запрелиствах копията от библиотеката. Не знаех какво да мисля. Обадох се на татко и му разказах новините, най-вече за непознатия му братовчед.

— Затова ли не замина на почивка с Жан-Луи? — попита той. — Снощи дойде у нас и ни каза. — В гласа му звучеше загриженост.

— О, татко — промълвих. — И аз не знам какво става. Ще се обадя пак. Целуни мама от мен.

Затворих и набрах номера на Жан-Луи. Съпругът ми отговори едва на четвъртото позвъняване.

— Ало?

— Здравей, Жан-Луи, аз съм.

— Здравей.

— Как си?

— Събирам си багажа. Утре рано заминавам на почивка.

Гласът му издаваше непримиримост.

— Жан-Луи...

— Какво искаш?

Чух някой да шепне.

— Кой е при теб?

Той пое дълбоко дъх и изтърси:

— Е, добре, щом толкова искаш да знаеш! Франсин!

В този момент разбрах всичко.

— Предполагам, тя ще пътува с теб?

— И защо не? Няма да оставя билетът да пропадне. Ти замина. Но не се бой, Франсин ще има самостоятелна стая.

— Жан-Луи... — подхванах отново.

— Жан-Луи! Жан-Луи! — изимитира ме ядно той. — Какво всъщност искаш от мен? Като не ти е приятно, да не беше заминала за Париж, да не беше последвала глупавата си приумица! Като че ли има някакво значение какво е правила непознатата ти пралеля преди сто години!

— Ти просто не желаш да разбереш, нали? Не се чувствам добре. Животът ми е...

— Хайде, пак старите номера! Искаш да намериш себе си. Вече не понасям да слушам тези глупости! Желая ти приятно търсене!

Жан-Луи издиша шумно и затвори. Взрях се изумено в тъмния екран, после запокитих телефона на пода.

ТРИДЕСЕТ

На следващата сутрин получих есемес от Жан-Луи.

„Най-сетне — помислих си. — Успокоил се е, размислил е и иска да се извини или поне да поговори още веднъж с мен, преди да замине за Мароко.“ Ала се излъгах.

Къде си дянала проклетата екипировка за гмуркане?

Нито дума за извинение или обяснение. Нямаше дори поздрав. Защо се държеше толкова грубо? Заболя ме. После се запитах за какво му е екипировката. Нали мразеше да се гмурка! Поне така твърдеше всеки път, когато му предлагам да се гмуркаме заедно. Навярно с Франсин ще му е по-приятно. За съжаление нямаше как да смачкам есемеса и да го хвърля в кошчето, макар че страшно ми се искаше да направя точно това.

— Всеки път щом се обадиш, побеснявам — заявих и изтрих съобщението.

Обзе ме безпокойство. Вече не бях в състояние да се съсредоточа върху документите, кафето изведнъж загорча. Поглед към часовника ми показва, че полетът на Жан-Луи е след четири часа. Навярно събираше последния багаж. Дали Франсин ще дойде да го вземе с новата си кола? Дали двамата ще се държат като двойка? Представях си всякакви сцени и сърцето ми се сви. „Няма да си разваля деня заради тях“, реших твърдо. Край с мрачните размишления. Нищо не мога да променя. Ще отида на дълга разходка в „Пер-Лашез“. Там ще се успокоя.

На път към гробището видях плакат за изложба, посветена на сътрудничеството на французи с германците по време на окупацията. Мигом промених плана си за деня. Бях попаднала точно на моята тема! Националният архив се намира в средата на „Маре“, един от най-старите градски квартали, със средновековни улици и много

внушителни жилищни домове с колонади и вътрешни градини на десния бряг на Сена. Построени от благородници, някога ги наричали „отел“. По време на следването си често ходех да работя в Националния архив и сега минах с добро чувство през портите на голямата сграда.

Изложбата ме потисна. Стана ми тягостно, докато гледах уличните табели на немски и развяващите се знамена с пречупен кръст пред най-красивите парижки сгради. На заден план бяха поставени високоговорители, от които звучаха гласовете на френски политици, възхваляващи германците и нова Франция, където най-важни били не демократичните ценности, а „националната революция“, отечеството, работата и семейството. Имаше много снимки на държавния глава Петен^[1] и Пиер Лавал^[2] заедно с германския посланик Ото Абец или с Хитлер. Видях Рене Боске^[3] Рихард Хайдрих, отговорни за преследването и убийствата на еврейското население във Франция и Германия. Снимката е била направена два месеца преди печално известната акция на велодрома^[4] „Д’Ивер“. На 16 и 17 юли 1942 година само в Париж били арестувани тринадесет хиляди френски евреи. Събрали ги на велодрома, за да ги депортират. Други снимки показваха манифестации на млади французи пред Операта — маршируваха с вдигнати за Хитлеровия поздрав ръце. Най-страшни за мен бяха безбройните писма, в които парижани предаваха своите съседни. Останах ужасена от изпълнените с омраза редове. Някои доносници гордо се бяха подписали с имената си. С отвращение разгледах плакатите, от които мъже с остро изсечени лица обявяваха, че от този ден нататък ще печелят пари в Германия. Вече бях чувала за *STO — Service du Travail Obligatoire*, Служба за задължителна работа за французите. Ала не знаех, че от август 1942 година всички мъже от 18 до 50 години, както и неомъжените жени до 35 години, са били задължени да заминат на работа в Германия, след като призивите за набиране на доброволци не са дали добри резултати. Дядо ми Жак, мъжът на Одил, е бил един от тях. Дали са го принудили да замине, или се е записал доброволно? Във всеки случай към края на войната е умрял в Германия. Баба Одил никога не говореше за него. Малкото, което знаех, беше от разказите на баща ми, а той е познавал баща си само като невръстно дете. Всъщност изобщо не го е познавал. В този момент безкрайно съжалявах, че не съм разпитала Одил за миналото и

семейството й. Ала когато човек е млад, не се интересува от старите истории, освен това Одил винаги беше живяла според мотото: „Миналото — минало. Приключилото няма да се върне.“

Открих и друга интересна подробност за принудителната работа в Германия: когато натискът се засилил и след февруари 1943 година започнали да изпращат цели набори във фабриките на „БМВ“, „Даймлер Бенц“, „Сименс“ или „БАСФ“, много млади мъже и жени решили да минат в нелегалност и да се борят с окупаторите. На чия страна е застанала Виан, близначката на Жак? Дали ще разбере някога? Потънала в мисли, излязох от изложбата. Напуснах затъмнените помещения, където се разкриваше един от най-мрачните периоди във френската история. Стъпих отново на слънчевата, оживена улица и въздъхнах облекчено.

Следващите дни прекарах почти изцяло в различни парижки музеи и архиви. Вечер ходех на кино, гледах филми от тридесетте и четиридесетте години. Потопах се възможно най-дълбоко в онова време, за да добия чувството какъв е бил Париж на моята пралеля Виан. Надявах се по този начин да се доближа до нея. Същевременно се ровех в мрежата. Вече не помня как стигнах дотам, но на страницата на регионалния архив в Монпелие открих изказвания на някогашни борци от Съпротивата. Вслушвах се в гласовете на възрастни мъже и жени от родния ми град Сет, които разказваха своята история. Повечето били куриери, носели храна на ранени англичани, броели вражеските камиони. Някои обаче се сражавали с оръжие в ръка срещу омразните окупатори, взривявали мостове и освобождавали от затворите арестувани другари. Смели хора, готови да умрат за каузата, ежедневно заплашени от арест, разстрел или депортиране.

— Каква добра находка! — зарадва се Етиен, когато му разказах за Монпелие. — Идвате в Париж и откривате точно този архив!

Отново, както почти всеки ден, се срещнахме в синия час в „Кафе дьо Флор“. То стана нашето любимо заведение. Вече знаех името на келнера — Марсел, а той научи, че любимата ми маса е в ъгъла на вътрешната тераса.

Живеех с усещането, че разплитам пуловер: бях уловила края на нишката и я навивах на кълбо. Разплитането продължаваше.

Работата ме погълна. Трескаво четях всичко, до което успявах да се добера. Барплотът в жилището ми вече не побираше всичките ми находки, затова започнах да окачвам бележките си с кабърки по стените. Стаята заприлича на помещение от криминален сериал, където разследващите подреждат уликите по стените. Често заставах пред моята стена с резултати и дълго разглеждах находките си. Картината, снимките, картичката от Дейвид, хронология на войната и на съпротивата, план на Париж... Събирах все повече подробности от живота на Виан. Болезнено ми липсваше снимка, която да я показва горе-долу на моята възраст. Много исках да знам дали и тогава е приличала на мен. Прелистих подлистниците на вестници от онова време с надежда да я видя на снимка при откриване на някоя изложба, но напразно.

За съжаление следата на Агнес Молине също не даде резултат. Оказа се, че е починала още в началото на шестдесетте години. Затова пък в Париж открих няколко старчески дома за участници в Съпротивата. Смятах през следващите дни да се обадя навсякъде.

Все още не знаех къде е било мястото на Виан. Съпротива или колаборация? Бях твърдо убедена, че е участвала в Съпротивата — иначе нямаше да попадне в списъка за арести. Липсваше ми обаче доказателство. Това ме изнервяше и често обсъждах въпроса с Етиен.

Понякога се отдавах на разследванията цял ден. Ако не напредвах и когато ми се схващаше тилът, излизах да се поразходя из Париж.

Открих нещо и за самата мен: изпитвах невъобразимо удоволствие да съм сама със себе си. През последните десет години почти бях забравила това състояние. Наслаждавах му се в пълна мяра, беше ми приятно да прекарвам дните си, както аз смятам за правилно. Навярно Париж с безбройните му атракции и малки красоти е създаден специално за хора, които се оставят течението да ги носи. Никога не се чувствах самотна, бях си напълно достатъчна. Стигнах дори дотам да мисля, че сама съм по-щастлива, отколкото с Жан-Луи. Това прозрение ми причини болка, но в него имаше и нещо целебно.

Често попадах случайно на непознато място в Париж. Харесвах идеята да опозная града по този начин. И разполагах с достатъчно време да го правя. Просто слизах някъде от метрото и изследвах околността. Един ден се озовах в Девети район близо до Операта. Пред мен се виеше „Улицата на мъчениците“, изкачваше възвишението към „Сакре Кьор“ и аз реших просто да тръгна нагоре. Това е хубавото в Париж: все едно къде се намиращ, на всяка улица те очакват открития и градът те омагьосва.

„Улицата на мъчениците“ се оказа очарователно място. Запитах се дали дължи името си на факта, че води право към базиликата „Сакре Кьор“. Или каещите се са минавали по стръмния път към върха на хълма, или са нарекли улицата на разстреляните след Парижката комуна през 1871 година — мнозина са били от този квартал. И двете версии ми изглеждаха убедителни.

На много места улицата се отваряше и разкриваше озеленени пространства, напомнящи за италианска пиаца: пейки под дървета, в средата павилион, наоколо кафенета. Едно от площадчетата носеше името на филмовия актьор Лино Вентура. Засадените от двете страни дървета потапяха алеите в мека сянка. Вляво и вдясно се отделяха тесни странични улички, видях и зелени пасажки, преградени с решетка. Грижливо поддържаните входни врати ми напомниха за площади и градини в провинцията. По цялата фасада на къщите имаше широки балкони с богато украсени парапети от ковано желязо. А на самата улица се намираха няколко красиви бутици с изискани дрехи и обувки. Мястото беше и истински рай за гастрономите: малки ресторанти и бистра, кафе-барове и магазинчета за деликатеси, за чай и шоколад. Клиентите, изглежда, бяха от типа „б-б“ — буржоазия и бохема — добре облечени, интелигентни, с екологично съзнание и леви настроения, самоуверени.

Седнах в едно бистро и си поръчах парче чийзкейк с малини. Погледнах надолу по улицата и установих, че съм се изкачила доста високо. След половин час станах и продължих да се изкачвам. Близо до булевард „Клиши“ кварталът се преобрази. Наоколо се издигаха празни къщи — дали щяха да ги ремонтират, или да ги съборят. Трябваше да внимавам къде стъпвам.

Минах покрай един *brocante* — истински вехтошарски магазин, тук не продаваха фалшификати за туристи. Табелата гласеше *L'objet qui parle* — „Нещото, което ти говори“. Името ми хареса и реших да вляза. Озовах се в помещение от около двадесет квадратни метра, натъпкано до тавана. Очевидно собственикът се беше специализирал в продажбата на насекоми под стъкло. Видях пеперуди и бръмбари във всякакви форми и големини. На една етажерка бяха подредени аптекарски инструменти и шишета с разни течности. На съседната, под красиви стъклени капаци с форма на камбана, се съхраняваха крехки растения. В днешно време с такива „камбани“ покриват тортите в кафенетата. Най-горе, почти под тавана, висяха картини — това беше единственото свободно място. На повечето бяха изобразени мъже в черни дрехи. Срегнах погледа на свещеник с гладко, зачервено детско лице. Гледаше ме обвинително, в очите му се четеше коварство. Неволно си спомних „Измамникът картоиграч“ на Жан дьо ла Тур. Бях абсолютно убедена, че онзи мъж гледа мен.

— Намерихте ли си нещо?

Потърсих откъде идва гласът. Вече се питах къде е собственикът. С усмивка познах брадатия млад мъж, който седеше на столче пред магазина, печеше се на слънцето и пушеше.

— Какви са онези картини горе? — попитах. — Особено ме интересува онзи дяволски свещеник в средата.

— Искате ли да го видите отблизо? — попита собственикът.

Кимнах, макар да нямах представа как картината ще слезе при мен. С голямо учудване проследих как младежът излезе и скоро се върна със стълба. Откъде я бе намерил толкова бързо? Пренесе я предпазливо през магазина и я постави пред картината.

— Заповядайте — покани ме с широк жест. — Ще я държа здраво, за да не паднете.

Почувствах се малко смешна, докато се изкачвах по стълбата. Най-сетне заставах очи в очи със свещеника. Отблизо се виждаше лакът. По бузите беше невредим, затова блестяха така силно. По-надолу се бе напукал — навярно платното е било навито на руло. Очите на свещеника ме пронизваха. Стана ми неприятно. В същото време погледът ме предизвикваше.

— Ако си спомням добре, отзад е подписана — съобщи младият мъж отдолу.

— Известен ли е художникът?

— Не — отговори през смях собственикът. — Не бързайте, разгледайте я спокойно. Чуйте какво има да ви каже.

— Точно това се опитвам да изясня. Той... подиграва ли ми се?

— Купете платното и ще разберете. Давам ви го за четиристотин.

— Хм — промърморих и продължих да оглеждам свещеника. После предпазливо слязох по стълбата. — Триста и петдесет.

— Съгласен.

Сега беше негов ред да се качи до тавана, за да откачи картината. Засмях се.

— Бихте ли ми я опаковали?

— Тук не е „Монопри“^[5] — отвърна той с доста нахална усмивка.

Взех картината, както си беше в рамката, и си тръгнах към къщи.

Поставих я на пода в дневната. Така щях да я виждам добре, докато седях зад барплота. Лека-полека жилището се пълнеше с мои находки и това ми харесваше.

Днес си бях купила картина. Просто така. Това също ми харесваше.

Утре щях да я покажа на Етиен и да го попитам какво мисли.

[1] Филип Петен (1856–1951) — герой от Първата световна война, установява колаборационисткия режим на Виши, държавен глава през периода 1940–1944 г. — Бел.прев. ↑

[2] Пиер Лавал (1883–1945) — френски политик, четири пъти министър-председател, участва в правителството на Виши, след войната осъден за колаборационизъм и екзекутиран. — Бел.прев. ↑

[3] Генерален секретар на полицията по време на режима във Виши, отговорен за депортирането на хиляди френски евреи. — Бел.прев. ↑

[4] Велодром е място за колоездене или колоездачен стадион. По-рано велодромите са били разположени на открито, в днешно време обикновено се строят на закрито, особено ако ще се провеждат състезавания на високо ниво. Изграждането на велодром е скъпо и обикновено се извършва в големи градове с участие на Олимпийски игри. Велодромът е изработен от дърво или бетон. Бел.ел.кор. ↑

[5] Голяма верига магазини във Франция, създадена през 1893 г.
— Бел.прев. ↑

ТРИДЕСЕТ И ЕДНО

Етиен! И на него се дължеше, че се чувствах толкова лека и изпълнена с жажда за действие — също както някога, по време на следването ми. Всяка уговорка за нова среща в „Кафе дьо Флор“ беше за мен обещание и през целия ден очаквах вечерта с радост.

Тези дни несъмнено бяха най-хубавите в живота ми. С радост оставах сама със себе си, а перспективата да се срещна с него вечерта правеше самотата ми още по-прекрасна. Често не оставахме дълго, само за аперитив и няколко маслини, но аз се наслаждавах на всяка минута от този час с него. През повечето време говорехме за Виан и за новите ни открития. Оказа се съвсем лесно да свикна с присъствието му. Обичах да съм с него.

През първата ми неделя в града направихме обиколка с колела.

— В Париж няма как да се объркаш — каза ми Етиен, преди да потеглим. — Париж е красив навсякъде.

Погледнах го изумено.

— Вчера и аз си помислих почти същото. Няма значение къде се намиращ, просто слизаш от метрото и навсякъде ще откриеш нещо красиво.

— За пореден път си проличава колко добре си подхождаме.

Много парижки улици и цели квартали, например „Маре“, в неделя са затворени за автомобили. С часове карахме по улиците и аз разполагах с всичкото време на света, за да се възхищавам на къщите, балконите, терасите на кафенетата, каналите, кръстовищата, кината и театрите, да разглеждам до насита. Великолепен ден, в който всичко беше на мястото си.

А Жан-Луи упорито отказваше да обиколим града на велосипед! Мъжът ми не ми липсваше и за първи път не ме мъчеха угризения на съвестта. Предишния ден му бях пратила лицемерен есемес — питах го дали е добре и как си прекарва почивката. Не възнамерявах да му се

обадя. Не желяех да говоря с него. Очевидно и той се чувстваше по същия начин. Досега не бях получила отговор.

Редно ли е да се каже, че един мъж ти действа добре? Особено когато не е съпругът ти? С Етиен се чувствах точно така. Радвах се на всяка среща с него. Той се държеше съвършено учтиво, беше очарователен и главното — остроумен. Правеше ми комплименти, с него винаги ми беше добре и се харесвах. По време на брака си с Жан-Луи почти бях забравила какво е да харесваш себе си.

Да, Етиен ми действаше добре. Винаги ми казваше мили неща. Прибирах се вкъщи и си записвах красивите изречения на листчета. Събирах ги на купчинка върху барплота в малката ми кухня.

Първото изречение се появи в неделя вечерта след обиколката с колела.

Когато искам, мога да бъда забавен. За вас, Лили
Марлен, за вас искам да съм забавен. Искam да се смеете с
мен. Затова се старая.

След тези думи той си нахлупи шапката дълбоко над очите и започна да обикаля около мен, разперил ръце.

През цялото време подсвиркваше „Пея под дъжда“, високо и фалшиво. Малко куче се втурна срещу него и го залая бясно, собственицата му напразно се опитваше да го хване. Стоях там и се превивах от смях.

Взех първата книга от купчината — ново издание на автобиография, излязла малко след войната. Прочетох съдържанието и отидох отзад, за да прегледам регистъра на лицата. Намерих я! *Ренар, Виан, с. 234ff.* С треперещи ръце отгърнах страницата. Само след минута щях да науча какво е правила моята героиня Виан през 1940 година!

Прочетох няколко реда от посочената страница и вече бях сигурна: в края на тридесетте години Виан Ренар е работила в

Ботаническият институт. Тъкмо там е била сформирана една от първите групи на съпротивата срещу немските окупатори. Прочетох страницата още веднъж. Не пишеше много за Виан, но няколко изречения ми стигаха. Работила е в Ботаническата градина! Преди по-малко от четири седмици бях ходила там с Жан-Луи. Вървяла съм по стъпките ѝ, без да подозирам!

Веднага се обадох на Етиен да споделя новостите. Той ме бе предупредил, че е на търг извън Париж и ще се върне едва на следващия ден. Оставих съобщение.

После се обадох на родителите ми. Те също имаха право да научат какво съм открила. Усетих колко се развълнува татко и как се гордееше с леля си.

Аз също се гордеех с нея.

— Какво ли е станало с нея?

— Непременно ще разбере.

— Лили Марлен...

Татко ме наричаше така само когато ставаше дума за нещо наистина сериозно. Знаеше, че не обичам това име.

— Нямам представа как си научила всичко това, но ти благодаря.

— Поколеба се за миг. — Колко време ще останеш?

— Още не знам... Докато събера цялата информация...

— Жан-Луи се връща в края на седмицата. Ти сигурно държиш да завършиш проучването си?

— Да.

— Имаш благословията ми.

— Благодаря ти, татко.

Получих есемес от Етиен:

Браво! Искате ли да се срещнем утре в музея на Пикасо? В три?

Съгласна, отговорих веднага.

Във вторник двамата дълго стояхме пред „Надбягването“. Любимата картина на Етиен, макар и с простичка композиция и

напълно разбираема. Той ми обясни, че като гледа как тези дебели, силни жени се надбягват по плажа, влагайки цялата си сила, си мисли за мен.

— Аз изобщо не съм силна — възразих.

Последва замислен поглед от сивите му очи. С този поглед Етиен беше в състояние да разтопи айсберг.

— Само да знаехте... — промълви той.

Показа ми изгледа от прозореца на горния етаж. Виждахме едновременно „Сакре Кьор“ и Айфеловата кула.

— Това е възможно единствено от тук — обясни Етиен.

Изглеждах го недоверчиво и той започна пламенно да ме уверява, че със сигурност е прав. Пак се разсмях.

— Знаете ли колко пленителен е смехът ви? Би трябвало винаги да се смеете.

— Веднъж вече ми го казахте.

— Ще вечеряте ли с мен днес? — попита ме той, след като излязохме от музея.

Долових, че Етиен иска да ми каже нещо. Докато вървахме без определена цел към реката, той ми разказа за съпругата си Елоди и колко е бил самотен след смъртта ѝ. А после съм се появила аз.

Спря и ме погледна.

— Всичко това вече ви го написах в глупавото си писмо. Явно съм ви уплашил силно: изобщо не реагирахте. Започнах да мисля, че не сте го получили.

— Получих го. Прав сте, вашата откровеност ме уплаши. Същевременно ме трогна. Междувременно ви опознах по-добре — отговорих.

Той взе ръката ми, но веднага я пусна.

— Лили Марлен, вие напълно объркахте живота ми. През последните три години живеях като отшелник. Напусках жилището си само за да отида на работа или да карам колело. А сега се радвам на всяка сутрин, защото ми предстои да ви покажа още нещо от Париж. Докато карам колело, си подсвирквам, а най-доброто е, че го правя с удоволствие, защото вие сте до мен.

Гледаше ме с известно безпокойство. Навярно се опасяваше да не би да е отишъл твърде далеч. Усмигнах му се.

— Хубаво го казахте!

Той въздъхна облекчено.

След това признание и аз изпитах потребност да му разкрия нещо за себе си. Поканих го на чаша вино в малкото си жилище. Странно беше да го гледам как обикаля стаите. Показах му свещеника, той огледа картината обстойно и я оцени като добра аматьорска работа. Увери ме, че в никакъв случай не съм платила твърде много. Задълбочихме се в разговор за изкуството, по-специално за мотива „свещеник“ в живописата на късния деветнадесети век. Достави ми удоволствие да си говорим като специалисти, макар той да знаеше несравнимо повече от мен.

Не отидохме на вечеря. Без да го изразим гласно, и двамата знаехме, че предпочитаме да останем насаме. Имах още вино, малко сирене и ягоди. Той отиде до пекарната да купи прясна багета. Докато го нямаше, скрих листчетата с неговите изречения. Щях да се почувствам неловко, ако прочете собствените си изказвания. Сресях си косата и се начервих. Само след минута Етиен почука на вратата. Беше ми купил червена роза.

— Тъкмо мина продавач на цветя — обясни той, сякаш се извиняваше. А нямаше за какво.

Седнахме един срещу друг на малкия барплот. Ядохме, пиехме вино и говорехме. Стана късно, но и двамата отлагахме сбогуването. Няколко пъти се озовахме толкова близо един до друг, че едва не се целунахме. В последния момент се отдръпвах. Етиен си тръгна далеч след полунощ. Проследих го през прозореца. Усещах аромата му в жилището. Седнах отново на барплота и си представих лицето му, как седеше срещу мен, как се усмихваше, как ме гледаше...

Записах си думите му:

Вие сте силна.

Имате красива усмивка.

Объркахте живота ми.

Въздъгнах щастливо. Бях на път да се влюбя като ученичка. Против волята си, но кой се влюбва само когато пожелае? Чувството беше толкова прекрасно, че няхах никакво желание да го отхвърля.

На следващата сутрин се събудих щастлива. Миналата вечер беше една от най-прекрасните в живота ми. Етиен беше влюбен в мен! Протегнах се и се почувствах страхотно. Сkochих от леглото и си затананиках. Чашите за вино си стояха върху барплота, а на високия стол, където бе седял Етиен, открих шалчето му. След кратко колебание го грабнах и зарових лице в меката коприна, за да вдъхна аромата му.

Телефонът ми иззвъня. Почувствах се уловена на местопрестъплението.

— Е, вразуми ли се?

Недоволно тръснах глава. Противоположността между настроението ми и войнствения глас на Жан-Луи не можеше да е по-голяма.

— Какво искаш да кажеш?

— Питам дали си станала отново нормална. Очаквам да си вкъщи, когато се върна.

Гласът му звучеше някак завалено.

— Да не си пиан?

— И какво, ако е така?

— Защото говориш пълни глупости.

Затворих телефона. Жан-Луи облекчаваше решението ми. Това беше самата истина.

Прекарах деня в четене, но за съжаление не открих нищо ново за Виан. Често-често поглеждах към телефона в очакване Етиен да се обади. Той не звънеше, но това не ме притесняваше. Знаех, че ще се обади. Бе видял в очите ми, че съм на път да се предам.

Следобед излязох да се поразходя. Минах покрай малък бутик. На витрината висеше копринена рокля на цветчета. Влязох и поисках да я пробвам. Завъртях се пред огледалото и хладната коприна погали краката ми.

— Непременно я вземете — насърчи ме продавачката. — Изглеждайте страхотно с нея.

Купих роклята, купих си и подходяща къса жилетка. Не пожелах да сваля новите дрехи. Оглеждах се във всяка витрина, покрай която минавах, за да се уверя, че продавачката е била напълно права.

Телефонът ми звънна.

— Липсвате ми! — произнесе красивият глас на Етиен.

— И вие ми липсвате — отговорих, без да се замисля. — Свикнах с вас.

— Това е хубаво — установи той. — Ще се видим ли после в „Кафе дьо Флор“?

— Да — потвърдих, изпълнена с радостно очакване.

Влязох в кафенето и Марсел тихо подсвири през зъби.

Етиен се изправи и буквално ме зяпна.

— Леле — промълви той. — Какво сте направили със себе си?

— Чувствам се добре — отговорих. — С вас.

Той ми намести стола, а Марсел вече чакаше да приеме поръчката.

Не се интересувах какво ще поръчаме, Етиен — също. Нещо друго стоеше между нас. Чувствата ни един към друг кръжаха във въздуха и затрудняваха говоренето.

— Дали Виан и Дейвид са идвали тук, как мислите?

— Напълно е възможно. Все пак „Кафе дьо Флор“ е било място за срещи на хора на изкуството. Днес обаче тук идват главно хора, желаещи да видят истински художници — констатира Етиен, когато група шумни японци нахлуха в заведението и окупираха всички маси наоколо.

— Според вас Париж по-красив ли е бил някога?

— Кога?

— По времето на Виан!

— Вие сте носталгична, знаех си! — възкликна той.

— Лошо ли е?

— Ни най-малко. За да ви утеша, ще кажа, че според мен Париж във всяко време е много специален град. Въпреки че като разглеждам

черно-белите снимки от онези години... Понякога ми се струва, че тъкмо тогава в Париж са открили добрия живот.

— Бел Епок също не е била лоша, сигурна съм. Златният век на Париж.

— Тогава щяхте да носите корсет! Но съвсем честно ще кажа: според мен някогашната клиентела на „Кафе дьо Флор“ е имала повече стил.

Отново бяхме подхванали тема, която позволяваше оживен разговор. Японците отдавна си бяха отишли, когато си поръчахме вечеря. Келнерът ни сервира антрекот в сос от естрагон със съвсем тънки пържени картофи, но аз не бях в състояние да преглътна и една хапка. Близостта до Етиен на малката маса, където непрекъснато се докосвахме с ръце или колене, изведнъж стана непоносима. Запитах се дали пък деколтето на роклята ми не е прекалено дръзко. Усещах как ме гледа той...

„За Бога, какво правиш тук? — запитах се. — Флиртуваш с мъж, заинтригувана си повече, отколкото е добре за теб. Привлича вниманието ти истински, за дълго, не само за една нощ.“ Точно там беше проблемът. Бих могла да живея с изневеря за една нощ, бих могла спокойно да се появя пред Жан-Луи. Но ако сега се поддадах, нямаше да си остана само с една нощ. Това ме уплаши. Оставих вечерята и дискретно огледах Етиен отстрани. Наистина изглеждаше добре. Остро изсечен нос, тъмна коса... Харесваше ми как вдига чашата и отпива. Не бях в състояние да откъсна поглед от устните му. Внезапно ме обзе желание да го целуна.

— Нищо не ядете. Не ви ли е вкусно?

Потреперих и оставих приборите в чинията.

— Смятам, че е редно да си вървя. Искам да размисля, Етиен. Това с вас започна да ме притеснява. Случва се твърде бързо.

Той ме погледна с топъл, тъмен поглед.

— Лили Марлен, знам, че сте омъжена. Вие... По дяволите, мразя това вие. Не ни подхожда!

— Добре, тогава да минем на ти.

Кимна ми благодарно.

— Ти ще решиш как ще постъпиш с мъжа си. Държа обаче да знаеш нещо много важно. Марлен, искам да станеш моя. Влюбих се в теб от пръв поглед. Ти обогатяваш живота ми! Вече сам не се

разбирам. Моля те да гледаш на мен като на приятел, който много би искал да е нещо повече.

Произнесе тези думи почти тържествено и нямаше да изглежда неподходящо, ако бе паднал на колене.

Платихме и излязохме. Мълчаливо постояхме на големия булевард, през тази прекрасна лятна вечер препълнен с любители на нощта. Етиен повика такси. После ме прегърна и аз закопнях да се притисна към него. В този миг всичко в мен ме теглеше към него. Вместо това се отдръпнах и се качих в колата.

Вкъщи записах още две изречения:

Искам да станеш моя. Влюбих се в теб от пръв поглед.

Редом стоеше листчето, на което бях записала съобщението от Жан-Луи: Къде си дянала проклетата екипировка за гмуркане?

ТРИДЕСЕТ И ДВЕ

След раждането на Беноа животът на Виан отново се промени из основи. Тя беше на двадесет и седем години и носеше отговорността за дете. Върна се в Париж в средата на август 1939 година.

Атмосферата в града беше потискаща. Въздухът по улиците сякаш постоянно трептеше. Парижани стенеха под лятната горещина.

Вечерите изглеждаха неописуемо красиви. Париж тънеше в опиянение от светлини и аромати. Политическото положение обаче беше твърде нестабилно. Постоянно избухваха стачки, провеждаха се политически демонстрации и в крайна сметка Леон Блум, преди три години буквално изнесен от масите във властта, бе принуден да подаде оставка като министър-председател. Наследникът му Даладие заяви намерение да накара французите отново да работят. Хората се опасяваха, че завоеванията на Народния фронт — намаляването на работната седмица до 40 часа и платената отпуски — ще бъдат премахнати.

Към това се прибави и страхът от нова война. Преди година Хитлер бе анексирал Австрия и вече поставяше нови искания. Франция и Англия гарантираха свободата на Полша, Хитлер обаче завзе Чехия и Бохемия. Политиката на отстъпки, с която Даладие и Чембърлейн се опитаха да укротят германския диктатор през 1938 година, се провали. Той се оказа неукротим. Следващата страна в списъка му беше Полша, Нахлуването в Полша означаваше начало на война.

Още щом слезе от влака, Виан усети нервното напрежение в града. Пътниците бяха твърде малко — половината град вече се беше изнесъл на почивка. Тя се огледа и видя Дейвид, който стоеше в края на перона и четеше вестник. Остави куфара, за да го погледа на спокойствие: висок и строен, облегнат на една колона с леко издадено напред стъпало, той четеше задълбочено. Изглеждаше променен.

Заякнал. Въздухът в Нормандия и успехът явно му се отразяваха добре.

Виан неволно си припомни как бе пристигнала тук преди десет години. Мина покрай големия бюфет и забеляза отражението си в огледалото. Спря изненадана. Колко се беше променила! Уплашената млада жена, чийто провинциален произход си личеше отдалеч, се бе превърнала в красива, самоуверена дама, която гледаше хладно към света изпод кокетно нахлупената синя барета. Тясната ѝ пола свършваше малко под коляното и разкриваше стройни прасци. Токовете на обувките ѝ потракваха по мраморните плочи. Днес знаеше отлично по кой път да тръгне. Идващите насреща ѝ хора ѝ правеха път да мине и автоматично произнасяха „пардон“. Тя не свеждаше поглед, наслаждаваше се на анонимността си в големия град — тук никой не знаеше, че е неомъжена майка, оставила детето си в провинцията. Играеше перфектно ролята на коренячка парижанка, която се оправя сама в живота.

Стигна само на няколко крачки от Дейвид, а той все още не я забелязваше. Най-сетне вдигна очи. Отпусна вестника и впи поглед в лицето ѝ. След минута я притисна в обятията си.

— Мили Боже, Виан, колко ми липсваше!

Целуна я страстно, без нито за миг да я изпусне от прегръдките си.

Виан бе готова да остане с часове така, обгърната от ръцете му, от аромата му. После обаче се отдели от него. Дейвид я задържа, за да я огледа.

— Какво си направила със себе си? Станала си още по-красива.

Виан знаеше причината. След раждането си бе възвърнала предишната фигура, но сега беше мека и закръглена. Вече не изглеждаше момиче — и тялото, и душата ѝ бяха на жена. Сега беше майка, в живота ѝ имаше едно малко същество, по-важно от всичко друго. Детето променя живота на жената. Тя погледна Дейвид, който все още очакваше да чуе отговор на въпроса си.

— Знаеш ли, лятото в провинцията ми се отрази добре. Ядях много, разхождах се. Също като теб. И ти изглеждаш променен.

— Когато спечеля пари, ще си наемем къща на село и ще живеем там като Господ във Франция.

— Когато ние спечелим пари — поправи го с усмивка Виан.

— Много скоро ще имаме повече от достатъчно, ще видиш. — Прегърна я отново и я притисна до гърдите си. — Защо не дойде на вернисажа? Много исках да си до мен. Всички питаха коя е прекрасната жена на платната ми. Дамите направо се пръскаха от ревност.

Виан се освободи от прегръдката му.

— Нали знаеш, трябваше да бъда в Тулуза. Не успях да се измъкна.

Това не беше вярно. В началото на август тя беше с Беноа в Маноск. Честно си признаваше, че за нея е много по-важно да бъде със сина си, макар мислите ѝ много често да отлитаха към Дейвид в Париж.

— Изпратих ти пари за влака. Можеше да дойдеш поне за една вечер.

Виан реши да не обсъжда повече темата — усещаше, че той все още се чувства засегнат.

— Сега съм тук. Продаде ли картината?

— Имаш предвид „След бала“? Та ти още не си я видяла завършена. Ела, веднага ще отидем на улица „Лафайет“ при Дюдеван.

Галерията на Дюдеван се намиреше на ъгъла на улица „Лафайет“. На това място нямаше сгради и се откриваше свободен поглед към куполите на „Сакре Кьор“. Вече се здрачаваше и бялата църква се бе оцветила в нежнорозово. Виан го прие като добра поличба. Досега галерията на Дюдеван не ѝ се виждаше особено добро място за изложба. При последното си идване тук се бе ужасила от редящите се едно след друго все по-тъмни помещения, където цареше грандиозен хаос. Навсякъде по стените бяха облепени картини, някои с главата надолу или с гръб към зрителя. В най-близкото до улицата помещение бе поставено голямо писалище, отрупано с вестници, кореспонденция, всякакви дреболии, карти на метрото, опаковъчни материали и какво ли още не. Звънна ли телефонът, се налагаше Дюдеван да го измъкна изпод натрупани документи. Виан постоянно кихаше, защото прахът беше навсякъде. А двете вътрешни помещения бяха още потъмни и още по-пълни. Днес обаче всичко изглеждаше променено.

— Лично помагах да се въведе ред — пошепна ѝ Дейвид. — Пренесохме вещите в задните помещения.

— И сега никой не може да влезе там — допълни Дюдеван, излязъл да ги поздрави. — След края на тази изложба никога няма да знам къде какво се намира.

Празното писалище в средата придаваше на помещението вид на много по-голямо. Картините на Дейвид веднага привличаха погледа на посетителя. Виан мина бавно покрай платната. Повечето ѝ бяха познати от ателието му. На много от тях беше изобразена тя. Видя се, каквато беше преди няколко години, все още невинна, преди да остави сина си в провинцията, млада, красива и безгрижна... Очите ѝ се напълниха със сълзи. В последно време това ѝ се случваше често. Бременността и раздялата с Беноа бяха изострили емоционалността ѝ. Бързо си изтри бузите, защото не искаше Дейвид да забележи вълнението ѝ.

Във второто помещение висяха картините, създадени в Кан. Две малки платна показваха жени на полето. Навярно Дейвид ги бе нарисувал през последните седмици от престоя си, точно според своите желания. Виан откри три актови картини, на които беше тя. Тялото ѝ светеше в топъл златист цвят под падащите през прозореца слънчеви лъчи, очите ѝ бяха подчертани с черни линии, веждите изглеждаха прави и тънки. Очевидно Дейвид не се бе затруднил да нарисува тялото ѝ по спомени. Нищо чудно обаче да я е скицирал тайно, докато е спяла. Във всеки случай промените в тялото ѝ, предизвикани от бременността, си личаха съвсем ясно — поне за човек, който беше наясно с положението. Като цяло картините от Кан изглеждаха по-смели, с модерно водене на четката, много по-цветни. Сякаш силата на близкото море се беше увековечила в тях.

— Прекрасни са — пошепна Виан. — Различни. По-смели.

— Виждаш го, нали? Знаех си — кимна Дейвид.

Тя се усмихна.

Виан разгледа изложбата и се върна в близкото до улицата помещение, за да се изправи пред главното произведение. Беше си го запазила за края, защото за нея това бе най-важната картина: „След бала“. Вгледа се внимателно и осъзнавайки какво е постигнал Дейвид, въздъхна удовлетворена. Обикна картината още в Кан, тогава я смяташе за завършена, но той очевидно бе прекарал още много часове

пред платното, за да я направи съвършена. Виан остана възхитена не просто от цветовете и точните детайли, а от израза, който Дейвид бе придал на лицето ѝ. Да, тя изглеждаше красива, това се дължеше на скъпоценната рокля от Вионе, на нежната кожа и вдигнатата на кок коса, прихваната от наниз перли, с меко падащи по тила кичурчета. Изразът на лицето ѝ обаче беше много специален. В него се криеше спокойна увереност, същевременно жената беше вгълбена в себе си и замислена.

— Би могъл да ме нарисуваш как те гледам — каза тя на Дейвид, който през цялото време стоеше зад нея и наблюдаваше реакцията ѝ.

Той зарови пръсти в гъстата си коса.

— Да, би трябвало. Но не бях в състояние да уловя онова, което бе вътре в теб. Убягваше ми. В Кан често имах чувството, че мислиш за друго, не за мен. Имаше нещо в погледа ти, в начина, по който понякога отместваше очи... — Пристъпи по-близо и сложи ръце върху раменете ѝ. — Твърде много ли поисках от теб? Нима те изгубих?

Виан се обърна и впи поглед в лицето му.

— Как бих могла да живея без теб?

— Опасявам се, че ти ще се справиш по-добре, отколкото аз без теб. През последните месеци ми липсваше толкова силно, че едва не умрях.

Виан се усмихна.

— Ти се нуждаеш непрекъснато от отдалечаване.

Дейвид сведе поглед.

— Аз съм несправедлив и егоист. Въпреки това искам винаги когато се нуждая от теб, да си близо до мен. Не мога да съществувам без теб.

— Обичам те — отвърна тихо тя.

Позволиха си такси до улица „Дагер“. Там отпразнуваха успеха на Дейвид и новата си среща. Още с влизането Дейвид я привлече към себе си и я целуна. Виан простена. Колко ѝ беше липсвала любовта му.

— О, Виан — прошепна той, заровил лице в шията ѝ.

Започна да милва гърдите ѝ нежно, но и настойчиво.

Тя се притисна към него. Искаше да го усети целия, дрехите само пречеха. Започна да разкопчава ризата му, копнееше да помилва

гладката кожа на гърдите му. Любиха се през цялата нощ, едва на разсъмване заспаха, нежно прегърнати.

Виан се събуди, когато Дейвид донесе вестника и кроасани. Никога не беше излизал да вземе закуска. Нещо между тях се бе променило.

Дейвид остави кроасаните на масата и отвори вестника.

— Чуй какво пише този жалък драскач!

В тези несигурни времена, когато нашата страна е в опасност, е крайно неприлично да се излагат портрети на елегантни дами в красиви рокли, отдадени на екстравагантни забавления. Но един галерист евреин надали познава подобни грижи.

Дейвид кипеше от гняв.

Виан се уплаши. Седна в леглото и попита:

— Какво иска да каже този? Дюдеван наистина ли е евреин? Отвратителни думи!

— Ако го видя, ще му фрасна един!

През следващите дни Виан беше изпълнена с нервно безпокойство. Чувстваше се прещастлива, че е отново с Дейвид, ала копнежът по Беноа я изгаряше. Тепърва щеше да се учи да живее без него. Освен това изложбата на Дейвид не протичаше така, както той се бе надявал. Времето не беше подходящо за посещаване на галерии и гледане на картини, още по-малко за купуване. Всички погледи бяха отправени с безпокойство към Германия, където Хитлер все пооткрито заявяваше желанието си за война.

Дейвид се тревожеше.

— Ако започне война, ще ме върнат в Англия.

Тази перспектива го вцепеняваше. Не беше в състояние да рисува. Часове наред стоеше пред статива, без да вдигне четката. Накрая я захвърляше изнервено и отиваше да се напие. Виан не излизаше с него. Имаше си свои грижи. Страдаше за сина си. Гърдите я боляха, когато мислеше за него и си спомняше тихото мляскане при

кърмене. Сега Беноа сигурно гледаше Агнес с онзи неразгадаем поглед, в който беше скрит целият свят и който стигаше до дъното на душата.

Шумните забавления, съчетани със страха от неизбежно приближаващото, костваха много сили. Парижани се забавляваха — до смърт. Танцуваха върху пламтящ вулкан. Никой не ги обвиняваше. Всички предчувстваха скорошния край на добрите времена. Всички вземаха, каквото още беше възможно. Откакто Народният фронт бе въвел платената отпускат, французите ходеха на море. Ако бяха влезли в града през тези дни, германците нямаше да заварят никого.

Но нима генералите не тръбяха, че френската армия е по-силна от всякога, че линията „Мажино“ е непревземаема, че немците никога няма да се осмелят да воюват срещу Франция — а ако все пак го направят, ще се провалят с гръм и трясък!

Всички искаха да вярват в това и да се насладят на почивката си. Виан не вярваше в мира. Страхуваше се, че ако се стигне до война, ще изгуби Дейвид.

Само две седмици след завръщането ѝ в Париж пристигна телеграма от Лондон. Бащата на Дейвид бе починал. Той веднага си събра багажа и потегли, за да стигне навреме за погребението.

— Ако се случи нещо...

Виан го погледна ужасена.

Той пристъпи към нея и взе ръцете ѝ в своите.

— Ако не се върна до четири седмици, прибери картините в твоя дом и освободи жилището ми.

Тя кимна.

— Дотогава със сигурност ще си се върнал — промълви и опита да се усмихне.

— Ще се върна, как няма да се върна.

Целуна я и се качи на влака. В следващия миг обаче отново скочи на перона, грабна я в прегръдките си и я целуна с цялата страст, на която беше способен.

Виан захълца. Дейвид се откъсна от нея със сила, скочи в потеглилия влак и остана на вратата да я гледа, докато влакът излезе от гарата.

След три дни германският Вермахт влезе в Полша. Във Франция бе обявена мобилизация, на 3 септември Англия и Франция обявиха война на Германския райх. Служителите в Ботаническият институт започнаха да опаковат скъпоценните експонати и книги и да ги изпращат в архиви и подземия извън Париж. Ежедневно пристигаха камиони и отпътуваха, натоварени със сандъци. Затвориха изложбата. И без това вече не идваха посетители.

В края на месеца Виан отиде при мадам Обленски да освободи жилището на Дейвид.

— Знаех си, че мосю Скот няма да се върне. Времената са лоши — въздъхна хазайката.

Виан обиколи за последен път помещенията, където бе живяла с Дейвид. Тук нямаше много картини, повечето бяха изложени в галерията на Дюдеван. Дейвид бе взел костюмите си, само зимното му палто висеше самотно в гардероба. Виан го откачи и зарови лице в меката материя, за да вдъхне аромата му.

Събра платната, опакова всичко. Вещите на Дейвид от годините в Париж се събраха в три кашона. Тя повика такси, за да ги закара на пасаж „Котен“.

Подреди кашоните в един тъл. Огледа малкото си жилище и усети огромна празнота. Животът ѝ с Дейвид бе приключил. Не вярваше, че войната ще свърши бързо и той ще се върне при нея. Тя щеше да живее без него, без любовта му. Това я плашеше. Крачеше из стаята и плачеше.

Поне да можеше да му пише! Клотилд редовно получаваше писма от Жано, който бе мобилизиран близо до Мец и работеше в някаква метеорологична наблюдателница. А тя бе получила само една пощенска картичка с няколко реда.

Дейвид пишеше, че е длъжен да се погрижи за майка си и за фабриката. Че са го мобилизирали и няма право да каже къде се намира. Че не рисува, защото няма време.

„Няма време и за любов“, помисли си горчиво младата жена. Цензурата беше задраскала последните три реда. Виан многократно завъртя картичката, вдигна я срещу светлината, опита се да измие

черната боя, но така и не успя да прочете какво е искал да ѝ каже Дейвид.

ТРИДЕСЕТ И ТРИ

В парковете копаеха окопи. Разпределяха се скривалища, провеждаха се упражнения по противовъздушна отбрана. В големите градски сгради хората слизаха в мазетата и в помещенията на портиера, останалите намираха убежище в метростанциите. Поради затъмнението нощите в града на светлините оставаха черни, само боядисаните в синьо лампи пред входовете на метростанциите сочеха пътя на парижани. Германците все още не бяха прекосили границата и в града не падаха бомби, затова никой не смяташе войната за истинска. И французите не нападаха немците. Двете армии стояха една срещу друга на границата и не предприемаха нищо. Забраната за танци скоро бе вдигната, кината и театрите пак се пълнеха, само вечерният час принуждаваше посетителите да се приберат вкъщи веднага след представлението с пословичното „последно метро“.

„Париж си остава Париж“, пишеше на плакатите и във вестниците. Повечето хора вярваха с готовност в подобни лозунги. Въпреки обявяването на война животът в Париж си течеше както досега, само с някои ограничения.

Дюдеван й писа, за да попита какво да прави с непродадените картини. На път към галерията Виан си помисли, че не знае дори първото му име. Зави зад ъгъла и се стресна. Големият прозорец беше счупен и набързо закован с дъски. А самият Дюдеван изглеждаше ужасно отслабнал, лицето му бе посивяло. Все пак положи усилие да бъде любезен. Виан си припомни как Дейвид го наричаше „глупав добряк“. Върху голямото писалище отново бяха струпани обичайните документи и всякакви дреболии. Пак старата бъркотия. Дюдеван забеляза погледа й и извинително вдигна ръце.

— Знаете ли, тук вече не идват клиенти... или съвсем малко. Няма значение как изглежда. Ще си уредя нещата и...

— И какво?

— Ще напусна Париж. Имам приятели на юг. Там било по-добре, казват. Хората не се страхували толкова от чуждестранни шпиони.

Виан разбра за какво намекваше той: много немци и австрийци, потърсили убежище във Франция след идването на Хитлер, бяха арестувани като вражески шпиони и изпратени в лагери.

— За щастие аз имам френски паспорт, но пак не е лесно... Съжалявам, но не мога да направя нищо повече за Дейвид. В момента никой не се интересува от изкуство. Миналата нощ някой ми разби прозореца. Глупава момчешка шега, предполагам.

И двамата знаеха, че не е вярно. Антисемитските лозунги бяха много популярни.

Виан се възхити от самообладанието на дребния мъж.

— Много съжалявам — промълви с болка тя. — Срамувам се от отношението на моята страна към хора като вас.

— Вие не сте виновна — отговори с усмивка той. — Да ви изпратя ли картините?

Посочи ѝ голям топ навити платна.

— Не, ще ги взема веднага. Какво стана със „След бала“?

Внезапно си пожела картината да е още тук. Копнееше да я види, да си припомни най-щастливото си време с Дейвид. Тази картина беше връзката ѝ с него.

Дюдеван посочи навитите платна.

— Тук е. Дейвид не пожела да я продаде, въпреки че клиентът му предложи две хиляди франка. Каза ми, че картината принадлежи на вас.

— Не знаех... — пошепна Виан и пое дълбоко дъх. Дейвид ѝ бе доказал любовта си по необикновено трогателен начин. — Довиждане и внимавайте за себе си — заръча тя на малкия мъж.

— О, не се притеснявайте за мен. Ще се оправя.

Дюдеван стисна тъжно ръката ѝ и я изведе от галерията.

За щастие Виан имаше работата си и успяваше да отклонява вниманието си от копнежа по Беноа и Дейвид. В Ботаническият институт настъпиха доста промени. Мобилизираните ѝ млади колеги скупяха в окопите в северната част на страната. Всички експедиции и екскурзии бяха отложени. Много страни, с които Франция беше във война или където се водеха бойни действия, бяха забранени за посещения. Не им доставяха чуждестранни списания. Контактите с

колеги от други научни институти се прекратиха. За щастие Албер продължаваше да работи в института — беше твърде възрастен, за да го мобилизират. Двамата с Виан се сблизиха още повече. Харесваха се и с радост работеха заедно. Понеже нямаша много работа, се заеха да прегледат неизчерпаемите складове. Откриха истински съкровища, доставени преди десетилетия, все още неоценени и некаталогизирани. Намериха документация и материали от експедиции, участниците в които бяха починали преди много години. Тази работа им донесе нови познания, но в нея имаше и нещо потискащо. И двамата я възприемаха като безполезно занимание.

След работа Виан бързаше да се прибере вкъщи, при картините на Дейвид. Още първата вечер окачи възможно повече. С нетърпение очакваше да ги види отново, особено „След бала“. Разви голямото платно и се отдаде на чувствата си. Помнеше всяка минута, през която Дейвид я беше рисувал. Отново усети тръпките по кожата си, предизвикани от хладното помещение, но и от възбудата, която я обземаше при плъзгането на четката по платното, тихите указания на Дейвид и разговорите им. По някое време напрежението ставаше непоносимо, Дейвид захвърляше четката, идваше при нея, вдигаше я на ръце и я носеше в леглото.

Сега картината висеше срещу леглото ѝ — там беше единствената достатъчно голяма стена. Виан лежеше и се учудваше как Дейвид е успял да я нарисува такава. В нейния живот нямаше опияняващи бални нощи. Тя работеше упорито и твърде рядко си позволяваше да се позабавлява. А в момента беше много самотна, без Дейвид и без Беноа.

Обземеше ли я усещането, че таванът ще рухне върху главата ѝ, отиваше на кино. Понякога гостуваше на Клотилд.

— Ние сме млади и красиви, би трябвало да се забавляваме — въздишаше приятелката ѝ. — А какво правим вместо това?

— Времената не са подходящи за забавления — отговаряше Виан. — Тревожа се за Дейвид. Не знам къде е, какво прави. Може да се сражава някъде...

— Все още не се водят сражения — успокояваше я Клотилд. — Само в Полша.

И двете се страхуваха, че положението ще се промени.

Виан прекара първата военна Коледа в Маноск при Беноа; четвъртото ѝ посещение след раждането му. През октомври го бяха кръстили. Клотилд замина с нея за Маноск, защото бе избрана да му стане кръстница. Денят беше чудесен, много тържествен, но когато Беноа се разплака, не Виан, а Агнес го прегърна, за да го успокои. Виан бе съкрушена, ала Клотилд я утеши.

— Един ден той ще живее при теб.

Този път Виан си взе цяла седмица отпуска, за да остане по-дълго с детето си.

При всяка нова среща с Беноа установяваше колко се е променил. Будуваше по-дълго, гледаше я и издаваше щастливи звуци. Навън беше хладно, над хълмовете вееше студен вятър, но Виан редовно го извеждаше на разходка. Чувстваше се добре да ходи до изтощение, докато малкият спи в количката си. Беше ѝ безкрайно трудно да гледа как Агнес го кърми. Тя бе принудена да се откаже от тези моменти на истинска, съкровена близост. Седеше настрана, защото ѝ беше непоносимо, че нежните погледи на Беноа по време на кърменето не са предназначени за нея. Оставаше ѝ само да слуша тихото му премляскване и блажените въздишки.

Беноа успя да ѝ компенсира отсъствието на Дейвид. Виан съзнаваше, че времената не са подходящи за любов, и се опитваше да бъде смела, но когато в началото на новата година седна сама във влака за Париж, я обзеха безкрайна умора и тъга.

Какво ли щеше да е след една година? А след три, след пет? Нима и тогава щеше да е разделена от сина и от любимия си? Нима войната щеше да дойде във Франция?

На Петдесетница германският Вермахт нахлу в Холандия и Белгия и преодоля защитните линии. След три дни, на 13 май 1940 година, германците прекосиха границата с Франция, без да срещнат сериозна съпротива. Парижани започнаха да пресмятат колко време ще мине, докато първите военни части пристигнат в Париж. През нощта на 3 юни обявиха първата въздушна тревога. Германците бомбардираха заводите на „Ситроен“ и „Рено“ в столицата, паднаха убити. Хората прекараха ужасна нощ в противовъздушните укрития.

Започна евакуация. Всеки ден двадесет хиляди парижани напускаха града с влакове и автомобили, на велосипеди и с каруци. Мнозина вървяха пеша. Полицията охраняваше гарите, иначе хората щурмуваха влаковете. До края на май избягаха един милион души. Пътищата към южната част на страната бяха безнадеждно препълнени. Спираха влакове, семейства се разделяха, в хаоса се изгубиха няколкостотин деца. След бомбардировките на автомобилните заводи страхът нарасна. Още повече хора поискаха да напуснат Париж. В дива паника, сред невъобразим хаос бягаха от града и се насочваха на юг. В това време от север в града влизаха други французи, бягащи от германците. На много места хората оставяха добитъка си в оборите. Бежанците често ставаха жертва на алчни селяни — искаха им цяло състояние за чаша вода. Германските самолети летяха ниско и хвърляха бомби. Видеха ли неприятелски самолети, хората се втурваха да бягат и търсеха прикритие в нивите, в горите или в канавките. Съседката на Виан, шивачката, също тръгна на юг с мъжа си и децата с надеждата да намери убежище при сестра си. Портиерката отдавна я нямаше, продавачът на вестници и собствениците на пекарната на ъгъла също се евакуираха. Повечето редакции на вестници опустяха. Напуснаха чиновници и много собственици на ресторанти.

На 10 юни избяга и правителството. За няколко часа автомобилите изминаха едва сто и двадесет километра. Дори министрите не напредваха по безнадеждно претъпканите пътища. Страната се разпадаше.

На 13 юни обявиха Париж за отворен град, за да се предотвратят разрушения, и Виан се разплака. Само след ден, появили се от нищото, първите немски войници вече маршируваха по опразнените улици. Виан тъкмо слезе от автобуса на връщане от работа, когато видя първата група да пресича булевард „Клиши“ и да спира пред „Мулен Руж“. Сви се в един вход, докато войниците отминат. Вървяха двама по двама, високи руси мъже, снимаха се и се смееха. Улицата беше абсолютно пуста. Останалите в града парижани си стояха вкъщи, защото им беше непоносимо да гледат как окупаторите се наслаждават на триумфа си.

Виан нито за миг не помисли да избяга от града. Беноа се намираше на сигурно място при Агнес. Все още се надяваше Дейвид да се обади. Къде щеше да я намери, ако не в Париж? Прекарваше безсънни нощи, когато въздушните тревоги я принуждаваха да слезе в мазето, но след ужасните истории, които разказваха бежанците, смяташе опасността да я улучи германска бомба за по-малка от опасностите по задръстените пътища във Франция. Тя остана, ала Париж вече не беше нейният град. Мразеше да вижда униформените по улиците и се срамуваше, когато френски полицаи козируваха пред немски офицери.

В понеделник, 17 юни 1940 година, Виан отиде на работа както обикновено. Нищо, че музеят, подобно на всички други музеи, беше затворен. По-добре да е там, защото не понасяше бездействието. По пътя се отби да вземе от препаратора на улица „Риволи“ редките пеперуди от Амазонка, които двамата с Албер бяха открили в стари кашони. Поради необичайно оформените си хоботчета тези пеперуди извършваха много особено опрашване. Небрежното съхранение почти ги беше унищожило. Виан взе грижливо опакованите кутийки и се качи в автобуса. На площад „Конкорд“ ги спря огромна навалица. Тя огледа с отвращение чувалите с пясък, с които се опитваха да защитят обелиска.

„Каква навалица в Париж — помисли си. — Значи, не всички са заминали.“

Слезе заедно с другите пътници, загрижена да опази пакета си. Отнякъде се чуваше треперещ глас.

— С натежало сърце ви казвам, че трябва да спрем борбата. Тази нощ се обърнах към противника, за да го попитам дали е готов заедно, като войници, според всички правила на честта, да потърсим начин да спрем сраженията.

— Това е Петен — пошепна някой до нея. — Речта му бе обявена за днес по обед. Цялото ми семейство седи вкъщи пред радиоапарата. Какво говори той? Искат войниците ни да сложат оръжие? Просто така?

Наблизо започна брожение. Престарелият маршал Петен, героят от Вердюн, бе станал премиер-министър на страната в края на седмицата.

— Това не е нашият маршал. Ако е той, значи немците са го принудили да изрече тези глупости — изкоментира някой.

— Обявява примирие, без дори да е чул условията на врага? Предател! — прозвуча гласът на дебела жена. Бузите ѝ бяха зачервени от възмущение, тя размахваше чантата си, сякаш нанасяше удари.

— Значи, вече няма да се бием с бошовете? — Мъжът, изрекъл тези думи, се огледа страхливо. Окупаторите не обичаха да ги наричат така.

Жената до Виан се преви и повърна. Виан също изпитваше физическо отвращение към чутото. Примирие. Край на битката срещу окупаторите. Не е възможно победителят от Вердюн така лекомислено да предаде страната на врага! Не му ли е достатъчно да гледа как немците в Париж се държат като господари? Ами ако победителите поставят неприемливи условия?

Недоволството растеше. Хората крещяха, размахваха юмруци, нахвърляха се срещу онези, които вземаха страната на Петен. Те твърдяха, че предложението му ще донесе мир на страната, а мъжете и синовете най-после ще се върнат у дома. Пристигна рота немски войници и командирът им призова тълпата незабавно да опразни площада. Войниците вдигнаха пушките за стрелба и недоволното множество се разпръсна.

Виан пристигна в института потисната и уплашена.

— Какво ще стане сега? — попита тя Албер. Както обикновено, той слушаше радио. Постоянно сменяше станциите — френски, английски и американски.

Погледна я замислено.

— Още има надежда — каза след малко. — Според слуховете един човек призовава от Лондон да продължим борбата.

— Кой е той?

— Казва се Дьо Гол.

Виан никога не беше чувала това име.

— Ако не направя нещо, ще полудея — извика тя.

— Тук много колеги мислят като теб — рече Албер. — Тази вечер можеш ли да останеш до по-късно? Тогава ще си поговорим. Обаче нито дума на Жан-Мари. Пази се от него. — И след кратко

колебание продължи: — Надявам се, нямаш нищо против да си говорим на ти. Сега ние, французите, трябва да се държим един за друг. Няма място за формалности.

Жан-Мари, един от домакините, показваше открито симпатиите си към Хитлер и разнасяше последното издание на *Je suis partout* — вестника на националистическата и антисемитска десница. Естеството на работата му осигуряваше достъп до всички помещения и той много обичаше да се появява някъде неочаквано. Изчакаха го да си тръгне и едва тогава се събраха. Албер Мартин-Кюриел, Виан и градинарят Максим. Той доведе колегата си Мишел, който не криеше принадлежността си към комунистическата партия. През септември 1939 година партията бе забранена и много от другарите му влязоха в затвора.

Срещнаха се не както обикновено в голямата заседателна зала в кулата, където имаше врати във всички посоки, а в кабинета на Албер. Така беше по-сигурно, там никой нямаше да им пречи. След пет минути вратата се отвори с трясък и в помещението нахлу Делфин Дарио.

— Много съжалявам, но имах късен посетител в библиотеката — извини се тя, сякаш най-естественото нещо на света беше да закъснее за конспиративна среща. Седна до Виан и двете си стиснаха ръцете под масата. Имаха обща кауза. След известно обсъждане решиха да се срещат на всеки две седмици, във вторник. Отначало само за да си вдъхват взаимно смелост и да си разменят информация. В момента това беше най-важното. По-късно щяха да обмислят конкретни действия.

— Ще почакаме да чуем дали утре Дьо Гол ще ни призове към борба — заключи Албер.

Виан се прибра вкъщи с леко сърце. Отново бе добила смелост. Сковаващият срам, който изпитваше през последните дни при срещи с немски войници, беше отстъпил място на предпазлив оптимизъм.

В речта на маршала, публикувана на следващия ден във вестниците, бе сменено решаващото изречение: „Трябва да се опитаме да спрем борбата.“ Ала вече беше късно. Франция сложи оръжие,

милион и половина френски войници станаха немски военнопленници. Мъжете и синовете не се завърнаха у дома.

След работа Виан отиде при Клотилд. Завари я обляна в сълзи.

— Няма да демобилизират Жано. Ще замине за Германия като военнопленник. Виж какво получих!

Подаде ѝ писмо, по-скоро лист хартия, откъснат от книга и изписан набързо. Жано съобщаваше, че го местят в Германия и ще даде писмото на хазайката си на фронтовата линия с надеждата тя да го препрати на Клотилд.

— Мразя бошовете — изплака задавено Клотилд.

Виан въздъхна.

— Според мен сега е моментът да изпием по един коняк. Налага се да пренощувам при теб. Скоро ще мръкне и няма да успея да се прибера преди вечерния час.

На следващия ден към французите се обърна друг глас, този път по британското ВВС, точно както бе предсказал Албер. От Лондон Шарл Дьо Гол призова французите да поведат борба срещу немските окупатори в сътрудничество с британците.

— Франция не е сама!

Той повтори изречението три пъти и Виан схвана посланието: „Аз не съм сама.“ Погледна Албер в очите и разбра, че той мисли същото. Най-сетне някой да каже каквото чувстваха всички. Най-сетне някой да даде глас на окупираната, унижена Франция!

Албер премести на френска станция и изключи радиото. Човек никога не знаеше какво може да се случи. Пригладн назад светлосивия си кичур, вдигна един стол и безмълвно го постави пред големия степен часовник, окачен в коридора на хербария. Премести стрелките на дванадесет и половина — френското време. Откакто в Париж командваха германците, всички часовници бяха преместени с един час напред, по „германско време“. Домакинът на института бе нагласил всички часовници по новото време. И двамата знаеха, че като види промяната, Жан-Мари веднага ще премести стрелките на часовника. Въпреки това изпитаха удовлетворение. Ръчните им часовници си

оставаха на френско време. Отказваха да живеят според времето на неприятеля.

Докато вървеше към дома си, Виан гневно стискаше юмруци. Навсякъде висяха знамена с пречупен кръст, никъде не се виждаше триколюрът. Навсякъде мъже в немски униформи.

През следващите дни по улиците на Париж се появиха още повече германски военни. Бели указателни табели показваха пътя към различни служби, които се помещаваха в реквизирани къщи и публични сгради. Виан престана да ходи в Люксембургската градина, защото немците бяха превърнали тамошния дворец в главна квартира на Луфтвафе. Стана още по-лошо. Затвориха някои улици, защото там бяха разположени важни немски учреждения. А *Гран Рекс* стана кино на Вермахта и бе забранено за французи.

ТРИДЕСЕТ И ЧЕТИРИ

След поражението избягалите започнаха да се връщат в града, част от тях с камиони на Вермахта. Настаниха се отново в жилищата си, пътуваха с метрото, старяха се да не виждат заглавията на немските вестници, изложени в павилионите редом с *Le Matin*, *Paris-Soir* или *Le Petit Parisien*. Париж вече не им принадлежеше. А немците се грижеха никой да не забрави този факт.

Според Виан най-противното коварство на германците беше да настанят Абвера — военните тайни служби — точно в хотел „Лутеция“, където преди войната се срещаха изгнаници от Германия и Австрия и обсъждаха общи действия срещу Хитлер. Из целия град, пред всяка гара, пред всяка служба на окупаторите, сега бяха поставени бариери и черно-бяло-червени будки за дежурните. Немците се бяха осведомили подробно къде се намират най-красивите, най-богатите на традиции постройки в Париж и си ги присвояваха. Тормозеха парижани с постоянни проверки, със забрани и празни магазини, с уволнения и арести.

Пусна се слух, че Адолф Хитлер пристигнал в Париж много рано сутринта и се фотографирал пред Айфеловата кула. Когато парижани се събудиха, фюрерът вече беше напуснал града.

В края на юни се върна и съседката на Виан. Скри се в дома си и почти не излизаше. Едва лекарката, също завърнала се в града, разказа на Виан какво се е случило: Софи, петгодишната дъщеря на съседката, била убита при въздушна атака. „Бедничката, няма си даже гроб, където да тъгува.“

При следващата среща след края на работното време в кабинета на Албер се появиха още две жени. Виан доведе приятелката си Клотилд.

Междувременно Клотилд бе получила още едно писмо от Жано, изпратено тайно. Той се намирал във временен военнопленнически

лагер близо до Мец и все още чакаше да го откарат в Германия. Чувствал се зле, пишеше, не им давали достатъчно храна. Няма представа къде ще го изпратят. Днес Клотилд донесе още по-лоши новини: немците реквизирали гаража им и го напълнили с автомобили с пречупени кръстове.

В Париж и без това вече не се движеха автомобили — бензинът се продаваше с купони и беше много скъп, никой нямаше право да излиза от града без пропуск. Неделните излети в околностите останаха в миналото, както и много други приятни навици. Клотилд не знаеше как ще живее оттук нататък. Вече бе уволнила и последния си работник — младия баща на малката Клер, млечната сестра на Беноа.

— Боже, как мразя бошовете! — възкликна гневно тя.

Виан й довери, че в Ботаническият институт е създадена съпротивителна група, и Клотилд веднага пожела да се включи.

Другата жена, съвсем млада, най-много двадесетгодишна, работеше в книжарница на улица „Шерше-Миди“. Казваше се Мари Делувин. Мразеше немците, защото не й позволяваха да продава любимите си книги.

— Само си представете: пристигнаха с голям камион и иззеха всичко — Стефан Цвайг и Айнщайн, даже Хайне! Ромен Ролан и Луи Арагон. Връчиха ми списък с хиляда произведения и на всичкото отгоре ми заявиха, че това било само началото! В списъка са всички еврейски автори, но и осмелилите се да кажат дори една дума срещу Хитлер, да не говорим за книгите на изгнаниците. — Възмутена, Мари размаха ръце, дългата, тъмна коса напада по лицето й. — Забраняват ни да четем, каквото харесваме. Чакам деня, когато ще претърсят домовете ни и ще конфискуват личните ни библиотеки.

Тази мисъл не звучеше чак толкова невероятно, защото немците бяха започнали да щурмуват жилища и да проверяват дали обитателите им не слушат радио „Лондон“.

Виан веднага хареса малката, слабичка жена.

— Никой не може да ни забрани да мислим — намеси се успокоително Албер.

В този миг вратата се отвори с трясък и на прага застана домакинят.

— О, извинявайте, не знаех, че тук още се работи.

Албер се овладя веднага.

— Добре че дойдохте, Жан-Мари! Тъкмо обсъждахме как да скрием останалите книги от библиотеката, ако се стигне до бойни действия. Питаме се дали да не ги наредим в сандъци и да ги свалим в мазето. Какво ще кажете? Имате ли по-добра идея?

Домакинът се огледа недоверчиво.

— Според мен в мазето е добре — заяви след малко. — Ще ви помогна да ги пренесете. И без това наличните в библиотеката книги трябва да бъдат щателно прегледани и всичко, което не подхожда на новото време, да бъде премахнато.

Кимна им и си излезе.

— И тук, значи... — промълви Мари едва когато беше сигурна, че Жан-Мари няма да я чуе.

Албер кимна.

— Днес получих списък с автори и заглавия. Но ако си мислят, че ще им предоставя нашите безценни съкровища, за да ги изгорят, много се лъжат. По-скоро ще отнесе всички книги вкъщи.

— И аз ще взема книги — обади се Клотилд. — И без това жилището ми е твърде голямо без Жано.

— Длъжни сме да кажем истината — изрече Мишел през здраво стиснати зъби. — Първо ще попитаме сънародниците ни къде са френските мъже. Къде са милионите, отвлечени от немците!

Виан се учуди откъде този дребен мъж със започнала да оредява коса черпи сила да се изправи срещу окупаторите.

Клотилд кимна мрачно.

— Необходимо е някой да им каже, че има алтернатива на Петен. Че борбата продължава.

— Първо ще си намерим друго място за срещи. С добро прикритие. Тук става твърде опасно. И още нещо! Сега сме група: аз, Мишел и Максим, Виан и Делфин, от днес Клотилд и Мари. Общо седем души. Няма да увеличаваме състава.

— Защо? — учуди се Клотилд.

— В случай че арестуват някого от нас, най-добре е да не знае много имена, които би могъл да издаде.

— Никога няма да ви предам! — извика Клотилд.

Останалите кимнаха в знак на съгласие. Албер замислено поклати глава.

— Клотилд, ти нямаш представа какви методи използват немците, за да изтръгнат признания по време на разпит. Последен аз ще обвиня жертвите, проговорили при мъчения. — Кимна мрачно и продължи: — Сега е моментът да вземем решение. Ако някой пожелае да спре, да го направи сега. Ще проявя разбиране.

Никой не се изправи.

Клотилд се огледа тържествуващо.

— Както вече ви казах, имам голямо жилище наблизо. Всички наоколо знаят, че често ни идват гости — моят Жано обичаше да играе на карти с приятели. Съседите са свикнали. Ще направим карета за карти. Аз играя отлично. — Усмихна се и заключи: — При сгоден случай носете у нас по някоя книга, която не бива да остане тук.

Албер кимна в знак на съгласие.

— Нито дума на съседите. На никого. Нека да сме наясно: ние сме малцинство. Моля никой да не храни фалшиви надежди, французите нямат желание да се бият, напротив, радват се, че мъжете и синовете им са оцелели... досега.

В гласа му звучеше сериозна загриженост.

— Да, но мъжете, които се предадоха, отиват военнопленници в Германия! — възрази разгорещено Клотилд. — Във всеки случай моят мъж още не се е върнал!

— Хората искат спокойствие, сигурност...

— Страхливци!

— Ами ако има и други, които мислят като нас? Които не желаят да се примирят с позора? — намеси се Виан. — Как ще ги намерим?

— Нужни са ни сведения какво възнамеряват германците. Къде планират претърсвания и преследвания. Ако ни се удаде възможност, ще предупреждаваме застрашените — обади се Мишел. Той най-добре от всички знаеше какво е да те преследват. И беше запознат с конспиративните техники. Всички се радваха, че се е присъединил към тях. Рядко говореше, но всяка негова дума имаше тежест.

— Точно така. Но най-важното е да слушаме радио „Лондон“. Трябва да разберем какво ще прави Дьо Гол.

— С радост бих хвърлила някоя бомба — процеди през зъби Клотилд.

— Имам по-добра идея — усмихна се Албер. — Но е рискована. Всички го погледнаха въпросително.

— Засяга теб, Клотилд. В „Лутеция“ търсят персонал за перачницата. Би могла да започнеш работа там. В момента нямаш никакви доходи. Ще работиш близо до врага и със сигурност по-лесно ще се добираш до интересна информация.

— Ще ида още утре сутринта.

Докато се прибираха, Виан стисна приятелката си за лакътя.

— Чуй ме, това не е шега! В „Лутеция“ е настанен германският Абвер. Задачата им е да търсят и обезвреждат врагове. Обещай ми да бъдеш предпазлива.

Очакваше Клотилд да ѝ се надсмее, но приятелката ѝ остана съвсем сериозна.

— Не ме ли познаваш? Обещала съм си да съм жива, когато Жано се завърне.

Виан се разбърза, защото трябваше да стигне до дома си преди вечерния час. Бе почти стигнала, когато насреща ѝ излязоха двама немски офицери. Понечи да мине от другата страна на улицата, но вече беше късно.

— Пардон, мадмоазел, бихте ли ни казали къде е най-близката метростанция? — попита единият на ужасен френски. Беше съвсем млад, с руса коса и красиво лице, и явно търсеше приключения.

Без да го погледне, Виан отговори:

— Вървете направо, на втората пресечка свийте наляво.

И решително продължи пътя си. Само да знаеха какво носи под картофите в чантата си — прясно отпечатани екземпляри на „Съвети за окупирани“. Никой не познаваше автора на брошурата с тридесет и три правила за поведение, но четяха жадно съветите му как да общуват с немските окупатори, как поведението им да е външно безупречно, но същевременно да им показват колко ги презират. Изрядна учтивост, ала нито една излишна дума, никаква усмивка, никаква отзивчивост. Ако ви заговорят на немски, отвърнете се с невинно вдигане на раменете. Не спирайте пред плакатите им, не посещавайте публичните им концерти, не се заглеждайте, когато маршируват, пеят или фотографират забележителностите. Защото те не са туристи, те са врагът. Харчат си заплатите в нашите магазини и ги опразват, изпращат копринено бельо на жените си в Германия, седят по терасите на

големите кафенета, ядат и пият, докато в нашите пекарни отрано окачват табела „Хлябът свърши“.

Малката брошура стана причина да организират една от първите си акции. Албер я бе намерил в джоба на палтото си, без да знае как се е озовала там. Авторът призоваваше читателите да размножават правилата и да ги разпространяват. Точно това направиха и те.

Виан отпечата няколко дузини екземпляра с индиго, Мари също. Дойде време да ги разпространят из Париж и мъжете настояха да се заемат сами — било твърде опасно за жени. Ала Виан, Мари и Клотилд категорично им заявиха, че и те ще носят същия риск. И така, всеки взе по няколко екземпляра, отпечатани на три страници, за да ги разпространи по пътя към къщи. Оставяха ги в автобуса или на пейка в парка, пъхаша ги в пощенски кутии или просто ги изпускаха в препълненото метро. Дори във вагона да имаше немец, беше относително безопасно, защото можеха лесно да изчезнат в навалищата.

Парижани бяха длъжни периодично да се явяват в кметството на своя район, за да получат купони за храна. Понеже всеки се записваше с името и адреса си, окупаторите имаха възможност да упражняват непрекъснат надзор върху населението. Нелегалните не получаваха купони за храна и зависеха от помощта на други хора. Но и който си вземаше купоните редовно, трудно намираше какво да купи. Парижани се редяха на дълги опашки, за да задоволят основните си потребности — това им стана нелюбим навик. Понякога Виан отиваше на пазара в шест сутринта и установяваше, че са останали само няколко смачкани картофа или ябълки.

— Не би било зле да имаме свой човек в кметството. Той ще ни издаде купони на измислени имена — сподели идеята си тя. — Такъв служител би могъл и да издава фалшиви документи.

— Така ще снабдим с нова идентичност лица, търсени от полицията.

— В момента това е непосилна задача за нас — предупреди Албер. — Да бъдем предпазливи. Рискът е твърде голям.

ТРИДЕСЕТ И ПЕТ

Виан успя да си намери място за сядане в претъпкания влак и се зарадва. След поражението влаковете бяха нередовни, спираха насред полето, оставаха с часове на някоя гара или най-неочаквано тръгваха по обиколен път. В тези времена пътуването наистина не беше удоволствие. Особено сега, през зимата. Вагоните не бяха отоплени, само топлината на многото тела правеше положението що-годе поносимо. Виан обаче бе готова да преодолее всяко препятствие, за да отиде при сина си. Беноа беше на година и половина, не го бе виждала от месеци и копнежът я разкъсваше.

Маноск попадаше в неокупираната зона на Франция. След сключеното през юни 1940 година примирие страната беше разделена. Северът беше под германско военно управление, на юг управляваше маршал Петен. Консервативното му правителство пропагандираше национална революция. Седалището му се намираше във Виши. Като най-голям град в неокупираната зона Лион се бе предложил за столица, но правителството се съмняваше в лоялността на лионското население. Много хора обявяваха неокупираната зона за „свободна“ — все пак там не управляваше чужда сила. Петен обаче бе установил строг режим и работеше в тясно сътрудничество с германците.

Преди влакът да премине демаркационната линия между окупираната и неокупираната зона, подлагаха пътниците на строга проверка. Всички се уплашиха сериозно, когато немски войници, придружени от френски полицаи, тръгнаха да обикалят влака. Проверяваха внимателно, изискваха документи и пропуски, сметнеха ли някого за подозрителен, претърсваха и багажа му. Пътуването между окупираната и неокупираната зона беше възможно само в изключителни случаи. За да получи пропуск, Виан прекара часове и дни в разни служби. Навсякъде представяше акта за раждането на Беноа и снимки. Позволиха ѝ да замине едва след като доказа, че Беноа ѝ е роден син.

Някъде назад настана бъркотия. Виан стана свидетел как с удари и ритници изхвърлиха от влака възрастен мъж. Той изобщо не направи опит да се съпротивлява. Нямаше никакъв шанс срещу полицаите, насочили към него оръжие. След малко Виан видя мъжа да минава под прозореца с вързани на гърба ръце. Стисна устни толкова силно, че вкуси кръв. Как мразеше тази гледка! Французи да тормозят и арестуват други французи. Огледа се внимателно, за да разбере как реагират спътниците ѝ, но всички бяха свели поглед. Никой не искаше да бъде следващият.

Виан също седеше външно неподвижна. Не биваше да бие на очи, защото носеше под роклята си два екземпляра от забранен вестник. Уводната статия бе написана от Албер с псевдоним Франсоа. Той призоваваше всички французи да се включат в съпротивата и даваше точни указания какво да предприемат. Противниците на Хитлер да се срещат в жилищата си със съмишленици и да изберат най-добрия за водач. Отделни групи да се обединяват, да събират информация и да чакат заповед за въстание.

Виан знаеше статията наизуст, все пак тя я бе преписала на машина. Знаеше наизуст и адреса в Ексан-Прованс, където щеше да предаде вестниците. Беше опасно да ги пратят по пощата. И без това до септември изпращането на поща между двете зони бе изцяло забранено, а сега се разрешаваха само предварително напечатани формуляри. Виан усети как под мишниците ѝ се събира студена пот. Надяваше се полицаите да са заети с подозрителните и влакът да продължи. После обаче ги видя да се връщат и отново да се качват във вагона. Внезапно я обзе страх. Защитата под роклята ѝ хартия правеше плата твърд и опънат. Тя бе облякла отгоре дълъг жакет, ала не беше сигурна как изглежда. Прозорлив наблюдател би могъл да забележи, че нещо не е наред.

— Документите ви?

Виан извади от чантата си паспорта и пропуска и ги подаде на полицаия — съвсем млад мъж, най-много двадесет и пет годишен. Дори успя да му се усмихне кокетно.

— Кой е вашият багаж?

Тя посочи пътната чанта, сложена в мрежата за багаж над главата ѝ.

— Отворете чантата.

Виан се надигна сковано и свали чантата. „Моля те, дано не види нищо“, помисли си тя. Хартията драскаше голата ѝ кожа, чу шумолене. Покашля се, за да прикрие шума, и отвори чантата.

— Цел на пътуването?

Най-отгоре лежеше плюшено мече. Не за прикритие — просто го бе купила за Беноа. Мъжът го извади от чантата.

— Отивам да видя сина си.

— Син ли имате? — Полицаят разрови дрехите ѝ, издърпа презрамка на сутиен, почервения и натъпка всичко обратно. — Как така отивате да го видите?

— Той живее в провинцията.

Младият полицай прегледа внимателно документите ѝ.

— Тук не пише, че сте омъжена.

— Защото не съм омъжена — отговори с твърд глас Виан.

— Ах, ето какво било! Защо синът ви не живее при вас?

— Трябва да работя. Той е още съвсем малък.

— Ако бяхте омъжена, щяхте да се грижите за сина си. Жените не бива да работят.

Виан го прониза с поглед.

— А кой ще работи в заводите, кой ще обслужва машините? Мъжете са на бойното поле или в плен.

Каза го съвсем учтиво, макар да трепереше от гняв.

Очевидно бе налучкала правилната стратегия. Младият полицай извърна поглед и ѝ върна паспорта и пропуска. После се обърна към мъжа настреща ѝ.

— Документите! — заповяда рязко.

Виан въздъхна облекчено и побърза да си прибере багажа. Усети миризма на пот от роклята си. Бе отишла твърде далеч. Беше позволила гневът да я води. Този полицай беше млад и неопитен, тя използва правилната стратегия, но нещата можеха и да се объркат. Следващия път са налагаше да прояви повече сдържаност.

Най-сетне всички пътници минаха през проверка. Влакът продължи, но много скоро спря в открито поле. Виан гореше от нетърпение. Стана и се протегна. Тялото ѝ бе сковано от дългото седене и от студа, раменете я боляха. Би дала всичко за една гореща баня.

За да отклони вниманието си, тя разтвори книгата, която си носеше, и се натъкна на снимка на Беноа, скрита между страниците. Познаваше всяка подробност, въпреки това я гледа дълго. Защо правеше всичко това? Защо отиваше при сина си и носеше нелегални вестници? Ако я арестуват, няма да го види никога вече. Това не беше ли безотговорно?

„Много от нас ще бъдат застреляни и най-вероятно всички ще отидем в затвора“ — каза ѝ наскоро Албер.

Тя осъзнаваше опасността. Да хвърлиш позив в пощенска кутия или да броиш немски войници и камиони, спрели пред „Мулен Руж“ бяха по-скоро безобидни провинения. Макар че и за такива пращаха в затвора. След като преди три месеца, на 21 август 1941 година, французин застреля немски морски офицер на метростанция, немците се закахиха да си отмъстят. Започнаха да подбират произволно заложници от затворите и да ги разстрелват. Оттогава всички бяха наясно, че и най-дребната простъпка може да бъде наказана със смърт. А през последния месец Виан бе укрила в дома си свален английски парашутист, докато му издадат нови документи и го изпратят да се върне в Англия през Нормандия.

Както обикновено се срещнаха в дома на Клотилд и насядаха около голямата маса за хранене. Картите бяха раздадени, над камината за прикритие висеше портретът на маршала.

Клотилд бе обучила Лулу да го лае по команда и се радваше като хлапачка на хрумването си.

— Не съм виновна, че кучето ми не го харесва, нали, миличък Лулу?

Албер изглеждаше много загрижен.

— Налага се да скрием един човек, още утре. Немците са по петите му. Трябва да изчезне за няколко дни, докато му изготвят нови документи.

Никой от групата не знаеше с какви хора се среща Албер и откъде черпи информация. Не му задаваха излишни въпроси, защото бяха наясно, че той е отговорен за безопасността им и няма да каже нищо.

— Касае се за англичанин, свален близо до Руан.

— Аз ще го направя — заяви Виан, без да се замисли. „Възможно е и Дейвид да се нуждае от помощ“, каза си тя.

На следващата сутрин, веднага след края на забраната за излизане, на вратата ѝ се почука. Албер доведе непознат мъж и веднага си отиде. Предишната вечер ѝ бе обяснил какви мерки за безопасност е длъжна да спазва.

Англичанинът се представи като Уолтър. Без фамилия. Сигурно използваше фалшиво име. Изглеждаше безкрайно уморен. Свали си якето и Виан видя превръзката на рамото и ключицата му. Мъжът се опита да издърпа ръкава и простена.

Виан го настани в леглото си и той моментално заспа от изтощение.

Едва на следващия ден си възстанови силите и двамата си поговориха. Разказа ѝ как скочил с парашут и при падането си наранил рамото. Затова пропуснал срещата с френската си връзка. Бил радист, изпратили го да предаде нови кодове. Виан потрепери. Радистите попадаха в лапите на Гестапо най-много след три месеца и никой не оцеляваше. Прихващаха радиостанциите, арестуваха радистите и помощниците им. Тяхната работа беше най-опасната в цялата съпротива.

Виан даде на англичанина бръснача на Дейвид и една от ризите му и сподели с него малкото, което бе купила с купони. Забрани му да ходи напред-назад, да вдига шум и да излиза от къщата. Уолтър ѝ беше благодарен, още повече че тя говореше английски.

— Мъжът ми е англичанин — каза му тя на втората вечер, когато се опита да я целуне.

Сутринта го отведе до мястото за срещата на гробището „Монмартър“. Оттам щяха да го поемат други хора, добре запознати с нелегалните пътища към свободната зона. Виан си тръгна към къщи с треперещи колене, толкова силно беше облекчението ѝ след преживяната опасност. Въпреки това знаеше, че пак ще го направи. Заради Дейвид.

Влакът потегли с тласък. Книгата в скута ѝ падна на пода. Виан я вдигна и се увери, че снимката на Беноа си е на мястото. После отново потъна в мисли.

Какво я очаква занапред? Дали е готова да извърши атентат? Има ли сили да приеме, че нейните действия и акциите на групата ѝ ще

струват живота на други хора? Невинни хора, случайно попаднали на неподходящо място. Може би и те ще са срещу Хитлер? Какво ще кажат хората във влака, ако разберат с какво се занимава тя? В групите от Съпротивата се надигаха все повече гласове, които твърдяха, че вече не е достатъчно само да печатат позиви и вестници и да крият нелегални. Искаха да се бият с оръжие в ръка. Искаха да убиват немци, да взривяват мостове, да спират влакове, да извършват атентати.

Ако един ден Беноа я попита защо прави всички тези неща и откъде взема сили, какво ще му отговори? Не бе в състояние да обясни откъде черпи смелост да участва в смъртно опасни акции. Права ли беше да се излага на опасност и да лиши Беноа от майка? Още с влизането си в нелегалната група бе убедена, че постъпва правилно. Не би могла да спре. Ако в самото начало Албер я бе попитал дали ще пренася тайно фалшиви документи в свободната зона, сигурно щеше да откаже с ужас. Тя растеше заедно със задачите си. Постепенно свикваше с опасността. Нали някой трябваше да се опълчи срещу окупаторите! Защо да не е тя?

Преди няколко месеца Клотилд се бе оттеглила от групата, защото беше възникнала опасност да я разкрият. Успя да започне работа в „Лутеция“ като перачка. Доставяше имена, веднъж даже им съобщи мястото и часа на наказателна акция. После се появили признаци, че я следят, и тя замина при семейството си в Бретан, докато нещата се позабравят. Оттогава другите членове на групата се срещаха при комуниста Мишел, който живееше при майка си. Възрастната жена беше наясно с какво се занимава синът ѝ и не възразяваше. Немците бяха застреляли мъжа ѝ.

Най-сетне влакът спря на гарата в Маноск. Виан с мъка си проби път до вратата. Бързаше да прегърне Беноа.

В Маноск, в компанията на сина си, тя успя да забрави за малко войната. Момчето се бе закръгило и пораснало. Вече ходеше. Виан не се насищаше да го гледа как тича на силните си крачета и се хвърля в разтворените ѝ ръце. За съжаление беше твърде студено, за да остават по-дълго навън, и се налагаше да прекарват дните в тясната къща. Често играеха заедно с Агнес и Клер. Агнес бе спряла да кърми и Виан

можеше отново да храни Беноа. Тази седмица със сина ѝ беше най-прекрасната в живота ѝ.

Беноа все повече заприличваше на Дейвид. Толкова му приличаше, че Виан изпитваше болка да го гледа. Повече от година нямаше вест от любимия си. Не знаеше какво означава това. Добре ли беше Дейвид? Къде се намираше? Възможно ли бе да е във Франция, подобно на много други англичани? Той познаваше страната и говореше френски. А може би вече не беше между живите?

През следващите месеци Виан често пътуваше като куриер на Съпротивата. Отиваше на юг и при всяка възможност посещаваше сина си. Скоро започна да използва нелегални пътеки за преминаване на границата — така беше по-сигурно.

При всяка нова среща с Беноа неизбежно си мислеше, че може да е за последен път. Естествено, не каза на Агнес, че работи за Съпротивата, но една вечер Агнес ѝ съобщи колко много млади мъже се криели по горите, защото отказвали да заминат на работа в Германия. Непроходимите, обрасли с бодливи храсталаци местности в южните части на страната, известни като Маки, дадоха името си на голямото партизанско движение.

— Разбирам ги. По-добре да се скрият в планината, отколкото да се трепят до смърт в Германия — заключи Виан.

Повече не обсъждаха темата. Разбираха се и без думи.

ТРИДЕСЕТ И ШЕСТ

През 1942 година в института се появи млад, тъмнокос фотограф. Бе получил поръчка да направи снимки, които да влязат в книга за френските учени. Казваше се Робер Доасно. С каскет, широк панталон от груб плат и вечната цигара между пръстите той приличаше по-скоро на работник или на ветеран от Испанската гражданска война. Беше завършил литография и гравюра и до преди три години бе работил като професионален фотограф за фирмата „Рено“. След като го изхвърлили оттам заради ненадеждност, той се скиташе с фотоапарата си из института и фотографираше учените в бели престилки по време на работа. Заедно с това запечата много моменти от ежедневието на Ботаническата градина: щракаше малки момчета, които се биеха със снежни топки пред оранжерии; увековечи и мъртвия ягуар, докато го откарваха с дървена количка в лабораторията, за да го препарират. Снима няколко пъти и Виан, обикновено изправена пред високите етажерки на европейския хербарий.

Виан го хареса от самото начало и даже тайно се питаше дали пък не е малко влюбена в него. Пристигайки в института с фотоапарата си, той беше винаги гладен и понякога тя му даваше половината си обяд.

После арестуваха Албер. Една сутрин през октомври 1942 година дойде Гестапо и го отведе. Той тръгна с тях, без да се съпротивлява. Знаеше, че е безсмислено. Сбогува се с Виан с последен дълъг поглед.

— Поздрави жена ми. И не отлагай пътуването си.

Виан знаеше какво означава това. Налагаше се веднага да се махне от Париж. Освен това щеше да заеме мястото на Албер в организацията. Така нишките на комуникацията нямаше да прекъснат. Щом гестаповците си отидоха, тя изтича в хербария. Бързо, третия коридор вдясно. Преброи дванадесетия кашон хоризонтално и четвъртия от горе на долу. Отвори капака и извади лист с имена и адреси, както и снопче банкноти. Огледа се — наоколо нямаше никой.

Бързо скри листа в деколтето си. При връщането си в кабинета узна, че са арестували и Мишел, и Максим.

Виан се качи на автобуса, за да се прибере вкъщи. На всяка спирка я обхващаше страх. Кой се качва? Дали онзи не е гестаповец, дошъл да я арестува? Влезе в пасаж „Котен“ и седна в едно кафене, за да наблюдава входа на къщата си. Мина съседката ѝ, тя я спря и я попита дали някой не е идвал при нея. Съседката каза „не“, Виан събра цялата си смелост и отиде в жилището си. Успокояваше се е мисълта, че ако са я подозирали, щяха да я арестуват заедно с останалите в Ботаническият институт. Навярно разполагаше само с няколко часа, докато гестаповците узнаят името ѝ.

Набързо събра най-необходимото в пътна чанта. Малко дрехи, пари. Нави на рула картините на Дейвид, първо „След бала“, и ги върза здраво. Сгъна внимателно малка скица с въглен и я сложи в чантата си заедно със снимката на Беноа. Сърцето не ѝ позволи да се раздели с тези скъпи неща, въпреки че нарушаваше конспиративните правила. Тъкмо се канеше да напусне жилището, на вратата се почука. Сърцето ѝ се качи в гърлото. Отвори. На прага стоеше непознат. Връчи ѝ плик с думите:

— Поздрави от фотографа.

Вдигна ръка към шапката си и си отиде.

Виан отвори плика и намери вътре фалшив паспорт на името Сюзан Котен. Притисна го до гърдите си, благодарна на Доасно за помощта. Изгори истинския си паспорт в печката и отиде в жилището на Клотилд. При напускането на града приятелката ѝ бе оставила ключ. Смяташе да скрие картините и да ноцува там. Стигна необезпокоявана до улица „Муфтар“, дори отзивчив немски войник ѝ помогна да свали навитите картини от препълнения автобус. Влезе в жилището на Клотилд и даде воля на сълзите си.

На следващата сутрин Сюзан Котен взе първия влак. Не знаеше доколко е застрашена и дали полицията знае за Беноа. Въпреки това не посмя да отиде в Маноск и да го изложи на опасност — и Агнес, разбира се. С новото си име се чувстваше горе-долу сигурна. На гарата я заговори немски офицер. Виан се вцепени от страх, но се оказа, че той просто иска да ѝ предложи цигара. Тя отказа хладно. Не би приела

нищо от немец. Ожесточението ѝ нарасна, като видя френски носачи да мъкнат куфарите и сандъците на германски офицер. Сигурно ги бе напълнил с вино, колбаси и копринено бельо и ги изпращаше в Германия.

В Юзес имаше група, принадлежаща към *Réseau d'évasion* — мрежата, която организираше бягства. Задачата ѝ беше да извежда от страната чужденци, на първо място простреляни английски парашутисти. Дотогава Албер поддържаше връзка с членовете на групата, сега Виан пое тази задача. Освен групите за организирано извеждане от страната, имаше и мрежи за набавяне на информация, и активисти, които се биеха с оръжие в ръка.

Междувременно Виан се беше научила да се придвижва незабелязано и да не буди подозрение. Още на следващата сутрин седна в едно кафене в Юзес, където обикновено ставаха срещите. Намираше се край обградено с ниска стена изкуствено езерце — някога водите му задвижваха мелница. Наоколо се издигаха високи платани, короните им бяха подрязани като зарове за игра. По дърветата вече нямаше листа, ала слънцето грееше силно. Беше ѝ топло и си поръча лимонада. Обстановката беше съвсем мирна, хора седяха около езерцето, пушеха и си размериха новини. Мина свещеникът и кимна любезно на всички. Не, това не беше мир. Много хора се страхуваха за съдбата на близките си.

Появи се млад мъж, още почти момче, с груб панталон и мръсни ръце. Огледа се търсецо, обиколи площада, спря пред кладенеца и си погледна часовника. Виан стана и отиде при него.

— Франсоа няма да дойде. Аз идвам вместо него.

Франсоа беше Албер.

Момъкът я изглежда недоверчиво.

— Къде е Франсоа?

— Арестуваха го — отвърна тихо Виан и едва потисна напора да заплаче.

В жилището на Клотилд беше плакала за Албер и за другите. Не бе в състояние да им помогне, затова трябваше да продължи дейността на групата. От днес нататък щеше да извежда от страната мъже и жени, заплашени от опасност.

— Аз съм Борис — представи се младежът.

Отведе я в една ферма извън града. Щеше да живее там.

Виан започна да обикаля околността с колело. Скоро с Борис станаха добри приятели. Неговата задача беше да осъществява връзка между помощниците в бягствата и хората, които трябваше възможно най-бързо да стигнат до границата. Беше едва на седемнадесет, родителите му отглеждаха добитък, той работеше редом с тях и ръцете му постоянно бяха черни.

През следващите седмици Виан често организираше „излети“ с поредния си „любовник“ и го отвеждаше до сигурно място на испанската граница, откъдето той напускаше страната. Всеки път си избираше ново прикритие: светска дамичка от Париж, зажадняла за любов, готова да флиртува дори с германци, или жена от провинцията в проста рокля и с груби обувки на краката.

При първия „излет“ с доста стар за нея мъж, който щеше да играе ролята на неин любовник, Виан беше притеснена, страхуваше се да не обърка пътя, но всичко мина благополучно. Отидоха с колелата до Серре, малък град в подножието на Пиренеите, недалеч от Средиземно море. Намериха търсения хамбар, където Виан предаде мъжа на следващата свръзка. Оставаше ѝ да измине почти триста километра. За да отиде дотам и да се върне ѝ беше необходима около седмица. Прибра се изтощена до смърт и спа два дни. Борис я подигра за слабостта ѝ.

Виан се запозна и с други членове на мрежата, сред тях и две жени, които ѝ станаха особено скъпи. И двете бяха много активни, мразеха нацистите също като нея и се забавляваха, сякаш дните им бяха преброени. Не ѝ съобщиха истинските си имена. Останаха си с псевдонимите — Лоти и Мариан.

През ноември 1942 година съюзниците дебаркираха в Северна Африка, армията на Виши, командвана от адмирал Дарлан, капитулира. Германски и италиански войски окупираха свободната зона на Франция. В Юзес заповядваха германците, в Маноск — италианците. Репресиите от страна на германците зачестиха. Последните убежища за евреи и други преследвани затвориха врати, някои се превърнаха в смъртоносни капани. Веднъж Виан видя със собствените си очи как натовариха на камиони десетки нещастници, главно жени и деца, и ги откараха незнайно къде. Навярно ги бяха

довели от лагерите за интернирани в околността. Тя не откъсваше поглед от лицата им. Държеше да запомни всяка подробност — това беше нейният начин да покаже солидарност. Удаде ѝ се да пхне парче хляб в ръцете на една жена.

В края на януари 1943 година взривиха пристанищния квартал на Марсилия. В Южна Франция гъмжеше от гестаповци. Населението се ожесточи. Сблъсъците между съпротивата и колаборационистите се изостриха.

От няколко седмици Виан беше в града. Борис ѝ съобщи, че някаква жена пита за Виан Ренар и вече трети ден седи в кафенето на пазара. В главата на младата жена мигом гръмнаха тревожни камбани. Сигурно полицията е попаднала по следите ѝ! Не, тук единствен Борис знаеше истинското ѝ име. За всички други беше Сюзан.

— Как изглежда?

— Доста възрастна. Нищо чудно да е майка ти.

Виан се изненада. Майка ѝ? Откъде би могла да знае...

— Ще отида — реши тя. — Навярно наистина е мама.

Борис я погледна въпросително, но тя не му каза нищо повече.

Отиде в Юзес и огледа терасата на кафенето от сигурно разстояние. Веднага позна майка си. Седеше под чинарите и се оглеждаше неспокойно.

Виан притисна ръце върху устата си, за да не изпищи.

Клотилд изглеждаше много остаряла, но още преди тази мисъл да се оформи в главата ѝ, Виан разбра колко е безсмислена. И тя беше остаряла. За последен път бе видяла майка си като седемнадесетгодишно момиче. Сега беше тридесетгодишна жена.

Прекоси бавно площада и изчака майка ѝ да я забележи. Даде ѝ знак да я последва незабелязано. Клотилд притисна ръка върху устата си — точно както бе направила и Виан преди малко. След минута двете се скриха зад една къща и се прегърнаха силно.

— Как ме откри, мамо? — попита през сълзи Виан.

Клотилд заговори трескаво:

— Майката на Шарло дойде при мен. Видяла те в Алес и веднага дойде да ми каже. С татко ти те търсим от седмици във всички села от околността.

— Постъпили сте непредпазливо — пошепна Виан, — но и аз бих направила същото.

Майка ѝ я погледна.

— Ти си с онези, нали? Затова не дойде да ни видиш.

— Не искам да ви се случи нещо лошо.

Вярно беше. Почти всеки ден Виан се бореше с желанието си да отиде в Сен Флоран, но не смееше. Беше твърде опасно.

— Ела си вкъщи — помоли Клотилд. — Баща ти иска да те види. Той не се чувства много добре.

След седмица Виан се качи на колелото и измина четиридесетте километра до Сен Флоран със съзнанието, че нарушава всички правила за безопасност. Копнежът ѝ да види семейството и родния дом се бе оказал по-силен. Спусна се по селската улица на здрачаване. На минаване покрай площадката за петанк чу добре познатите гласове на играчите и тихите удари на топчетата върху изравнения пясък. Слезе от колелото пред къщата на родителите си. Сърцето ѝ биеше лудо. Отвори вратата към магазина и насреща ѝ повя вдъхваната хиляди пъти миризма на сапун, мента и стотици други билки. Спря и пое дълбоко дъх.

Вратата в края на коридора към жилищните помещения се отвори. Появиха се родителите ѝ.

— Не вярвах, че ще те видя още веднъж — промълви баща ѝ със задавен от сълзи глас и я прегърна.

Седнаха един до друг на дивана с покривка на цветя и започнаха да си разказват какво се е случило през последните години. Виан веднага разбра, че Арно не е добре. Лицето му беше сиво, дишаше тежко.

— Сърцето — обясни Клотилд.

Виан видя на стената срещу дивана лист от своя стар хербарий с цветове и плодове на черница и избухна в сълзи.

— Намерих го в стаята ти. Само това бе останало невредимо. Нямаме нищо друго от теб — рече Клотилд и взе ръцете ѝ.

— Толкова години... — пошепна баща ѝ.

В дневната влезе непозната жена.

— Това е Одил, жената на Жак — представи я Клотилд.

Одил произхождаше от Андюз. Беше красива жена, но тревогата за мъжа ѝ я бе състарила.

— Брат ти Жак е пленник в Германия. Последното писмо пристигна преди повече от шест месеца — разказа тихо майка ѝ. Двамата имаха син на име Матийо.

Виан пое дълбоко дъх и призна:

— И аз имам син. Казва се Беноа и скоро ще стане на четири години. Баща му е англичанин. Не съм го виждала от септември 1939 година. Дори не знае, че има син...

Родителите ѝ я отрупаха с въпроси. Почувства се длъжна да им разкаже всичко: къде е Беноа, как се е запознала с Дейвид... През цялото време поглеждаше към баща си. Той изобщо не ѝ се сърдеше, просто беше щастлив, че едно от децата му се е завърнало. Виан се питаше дали да разкрие, че с Дейвид не са женени, но предпочете да премълчи. Можеше да го направи и по-късно. Защо да тревожи родителите си с такава новина? Тъкмо се бяха намерили отново...

— Как е Кристоф? — попита тя.

Другият ѝ брат беше в Северна Африка. А братовчед ѝ Огюст се бе записал доброволец и се биеше на страната на германците във френски полк в Русия.

Как да наваксат дългогодишната раздяла за няколко часа? Много по-важно беше да възстановят старото чувство за взаимна принадлежност и да се прегърнат. Не споменаха дейността на Виан, макар всички да бяха наясно. Единствено по погледите на баща си младата жена разбра, че той се гордее с нея.

Стана късно. Виан пожела да обиколи къщата и магазина. Арно и Клотилд бяха разширили търговията. Сега продаваха и цигари, бяха открили и пощенско гише. „Добро място за дискретно предаване на информация“, помисли си Виан. Мина през всички помещения, качи се в някогашната си детска стая — сега там спеше малкият Матийо. Тя чу как момчето въздъхна насън и сърцето ѝ се сви от болка. Внимателно затвори вратата зад себе си.

— Доведи Беноа при нас — помоли я майка ѝ, докато оправяше легло в стаята на брат ѝ. — Ние ще се грижим за него. Той е от нашето семейство.

Виан поклати глава.

— Не, мамо. Прекалено опасно е. И за вас, но главно за него. Там, където е сега, никой не знае за мен. Така е по-добре.

Прегърна силно майка си и ѝ пожела лека нощ.

— Утре ще си тръгна преди изгрев-слънце, но ще дойда пак. При първа възможност. Няма да допусна пак толкова дълга раздяла.

На следващата сутрин Виан слезе тихичко по стълбата и завари родителите си да я чакат на масата в кухнята. Клотилд бе сварила кафе, Арно ѝ бе приготвил сандвичи и твърдо сварени яйца. Този мил жест я трогна до сълзи.

ТРИДЕСЕТ И СЕДЕМ

Междувременно дойде пролетта. Дърветата се разлистваха, сочна зеленина покриваше хълмовете, рапицата вече цъфтеше. Виан за пореден път получи поръчение да отведе един английски войник до испанската граница. Беше уговорено да го чака на кръстовище сред гората с два велосипеда и храна за четири дни.

Тя отиде на срещата късно следобед. Чака цели два часа, но никой не мина по пътя. Непознатият закъсняваше и тя започна да се притеснява. Какво се бе случило? Да не са го арестували? Ами ако е издал мястото на срещата и местната милиция е вече на път? „Още десет минути и си тръгвам“, реши тя. След малко забеляза човек да се изкачва по хълма. Скри се зад дърветата и изчака мъжът да даде уговорения знак: да засвири рефрена на „Акордеониста“. Виан присви очи, за да вижда по-добре. Ако не започне да подсвирква, ще се скрие в гората и ще го остави да мине. Приличаше ли на англичанин? Или поне на войник? Влачеше си единия крак. Сигурно се е наранил при скачането с парашут. Дали е той? Защо не подсвирква, вече почти е стигнал до кръстовището! Виан се вгледа по-внимателно. Мъжът се намираще на петдесетина крачки от нея. Спря и се огледа, при това вдигна глава — и Виан се отпусна безсилно на колене. Нужни й бяха няколко удара на сърцето, за да повярва. Това беше Дейвид! Тя изхълца, изправи се и се затича към него.

— Дейвид! Дейвид!

Тичаше все по-бързо.

Мъжът се стъписа. В следващия миг и той я позна.

— Виан? — пошепна невярващо.

По лицето му се изписа дълбоко учудване и огромно щастие. Хвърли чантата и също се затича. След секунди двамата се прегърнаха и се притиснаха толкова силно един към друг, че ги заболя.

Виан хълцаше неудържимо. Прилепи се до него, вдъхна дълбоко добре познатата й, толкова скъпа миризма и потъна цялата в нея.

Потърка брадичка в грубата материя на палтото му и опря буза в брадясалата му страна.

— Дейвид, Дейвид... — повтаряше задъхано. Чувстваше го толкова познат. Прекрасно беше да го прегърне. В следващия миг усети нещо ново: твърди мускули под якето и нова сила, непозната досега.

— Виан, това е... Не мога да повярвам. Никога не бих помислил, че точно ти...

Той се засмя, повдигна брадичката ѝ и я целуна дълго и пламенно.

Колко дълго стояха така, наред гората, плътно прегърнати, плачещи, безмълвни? И двамата имаха нужда от време, за да осъзнаят, че съдбата ги е събрала отново.

— Какво правиш тук? — попита най-сетне той и я отдалечи малко от себе си, за да я разгледа. — Аз имам уговорка с човек, който трябва да ме отведе до границата.

Внезапно в очите му светна тревога. Претърси околността с поглед.

Виан побърза да го успокои.

— Аз съм човекът. Скрила съм велосипедите в гората.

Погледна го и отново се изгуби в блестящите му сини очи.

— Ти ли? Казаха ми, че свръзката се казва Сюзан.

— Мярка на предпазливост.

— Значи, работиш срещу германците?

— Както и ти.

Отново се прегърнаха. Този път Виан се отдели от него.

— Ще отидем в хотел в Сен Жени. Собственикът му е наш човек. Дотам има тридесетина километра. Ще се справиш ли?

Той я погледна с усмивка.

— За теб това е дреболия, предполагам? Изглеждаш като професионална спортистка.

— Какво ти е на крака? — попита тя. — Куцаш.

— Нищо страшно. Изкълчих го. Често скачам с парашут. Все някога щеше да се случи.

— По-голямата част от пътя е надолнище. Да вървим.

— Почакай! — посегна той към ръката ѝ. — Имам да те питам за толкова много неща.

— Не сега. По-късно. Да вървим. Вечер тук патрулира милиция.

Виан нямаше време да отговаря на въпроси. Копнееше да го отведе на сигурно място и да остане насаме с него. Думите не й стигаха.

Дейвид отиде да си вземе чантата. Виан докара велосипедите от гората. Преди да потеглят, той я целуна още веднъж.

— Ти ще караш отпред — рече. — Щом не мога да те докосвам, поне да те гледам.

Пътуването не беше особено изморително — през повечето време се спускаха. След около два часа стигнаха до хотела. Без да иска паспорти и да задава въпроси, собственикът им връчи ключ.

Качиха се по тясна стълба и намериха стаята си в края на коридора. Най-сетне останаха сами.

Зад паравана имаше мивка. Дейвид се съблече и започна да се мие. Виан се уплаши. Горната част на тялото му беше цялата в синини.

Застана зад него и плъзна пръсти по гърба му. Той простена, но не от болка. Кожата му настръхна под докосването й.

— Какво се е случило? — попита тя.

— След приземяването се наложи да бягам и понеже не познавах местността, се изтърколих по един склон. Изплъзнах им се, но ме търсят.

— Тук сме на сигурно място и през следващите дни няма да рискуваме да си потърсим друг хотел.

В момента му беше все едно. Обърна се към нея.

— Съблечи се — помоли той с глас, потъмнял от желание.

— И аз съм изпотена като теб — отговори тя и разкопча блузата си. После изхлузи долната си ризка през главата. Междувременно той бе намокрил кърпа и започна да бърше голата й кожа. Изстиска кърпата и няколко капки потекоха между гърдите й. Дейвид ги облиза и Виан простена. Той я обърна и избърса и гърба й. Никога през живота си Виан не беше изпитвала такава нежност и възбуда. Когато Дейвид я целуна в свивката на шията, тя престана да се владее.

— Ела — пошепна и го поведе към леглото.

След часове безкрайни прегръдки, при които преоткриваха някогашните жестове и реакции, започнаха да си говорят.

— Откога се занимаваш с това? — попита Дейвид.

Виан положи глава върху гърдите му и се наслади на пръстите му, които се плъзгаха през косата ѝ. Спеше ѝ се.

— От самото начало — отвърна тихо тя. — Откакто Дьо Гол призова за съпротива. А ти?

— Записах се доброволец, когато обявиха, че търсят хора с добър френски, готови да скачат с парашут във Франция. Нали знаеш, моят френски е почти перфектен.

Спряха да говорят за работата си. Така беше по-сигурно. А и в момента имаше по-важни теми.

— Прибра ли картините ми?

Виан кимна.

— Скрих ги в дома на Клотилд, там е безопасно. Наложих се да напусна Париж. Арестуваха Албер и още двама от групата.

Тя взе чантата си и извади малка кожена папка. Вътре пазеше скицата с въглен, направена ѝ от Дейвид.

— Винаги я нося със себе си.

Подаде му я и от папката изпадна снимката на Беноа.

Дейвид я вдигна.

— Това синът ти ли е?

Виан кимна.

Дейвид въздъхна и се отдели от нея.

— Трябваше да се сетя, че ще си намериш друг мъж. Не биваше да те напускам. Отдавна съм осъзнал грешката си. Хиляди пъти се проклинах, задето не се ожених за теб. Сега щяхме да имаме деца. Аз обаче мислех само за себе си. Сега си плащам за егоизма.

— Погледни го по-внимателно. Прилича на теб.

Дейвид се взря в нея изумен. После впи очи в снимката.

— Значи, той... — преглътна мъчително. — Как се казва?

— Беноа. През юли ще навърши четири години.

Дейвид се удари по челото.

— Затова замина тогава! През онази година, когато бях в Кан. Затова не дойде, когато Дюдеван изложи картините ми. А аз си мислех, че не те интересува. — Взираше се с празен поглед пред себе си и Виан се уплаши, че е гневен. След малко се обърна към нея и я прегърна силно. — Прости ми, Виан. Благодаря ти. Благодаря ти, че си ме дарила със син.

Тя остана смаяна от реакцията му.

— Никога не си искал дете — промълви колебливо.

— Бях глупак. Глупак и егоист. За кого се бием сега, ако не за нашите деца? Къде е той?

— При кърмачката си. Виждал си я. Работеше в дома на Клотилд.

Дейвид се засмя.

— Ти и Клотилд, естествено! Уредили сте всичко зад гърба ми. Боже, какъв идиот съм бил! Може ли да го видя? — попита с неочаквано мек глас.

— По-късно. След войната. Първо трябва да те измъкнем жив и здрав от Франция.

— Виан?

— Да?

— Обещай ми да оцелееш и след войната да започнем отначало. С Беноа. Обещавам да ти се отблагодаря. Аз ще...

Тя сложи ръка върху устата му.

— Няма за какво да ми се отблагодаряваш.

— Обичам те, Виан. Обичам те повече от всичко на света.

Привлече я към себе си и я люби още веднъж с цялата сила, на която беше способен.

Виан разбра, че в този миг двамата са по-близки откогато и да било. Не само като влюбени, а и като родители. Най-близките хора на света. Когато Дейвид се отдели от нея, тя се разплака, надвита от чувствата си.

През следващите дни двамата се държаха като младоженци през меден месец, особено ако наблизко имаше непознати. Не се затрудняваха да играят ролята на влюбени. Често спираха, за да се целуват. Прекараха втората си нощ в плевня на брега край Сет. Лежаха в сламата и пиеха вино направо от бутилката. Не беше толкова удобно като в хотелското легло, ала това не ги смущаваше. Лятната нощ беше хладна, но по небето светеха милиони звезди. Дейвид стана, вдигна я и двамата танцуваха под звездното небе, докато той тихо напяваше мелодията в ухото му. *J'attendrai*. Виан си пожела да остане завинаги в обятията му.

През третия ден ги очакваше особено дълъг преход. Пътуваха през хълмовете на Нарбон. Виан спуска гума и се наложи няколко километра да вървят и да бутат велосипедите, докато намерят човек да залепи гумата и да я напомпа. Виан влезе във фермата сама. Дейвид я чакаше на скрито място.

На четвъртия ден стигнаха до Саре. Тук друга свързка щеше да поеме Дейвид. Нужен беше човек, който познава тайните пътища към Испания през планините. Двамата не говориха много. Мислеха за предстоящата раздяла. Виан усещаше болката от сбогуването с цялото си тяло. Дейвид й липсваше още отсега. Беше силно потисната и готова да заплаче, но не желаше той да забележи какво й е. Не искаше да развали последните мигове с любимия си.

Останаха около час в гората, въпреки че свързката чакаше. За последен път да бъдат сами, да се сбогуват. Вече нямаше какво да си кажат. Разделиха се. Всяка стъпка, която ги отдалечаваше един от друг, причиняваше на Виан физическа болка. Сякаш на краката й бяха вързани тежести. Дейвид седна на колелото и се отдалечи бавно. Изкачи малкото възвишение и се обърна да я види за последен път. Вдигна тъжно ръка и скоро изчезна зад хълма. Виан също седна на колелото и потегли в обратна посока.

Сърцето й тежеше, същевременно обаче ликуваше от щастие, защото отново бе видяла Дейвид и защото двамата все още се обичаха. „Хитлер няма да е вечен — каза си тя. — Вермахтът отстъпва навсякъде.“ И двамата ще оцелеят, нали си обещаха. Войната ще свърши и ще сложат ново начало.

ТРИДЕСЕТ И ОСЕМ

През юли в малко село недалеч от Алес пламна кметството. Виан и Борис веднага се качиха на колелата и потеглиха натам. Пожарникарите закъсняха: всички документи, образците за паспорти и купони за хранителни продукти бяха станали жертва на пламъците. Поне така заяви шефът на пожарникарите. Полицията говореше за подпалвачество и разпита всички мъже от околността, смятани за политически подозрителни. На следващия ден млада жена връчи на Виан пакетче с празни паспорти и купони за храна.

— Трябва да ги отнесем по най-бързия начин в Париж — каза тя.
— Най-добре е да отидеш ти, нали си парижанка.

Виан слезе на Лионската гара спокойна и сигурна, че всичко е минало добре. Във влака не забеляза нищо подозрително. През цялото време мислеше за Дейвид. Той я чакаше точно на този перон, когато тя се върна в Париж през лятото на 1939 година, след раждането на Беноа. Преживяваше отново онази прекрасна среща и потънала в спомени, не забеляза как двама цивилни прегледаха някакви снимки и тръгнаха след нея. Ако бе заподозряла нещо, Виан лесно щеше да избяга от преследвачите, вече имаше богат опит. В Париж беше пълно с кафенета и малки магазини със задни изходи. Мина покрай един обущар — знаеше, че работилницата му разполага с втори изход, но дори не помисли да се възползва от този път за бягство. Ако бе усетила преследвачите, никога нямаше да отиде на адреса, където трябваше да предаде материалите.

Стигна до къщата на улица „Ламарк“ и затърси името по звънците. Едва тогава разбра какво става.

— Стой! Отваряй чантата!

Виан се обърна подчертано бавно, макар гърлото ѝ да се свиваше от страх.

— Какво има? — попита тя двамата полицаи.

Без да ѝ отговорят, изтръгнаха чантата от ръката ѝ.

— Идваш с нас!

Заведоха я в участъка и претърсиха чантата ѝ. Извадиха дебелия хербарий и го прелистиха. После без никакво колебание измъкнаха празните паспорти. Виан ги бе залепила с изписаната страна навътре върху гърба на дебелия картон. От предната страна се виждаха пресовани листа от черница. В кутия от цигари „Житан“ носеше още едно прикритие: ларви от копринени буби. Осъзна колко е безсмислено да възразява. Полицаята търсеха целенасочено — следователно някой я бе предал.

Откараха я в затвора на улица „Шерше-Миди“. Виан пътуваше през своя град — не, Париж вече не беше неин, но въпреки това тя обръщаше внимание на красотата му. Съзнаваше, че дълго време няма да го вижда. Прекосиха Сена. Водата заблещука под слънчевите лъчи и тя се разтрепери от болка. Скоро след това колата мина през голяма порта и влезе в гол вътрешен двор. Затвориха я в малка килия с нар и воняща кофа.

Виан, естествено, познаваше затвора. Всеки в Париж го познаваше. Лошото беше, че според съседите там държаха само францужойки, които ходели с немци. Самите окупатори бяха разпространили фалшивата информация.

— При кого отивахте с тези документи?

През следващите дни непрекъснато чуваше този въпрос.

Виан упорито държеше на версията, която си бе съставила по време на пътуването към затвора. Името ѝ е Сюзан дьо Котен, учителка е, материалите са предназначени за учениците ѝ, за да им преподава основите на копринарството, което десетилетия наред е важен клон от френската икономика. Няма обяснение как тези празни документи за самоличност са попаднала между листовите. Не познава никого на улица „Ламарк“, случайно минала оттам, объркала пътя.

Стараше се да наблюдава разпитите и условията в затвора като под лупа, сякаш се намираше в Ботаническият институт. Това ѝ помагаше. Забраняваше си всеки прилив на съчувствие или страх. Обхванеха ли я подобни мисли, си припомняше как протичат дните тук, как се казват разследващите, какви въпроси ѝ задават, кога носят храната и така нататък. Запаметяваше и най-дребните подробности от ежедневието в затвора. За съжаление не ѝ даваха молив и хартия и

нямаше как да запише наблюденията си. Примири се с невъзможното и започна да повтаря мислите си, за да ги запечата в ума си. През това време сновеше из килията, формулираше изречения, произнасяше ги гласно и ги запаметяваше. „Ще запиша всичко, щом изляза оттук — повтаряше си тя. — Това е задачата ми: да разкажа какво правят тук.“

Сега най-важното беше да не предаде никого. Дейвид се намираше в безопасност, Беноа живееше спокойно при Агнес. Не си позволяваше други мисли за живота си извън килията. Иначе нямаше да издържи.

Следобед пазачите пред затворническите килии отиваха да почиват и затворниците се опитваха да общуват: лягаха на пода и си предаваха новини. Скоро Виан узна, че Мари Делувин също е затворница. А през няколко килии плачеше жена, арестувана, защото излязла да купи мляко за бебето си. Бебето останало само в жилището и тя не знаеше дали някой се е погрижил за него. Отчаянието ѝ заплашваше да зарази останалите. За да отклони вниманието си, Виан продължи да се занимава със своите анализи. Кой от служителите е дошъл тази сутрин да я отведе на разпит? Кога го е видяла за последен път? Има ли някаква последователност? Кои затворници са извели днес от килиите и не са ги върнали?

Настъпи моментът, когато осъзна, че не може да продължи. На път към помещението за разпит срещна Албер. Веднага разбра, че срещата не е случайна. Пазачите я бяха превели по този път с едничката цел да я извадят от равновесие. Албер изглеждаше ужасно, измършавял и посивял, с окървавено лице. Светлият кичур на челото му също беше кървав. Той я позна, вдигна глава и се опита да се усмихне.

— Няма да им позволим да ни пречупят — промълви той. Пазачите го блъснаха да продължи.

Разпитът протече както обикновено. Виан отрече да познава някоя си Виан Ренар, повтори, че е учителка. Тогава ѝ съобщи, че ще я преместят на авеню „Фош“, в главната квартира на Гестапо.

Тя разбра какво означава това. Там прилагаха специални методи, за да принудят затворниците да говорят. Немският офицер я нарече с истинското ѝ име и спомена, че знаят къде се намира синът ѝ.

— Бяхме в жилището ви и намерихме това. — Показа ѝ снимки на Беноа и писма от Агнес.

Виан усети как я обзема вътрешна студенина и спокойствие. Моментът бе настъпил. Знаеше какво да направи.

ТРИДЕСЕТ И ДЕВЕТ

Когато се събудих, валеше. Лек, топъл летен дъжд шумолеше тихо зад прозореца и поглъщаше шумовете от уличното движение. Обичам дъждовния Париж. Градът придобива съвсем друго лице, цветовете и формите се размиват, шумовете се променят. А хората седят под тентите на терасите и броят чадъри. После, със завръщането на слънцето, градът се събужда за нов живот. Парижани се отърсват от капките, поглеждат към небето и се радват на топлината.

Дъждовният Париж е прекрасен. Особено обичам гледката отвисоко, към мокрите ламаринени покриви, които блестят сребърни. Понякога между облаците се промъква слънчев лъч и градът засиява като сребърно бижу. Премислих къде да отида, за да се насладя на гледката, и избрах Монмартър. Надявах се при такова време туристите да са в музеите и да изкача сама голямото стълбище към базиликата. След по-малко от час стоях в подножието на хълма.

На един дъх минах по виещата се каменна стълба към „Сакре Кьор“. Щом стигнах горе, застанах в края на терасата и се загледах към Париж, ширнал се пред мен като театрална сцена. Точно под мен се редяха многогълни покриви, между тях стърчаха безброй комини, тук-там се виждаха и балкони. Отделни слънчеви лъчи позлатяваха прозорците. Отправих поглед в далечината и контурите се сляха в сребърна маса, от която се открояваха отделни тонове: зеленото на медните покриви, особено на пале „Гарниер“ — операта, яркото синьо на „Център Помпиду“, тъмната, почти черна кула на Монпарнас, с размити очертания под дъжда, златният купол на Дома на инвалидите... Не можех да се наситя на гледката. Откривах нови и нови особености. Не виждах синьо небе, но някъде над Сена тъкмо се бе образувала дупка в облаците, през която влизаха слънчеви лъчи и стигаха чак до улиците.

— Господи, колко е красиво — промълвих неволно.

Реших да попитам Етиен дали познава живописни творби, представящи Париж в тази светлина, а може би и рисувани на мястото,

където стоях сега. Ще го попитам и дали той също обича дъждовния Париж. Сигурно да. Би му подходдало.

Постоях още няколко минути, размишлявах за разни неща и се възхищавах на взаимодействието между светлината и цветовете. Най-красивият град в света лежеше в краката ми.

Погледнах си часовника. Имах уговорка с Етиен да отидем в един от старческите домове за борци от Съпротивата. Намираше се на метростанция „Телеграф“. Уговорката ни беше отпреди няколко дни, преди снощната вечер, когато стигнахме толкова близо един до друг. Нещо в отношенията ни се беше променило. Почувствах как спокойствието от гледката на Париж в дъжда отстъпва място на тръпнеща нервност.

На път към метрото се опитах да се настроя за посещението в старческия дом. Не очаквах кой знае какво. Първоначалната ми идея беше, че е възможно Беноа, чиито следи не бяхме открили досега, да живее в някой от тези домове. Обадох се в няколко и попитах за мосю Ренар, но нямаше такъв. В един от домовете живееше Оливие Ренар. Отидох да го видя, но той нямаше нищо общо с Виан и с мен. Сигурно и днес щеше да е така. Следите на Виан се губеха. Вече се бях отказала от надеждата да науча нещо за Беноа. Когато се обадох в дома, категорично отказаха да ми съобщят имат ли обитател с такова име — позоваха се на Закона за защита на личните данни. Съгласиха се едва когато им обясних, че търся изчезналия първи братовчед на баща ми. Да, при тях живеел мъж с такова име, бил там от няколко години. Въпреки това не хранех големи надежди.

Отново си погледнах часовника. Ако побързам, ще имам време да обиколя през площад „Тертър“. Там преди сто години, а и по времето на Виан, са работили и гуляли художници, а днес любители правят портрети и шаржове на туристите. Обикновено избягвах площада, днес обаче се надявах да не е толкова пренаселен. Много харесвах плътно прилепените една до друга криви къщици, те ми говореха какво е било тук някога. Минах покрай базиликата и навлязох в лабиринта от тесни улички. От дъжда паважът бе станал хлъзгав. Пак имаше хора, но не толкова много. Външните щандове на магазините, повечето галерии и щандове за продажба на сувенири и предмети на

изкуството, бяха покрити с полиетилен. Някои туристи също се бяха увидели в прозрачни дъждобрани. Прекосих площада и слязох от другата страна към метрото.

Изкачих стълбата към улицата и видях Етиен да ме чака. Макар да бях точна.

Излезе насреща ми и ме скри под чадъра си. Веднага разбрах, че е солиден, скъп чадър с дървена дръжка и традиционни карета. Положително го е купил от магазин за мъжка мода.

— Очаквах да си без чадър — усмихна се той.

— Не намерих в жилището.

— Ти не си от хората, които носят чадър. Париж под дъжда има особено очарование, не намираш ли?

Кимнах. Точно това се надявах да чуя! И той харесваше дъждовния Париж. Още нещо ни свързваше. Всеки ден откривахме по нещо, което и двамата харесвахме или не понасяхме.

За момент останахме на крачка един от друг. Погледнах в красивите му сиви очи под извитите вежди и гладките бузи. Внезапно изпитах силно желание да го целуна. Изчервих се и се направих, че търся нещо в чантата си.

— Да вървим. Ще минем оттам. — Етиен посочи отсрещната страна на улица „Белвил“ и ме хвана под ръка. — Иначе няма да се поберем под чадъра. — Изведнъж спря. — Почакай.

Показалецът му нежно се плъзна по бузата ми. Спрях да дишам. Очаквах да ме целуне и за секунда бях сигурна, че ще го направи — прочетох го в очите му, разбрах колко му е трудно да се владее.

— По бузата ти има туш за мигли — обясни тихо той.

Моментът отмина. Пресякохме улицата.

От другата страна започваше наклон. По тесни улички се редяха двуетажни семейни къщи с градинки и гаражи. В средата на Париж! До войната тук е имало и лозя. Стигнахме до старческия дом — внушителна сграда от червени тухли. Прозорците и балконите бяха облицовани със светли каменни плочи. Казах на Етиен, че ми прилича на английска провинциална къща. В този квартал всичко беше възможно.

— Права си. Тук са правили много експерименти. Ако имаш желание, после ще ти покажа площад „Фет“. Намира се само през две улици. Ще видиш бетонни небостъргачи, проектирани от Лео Корбюзие.

— Нали той е искал да сравни цял Париж със земята и да издигне навсякъде анонимните си жилищни кули? — При тази представа ми стана зле.

Етиен кимна.

— За щастие започнала петролна криза и градът свършил парите. Влизаме ли?

Влязохме в сградата и се обърнахме към портиера.

— Имаме среща с мосю Ренар.

— Той вече ви чака. Минете оттук. Кафетерията е вдясно, само няколко стъпала надолу.

На една маса до прозореца седеше възрастен мъж. Бялата му коса стърчеше на всички посоки. Като ни видя, той се надигна с мъка от стола и протегна ръка.

— Аз съм Беноа Ренар. Какво мога да направя за вас?

Гледах го изумена. Не бях способна да произнеса и една дума. Мъжът насреща ми изглеждаше досущ като баща ми. Огледах го, за да определя на какво се дължи това впечатление, и разбрах. И двамата имаха характерната тясна горна устна и извиваха ъглите на устата по точно определен начин.

Мъжът ме гледеше въпросително. Етиен спаси положението. Приблужи се към него и заговори предпазливо:

— Мосю Ренар, аз се казвам Етиен Виардо, а това е Лили Марлен Русел. Баща ѝ се казва Матийо Ренар и произхожда от малко селище на име Сен Флоран в Северните. Търсим Виан Ренар, пралеля на мадам Русел. Познавате ли Виан Ренар? Можете ли да ни помогнете?

Най-сетне успях да се овладеея. Подадох на Беноа Ренар снимката на момчето, намерена в Националната библиотека.

Мъжът я гледа дълго.

— Виан Ренар е моята майка — съобщи тихо той. — Имам подобна снимка, но на нея е и жена, която ме държи за ръка. Това е майка ми Виан.

Усмихна ми се и в сдържаната му усмивка отново познах баща си.

Той изглеждаше съвсем спокоен и аз се почувствах длъжна също да сдържам чувствата си.

— Тогава моят баща е ваш първи братовчед, а вие сте ми чичо — заключих.

— Навярно искате да знаете какво е станало с Виан?

Кимнах. Етиен усети колко съм нервна и стисна ръката ми.

Възрастният мъж изправи гръб, съсредоточи се и започна да разказва.

ЧЕТИРИДЕСЕТ

През май и юни 1945 година Дейвид ходеше всеки ден пред хотел „Лутеция“ с надеждата да намери Виан. По булевард „Распай“ цъфтяха кестени, въздухът на тази първа мирна пролет беше пълен с обещания. Германците бяха победени, концентрационните лагери отвориха врати, оцелелите се завръщаха в Париж. В „Лутеция“ ги регистрираха, даваха им дрехи и храна.

Подобно на много други, Дейвид стоеше зад бариерата и държеше снимка и табелка с името на Виан. Ала фантомите, които слизаха от автобусите, без коса, мършави като скелети, нямаха нищо общо с хората от снимките. Бяха твърде изтощени, за да отговарят на отчаяните въпроси на чакащите. Много хора страхливо се питаха дали близките им са оцелели, ако и те са минали през такъв ад.

По някое време престанаха да пристигат автобуси. Виан не се появи. Дейвид погребва надеждата си да я види отново.

Отиде при Клотилд на улица „Муфтар“. Жано се бе завърнал от Германия и двамата отново се занимаваха с гаража. Клотилд бе станала портиерка на къщата, където живееха. Беше болезнено да гледа колко са щастливи двамата, че отново са заедно. Въпреки това го посрещнаха сърдечно, старите вражди бяха забравени. Прекрасно беше, че има и хора, преживели войната здрави и невредими. Дейвид разказа на Клотилд и Жано за срещата си с Виан през 1943 година.

— Тя ми обеща да се съберем отново след войната — заключи той, вкопчен в надеждата си.

Клотилд му върна картините. Той си ги взе, остави само „След бала“. Нямахте сили да я погледне.

— Запази я при теб. Заради нея.

— Разбира се — кимна Клотилд и устните ѝ затрепериха.

Дейвид научи адреса на Агнес и отиде в Маноск да вземе Беноа и да го отведе в Англия. Беноа тръгна на училище в Лондон. Дейвид пое фабриката на баща си. Никога не посегна отново към четката и боите. Твърде много време беше минало, твърде много неща се бяха

случили. Не се ожени, защото го смяташе за предателство към Виан. През 1957 година почина изненадващо от инфаркт.

След смъртта на баща си Беноа се върна във Франция. Така и не успя да свикне с Англия.

Междувременно историците изготвиха списъци на депортираните и разстреляните. Беноа тръгна да търси майка си.

Откри Мари Делувин; тя му разказа за дейността на групата, сформирана от Албер Мартин-Кюриел. От нея узна, че Виан е била арестувана и е лежала в затвора на улица „Шерше-Миди“. После я отведи на авеню „Фош“. Тогава разбрала, че най-вероятно няма да я види отново, каза Мари. През 1943 година самата тя била откарана в концлагера „Равенсбрюк“. Освободили я през май 1945 година и се върнала. Започнала работа като книжарка. Починала през 1988 година.

Беноа загуби надежда да намери майка си жива и започна да търси гроба ѝ. И това търсене се оказа напразно. Нацистите заравяха много от жертвите си в масови гробове. Това също беше част от терористичната им власт — жертвите изчезваха през нощта и близките им не знаеха къде са и дали са още живи.

Сбогувахме се с Беноа и си тръгнахме дълбоко замислени. Старецът беше не по-малко развълнуван от нас.

Накрая го прегърнах и му обещах скоро да го посетя пак.

— Първо трябва да смеля тази история и да я разкажа на родителите си — казах на Етиен.

Той кимна.

Прибрах се вкъщи и веднага се обадох на татко. Говорихме цял час. Той слушаше, задаваше въпроси, искаше да научи всичко.

— Нямах представа каква роля са играли жените в Съпротивата — призна той.

— Нали знаеш, в Пантеона бяха пренесени и телата на две жени.

Чух гласа на майка ми.

— Майка ти тъкмо се прибра... Не, говоря с Лили. По-късно ще ти разкажа. Ще трае дълго.

— Страхотно си се справила, Марлен — каза ми накрая татко. — Толкова много неща си открила... Благодаря ти.

— Знаеш ли, моите четири семестъра история на изкуството ми свършиха добра работа. Тогава се научих как се провежда истинско проучване. — Поколебах се. Очаквах да каже нещо, но той мълчеше. — Ако не бях отишла в музея и не бях видяла картината, нямаше да знаем за Виан и Беноа.

— Питам се дали съм можел да направя нещо. Защо мама не ми е казала нищо? Сигурно е знаела за Виан.

— Ти най-добре знаеш каква беше тя. За мен баба е най-прагматичният човек. Кой знае, може да се е опитала да научи нещо. Възможно е също да се е страхувала какво ще открие. Съдбата на Жак е била винаги пред очите ѝ.

— Никога не говореше за онези времена. Подобно на много други хора.

— Все пак войната ѝ е отнела мъжа. Останала е вдовица. Сигурно е било много болезнено за нея.

Баща ми въздъхна дълбоко.

— Значи, няма следа от Виан? — попита отново той. — Нито гроб, нищо...

— Не. Посмъртно е получила отличие.

— Ами шефът ѝ, Албер Мартин-Кюриел?

— Разстреляли са го в крепостта „Мон Валериен“, пред портите на Париж. Навярно е станало малко след последната му среща с Виан.

— Трябва да знам още нещо — продължи татко. — Как картината се е озовала в музея?

— Клотилд е направила дарение. Тя се е погрижила Виан да получи *Croix de Guerre*. Починала е преди три години на пределна възраст. Жалко, с радост бих се запознала с нея. Била е забележителна жена.

Баща ми преглътна тежко.

— Ще ми дадеш ли телефонния номер на Беноа? Ще обсъдя всичко с майка ти, но със сигурност ще му се обадя.

— Той ще се зарадва.

— А ти? — попита след малко татко. — Какво ще правиш?

Много добре знаех какво има предвид. Бракът ми с Жан-Луи.

— Тревожим се за теб. Кога ще се върнеш?

Въздъхнах. И аз самата не знаех.

— Знаеш ли? Ако беше моя жена, отдавна щях да съм дошъл в Париж, за да те отведа вкъщи. И майка ти каза същото.

Времето ми в Париж изтичаше. Договорът за жилището приключваше след три дни и перспективата да се върна в Сет ме изпълваше с ужас.

След една безсънна нощ станах рано и отидох на гробището „Пер-Лашез“. Нямах представа колко голямо е в действителност. Обикалях безцелно и скоро загубих ориентация. „Не се ориентирам в гробището, както не се ориентирам в живота си“, помислих си. Налагаше се да взема решение, и то скоро. Дали просто да си замина и да заживея отново с Жан-Луи? Всичко в мен се противеше срещу тази мисъл.

Какво щеше да направи Виан на мое място? Била е толкова силна, толкова смела. Напуснала е семейството си, изправила се е съвсем сама пред предизвикателствата на Париж. Много млади жени като нея са ставали жертва на големия град. Вместо да си потърси мъж и да стане покорна съпруга подобно на приятелката си Клотилд, тя е споделила живота на един творец. Би могла да си избере по-обикновен мъж, а не този ексцентричен художник. Родила е сина си сама, дала е живот на извънбрачно дете, сама се е грижила за него. А после е дошло най-смелото, най-тежкото решение: да подчини себе си и живота си на велико дело — съпротивата срещу омразните окупатори. Дали е съзнавала, че може да умре? В сравнение с Виан аз бях ужасно страхлива. Прекъснах следването си и се омъжих за Жан-Луи. Напуснах Париж и се върнах в Сет. Винаги избирах пътя на най-малкото съпротивление. Не смеех дори да се обадя на Етиен, макар да ми липсваше! Бях на тридесет и девет години и се питах дали искам да продължа по същия начин.

Стигнах до един изход и видях зад портата кафене. Внезапно изпитах жажда и седнах на терасата. Поръчах си сандвич и *Rapache*, газирана вода.

Вместо да ям, започнах да роня хляба между пръстите си. Седях на слънчева тераса в едно от безбройните парижки кафенета, пред мен се простираше широк тротоар, а от другата страна на улицата се издигаше високата стена, която огражда гробището. Чувах птичи

песни. Какъв прекрасен миг! Намирах се в Париж, бях разкрила тайната на жената от картината, наслаждавах се на деня. Беше ли възможно просто да остана тук? В Париж също търсеха чиновници. Все още ли исках тази професия? А скъпите жилища, които уж никои не можел да си позволи?

— Наред ли е всичко, мадам? — попита келнерът.

Примигнах срещу слънцето, после сведох глава към малката маса. Междувременно бях натрошила почти цялото хлебче — трохи имаше не само по покривката, но и по джинсите ми.

— Всичко е наред. — Усмихнах му се, сякаш бях направила нещо съвсем нормално.

Не, не беше нормално. Какво ще стане с Етиен? Харесвах го... не, по-добре честно да си призная: влюбена съм в него до уши. Не, и това не е точният израз. Аз го обичам с цялото си сърце. Той изглежда добре, притежава класа и чар, харесвам спокойствието му. Ласкаят ме усилията, които полага да ме ухажва. Чувствам, че той ме приема сериозно и държи на мен. Обичам да говоря с него за всичко, особено за изкуство и за Париж. Той е романтик и въпреки това е истински мъж. Вярва в мен, подкрепя ме, окриля ме. Изпитвам желание да го целувам, да го милвам. Представих си как го докосвам и цялата се разтрепери.

А после и комплиментите му, думите, които ми казва. Че се е влюбил в мен и ме ухажва, че съм преобърнала живота му. Какво още трябва да направи, за да ми докаже колко е сериозен?

Платих неизядения сандвич и станах. Не се върнах на гробището, а закрачих към „Менил монтан“. Поредното непознато кътче от Париж, което ме възхити. Тук, на изток, открай време живеят по-бедните, тук къщите не изглеждат така изискани, улиците не са толкова широки. Тук не се издигат световноизвестни монументи, но атмосферата си е чисто парижка. Задни дворове, където допреди няколко десетилетия е имало лозя, малки площи, зелени градини. Все едно се намирах в малък град. Вървах дълго и внезапно се озовах пред парка „Белвю“. Малки улички с магазинчета и работилнички се влива в парк, от който се разкрива грандиозна гледка към града. Заболяха ме краката и седнах на една пейка. Дълго седях и гледах.

Този следобед отново се влюбих в Париж.

Вечерта се обадох на Каро и ѝ поисках съвет. Още веднъж ѝ разказах подробно за какво съм размишлявала през изминалите дни.

— Две неща са напълно ясни — обобщих. — Обичам Париж и искам да живея тук. Вече знам какво ще направя първо. Ще напиша статия за Виан. Нищо чудно да се получи и книга. Замислила съм също да пиша за Дюдеван и еврейските търговци на изкуство преди войната. Имам известни спестявания, ще изкарам с тях няколко месеца. Влюбих се в Етиен и чувството е божествено. Вече знам съвсем точно как ти се чувстваш с Джеймс.

— А какво ще правиш с Жан-Луи?

— Там е проблемът. Не искам да го нараня.

— Според мен преувеличаваш. Съвсем честно ти го казвам! Той се забавлява с Франсин, двамата явно си подхождат отлично. Освен това, когато човек се влюби, както ти си се влюбила в Етиен, е добре да го приеме като дар от съдбата. Нямах право да отхвърлиш такъв дар. Ти не нараняваш Жан-Луи с действията си. Най-силно си уязвила суетата му. Той няма да умре от любовна мъка. Нищо не си му отнела!

— Той се връща утре и очаква да ме намери вкъщи.

Каро изпуктя презрително.

— Дори само заради това би трябвало да го напуснеш.

Тя ми казваше само онова, което знаех.

— Чудя се как да постъпя.

— Обади се най-после на Етиен. Още сега, веднага. Не го оставяй да се мъчи повече. — После Каро повтори същото, което и аз си казах сутринта: — Какво още искаш да направи, за да ти покаже колко е сериозен?

Затворих и дълго стоях с телефона в ръка, за да свикна с мисълта за предстоящото обаждане. А после, и аз не разбрах защо, всичко стана съвсем лесно. Навярно дългите размишления, гневът и мъчителните съмнения все пак бяха довели до нещо добро. Навярно просто чашата бе преляла. Както и да е, набрах номера на Етиен.

Той вдигна веднага.

— Лили Марлен — промълви. Каква радост имаше в гласа му. — Сигурно се обаждаш, за да се срещнем в „Кафе дьо Флор“? Време е за аперитив.

Поех дълбоко дъх.

— Не. Не в „Кафе дьо Флор“, въпреки че срещите ни там са прекрасни. Аз...

Търсех точните думи. Тази вечер исках всичко, не само аперитив. Ако се срещнехме в кафенето, кой знае дали в последния миг смелостта нямаше да ме напусне.

— Лили Марлен!

— Чуй ме, Етиен, и моля те, приеми сериозно онова, което ще ти кажа сега. Цял ден размишлявах как да ти обясня и най-сетне добих смелост да го сторя. Не знам дали този момент ще се повтори, затова те моля да не ме прекъсваш.

— Слушам те — отговори сериозно той.

Отново поех дълбоко дъх и думите изблигнаха от устата ми.

— Влюбих се в теб, но не знам какво да правя. Ако беше възможно да минем само с една нощ, отдавна щях да се поддам на чувствата си, но според мен не бива така. Ако ще те обичам, то ще е със сърце и тяло. Това означава да се откажа от брака си, а аз не съм от жените, на които това се удава лесно... Преди малко говорих с приятелката ми Каро и тя ме окуражи да ти се обадя и... — Потокът от думи секна. Етиен мълчеше. — Там ли си още? — попитах панически.

— Нали ми каза да не те прекъсвам. Слушам те.

— Да, добре. Ако сравним живота на Виан и моя, няма да се представя никак добре. Никога не съм направила нещо наистина смело и нередно в очите на другите. Винаги правех каквото се очакваше от мен. Дори не си завърших следването, колкото и силно да го желаех. Не смеех дори да си помисля да живея някъде сама или да рискувам живота си за една идея. — Преглътнах мъчително. — Изобщо нямам представа защо се занимаваш с мен. Аз съм по-скупна от вчерашния вестник.

Той се засмя тихо и си позволи да ме прекъсне.

— Ти си остроумна. Много по-остроумна от мен. Но си права — Виан наистина е била необикновена жена.

— Точно това ти казах!

— Явно е семейна черта. Много ми се иска да се запозная с майка ти.

Сега беше мой ред да се засмея.

— Позволяваш ли да кажа още нещо?

— Да?

— Какво според теб означава да извършиш нещо наистина смело?

— Просто да остана в Париж още две седмици.

— Това ли е всичко?

— И най-накрая да дойда при теб.

Чух как Етиен шумно пое дъх през зъби.

— Много рискована постъпка. Не знам дали имам сили да поема такава отговорност. — Отново пое дъх и попита: — Сега, веднага?

— Със сърце и тяло?

— Завинаги.

ЕПИЛОГ

Виан седеше на един стол в кабинет на четвъртия етаж на авеню „Фош“, ръцете ѝ бяха вързани на гърба. Главата ѝ бучеше от ударите и от мъчителната жажда. Беше в полусъзнание, през няколко минути задрямваше.

Мъжът от Гестапо даде знак на полия да отвори прозореца. Виан извърна глава и присви очи срещу светлината. Видя клоните на кестен, чу цвърченето на врабци в клоните му. *Aesculus hippocastanum*, определи автоматично. От семейство Сапиндови. Първо описан от Лине. Живее до триста години, израства до тридесет метра... Видя последните цветове, вече покафенели. Все пак юни си отиваше...

Офицерът стана и излезе от помещението. Виан го усети с крайчеца на съзнанието си.

Помисли за живота навън, за идващото лято, което може би щеше да донесе мир. Спомни си нощта, когато танцува с Дейвид под звездите. *J'attendrai...* Чакам те, ще те чакам ден и нощ, докато се върнеш при мен. В този миг усещаше прегръдките на Дейвид съвсем реални, чувстваше се приютена в обятията му. Той ѝ вдъхна смелост. Следващата ѝ мисъл беше за Беноа. Влажните целувки по бузите, смехът му, когато го гъделичкаше... Какво не би дала веднъж, само веднъж да постои малко с двамата, които обичаше най-силно на света — с Дейвид и Беноа! Толкова искаше да ги види двамата заедно!

Огледа се за пазача, задрямал на стола си. Стана и бързо измина разстоянието до прозореца. Седна на рамката и се издаде навън. Последното ѝ усещаше беше ароматът на Париж.

ИСТОРИЧЕСКИ ИЗТОЧНИЦИ

Настоящият роман е за любов и страст, същевременно обаче разказва историята на една жена, участвала във френската съпротива срещу Хитлер и Петен, и засяга исторически комплексна и доста деликатна тема.

За да представя първите месеци от съпротивата след окупацията на Франция от германския Вермахт, се опрях на голям брой свидетелски показания и автобиографични изказвания. Особено важна се оказа книгата на Агнес Хумберт. Тя се е занимавала с история на изкуството и е работила в Музея на човека в Париж, където е бил организиран един от първите центрове на Съпротивата. Периодът от избухването на войната през септември 1939 до окупирането на Франция през юни 1940 година е предаден достоверно в дневника ѝ. Агнес Хумберт е арестувана през 1941 година и прекарва войната в различни концентрационни лагери, но оцелява.

Жените са играли важна роля във френската съпротива. Рядко са оглавявали различните организации или подразделенията им, но са оказвали важна помощ при печатането, размножаването и разнасянето на позиви, при укриването на бегълци и пренасянето на документи, при превеждането на нелегални през границата. Има и жени, които са се борили с оръжие в ръка. Много от участничките в съпротивата са имали деца. Фактът, че са били жени, понякога им е бил от полза: полицията не очаквала жени да вършат криминални престъпления и в началото наказанията за тях били по-леки от тези за мъжете.

Много статистически данни подкрепят научното изследване на Корина Лист „Жените в Съпротивата, 1940-1944“, „Падерборн“ 2010.

Албер Мартин-Кюриел прилича много на Пиер Бросолете (сивия кичур). Той е участвал в Съпротивата от Лондон, после и във Франция. През май 1944 година е арестуван и подложен на изтезания. Един ден пазачите му отиват да обядват и той, въпреки вързаните си ръце, успява да се измъкне през таванското прозорче. Скача върху един балкон на четвъртия етаж на авеню „Фош“ и се хвърля оттам, защото

се страхува да не предаде другарите си. През май 2015 година тленните му останки са пренесени в Пантеона.

Робер Доасно наистина е правил снимки в Ботаническата градина през 1942 и 1943 година.

Докато описвах картината „След бала“ и създаването ѝ, пред мен беше „Огледалото“ от английския портретист Франк Маркъм Скипуърт (1854–1929).

Новата сграда на Ботаническия институт, където са събрани фанерогами и криптогами, е била осветена едва през 1935 година, две години по-късно, отколкото в романа. С изключение на една малка експозиция, институтът не е достъпен за посетители, особено горните етажи, където са хербариите. Сърдечно благодаря на мадам Райер, библиотекарката на института, която през май 2016 година ме разведе и ме посвети в тайните на сградата. Минахме дори през вратите, разделящи двете половини.

ЗА АВТОРА

Каролине Бернард е специалистка по история на литературата. Родена през 1961 г. в Хамбург, тя посещава за пръв път Париж още като гимназистка. И оставя там сърцето си.

Следват по-дълги престои във френската столица — като детегледачка, курсистка по френски език, стипендиантка. Днес Каролине Бернард живее край Хамбург и твори на свободна практика, а пътуванията ѝ до Нормандия, Прованс, Париж са неразделна част от живота ѝ.

Издание:

Автор: Каролине Бернард

Заглавие: Рандеву в „Кафе дьо Флор“

Преводач: Ваня Пенева

Език, от който е преведено: немски

Издание: първо

Издател: ИК „Емас“

Година на издаване: 2017

Тип: роман

Националност: немска

Излязла от печат: 6.11.2017

Редактор: Цвета Германова

Коректор: Василка Ванчева

ISBN: 978-954-357-361-5

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/7901>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.